

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 2(13). Частина 1
Економічні науки

Миколаїв
2015

Рекомендовано до друку вченою радою обліково-фінансового факультету МНАУ. Протокол № 4 від 25.11.2015 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН В.С. Шебанін

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

д.е.н., професор Шебаніна О.В.

д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,

д.е.н., доцент Дубініна М.В.,

д.е.н., доцент Ксьонжик І.В.,

д.політ.н., професор Ханстантінов В.О.,

к.т.н., доцент Волосяк Ю.В.,

к.і.н., доцент Березовська Т.В.,

к.е.н., доцент Бурковська А.В.

Адреса редколегії:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94 www.mnau.edu.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2015

Миколаїв
2015

КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ

УДК 65.052

ОБЛІК НАДХОДЖЕНЬ У ДЕРЖАВНИХ ГОСПОДАРСТВАХ

*М. М. Каленюк, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – д.е.н., доцент Ксьонжик І.В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено специфіку і основні принципи фінансування бюджетних установ і організацій; визначено систему розпорядників бюджетних коштів; наведено бухгалтерські рахунки, що використовуються для обліку бюджетного фінансування та наявності і руху бюджетних коштів.

Ключові слова: бюджетні установи, фінансування, розпорядники бюджетних коштів, кошториси.

Постановка проблеми. Фінансування діяльності бюджетних установ здійснюється за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, які надаються їм на основі затвердженого кошторису. Проте на сьогоднішній день більшість бюджетних закладів мають незадовільний стан фінансування, брак грошових коштів для оновлення матеріально-технічної бази. На їх діяльність негативно впливають обмеженість джерел формування фінансових ресурсів та жорстка регламентація напрямків їх використання. Саме тому виникає об'єктивна необхідність підвищення ефективності використання фінансових ресурсів, що знаходяться у розпорядженні бюджетних установ [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми бухгалтерського обліку в бюджетних установах розглянуто в працях таких науковців: П.Й. Атамаса, Ф.Ф. Бутинця, І.Д. Ватулі, С.Ф. Голова, Р.Т. Джоги, М.Г. Михайлова, М.І. Телегунь, О.П. Славкової та ін., але вони не втрачають своєї актуальності.

Метою написання статті є визначення особливостей фінансування діяльності державних господарств.

Результати досліджень. Діяльність бюджетних установ здійснюється за рахунок коштів, які надходять з бюджету та додаткових доходів, отримання яких дозволено законодавством України. Основними завданнями бухгалтерського обліку надходжень і цільового фінансування у державних господарствах є: своєчасне документальне оформлення операцій по цільовому фінансуванню і цільовим надходженням та їх використання згідно з чинним законодавством України; систематизація інформації про наявність і рух коштів для здійснення заходів цільового призначення, а також про обсяг цільового фінансування і надходжень.

Фінансування бюджетних установ здійснюється з державного або місцевого бюджетів. Бюджетне фінансування установ ґрунтується на таких принципах:

1. Безповоротність надання коштів, тобто отримані бюджетною установою кошти не повертаються до джерела фінансування, адже вона не має власних доходів для повернення отриманих сум фінансування.
2. Цільове призначення наданих коштів, тобто отримані з бюджету кошти повинні витратитися суворо відповідно до передбачених у кошторисі статей економічної класифікації видатків бюджетних установ.
3. Систематичний суворий контроль за використанням наданих коштів за їх цільовим призначенням здійснюють органи державного казначейства, місцеві фінансові органи, вищі розпорядники коштів, контролюючі органи.
4. Зв'язок обсягу фінансування з виконанням плану бюджетною установою, тобто бюджетна установа отримує кошти не під план (заплановані заходи), а відповідно до фактичного виконання плану.
5. Поняття бюджетного фінансування тісно пов'язане з поняттям розпорядника коштів, яким воно виділяється [2].

Розпорядники бюджетних коштів – це бюджетні установи в особі їх керівників, яким надано право розпоряджатися бюджетними асигнуваннями (отримувати бюджетні асигнування, брати зобов'язання і здійснювати видатки з бюджету). Залежно від ступеня підпорядкованості та обсягу наданих прав вони поділяються на головних та нижчих:

– *головні розпорядники бюджетних коштів* (РК I ступеня) – бюджетні установи в особі їхніх керівників, які визначаються відповідно до частини першої статті 22 Бюджетного кодексу України та затверджуються законом про державний бюджет або рішенням про місцевий бюджет шляхом встановлення ним бюджетних призначень. Головними розпорядниками коштів є: міністри та керівники інших центральних органів виконавчої влади (використання асигнувань з державного бюджету); керівники відділів обласних, міських, районних держадміністрацій (використання асигнувань з місцевих бюджетів відповідного рівня); голови сільських та селищних бюджетів);

– *розпорядники коштів бюджету нижчого рівня* (РК II і III ступеня) – розпорядники, які у своїй діяльності підпорядковані відповідному головному розпоряднику та діяльність яких координується через нього. До розпорядників коштів II рівня належать такі керівники, які одержують кошти як на утримання своєї установи, так і для переказу безпосередньо їм підпорядкованим установам (розпорядникам коштів). Розпорядники коштів III рівня отримують і використовують кошти тільки на утримання очолюваної ними установи.

Одержувачі бюджетних коштів – це підприємства і госпрозрахункові організації, громадські та інші організації, що не мають статусу бюджетної

установи, які одержують кошти з бюджету як фінансову підтримку або уповноважені органами державної влади на виконання загальнодержавних програм, надання послуг безпосередньо через розпорядників. Одержувачі витрачають бюджетні кошти відповідно до плану використання бюджетних коштів.

Відкриттю фінансування передуює доведення обсягу асигнувань та кошторисів видатків. Ця процедура здійснюється в такій послідовності [3].

1. Міністерство фінансів України у визначений термін направляє на паперових та електронних носіях затверджений річний розпис призначень державного бюджету та розпис асигнувань загального фонду державного бюджету Державному казначейству України, яке реєструє та відображає дані на відповідних рахунках бухгалтерсько-Державне казначейство України протягом трьох робочих днів доводить витяги з річного розпису призначень державного бюджету та помісячного розпису асигнувань загального фонду державного бюджету до головних розпорядників коштів, що є підставою для затвердження в установленому порядку кошторисів доходів і видатків та планів асигнувань. Установи та організації вищого рівня затверджують кошториси доходів та видатків і плани асигнувань своїм підвідомчим установам.

2. Головні розпорядники коштів протягом трьох робочих днів після отримання витягу з розпису бюджету подають Державному казначейству України розподіл показників зведених кошторисів доходів і видатків та розподіл показників зведених планів асигнувань із загального фонду бюджету в розрізі розпорядників коштів нижчого рівня за територіальною ознакою на паперових чи електронних носіях.

3. Державне казначейство України протягом трьох робочих днів узагальнює одержані дані, формує річний розпис призначень державного бюджету та помісячний розпис асигнувань загального фонду державного бюджету за територіями в розрізі розпорядників коштів нижчого рівня для кожного управління Державного казначейства. Вказані документи доводяться до управлінь на паперових та електронних носіях. Зазначені документи повинні бути затверджені Головою Державного казначейства України або його заступником. У казначействі реєструють отримані документи, беруть їх на облік, про що на оригіналі розпису ставиться відбиток штампа. Протягом трьох робочих днів витяги з річного розпису призначень державного бюджету та помісячного розпису асигнувань за територіями доводяться до розпорядників коштів, які обслуговуються в управлінні.

4. Розпорядники коштів II ступеня протягом трьох робочих днів подають розподіл показників зведених кошторисів та планів асигнувань у розрізі розпорядників коштів бюджету нижчого рівня відповідному управлінню. Зазначені документи звіряються з даними казначейського обліку.

5. Розпорядники коштів усіх рівнів протягом двох робочих днів після отримання витягу з розпису подають затверджені кошториси доходів та видатків і плани асигнувань відповідним органам Державного казначейства, де вони звіряються з даними казначейського обліку. До кошторису додається зведення показників спеціального фонду кошторису на відповідний рік, за підписом керівника та головного бухгалтера установи.

У період до затвердження кошторисів і планів асигнувань (не більше 30-ти календарних днів після затвердження річного розпису призначень та помісячного розпису асигнувань загального фонду бюджету) видатки бюджетних установ та організацій здійснюються. Доведені обсяги бюджетних призначень є підставою для прийняття розпорядниками коштів бюджету зобов'язань на здійснення видатків або платежів Державного бюджету України.

Нині бюджетні установи фінансуються за відомчою структурою і через органи Державного казначейства. Казначейську систему виконання бюджету, яка ґрунтується на принципі єдиного казначейського рахунку, запроваджено з 1997 р.

Позабюджетні надходження (грошові кошти, отримані від юридичних і фізичних, осіб як плата за надані послуги, реалізовану продукцію, виконані роботи, як гуманітарна, спонсорська, шефська допомога тощо) є додатковим джерелом фінансування бюджетних установ, витрачаються суворо за цільовим призначенням, плануються, зберігаються і обліковуються окремо, тому їх характеристика і порядок обліку буде розглянута окремо.

Для обліку бюджетного фінансування та наявності і руху бюджетних коштів на рахунках їх розпорядників в уповноважених банках планом рахунків для бюджетних організацій призначені синтетичні рахунки 70 “Доходи загального фонду”, 31 “Рахунки у банках” та 32 “Рахунки в Казначействі” у розрізі відповідних субрахунків [4].

Висновки. Основною формою фінансового забезпечення бюджетних установ виступає бюджетне фінансування, що являє собою надання в безповоротному порядку коштів із державного (місцевого) бюджету на витрати, пов'язані з виконанням державних замовлень, державних програм, утримання державних організацій. У свою чергу, серед форм бюджетного фінансування найпоширенішою є кошторисне фінансування, що передбачає виділення бюджетних коштів установам в межах їхніх кошторисів доходів і видатків.

Список використаних джерел

1. Самулік З. О. Фінансове забезпечення бюджетних установ та шляхи його удосконалення [Електронний ресурс] / З. О. Самулік – Режим доступу : <http://naub.oa.edu.ua/2013/finansove-zabezpechennya-byudzhetnyh-ustanov-ta-shlyahy-yoho-udoskonallennya/>
2. Облік у бюджетних установах. / І. Д. Ватуля, М. І. Ватуля, З. М. Левченко та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2009. – 368 с.

3. Краївська І. А. Бухгалтерський облік в бюджетних установах. Конспект лекцій, навчально-методичний матеріал для самостійної роботи та для практичних занять, завдання для контрольної роботи для студентів усіх форм навчання спеціальностей 7.050106, 8.050106 “Облік і аудит”. – Харків, ХНАМГ, 2009. – 244 с.
4. Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку бюджетних установ: Наказ Міністерства фінансів України від 26.06.2013 р. № 611. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada>

М. Н. Каленюк. Учёт поступлений в государственных хозяйствах.

В статье исследована специфика и основные принципы финансирования бюджетных учреждений и организаций; определена система распорядителей бюджетных средств; приведены бухгалтерские счета, используемые для учета бюджетного финансирования и наличия и движения бюджетных средств.

Ключевые слова: бюджетные учреждения, финансирование, распорядители бюджетных средств, сметы.

М. Kaleniuk. Accounting of revenues to the state farms.

The article examines the specifics and basic principles of financing of budgetary institutions and organizations; establish a system of budgetary funds; the account used for accounting of budget funding and the presence and movement of budgetary funds.

Key words: budget institutions, financing, budgetary funds, budgeting.

УДК 338.242.4.025.2

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ РИБОВОДНИМИ ГОСПОДАРСТВАМИ УКРАЇНИ

А. О. Ванців, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – д.е.н., доцент Ксьонжик І.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті здійснено оцінку перспектив розвитку та розробки механізму формування стратегії управління державними рибоводними підприємствами України в сучасних умовах господарювання.

Ключові слова: рибне господарство, стратегічне управління, оцінка, контроль.

Постановка проблеми. Рибне господарство – це галузь національної економіки, до якої належить добування, переробка, відтворення і збільшення запасів риби та інших водних організмів у природних і штучних водоймах. Дає цінні харчові, кормові, лікарські й технічні продукти. Рибництво, як галузь сільського господарства, має досить високу економічну ефективність. Для отримання максимального ефекту при розведенні риби господарство повинно бути максимально керованим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан і перспективи розвитку рибогосподарського комплексу країни були і є предметом

численних досліджень, в яких одним із головних напрямів є пошук основних напрямів підвищення продуктивності та економічної ефективності управління галуззю за умов ринкової економіки.

Вирішення проблем стратегического управління присвячені роботи таких зарубіжних авторів: І. Ансоффа, Б. Альстрэнда, М. Армстронга, С. Борнера, К. Боумена, Х. Виссема, П. Дойля, П. Друкера, У. Кінга, Ф. Котлера, Р. Мінцберга, М. Портера, А. Стрикленда, А. Томпсона, Д. Хассі та ін.

Теоретико-методичні та практичні аспекти розв'язання проблем розвитку рибного господарства розглядаються в працях С.І. Алімова, О.М. Багрова, П.П. Борщевського, М.В. Гринжевського, В.О. Муріна, К.І. Рижової, М.С. Стасишена, М.А. Хвесика, В.Г. Черника, О.О. Шевченка

Однак проблеми оцінки перспектив розвитку та розробки механізму формування стратегії управління рибоводними підприємствами в сучасних умовах залишилися практично нерозкритими і вимагають подальших наукових досліджень. Це зумовило постановку мети і завдань даного наукового дослідження.

Метою статті є оцінка перспектив розвитку та розробки механізму формування стратегії управління державними рибоводними підприємствами України в сучасних умовах господарювання

Виклад основного матеріалу. Державне агентство рибного господарства України, як уповноважений орган у сфері рибного господарства, було утворено з метою здійснення функцій державного управління рибним господарством, удосконалення законодавчої і нормативно-правової бази. Для ефективної охорони і управління рибними ресурсами великих рибогосподарських водойм були створені структурні підрозділи Агенства. При басейнових та обласних територіальних органах, з метою здійснення постійного іхтіологічного моніторингу за станом рибних ресурсів, середовища їх існування, а також оперативного прийняття управлінських рішень, створені служби іхтіологічного моніторингу [1].

У той же час, функції Державного агентства рибного господарства України обмежені в частині регулювання питань рибної промисловості. Не в повній мірі здійснюється моніторинг рибного промислу, видового складу продукції, переробки риби і безпеки рибної продукції. Вимагають також державного регулювання питання маркетингу на внутрішньому і зовнішньому ринках, доступу на ринок конкурентно-здатних товарів з високою доданою вартістю та інше. У зв'язку з цим необхідно розширення повноважень уповноваженого органу у галузі рибного господарства та вдосконалення його структури.

Одним з пріоритетних завдань для держави є відтворення риби та інших водних живих ресурсів. Держрибагентством України за підтримки Уряду в Державному бюджеті України на 2015 р. було забезпечено збільшення розмірів бюджетного фінансування, що дало змогу збільшити показники за програмою із вселення водних біоресурсів у два рази порівняно

з минулим роком. За цією програмою на сьогодні проведено зариблення водосховищ дніпровського каскаду молодняком щуки, судака, рослиноїдних видів риби та коропа, а також Азово-Чорноморського басейну молодняком судака, стерляді, кефалевих видів риби (сингіль, піленгас) та камбалою калкан у кількості 9,13 млн екземплярів. Крім того, державними рибовідтворювальними установами зариблено 4,72 млн штук молодняка цінних видів риби, з яких більше 1 млн екземплярів – це молодняк російського осетра та стерляді. Загальний план із вселення водних біоресурсів у 2015 р. державними рибовідтворювальними заводами перевиконано на 9,4%. Також проводиться вселення водних живих ресурсів користувачами квот у рахунок плати за використання природних ресурсів, громадськими організаціями за рахунок компенсаційних коштів та благодійних внесків, якими сьогодні вселено 2,4 млн екземплярів молоді цінних видів риби. Спеціальними товарними рибними господарствами (СТРГ) у 2015 р. вселено більше 40 млн екземплярів молодняка риби [2, с. 233-23].

Управління має особливу роль при будь-якому спільній праці в порівняльно великому масштабі. При цьому продуктивною визнається та управлінська праця, яка задовольняє дійсні потреби самого виробництва, забезпечує розвиток його організаційних форм, структур і самого механізму управління.

У минулому багато підприємств могли успішно функціонувати, зосереджуючись, в основному, на щоденній роботі, на внутрішніх проблемах, пов'язаних з підвищенням ефективності використання ресурсів в поточній діяльності.

В даний час, в умовах глобалізації економіки та ринків, хоча і не знімається задача раціонального використання потенціалу в поточній діяльності, виключно важливим стає здійснення такого управління, яке забезпечує адаптацію рибоводних господарств до навколишнього середовища, що швидко змінюється тобто стратегічного управління.

Діяльність рибоводних господарств (поточна і перспективна) як об'єктів стратегічного управління можна розглядати в трьох площинах:

- 1) методологічній (формування нових знань про механізми і інструменти в області стратегічного управління),
- 2) організаційній (організація розробки стратегії, її виконання і контролю);
- 3) соціально-економічній (визначення місії, ресурсів для досягнення стратегічних результатів, взаємозв'язок цілей розвитку підприємства та регіону, та ін).

Враховуючи зазначене, можна запропонувати механізм стратегічного управління державним рибоводним господарством (рис. 1).

Особливістю запропонованого механізму стратегічного управління державним рибоводним господарством є комплексний підхід до процесів стратегічного аналізу, вибору місії, цілей і стратегії розвитку, її реалізації та контролю, які не тільки впливають один на одного, але і мають стійкий

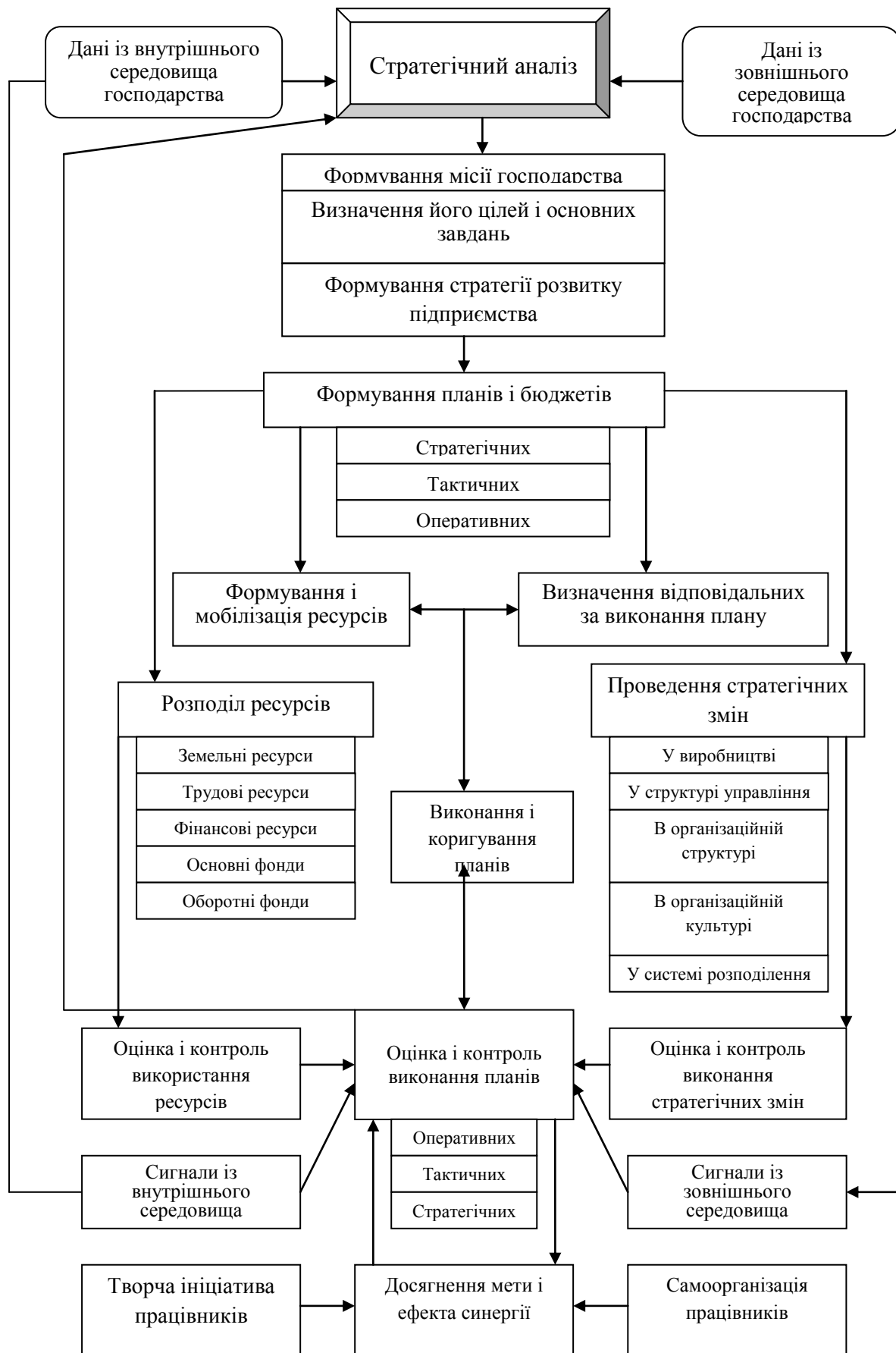

Рисунок 1 – Механізм стратегічного управління рибним господарством
Джерело: [1]

зворотний зв'язок, тобто відповідний зворотній вплив кожного процесу на інші і на всю їх сукупність.

Важливим компонентом запропонованого нами механізму є стратегический аналіз. Щоб зміцнити своє становище на ринку і підвищувати конкурентоспроможність державним рибоводним господарствам необхідно постійно відслідковувати зовнішнє середовище, своєчасно виявляти нові можливості і загрози, тенденції ринків, запити промислових і кінцевих споживачів, технологічні можливості. Чим швидше змінюється зовнішнє середовище діяльності державних рибних господарств, тим важливіше для керівництва Державного агентства рибного господарства творчий підхід – як у складанні, так і коригування стратегії [3. с. 115-125].

Важливим і складним компонентом механізму стратегічного управління рибоводними господарствами є стратегічний вибір місії, цілей і стратегій рибоводної галузі.

Державними рибоводними господарствами при визначенні своєї місії, яка в концентрованій формі виражає їх призначення, рекомендується враховувати такі основні галузеві цілі та завдання: задоволення потреб і запитів населення країни в якісних рибних продуктах, а промисловості – рибною сировиною вітчизняного виробництва; розвиток водного господарства та підвищення якості життя правників; скорочення залежності країни від імпорту рибної сировини і аквакультур; використання переваг великотоварного механізованого та інтегрованого виробництва; досягнення взаємовигідних економічних відвідносин між учасниками ринку в середньостроковій перспективі та ін.

У процесі реалізації стратегії, необхідно для кожного рівня розпорядників бюджетних коштів визначити свої задачі, закріпити функції і відповідальність. При цьому провідна роль в організації виконання стратегії повинна належати вищому керівництву, так як саме на цьому етапі матеріалізуються усі розробки і наміри попередніх етапів [4].

Оцінка і контроль виконання стратегії є логічно завершальним процесом, який забезпечує стійкий зворотний зв'язок між ходом процесу досягнення цілей і власне цілями, що стоять перед державними рибними господарствами і Державним агентством рибного господарства. Дії професійній управлінських кадрів вищого звена можуть суттєво поліпшити результати управління за рахунок ефекту синергії, що виражається в зниженні поточних витрат, збільшенні прибутку, зниження потреби в інвестиціях. При цьому завжди існує загроза негативного ефекту від прийняття рішень некомпетентним керівництвом [5].

Висновки. Вважаємо, що державні підприємства рибоводної галузі потребують підтримки з боку держави шляхом зниження податкового тягара, виділення дотацій на необхідні ресурси та розвиток власної інфраструктури, що зумовлює необхідність в розробці стратегій взаємодії рибоводних господарств між собою (шляхом кооперації та інтеграції), а

також з підприємствами, що забезпечують їх матеріально-технічними ресурсами, і з переробниками рибної сировини і аквакультури.

Список використаних джерел

1. Загвозкин М. В. Стратегическое управление сельскохозяйственными предприятиями / М. В. Загвозкин, Е. С. Грибанова // Аграрные реформы и развитие многоукладной экономики России: Материалы межрегиональной научно-практической конференции преподавателей, аспирантов и магистрантов, посвященной 150-летию со дня рождения Петра Аркадиевича Столыпина, 2-20 апреля 2012 года. – Воронеж: ФГБОУ ВПО Воронежский ГАУ, 2012. – С. 233-237.
2. Дроник В. С. Державне управління галуззю рибного господарства: стан, проблеми, перспективи розвитку [Електронний ресурс]. / В. С. Дроник – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej15/txts/12DVSPPR.pdf>
3. Вдовенко А. М. Еволюція теоретичних поглядів на державне регулювання розвитку аграрного сектору / А. М. Вдовенко // Механізм регулювання економіки. – Суми : СДУ, 2012. – № 3. – С. 115-125.
4. Кузьмина Л. П. Анализ хозяйственной деятельности предприятий рыбной промышленности / Л. П. Кузьмина, А. П. Кривоносов. – М. : Агропромиздат, 1989. – 304 с.
5. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів [Електронний ресурс] : Закон України від 8.07.2011 р. № 3677-VI – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3677-17>.

А. А. Ванцева. Стратегическое управление государственными рыбноводными хозяйствами Украины.

В статье осуществлена оценка перспектив развития и разработки механизма формирования стратегии управления государственными рыбноводными предприятиями в современных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: рыбное хозяйство, стратегическое управление, оценка, контроль.

A. Vanceva. Strategic management of state fish farms of the Ukraine.

The article presents assessment of prospects of development and the development of the mechanism of formation of strategy of management of the state rybovodne enterprises in modern conditions of managing.

Key words: fisheries, strategic management, evaluation, control.

УДК 657.63:658:005.922.1:33

ВНУТРІШНІЙ АУДИТ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Я. В. Машевська, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Чебан Ю. Ю.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті виокремлено та узагальнено теоретичні засади, що визначають роль внутрішнього контролю у забезпеченні фінансово-економічної безпеки підприємств.

Ключові слова: аудит, внутрішній аудит, контроль, діяльність, економічна безпека підприємства.

Постановка проблеми. У ринкових умовах господарювання суб'єкти підприємництва функціонують в складному економічному середовищі. Тому підприємства постійно пов'язані з діями великої кількості ризиків, які утворюють різні типи загроз безпечній діяльності. Виявлення таких ризиків, оцінка впливу та ймовірних наслідків, попередження у майбутньому є важливим завданням створення системи економічної безпеки підприємства.

В сучасних умовах невід'ємною складовою механізму ефективного управління економічним суб'єктом є внутрішній аудит. Адже саме контроль забезпечує реалізацію мети створення і функціонування підприємства, виявленню причин та умов, які викликали виникнення шахрайства, нестач, дозволяє виявляти і попереджати економічні ризики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням проблем організації внутрішнього аудиту підприємства присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені, з-поміж них: В. Бурцева, Ф. Бутинець, М. Голощатов, С. Губський, Т. Каменська, Г. Коблянська, К. Коцюбинська, Л. Ліщинська, В. Немченко, О. Сметанко, А. Хомутенко, В. Хомутенко та інші. Проте ряд аспектів проблеми потребують подальшого поглибленого дослідження, зокрема практичне використання внутрішнього аудиту безпосередньо як чинника забезпечення фінансово-економічної безпеки.

Метою статті є дослідження особливостей організації внутрішнього аудиту на підприємствах та обґрунтування його ролі в системі економічної безпеки підприємства.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні взаємозв'язок системи внутрішнього контролю з системою безпеки економічної діяльності є важливою умовою ефективного функціонування підприємства, адже діяльність суб'єктів господарювання знаходиться під постійним впливом численних ризиків і загроз. Дотримання співвідношення інтересів власників суб'єкта господарювання та його структурних підрозділів має на меті утворення системи внутрішнього контролю. Внутрішній контроль покликаний забезпечувати перевірку і підтвердження відповідності виконання усіх господарських завдань керуючим впливам різних рівнів.

Тому внутрішній аудит, як один із засобів внутрішнього контролю, повинен виконувати роль діагностичного засобу в управлінні господарською діяльністю підприємства [1].

До основних завдань внутрішнього аудиту відносять [2]:

- перевірку бухгалтерської інформації;
- перевірку оперативних даних, якими користується управління;
- перевірку засобів і способів ідентифікації інформації;
- вивчення окремих статей звітності;
- перевірку сальдо і оборотів за рахунками бухгалтерського обліку;
- перевірку дотримання законів і внутрішніх правил;
- контроль за дисципліною виконання рішень керівництва або власників;
- перевірку поточної діяльності окремих структурних підрозділів;
- оцінку та контроль за використанням програмного забезпечення;
- контроль дотримання комерційної таємниці;
- розслідування окремих випадків та неадекватних дій управління;
- оцінку ефективності використання ресурсів (фінансових, матеріальних, трудових, інтелектуальних);
- розробку рекомендацій з усунення невідповідностей щодо підвищення ефективності діяльності.

Для ефективного здійснення внутрішнього аудиту в системі економічної безпеки суб'єкта господарювання діяльність відділу внутрішнього контролю повинна ґрунтуватись на наведених нижче принципах (табл. 1).

Таблиця 1

**Принципи здійснення внутрішнього аудиту
в системі економічної безпеки підприємства**

Принципи	Характеристика
Надійності	Означає планомірне виконання якісних процедур аудиту, які мають обґрунтовану науково-практичну і методологічну основу, включаючи процедури виявлення ризиків та загроз економічній безпеці
Безперервності	Внутрішній аудит повинен здійснюватись на безперервній основі під наглядом і за відповідальності вищого керівництва, з окремим встановленням відповідальності за економічну безпеку
Взаємоузгодженості	Означає чітку взаємодію і координацію контрольних функцій, що виконуються всіма підрозділами і службами підприємства, включаючи процедури моніторингу економічних ризиків
Комплексності	Передбачає охоплення процедурами аудиту усіх сфер діяльності підприємства
Пріоритетності	Означає вибір найбільш суттєвих об'єктів для більш ґрунтовного контролю, вибір найбільш імовірних економічних ризиків для запровадження дійових методів і процедур їх моніторингу
Гнучкості і динамічності	Система внутрішнього аудиту повинна підлаштовуватись під змінювані економічні умови функціонування підприємства та його внутрішні процеси
Адаптивності	Здатність пристосовуватись до змінюваних умов внутрішнього і зовнішнього середовища для системи внутрішнього аудиту означає пристосування методичного інструментарію (методів, прийомів, способів аудиту) до нових завдань, які ставляться перед нею, зокрема в частині економічної безпеки підприємства
Професійності	Визначає необхідність наявності спеціальних знань і досвіду у галузі аудиту у суб'єктів контролю, в т.ч. навичок та компетентності у виявленні економічних ризиків

Джерело: побудовано на підставі даних [5]

У своїй сукупності наведені принципи забезпечують загальну ефективність системи внутрішнього контролю та її важливу роль у виявленні економічних ризиків і загроз безпеці діяльності підприємства [3].

Сьогодення економіки України доводить, що практичне існування внутрішнього аудиту на підприємстві є неефективним, адже немає єдиної методики щодо створення відділу внутрішнього аудиту на підприємстві та організації його роботи. З метою підвищення якості та ефективності внутрішнього аудиту на підприємстві необхідна більш чітка регламентація його повноважень та посилення ролі процесів внутрішнього аудиту в практичному житті підприємства. Тому здійснення внутрішнього контролю фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає послідовність таких етапів [7]:

I. Підготовчий. Вибір об'єкта перевірки, формування команди аудиторів-експертів, визначення обсягу та масштабу внутрішнього аудиту та конкретних строків роботи, затвердження плану та попередньої програми аудиторської перевірки.

II. Основний. Ознайомлення з результатами попередньої перевірки, загальний аналіз стану економічної безпеки об'єкта аудиту, реєстрація, збір і перевірка статистичних даних і результатів інструментальних вимірів небезпек і загроз, оцінювання результатів перевірки, складання звіту про результати перевірки за окремими складовими, оцінювання результатів перевірки.

III. Завершальний. Узагальнення та документування результатів перевірки, розробка рекомендацій для управлінського персоналу щодо усунення “вузьких” місць і недоліків у забезпеченні економічної безпеки підприємства.

Складання робочих документів є необхідною умовою після виконання кожного етапу, оскільки на їх основі складається аудиторський висновок, який є результатом роботи осіб, задіяних в даній перевірці. Перевірка кожного етапу, вказаного в програмі внутрішнього аудиту, повинна супроводжуватись документуванням його результатів. Тільки так можна отримати змогу підвищити ефективність організації системи ефективного управління підприємством.

Отже, основними напрямками внутрішнього аудиту на підприємстві мають бути; виявлення чинників, процесів і умов, що перешкоджають забезпеченню ефективної діяльності; попередження та запобігання впливу загроз, створення і збереження фірмово-специфічних активів, формування умов розширеного відтворення конкурентних переваг; визначення систем і форм безготівкових розрахунків, граничних показників безпеки ефективної діяльності; формування системи додаткових заходів по забезпеченню економічної безпеки; аналіз механізмів протиправної діяльності; аналіз, оцінка і прогнозування розвитку і, на цій основі, формування стратегії розвитку сільськогосподарських підприємств.

Висновки. Умови невизначеності та непередбачуваності в економіці, в яких діють підприємства, вимагають створення надійної системи економічної безпеки. Забезпечення кожного з напрямів економічної безпеки вимагає для цього залучення фахівців різної спеціалізації. Провідну роль у системі фінансово-економічної безпеки займає підрозділ економічної безпеки, проте його функції повинні доповнюватися діяльністю служби внутрішнього контролю.

Тому можливість забезпечення та збільшення рівня точності облікової інформації підприємства, здійснення контролю над усією виробничо-господарчою діяльністю підприємства надасть саме використання внутрішнього аудиту.

Список використаних джерел

1. Будович Л. Аудит безопасности предприятия как метод оценки эффективности управления системой безопасности / Л. Будович // Власть. – 2007. – № 02. – С. 47-50.
2. Журавлева Д.Г. Внутрішній аудит: необхідність впровадження в сучасних умовах / Д.Г. Журавлева // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції “Майбутнє – аудит”. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2008. – С. 270–271.
3. Каліцінська К.О. Роль внутрішнього аудиту в системі економічної безпеки підприємства// Серія: Економіка та підприємництво, 2011. – № 3. – С. 136.
4. Каменська Т. Необхідність створення служби внутрішнього аудиту на підприємстві [Електронний ресурс] / Т. Каменська – Режим доступу : http://www.visnuk.com.ua/article/one/Tetiana_KA5690094.html
- 5 . Коблянська Г. Ю. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві / Коблянська Г.Ю., Бобошко В.С. // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 1. – С. 95 – 99.
6. Майданевич Ю. П. Проблеми організації внутрішнього аудиту на підприємствах [Електронний ресурс] / Ю. П. Майданевич // Наукові праці Південного філіалу національного університету біоресурсів і природокористування України “Кримський агротехнологічний університет”. Економічні науки. Вип. 141 : збірник наукових праць. - Сімферополь : ПФ НУБПУ “КАТУ”, 2012. – С. 167-172.
7. Філозоф О. В. Організація процесу внутрішнього аудиту на підприємстві / О. В. Філозоф // Міжнародний збірник наукових праць. – 2009. - № 1. – С. 35.

Я. В. Машевская Внутренний аудит как фактор обеспечения повышения финансово-экономической безопасности.

В статье выделены и обобщены теоретические основы, определяющие роль внутреннего контроля в обеспечении финансово-экономической безопасности предприятий.

Ключевые слова: аудит, внутренний аудит, контроль, деятельность, экономическая безопасность предприятия.

Y. Mashevska. Internal audit as a factor to ensure increased financial and economic security.

The article singled out and summarized theoretical principles, defining the role of internal controls to ensure financial and economic security.

Keywords: audit, internal audit, control activities, economic security.

УДК 657.474

ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ

*М. В. Лунгол, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Чебан Ю. Ю.
Миколаївський національний аграрний університет*

Визначемо необхідність організації обліку і здійснення контролю транзакційних витрат, як важливого фактору забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: транзакційні витрати, інституціональна теорія бухгалтерського обліку, облік транзакційних витрат, теорія бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Економічна ефективність функціонування господарюючих суб'єктів значною мірою в сучасних умовах залежить від характеру їх взаємодії із зовнішнім економічним середовищем. У міру розвитку нових та ускладнення існуючих форм економічної взаємодії, зростає вага (і паралельно – важливість) транзакційних витрат у економіці.

Від обсягу понесених витрат залежить не лише собівартість виготовленої продукції, а й подальше функціонування підприємства, що впливатиме на розмір прибутку та рівень його конкурентоспроможності. А тому забезпечення якісного проведення та створення ефективної системи внутрішнього аудиту транзакційних витрат дозволить здійснити їх своєчасний аналіз та сприятиме підвищенню ефективності управління витратами суб'єктом господарювання.

Аналіз останніх досліджень та постановка завдання. Дослідження теорії та методики обліку і контролю транзакційних витрат знайшли відображення у працях таких науковців як О. П. Власенко, Н. В. Гордополова, О. В. Замазій, Г. Г. Кірейцев, О. М. Петрук, М. М. Шигун, Ж. М. Ющак [6] та ін.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення особливостей з питань контролю транзакційних витрат в системі управління витратами господарської діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах господарювання загальновідомим фактом є те, що кінцева мета діяльності будь-якого підприємства – це одержання прибутку. А для визначення кінцевого результату прибутку необхідно вести ефективний облік витрат, який сприятиме зростанню конкурентоспроможності продукції та стане реальним досягненням довгострокового економічного зростання суб'єктів господарювання.

Транзакційні витрати впродовж тривалого часу були об'єктом дослідження вчених різних країн. Спочатку це були погляди лише з точки зору економічної теорії, але поступово ці питання набули необхідності їх вивчення та подальшого застосування в системі бухгалтерського обліку.

Витрати як об'єкт фінансового обліку обмежені нормативно-правовим регулюванням. У зв'язку з цим актуальною проблемою є розгляд можливостей визнання трансакційних витрат у площині Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства встановлені П(С)БО № 16 "Витрати" [5].

Проте, інформаційної бази про загальну сукупність трансакційних витрат немає, що ускладнює управління трансакційними витратами, оскільки в такому випадку необхідно проводити виокремлення трансакційних витрат зі складу витрат діяльності підприємства, що відображаються в системі рахунків бухгалтерського обліку за діючою методологією.

Поняття трансакційних витрат пов'язане з інституційною теорією в економіці, більше з її неоінституційною віхою. Проте прийнятої та зрозумілої дефініції цих витрат в неоінституційній теорії не вироблено по цей час [3]. Розглянемо тлумачення сутності трансакційних витрат різними авторами в табл. 1.

Таблиця 1

Тлумачення сутності трансакційних витрат

Автор	Визначення
Р. Коуз	Витрати, пов'язані зі збиранням та обробкою інформації, проведенням переговорів та прийняттям рішень, контролем та юридичним захистом виконання контрактів в умовах ринку
Д. Норт	Витрати на оцінку корисних властивостей об'єкта обміну та забезпечення прав підприємців. Ці витрати служать джерелом соціальних, політичних і економічних інститутів
Т.Еггертссон	Витрати, що виникають, коли індивіди обмінюються правами власності на економічні активи і забезпечують свої права на власність
О. Вільямсон	Витрати, пов'язані з поганою адаптацією до непередбачуваних подій і мають місце з порушенням відповідності механізму угод обставинам їх реалізації
К. Ерроу	Витрати на експлуатацію економічної системи
Д. Алєн	Витрати на встановлення та забезпечення прав власності
С.І.Архієреєв	Витрати, що включають неявні витрати (втрати), які визначаються за альтернативним принципом. Тому втрати однієї сторони супроводжуються трансакційним вииграшем іншої сторони

Джерело: побудовано автором ні підставі [3]

Отже, трансакційні витрати виявилися головним фактором, що визначає структуру і динаміку різних соціальних інститутів, одним з яких є якість праці. Тому необхідно розглянути особливості контролю досліджуваних витрат.

Завданнями внутрішнього контролю трансакційних витрат є:

1. Виявлення господарських операцій, що зумовлюють виникнення трансакційних витрат.

2. Визначення фактичної величини трансакційних витрат та відхилень від нормативних значень, встановлених на підприємстві.

3. Запобігання нераціональному збільшенню трансакційних витрат.

4. Виявлення резервів зниження трансакційних витрат [6].

Ефективність контролю зумовлена взаємозв'язком між його об'єктами та суб'єктами. В даному випадку об'єктами внутрішнього контролю визначено трансакційні витрати, а також процеси на підприємстві, пов'язані з їх виникненням (трансакції).

Розглянемо складові внутрішнього контролю трансакційних витрат (рис. 1).

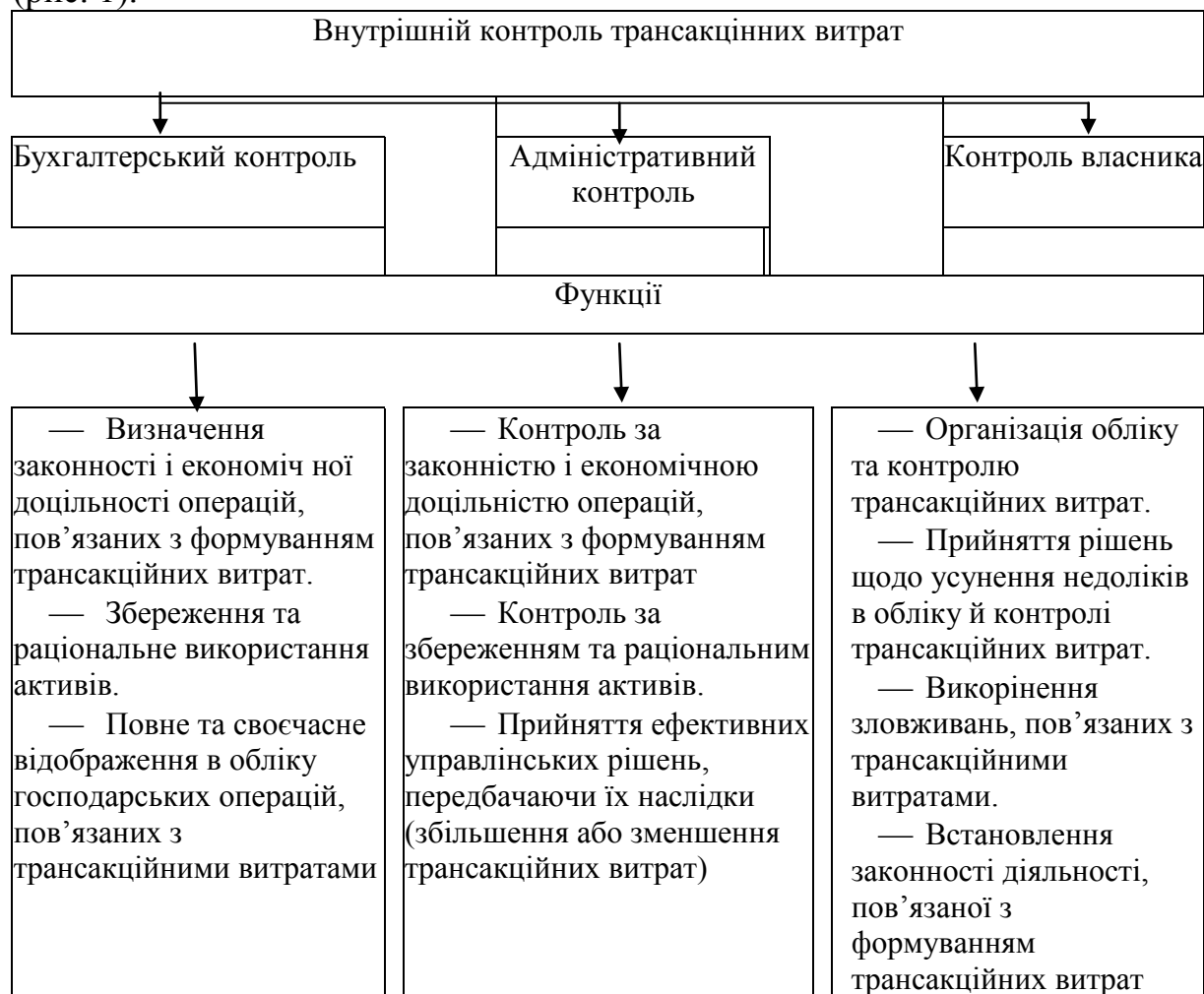

Рис. 1. Складові внутрішнього контролю трансакційних витрат

Джерело: побудовано автором з використанням [1]

Трансакційні витрати мають місце на всіх етапах здійснення підприємницької діяльності – не лише операційної, а й фінансової та інвестиційної.

У цілому, використання результатів внутрішнього контролю трансакційних витрат підприємства слугує цілям управління підприємством:

- забезпечення конкурентоспроможності підприємства;
- його інвестиційної привабливості;
- економічної безпеки підприємства.

Організаційно-методичне забезпечення внутрішнього контролю трансакційних витрат підприємства містить такі складові: організація обліку; збір інформації; розрахунок показників контролю та їх аналіз; розробка й обрання форм подання результатів оцінки; визначення напрямів використання результатів оцінки; контроль за оцінкою [4].

Відповідне організаційно-методичне забезпечення внутрішнього контролю трансакційних витрат є основою ефективного управління.

Організація системи внутрішнього контролю дозволяє забезпечити управлінський персонал необхідною інформацією про фактичну величину трансакційних витрат, їх поведінку, вплив управлінських рішень на їх величину, що дає змогу виявити шляхи зниження собівартості продукції та підвищити прибутковість підприємства.

Послідовність здійснення внутрішнього контролю трансакційних витрат наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Програма проведення контролю трансакційних витрат

№	Етап	Процедури
1.	Підготовчий	1.1 Вивчення наказу про облікову політику з питань, що відносяться до обліку трансакційних витрат
		1.2 Визначення термінів проведення внутрішнього контролю трансакційних витрат, призначення відповідальних
		1.3 Оцінка правильності визнання трансакційних витрат
2.	Безпосереднє проведення аудиту	2.1 Перевірка правильності формування та відповідності віднесення витрат до трансакційних згідно з прийнятою класифікацією
		2.2 Визначення наявності відповідних первинних документів з обліку трансакційних витрат та правильності їх списання
		2.3 Перевірка законності й правильності відображення на рахунках бухгалтерського обліку операцій з обліку трансакційних витрат
3.	Заключний	3.1 Складання акту перевірки
		3.2 Проведення консультацій щодо покращення ведення обліку трансакційних витрат
		3.3 Проведення аналізу отриманих результатів перевірки

Джерело: побудовано автором з використанням [2]

Виконавцями внутрішнього контролю трансакційних витрат підприємства можуть бути як фахівці, які працюють на виробництві, так і залучені спеціалісти.

Оскільки трансакційні витрати є новою категорією для сучасних спеціалістів, то через брак знань про такі витрати організувати ефективний облік та контроль за цим об'єктом власними силами підприємства може бути складно. Зовнішніми виконавцями внутрішнього контролю трансакційних витрат підприємства можуть бути консалтингові фірми, аудиторські фірми, незалежні консультанти.

Висновки. Отже, стрімкий розвиток сфери послуг в умовах переходу суспільства на постіндустріальний шлях розвитку вимагає розробки нових, а

також постійного контролю трансакційних витрат. У діяльності суб'єктів господарювання відбувається зростання витрат не пов'язаних безпосередньо із виробництвом продукції, які нерідко сягають половини усіх витрат. Проведене дослідження дало змогу виявити та проаналізувати теоретичні особливості внутрішнього контролю, необхідності його застосування в сфері управління трансакційними витратами.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Контроль і ревізія : підручник для студентів спеціальності “Облік і аудит” вищих навчальних закладів / Ф. Ф. Бутинець, Н. Г. Виговська, Н. М. Малюга, Н.І. Петренко ; за редакцією проф. Ф. Ф. Бутинця. – 3-є вид., доп. і перероб. – Житомир : Рута, 2002. – 544 с.
2. Коваленко Г.С. Етапи внутрішнього аудиту в системі управління витратами підприємства [Електронний ресурс] / Г. С. Коваленко // Экономика Крыма. – 2012. – № 2 (39). – Режим доступу : http://repository.crimea.edu/jspui/bitstream/123456789/2097/1/044_kov.pdf
3. Костирко І. Г. До питання обліку трансакційних витрат [Електронний ресурс] / І. Г. Костирко, Н. П. Молоко // Економічні науки. – Серія “Облік і фінанси”. – Випуск 9 (33). – Ч. 2. – 2012 /– Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2012_9_2/19.pdf
4. Петренко Н.І. Правова основа організації внутрішнього аудиту в Україні [Електронний ресурс] / Н. І. Петренко, О. В. Філозоф // Міжнародний збірник наукових праць. – Випуск 1 (16). – Режим доступу: http://www.ztu.edu.ua/en/science/publishing/wzbirnik/econom/1_16/23.pdf
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” [Електронний ресурс] : положення : затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 р. № 318 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
6. Ющак Ж.М. Бухгалтерський облік і контроль трансакційних витрат: теорія і методика : автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит” / Ж. М. Ющак. – Житомир, 2010. – 23 с.

М. В. Лунгол. Особенности внутреннего контроля транзакционных издержек.

Определим необходимость организации учета и контроля транзакционных издержек, как важного фактора обеспечения конкурентоспособности предприятий.

M. Lungol. Features of the internal control of transaction costs.

Determine the necessity of organization of accounting and control transaction costs as an important factor in ensuring the competitiveness of enterprises.

Keywords: transaction costs, institutional theory of accounting, the accounting of transaction costs, theory of accounting.

УДК 339.9

ЕТАПИ ФОРМУВАННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

К. В. Артюхова, Т. О. Шатова, В. Г. Шилін, студенти,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мандич О. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Розглянуто теоретичні основи та етапи формування міжнародної конкурентоспроможності, приведено уточнення даних етапів для українських підприємств, проаналізовано проблемні питання й позитивні національні фактори, а також представлено перспективні напрямки розвитку вітчизняних підприємств з метою підвищення рівня конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Ключові слова: ринок, міжнародна діяльність, конкурентоспроможність, система управління, підприємство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Прискорення і частота змін, що відбуваються у зовнішньому конкурентному середовищі, зростання диференціації потреб споживачів, посилення рівня конкурентної боротьби, інтернаціоналізація бізнесу, доступність сучасних технологій і наявність багатьох інших факторів призводять до зростання значення системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств.

Наразі, наприклад, для сільськогосподарських підприємств існує велика кількість проблем, які виникають при створенні та забезпеченні належного рівня міжнародної конкурентоспроможності при виході на світові ринки. Ці проблеми мають місце, в першу чергу, через відсутність необхідних кваліфікованих знань і навичок зі створення ефективної системи управління міжнародною конкурентоспроможністю зазначених підприємств. По-друге, питання розробки стратегії підвищення міжнародної конкурентоспроможності аграрного виробництва України повинні проходити кілька етапів, розгляд яких, на нашу думку, є актуальною темою для дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичний досвід розвитку цивілізації свідчить, що рух “здорової” економічної системи, орієнтованої на критерії ефективності і здатності до саморегулювання, відбувається на основі ринкових відносин [4, с. 161]. Це тісно пов’язано з розвитком конкуренції, загалом, та конкурентоспроможності підприємств, зокрема.

Проведений аналіз праць вчених, які займались дослідженням міжнародної конкурентоспроможності підприємств свідчить, що в сучасній науці наявна велика кількість наукових теорій та класифікацій, наприклад, за І. Ансоффом, П. Друкером, Ф. Котлером, М. Портером, А.А. Томсоном, А.Дж. Стріклендом, Г. Азоевим та багатьма іншими, проте жодна

класифікація не є універсальною і має свої недоліки, а також не відображає повністю всієї глибини категорії, що досліджується.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні теоретичної сутності формування ефективної системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств на різних стадіях, визначення існуючої ситуації за рівнем конкурентоспроможності українських підприємств, проведення аналізу проблем при виході на міжнародні ринки, виявлення національних чинників, які позитивним чином впливають на формування міжнародної конкурентоспроможності, а також визначення перспектив розвитку формування конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на зовнішніх ринках.

Виклад основного матеріалу. Сучасне українське економічне середовище можна охарактеризувати посиленням динаміки протікання різних процесів, в тому числі і міжнародної конкурентної боротьби [3]. У таких умовах, в яких одночасно відбувається постійна зміна зовнішніх факторів і зростання внутрішніх ризиків виробничо-господарської діяльності, питання міжнародної конкурентоспроможності підприємств є актуальним.

Міжнародна конкурентоспроможність підприємства – це здатність створювати і реалізовувати продукцію (товари, роботи, послуги), цінові та нецінові якості якої більш привабливі, ніж у аналогів конкурентів на зовнішньому ринку [8].

Система управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств включає застосування певного комплексу обраних заходів, спрямованих на оперативне подолання негативних наслідків конкурентної боротьби і досягнення необхідного, вищого рівня конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Слід зазначити, що головною метою управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств є формування і забезпечення сталого розвитку підприємств в будь-яких економічних, соціальних і політичних умовах на зовнішньому ринку.

Система управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств в теорії повинна включати наступне.

1. Моніторинг та проведення повного аналізу конкурентного середовища на міжнародному ринку. Це передбачає проведення досліджень головних чинників зовнішнього середовища об'єктового ринку для подальшого визначення загроз і можливостей підприємств, рівня інтенсивності конкуренції на ринку і т.д. При цьому аналіз повинен включати не тільки виявлення результатів діяльності кожного з конкурентів, але і детально ознайомитися з ринкового позиціонування всіх представлених конкурентів. На основі останнього для кожного підприємства можна виділити позитивну, негативну або нейтральну позицію, що в подальшому допоможе вибрати стратегії конкурентної поведінки для підприємств [7].

2. Оцінка рівня конкурентоспроможності підприємств, його продукції (товарів, робіт або послуг) та основних виділених конкурентів на зовнішньому ринку. Така оцінка повинна полягати у визначенні головних ключових факторів успіху підприємства, його конкурентних переваг, які в перспективі повинні забезпечити йому успішне і ефективне функціонування, забезпечити не тільки короткострокове, але і довгострокове випередження своїх конкурентів на зовнішньому ринку.

3. Визначення місії функціонування підприємств і стратегії формування системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств для виявлення причин ведення виробничо-господарської діяльності підприємств та їх напрямки розвитку.

4. Реалізація стратегії системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств повинна полягати у виборі засобів підприємства, якими воно здатне досягти поставлених цілей. Цей процес реалізації стратегії системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств складається з визначення поточних (оперативних) завдань, виконання раніше запланованих заходів, а також створення, підтримка і розвиток ринкових факторів успіху, конкурентних переваг та ключових компетенцій для окремих підприємств.

5. Оцінка і контроль результатів реалізації обраної стратегії системи управління конкурентоспроможністю підприємств на зовнішніх ринках. На цьому етапі підприємство обробляє отримані результати діяльності і проводить їх порівняння з поставленими стратегічними цілями. Також підприємство виявляє відхилення і проводить розробку коригувальних дій. Даний етап пов'язаний з повною оцінкою ефективності системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства в цілому.

Необхідність функціонування системи управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств можна охарактеризувати основними факторами, які впливають її рівень:

- державна політика країн світу в регулюванні конкуренції (проведення антимонопольної політики, регулювання імпорту та експорту продукції, стандартизація якості продукції і т.д.);
- можливість появи сильних конкурентів (рівень вхідного бар'єру);
- можливий вплив споживачів і постачальників на рівень інтенсивності конкуренції та інші фактори.

Кожен з етапів управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства передбачає виконання певного ряду задач, які стосуються змісту належного рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств на внутрішньому ринку. На нашу думку, особливо це стосується формування позитивної ринкової позиції сільськогосподарських підприємств [8].

Сьогоднішні реалії свідчать, що існує проблема зі створення, формування та забезпечення подальшого зростання рівня конкурентоспроможності підприємств в умовах виходу на міжнародні ринки.

Так, наприклад, за останні 7 років Україна за рейтингом Global Competitiveness Report (Глобальний огляд конкурентоспроможності) знизилася з 72 на 82 місце за рейтингом міжнародної конкурентоспроможності, розрахований Світовим економічним форумом.

Слід також зазначити, що кожен з етапів формування системи управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства на зовнішньому ринку передбачає виконання певних завдань. Причому ефективність виконання поставлених завдань залежить від дії ряду факторів, до яких можна віднести перспективу появи підприємств-конкурентів, які будуть мати, наприклад, певні спеціалізовані знання в сфері управління. Також в зазначені фактори можна включити безпосередній вплив споживачів продукції і постачальників на рівень конкуренції тощо.

У процесі управління перед аграрними підприємствами виникає цілий ряд проблемних питань. Серед сучасних існуючих негативних моментів при управлінні міжнародною конкурентоспроможністю аграрних підприємств можна виділити кілька основних.

Однією з проблем є нестійка політична та економічна ситуація в державі, зокрема, недосконала політика щодо формування міжнародної конкурентоспроможності підприємств. На жаль, на сьогоднішній день, лівова частка аграрних підприємств не в змозі виходити на світовий ринок зі своєю продукцією. Це пов'язано не тільки з вказаною проблемою, але через існуючого положення і диспаритетного формування каналів розподілу продукції, як на національному, так і на регіональних ринках, а також через нерівномірне ринкового позиціонування виробників – аграріїв [7].

Другий слабкою ланкою в процесі організації і управління міжнародною конкурентоспроможністю для українських аграрних підприємств є недостатність інформаційного забезпечення. Зараз ці підприємства не мають належним чином зібраної і в повному обсязі оформленої інформації про стан функціонування даного об'єктового ринку не тільки на міжнародному рівні, а й на локальному. Тому вони не в змозі оперативно коригувати і адаптувати свою виробничо-комерційну діяльність відповідно до регулярних змін навколишнього середовища.

Також при організації управління міжнародною конкурентоспроможністю в агропромисловому виробництві залишається слабкий кадровий потенціал, слабе впровадження у виробництво результатів науково-технічних досліджень у порівнянні з конкурентами на зарубіжних ринках. На нашу думку, це не можливо для сільськогосподарських підприємств через недостатнє фінансове забезпечення.

Ще однією основною проблемою слід виділити відсутність конкурентних стратегій, які повинні бути орієнтовані на певні цільові групи споживачів. Такі стратегії повинні розроблятися не тільки на основі аналізу конкурентних переваг, а й з урахуванням існуючих виробничих потужностей і комерційних можливостей аграрних підприємств.

На нашу думку, вирішення зазначених проблемних питань в сучасних умовах функціонування вітчизняного аграрного ринку для більшої частини підприємств, які не є великими і могутніми трейдерами на міжнародних ринках, є поки неможливим. Але виконання таких змін можна вважати перспективним напрямком розвитку українського аграрного ринку.

Проблемні питання виходу українських аграрних підприємств на міжнародні ринки в сучасних умовах виникають досить жорстко. У той же час, на даному етапі розвитку світового ринку існують значні можливості для формування стабільної та ефективної зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, можливо лише за умови створення дієздатного механізму управління міжнародною конкурентоспроможністю зазначених підприємства.

Також, негативними моментами, які перешкоджають ефективній реалізації конкурентних переваг підприємств, є перш за все, техніко-технологічна застарілість вітчизняних компаній. У багатьох випадках українська продукція є неконкурентоспроможною через відсутність відповідних сертифікатів стандартів якості або через те, що використання наших систем оцінки якості товарів не відповідають загальноприйнятим міжнародним.

Одночасно Україна має досить вразливу експортну структуру з концентрацією в секторах, які зазвичай характеризуються функціонуванням переважно цінової конкуренції. Тому складні завойовані позиції на тих чи інших міжнародних сировинних ринках легко губляться через те, що конкуренти можуть запропонувати кращі цінові умови.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, через те, що сучасний стан конкурентоспроможності більшості українських підприємств не дозволяє успішно конкурувати з іноземними фірмами необхідно в рамках загальнонаціональної програми сформулювати відповідний пакет заходів, спрямованих на фінансове, інвестиційно-інноваційний та інтелектуальне забезпечення необхідних змін в економіці. Це буде сприяти успішному входженню України на міжнародний ринок і досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств.

При вирішенні проблем ефективного управління міжнародною конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств слід враховувати основні фактори, які різними способами впливають на діяльність підприємств на міжнародних ринках. Зокрема, необхідно чітко визначитися з основними етапами формування зазначеної системи, а також оперативно вирішувати проблеми, що виникають при виробництві продукції, постійно проводити моніторинг ринку, координувати всі сфери діяльності, а також реалізовувати стратегії підприємства, які дозволили не тільки ефективно функціонувати, а й намагатися конкурувати з іншими на міжнародних ринках.

До основним національним факторів, що робить першочерговий вплив на існуючу модель конкурентоспроможності країни можна віднести

наступні. По-перше, це природно-ресурсний потенціал України, який належним чином сприяє розвитку таких галузей як хімічна і чорна металургія. По-друге, географічне положення нашої держави обумовлює розвиток не тільки експорту вітчизняних транспортних послуг, а й використання трансферу.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л. В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
2. Войчак А.В. Маркетинговий менеджмент : підручн. / А. В. Войчак. – К. : КНЕУ, 1998. – 268 с.
3. Горкавий В. К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях / В. К. Горкавий, О. В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105-111.
4. Іващенко О. В. Економічна сутність категорії “ринок” / О. В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка і природокористування”. Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161-165.
5. Котлер Ф. Основы маркетинга: [пер.с англ.] / Котлер Ф. – М. : “Бизнес-книга”, “ИМА-Крос. Плюс”, 1995. – 702 с.
6. Макконел К. Р. Экономикс: принципы, проблемы и политика / К. Р. Макконел, С. Л. Брю // Пер. с англ. 11 изд. – К. : Хагар-Демос, 1993. – 785 с.
7. Мандич О. В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна / О. В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337-342.
8. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): навч. посібник / За ред. І. Ю. Сіваченка. – Київ: ЦНЛ, 2003. – 186 с.

Е. В. Артюхова, Т. А. Шатова, В. Г. Шилин. Этапы формирования и перспективы повышения международной конкурентоспособности украинских предприятий.

Рассмотрены теоретические основы и этапы формирования международной конкурентоспособности, проведено уточнение данных этапов для украинских предприятий, проанализированы проблемные вопросы и положительные национальные факторы, а также представлены перспективные направления развития отечественных предприятий с целью повышения уровня конкурентоспособности на международных рынках.

Ключевые слова: рынок, международная деятельность, конкурентоспособность, система управления, предприятие.

K. Artuykhova, T. Shatova, V. Shilin. Stages of formation and prospects international competitiveness ukrainian enterprises.

The theoretical framework and stages of international competitiveness, conducted refine these stages for Ukrainian companies analyzed issues and positive domestic factors, and provides perspective directions of development of domestic enterprises to improve competitiveness in international markets.

Keywords: market, international

УДК 338:330

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В. В. Бондаренко, М. О. Овчаренко, І. Є. Рок, студенти,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мандич О. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Розглянуто теоретичну сутність конкурентоспроможності, проведено аналіз існуючих методик та проаналізовано особливості визначення рівня конкурентоспроможності інноваційної діяльності для підприємств, а також визначено перспективи розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Ключові слова: ринок, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, інноваційна діяльність, підприємство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Аналіз процесів економічного розвитку показує, що їх основою є інновації та інноваційна діяльність. Практика переконливо підтвердила тезу Й. Шумпетера, який відзначав, що основним механізмом розвитку економіки є конкуренція, заснована на інноваціях, що призводить до “творчого руйнування” вже сформованих галузей і ринків, а також творчість інноваційного підприємця, здатного втілити нові ідеї в ефективні економічні рішення.

Особливе місце в побудові конкурентоспроможної аграрної сфери займає виробниче підприємство. Саме при веденні виробничо-комерційної діяльності сільськогосподарського підприємства формується якісний рівень продукції, визначаються її вартісні показники і, в кінцевому підсумку - її конкурентоспроможність [2].

В сучасних умовах функціонування аграрного ринку, де превалює олігопсонія, зокрема, наявність багаторівневих посередницьких структур і великої кількості товаровиробників, конкурентоспроможний товар має не тільки протистояти товару – конкуренту, а й перевершувати його. Тому, підвищення конкурентоспроможності товару знаходить своє відображення, по-перше, в змісті більшої частки ринку. По-друге, для сільськогосподарської продукції рівень конкурентоспроможності можна вважати прямо пропорційним отриманому ефекту, тобто через більш високий рівень рентабельності виробництва і збуту продукції. І, по-третє, в більшій прибутковості підприємства аграрної сфери також полягає вищий рівень конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності з огляду на останні тенденції розвитку ринку. Досвід розвитку цивілізації свідчить, що рух “здорової” економічної системи, орієнтованої на критерії

ефективності і здатності до саморегулювання, відбувається на основі ринкових відносин [3]. Це тісно пов'язано з розвитком конкуренції, загалом, та конкурентоспроможності підприємств, зокрема.

Аналіз економічної літератури, присвяченої проблемі конкурентоспроможності, дозволив зробити наступні висновки. Дослідники різних аспектів цієї проблеми виділяють в основному три підходи до визначення конкуренції. Одні визначають конкуренцію як змагання на ринку. Такий підхід характерний для вітчизняної літератури. Другий підхід розглядає конкуренцію як елемент ринкового механізму, що дозволяє врівноважити попит і пропозицію. Цей підхід характерний для класичної економічної теорії. Третій підхід визначає конкуренцію як критерій, за яким визначається тип галузевого ринку. Цей підхід ґрунтується на сучасній теорії морфології ринку (теорії про структуру ринку).

Однак при виборі і обґрунтуванні методу оцінки конкурентоспроможності краще дотримуватися основних принципів першого підходу, оскільки процедура оцінки конкурентоспроможності різних об'єктів передбачає ранжування організацій за економічними показниками, що обумовлює природу економічного змагання. Крім того, проблема забезпечення конкурентоспроможності об'єктів неможливо вирішити без детального аналізу механізму дії економічних законів, принципів організації, застосування наукових підходів до управління.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні теоретичної сутності конкурентоспроможності, особливостей визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств, проведення аналізу механізму формування конкурентних переваг, а також визначення перспектив розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Виклад основного матеріалу. Загалом, процес управління конкурентоспроможністю аграрного підприємства означає не тільки процес створення тих чи інших споживчих властивостей товару, не тільки використання тієї чи іншої цінової стратегії, а й диктує необхідність враховувати стан самого аграрного ринку, здійснювати аналіз впливу ринкових умов на підприємство, на рівень його ринкового потенціалу. Таким чином, розробка інтегрованого підходу до аналізу й оцінки конкурентоспроможності аграрного підприємства має відбуватися з урахуванням орієнтирів інноваційного розвитку.

При проведенні аналізу конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств ми пропонуємо методичний підхід, орієнтований на об'єктивність і оптимальність розрахунків за існуючими даними їх виробничо-господарської діяльності [5]. Необхідно також відзначити, що проведення даного аналізу слід розділити на наступні блоки:

- визначення ємності ринку і особливостей функціонування учасників;
- визначення інтенсивності конкуренції і концентрації на ринку;

- порівняння підприємств за різними критеріями конкурентоспроможності;
- оцінка конкурентоспроможності окремих підприємств.

Під оптимальним рівнем конкурентоспроможності товару розуміють той, при якому найбільш повно досягаються поставлені підприємством мети. Питання оптимізації рівня найчастіше розглядається відповідно до завданням досягнення найбільшої маси прибутку, а іноді – самої норми прибутку.

Вираз конкурентоспроможності підприємства сукупно через індекси прибутку і частки ринку є досить універсальним підходом. Головне завдання підприємств на максимально можливе збільшення конкурентоспроможності узгоджується з метою максимізації прибутку. В цьому і полягає основна відмінність від уявлення формальної конкурентоспроможності товару (через співвідношення якості – ціни), оскільки надмірне підвищення конкурентоспроможності товару може виявитися не вигідним з точки зору отримання максимального прибутку. Тоді виникає проблема визначення оптимального рівня конкурентоспроможності товару дозволяє досягти найбільшої конкурентоспроможності підприємства.

Існує досить багато методів оцінки ефективності результатів інноваційної діяльності підприємств, проте практично жоден з них взятو окремо не дає прийнятних результатів, так як не враховує лише окремі чинники виробничо-комерційної діяльності. Слід зазначити, що традиційні методи оцінки стратегій інноваційного розвитку, які передбачають порівняльну оцінку альтернативних варіантів за такими критеріями, як чистий приведений дохід, термін окупності, рівень рентабельності, норма прибутковості і т.д., вимагають детальних відомостей по кожному з порівнюваних варіантів. Це пов'язано зі значними витратами часу і коштів одночасно. А в умовах швидких змін на ринку і дефіциту фінансових коштів на проведення такого аналізу може просто не вистачити ні часу, ні коштів.

З огляду на, що ситуація на функціонуючому ринку може суттєво змінитися, наявні на даний момент ринкові можливості будуть, в першу чергу, реалізовані підприємствами, які змогли оперативно їх виявити і використовувати. Тому, визнаючи безсумнівну необхідність детального економічного аналізу та оцінки прийнятих організаційних і управлінських рішень відповідно до загальновизнаних методик, слід зазначити, що попередній відбір варіантів необхідно виконувати іншими способами. Наприклад, один із способів передбачає застосування елементів нечіткої логіки, оперативно і з мінімальними витратами. Тим більше, якщо таких варіантів виявиться досить багато.

З іншого боку, чисто логічний пошук варіантів розвитку з застосуванням інтуїції, спеціалізується на багатьох підприємствах, включає в себе багато елементів суб'єктивізму, а відібрані варіанти далеко не завжди є кращими. Іноді обрані стратегії просто неприйнятні, оскільки не відповідають існуючим реаліям.

Так, наприклад, методика оцінки за допомогою коефіцієнтів упевненості дозволяє врахувати імовірнісну природу характеристик зовнішнього і внутрішнього середовища, що дозволяє приймати рішення в умовах більшої визначеності і меншого ризику.

Всі існуючі методики мають цілком формалізований вигляд і можуть бути реалізовані на ЕОМ із застосуванням стандартних пакетів програм, наприклад Microsoft Office. Це чітко підвищує оперативність і точність робіт, дає принципову можливість розширення кола вибору за рахунок оперативного аналізу та оцінки безлічі альтернативних варіантів. При цьому також включені їх різні комбінації, дозволяє аналізувати можливі варіанти розвитку подій на об'єктовому ринку в залежності від того, яка з виявлених тенденцій отримає розвиток.

Крім того, такі підходи дозволять значною мірою подолати суб'єктивізм експертних оцінок, знизити ризик прийняття неадекватних зовнішньому і внутрішньому середовищі відповідно до виробничо-комерційної діяльності підприємств.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Отже, слід зазначити, що пошук нових шляхів підвищення ефективності інноваційної діяльності вітчизняних, зокрема, аграрних підприємств і створення умов для зародження і розвитку національного ринку інноваційних аграрних товарів вимагає істотного розширення застосування нових маркетингових принципів і технологій, які повинні бути покладені в основу концепції маркетингу інновацій, що набирає популярність.

В основному, це стосується розробки і впровадження науково-методичних основ для підвищення рівня ринкової адекватності ідей, концепцій, прототипів нових товарів на етапах інноваційного циклу їх створення і на етапі їх комерціалізації. Оскільки, навіть незначна кількість інноваційної продукції, виробленої і реалізованої на аграрному ринку вітчизняними підприємствами, часто приречена на невдачу.

Така ситуація є результатом прояву різних факторів: фінансових, технічних, організаційних, управлінських і маркетингових. Ці причини можна певною мірою нівелювати або послабити їх вплив на зниження ефективності інноваційної діяльності за допомогою розробленої процедури маркетингового тестування. Вона вирішує нагальну проблему щодо підвищення рівня ринкової адекватності нової продукції, є актуальною і представляє великий практичний інтерес.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
2. Горкавий В.К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях / В. К. Горкавий, О. В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105-111.
3. Іващенко О.В. Економічна сутність категорії “ринок” / О. В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка і природокористування”. Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161-

165.

4. Ілляшенко С.М. Інноваційний менеджмент : [підручник] / С. М. Ілляшенко. – Суми : Університетська книга, 2010. – 334 с.

5. Мандич О.В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна / О. В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337-342.

6. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 264с.

7. Портер М. Международная конкуренция : Конкурентные преимущества стран / М. Портер; пер. с англ. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.

8. Райзберг Б.А. Курс управления экономикой / Б. А. Райзберг. – СПб. : Питер, 2003. – 528 с.

9. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.

10. Холден Н.Д. Кросс-культурный менеджмент. Концепция когнитивного менеджмента: пер. с англ. / Н. Д. Холден. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 384 с.

В. В. Бондаренко, Н. А. Овчаренко, И. Е. Рок. Конкурентоспособность инновационной деятельности предприятий.

Рассмотрено теоретическую сущность конкурентоспособности, проведен анализ существующих методик и проанализированы особенности определения уровня конкурентоспособности инновационной деятельности для предприятий, а также определены перспективы развития конкурентных стратегий отечественных предприятий для эффективного функционирования на объектовых рынках.

Ключевые слова: рынок, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, инновационная деятельность, предприятие.

V. Bondarenko, M. Ovcharenko, I. Rock. Competitiveness innovation activity.

The theoretical nature of competitiveness, analysis of existing methods and the peculiarities of determining the level of competitiveness of innovation for enterprises, and also the prospects of development of domestic enterprises competitive strategies for the effective functioning Object markets.

Keywords: market, competitiveness, competitive advantage, innovation activities, enterprise.

УДК 338.2

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТА МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

Д. П. Геращенко, Ю. В. Колісник, К. В. Костенко, студенти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мандич О. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Розглянуто теоретичну сутність конкурентоспроможності, проаналізовано особливості визначення рівня конкурентоспроможності для аграрних підприємств, проведено аналіз механізму формування конкурентних переваг, а також визначено перспективи розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Ключові слова: ринок, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкурентні стратегії, підприємство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Що стосується теоретичної сутності формування конкурентних переваг, то слід зазначити наступні особливості в практичній діяльності аграрних підприємств.

По-перше, конкурентні переваги можна ототожнювати з можливостями суб'єкта конкуренції, на відміну від можливостей, конкурентні переваги є фактом, який фіксується в результаті реальних і очевидних переваг споживачів. Цієї точки зору дотримуються багато дослідників даної проблематики.

Однак, недоліком даного тлумачення є те, що робиться акцент на статичному характері конкурентних переваг. Тобто слід вважати, що перевага над конкурентами є конкурентною перевагою лише в разі, коли вона знаходить відображення в уже досягнутих, більш високих обсягах продажів, прибутку і ринкової частки і т. При цьому можливість зміни окремої ситуації в перспективі і перетворення потенційних конкурентних переваг в реальні рахунок. Виняток потенційних переваг з категорії конкурентних ніяким способом не дозволяє врахувати перспективи розвитку окремих підприємств – учасників конкурентних відносин.

Споживач вибиратиме продукції того підприємства, яка, інші рівнозначні умов, має можливість знизити витрати за рахунок використання кращих інноваційних технологій або економії на дії ефекту масштабу виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності з огляду на останні тенденції розвитку ринку. Досвід розвитку цивілізації свідчить, що рух “здорової” економічної системи, орієнтованої на критерії ефективності і здатності до саморегулювання, відбувається на основі

ринкових відносин [3]. Це тісно пов'язано з розвитком конкуренції, загалом, та конкурентоспроможності підприємств, зокрема. Для ефективнішого пошуку рішень щодо підвищення конкурентоспроможності, в першу чергу, важливо дати адекватне визначення цього терміну.

Конкурентоспроможність підприємства досліджувалася багатьма вченими, в наукових роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля, К. Маркса, Дж. Кейнса, Й. Шумпетера, М. Портера, В. Стівенсона тощо. На сьогодні, в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених розглядається дане питання, зокрема, у І.М. Акімової, І.В. Булах, А.Є. Воронкової, В.Ф. Оберемчука, З.Є. Шершньової та інших, проте жодне визначення не є універсальним і має свої недоліки, а також не відображає повністю всієї глибини категорії, що досліджується.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні теоретичної сутності конкурентоспроможності, особливостей визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств, проведення аналізу механізму формування конкурентних переваг, а також визначення перспектив розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Виклад основного матеріалу. Розуміння сутності конкурентоспроможності вже розкрито в безлічі наукових робіт, як вітчизняних, так і зарубіжних. Дана категорія пройшла великий еволюційний шлях і була розкрита з різних сторін. Так, наприклад, конкурентоспроможність можна розглядати як здатність підприємства витримувати конкуренцію і протистояти конкурентам або як результат наскільки ефективно підприємство задовольняє потреби споживача в порівнянні з конкурентами, які пропонують аналогічний товар або послугу.

Фатхутдінов Р.А. визначає конкурентоспроможність як властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення потреби в порівнянні з аналогічними об'єктами, які представлені на даному сегменті ринку. При цьому конкурентоспроможність являє собою здатність витримувати конкуренцію в порівнянні з аналогічними об'єктами на ринку [8].

Відповідно до теорії Райзберга Б.А., конкурентоспроможність – реальна і потенційна можливість підприємства в існуючих умовах виробляти і реалізовувати продукцію, яка за ціновими і неціновими характеристиками більш привабливою для споживачів, ніж у конкурентів [7].

Визначення конкурентоспроможності, найбільш відповідає нашим дослідженням, є теорія Піддубного І.А. і Піддубної А.І., по якій вона являє собою потенційну або реалізовану здатність підприємства до функціонування в релевантному зовнішньому середовищі, заснованої на конкурентних перевагах і таким чином відображає його позицію відносно конкурентів [5].

Введення терміну “конкурентні переваги” і розроблена М. Портером теорія конкурентних переваг дають методологічну основу для визначення

категорії “конкурентоспроможність”. На думку М. Портера, конкурентоспроможність економіки визначається продуктивністю, з якої країна, регіон або кластер використовує свої трудові і природні ресурси і капітал [6].

Загалом, конкурентні переваги можна розглядати як концентрований прояв переваги над підприємствами – конкурентами в різних сферах діяльності. Тобто це випередження конкурентів за рахунок вдалої реалізації ринкових факторів успіху або ключових компетенцій. З точки зору джерела виникнення конкурентних переваг підприємства, їх можна розділити на дві групи: переваги низького і високого рівнів. Причому конкурентні переваги низького рівня для підприємства утворюються при використанні дешевої робочої сили, доступних недорогих джерел сировини і т.д., що в сучасних економічних умовах не є стабільними, тому такі переваги можуть швидко зникнути. Конкурентні переваги підприємства високого рівня формуються при наявності кваліфікованих кадрів, застосування новітніх інновацій, високих технологій і т.п. Інша класифікація конкурентних переваг розділяє їх на зовнішні і внутрішні. Зовнішні конкурентні переваги базуються на відмінній якості товарів, утворює головну цінність для споживача, а внутрішні формуються на перевагах підприємства по мінімізації виробничих витрат в порівнянні з конкурентами.

Конкурентні переваги підприємства в теорії є концентрованим виявом переваг над конкурентами з точки зору економічної, техніко-технологічної, організаційної, управлінської та інших видів діяльності підприємства. При цьому їх можна виміряти загальними економічними показниками (зниження виробничих витрат, отримання додаткового прибутку, підвищення рівня рентабельності, збільшення ринкової частки підприємства і обсягів продажів продукції і т.п.).

Що стосується перспективи, то одним із шляхів підвищення конкурентоспроможності українських аграрних підприємств можна вважати оптимізацію ролі оптових продовольчих ринків, як основних на даному етапі розвитку в системі факторів підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції.

Відсутність альтернативних каналів реалізації даної продукції призводить до негативного розвитку галузі і до кризи фінансово-економічного стану товаровиробників. Тому однією з умов вирішення проблеми постачання населення міст і ефективного збуту продукції вітчизняними товаровиробниками повинні виступати оптові продовольчі ринки.

Метою створення таких ринків є стимулювання виробництва на основі формування ефективного механізму взаємної зацікавленості виробника і споживача сільськогосподарської продукції шляхом встановлення прямих зв'язків між ними, регулювання виробництва і збуту продукції з урахуванням задоволення споживчого попиту населення.

Відправними моментами системного формування оптових продовольчих ринків виступає основна концепція і об'єктивні особливості конкурентного середовища і позиція регіону в забезпеченні продуктами харчування шкіл, навчальних закладів та інших установ соціальної сфери. Це особливо актуальним стає в рамках реалізації соціальних цільових програм.

Необхідність створення оптових продовольчих ринків викликана тим, що єдина система матеріально-технічного постачання і збуту в сільському господарстві, що існувала в дореформений період була ліквідована, а стихійно виниклі ринки продовольства мають серйозні недоліки. До числа останніх відносяться дезінтеграція всіх ланок АПК, скорочення інвестицій, зростання витрат виробництва і обігу, скорочення платоспроможного попиту населення, нерегульований імпорту, диспаритет цін та інші негативні економічні та соціальні відносини в сільському господарстві.

Використовуючи зазначений підхід, ми, фактично, можемо і характеризувати конкурентоспроможність підприємства і його продукції через систему базових показників ефективності поточної діяльності, адже головним критерієм оцінки поведінки оператора ринку є результативність [4]. По-друге, існує підхід, заснований на пропозиції споживачам унікальною за своїми споживчими властивостями продукції, яка не має аналогів (з точки зору якості або інших характеристик). При цьому також виникає необхідність у зниженні цін. Третій підхід полягає в спеціалізації підприємства або на обслуговуванні широкого кола споживачів (наприклад, всього цільового ринку), або тільки обраних окремих цільових сегментах – об'єктових ринках.

Також в загальні особливості слід віднести наступні. Конкурентні переваги носять відносний характер, тобто вони можуть проявлятися тільки в зіставленні з товарами-аналогами. Крім того, конкурентні переваги визначаються конкретними умовами, в яких вони проявляються в даний момент або проміжок часу. Дані міркування можна цілком віднести до поняття “конкурентоспроможність”.

Дослідження механізму формування конкурентних переваг сільськогосподарського виробництва в межах бізнес-процесу дозволяє трактувати його як систему взаємопов'язаних, взаємозалежних важелів, методів, способів, регламентів, правил, умов, що впливають на процес виробництва сільськогосподарської продукції.

Економічні інструменти в системі механізму формування конкурентних переваг виконують стимулюючу функцію, забезпечують реалізацію інтересів усіх учасників бізнес-процесу і їх відповідальність у вигляді відповідних економічних відносин. Вони економічним базисом, який визначає порядок функціонування механізму конкурентних переваг в сільськогосподарському виробництві.

Кожен сегмент механізму формування конкурентних переваг на рівні підприємства представлений сукупністю інструментів:

- економічний – планування, контроль і аналіз, облікова політика, внутрішній аудит, ціна, інформаційне забезпечення, економічні норми і нормативи, економічні стимули, економічні санкції, управління витратами, умови оплати праці та інші;

- техніко-технологічний – система машин, якісні параметри технологічних прийомів вирощування сільськогосподарських культур і догляду за тваринами, терміни проведення технологічних прийомів, технологічна схема, сорт (порода), продуктивність землі і тварин, сівозміни тощо;

- якість продукції – зовнішній вигляд, вологість, засміченість, скловидність, вміст білка, клейковини, цукристість, жирність, кислотність, олійних та інші;

- правила взаємовідносин – зміст контрактів, умови і порядок укладення, правила розподілу отриманого доходу (виручки, прибутку), взаєморозрахунків, регулювання встановлених економічних і техніко-технологічних норм і нормативів, якісних параметрів продукції, відповідальності та інші;

- організаційний – виділення підрозділів відповідно до організаційно-виробничої структури, виявлені лідерів підрозділів, відкриття особових рахунків, обґрунтування виробничої програми, обґрунтування ресурсного забезпечення, вибір моделі оплати праці, розподільних відносин, обґрунтування трансфертних цін на продукцію і послуги внутрішнього обороту, розробка методики визначення, розподілу його між працівниками.

Суть даного підходу полягає в тому, що бізнес-процес виробництва сільськогосподарської продукції розбивається на окремі елементи: стадії, прийоми, операції, які управляються як самостійні об'єкти. При цьому робота з аналізу та оцінки технічних, технологічних і інших альтернатив визнається однією з стадій цього процесу. Тобто бізнес-процес можна уявити як оцінку альтернативних матеріальних ресурсів, технічних засобів, технологічних прийомів, ринків збуту, цінової кон'юнктури; безпосередньо технологічний процес виробництва продукції і реалізація. Причому на кожній стадії використовуються відповідні інструменти.

У будь-якому випадку, ефективність діяльності оператора ринку будь-якого рівня оцінюється за результатами реалізації його продукції та обсягами отримання прибутку [2]. Прибуток є узагальнюючим критерієм ефективності бізнес-процесу і діяльності сільськогосподарського виробника в цілому. Основна її частина направляється на розширення виробництва, використання досягнень науково-технічного прогресу. За рахунок прибутку формується резерв, який обслуговує форс-мажорні обставини, фонди соціального розвитку та матеріального стимулювання, забезпечується виплата дивідендів. Розміри відрахувань за відповідними напрямками можуть бути самими різними виходячи зі стану матеріально-технічної бази, рівня її модернізації, соціальних гарантій, інших факторів і щорічно уточнюватися.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Як видно з викладеного, стратегії створення конкурентних переваг мають суттєві відмінні риси, що дозволяють зробити висновок про те, що підприємство має для себе досить чітко визначати, яку стратегію він збирається реалізовувати, і ні в якому разі не змішувати ці стратегії. У той же час слід зазначити, що є певний зв'язок між цими стратегіями і це також слід враховувати при створенні конкурентних переваг.

Також, необхідно особливо підкреслити, що конкурентна перевага не можна ототожнювати з можливостями підприємства. На відміну від можливостей – це факт, що фіксується в результаті реальних переваг покупців. Саме тому в практиці бізнесу конкурентні переваги є головною метою і результатом господарської діяльності.

Такий підхід дозволяє оцінювати ефективність бізнес-процесу з позицій ринку. На ринку покупець оцінює конкурентні переваги продукції через якісні та цінові переваги, що виражається в зростанні обсягу продажів, виручки і прибутку. Однак найбільш повно конкурентні переваги проявляються через прибуток. Прибуток вловлює розширення продажів в силу виробництва високоякісної продукції, зниження витрат виробництва і як наслідок, лідерство в ціновій конкуренції. Саме через прибуток реалізуються такі виділені принципи, як соціально-економічне партнерство, гармонізація інтересів учасників бізнес-процесу, поділ ризиків між усіма його учасниками, усунення протиріч на всіх стадіях бізнес-процесу, ув'язка матеріальної винагороди результатами підприємницької діяльності.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
2. Горкавий В.К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях / В. К. Горкавий, О. В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105-111.
3. Іващенко О.В. Економічна сутність категорії “ринок” / О. В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка і природокористування”. Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161-165.
4. Мандич О.В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна / О. В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337-342.
5. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І. О. Піддубний, А. І. Піддубна. – Х. : ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 264 с.
6. Портер М. Международная конкуренция : Конкурентные преимущества стран / М. Портер; пер. с англ. - М.: Международные отношения, 1993. - 896 с.
7. Райзберг Б.А. Курс управления экономикой / Б. А. Райзберг. – СПб. : Питер, 2003. - 528с.
8. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
9. Холден Н.Д. Кросс-культурный менеджмент. Концепция когнитивного менеджмента: пер. с англ. / Н. Д. Холден. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 384 с.

Д. П. Геращенко, Ю. В. Колесник, Е. В. Костенко. Экономическая сущность конкурентоспособности предприятий и механизм формирования конкурентных преимуществ.

Рассмотрено теоретическую сущность конкурентоспособности, проанализировано особенности определения уровня конкурентоспособности аграрных предприятий, проведен анализ механизма формирования конкурентных преимуществ, а также определены перспективы развития конкурентных стратегий отечественных предприятий для эффективного функционирования на объектовых рынках.

Ключевые слова: рынок, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, конкурентные стратегии, предприятие.

D. Gerashchenko, Y. Kolesnik, K. Kostenko. Essence of economic competitiveness of enterprises and mechanism of formation of competitive edge.

The theoretical nature of competitiveness, analysis features to determine the level of competitiveness of agricultural enterprises, the analysis of the mechanism of formation of competitive advantages, and also the prospects of development of domestic enterprises competitive strategies for the effective functioning Object markets.

Keywords: market, competitiveness, competitive advantage, competitive strategy, business.

УДК 339.9

ФАКТОРИ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

С. І. Коваленко, М. В. Нещенко, студенти

Науковий керівник – к.е.н., доцент Мандич О. В.

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Розглянуто існуючі фактори і інструменти щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності, їх розподіл на зовнішні і внутрішні, проаналізовано вплив інформаційно-комунікаційних технологій на конкурентні переваги, які є одним із шляхів підвищення міжнародної конкурентоспроможності підприємств, а також проведено аналіз зазначених заходів з поданням пропозицій перспективного розвитку вітчизняних підприємств.

Ключові слова: ринок, міжнародна конкурентоспроможність, підприємство, конкурентні переваги, інформаційні технології.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Наслідком трансформаційних процесів в економіці України за останні роки стало ослаблення організаційних основ формування і ефективного управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємств. Це, в свою чергу, посилює загрозу витіснення українських компаній закордонними конкурентами, не тільки на внутрішньому ринку України, але і на зовнішніх

(міжнародних) ринках. Перед підприємствами, орієнтованими на міжнародні ринки, виникають проблеми формування стійких ефективних конкурентних переваг, метою яких є ефективне функціонування на міжнародному конкурентному ринку в цілому.

Розглядаючи вплив інформаційно-комунікаційних технологій, як одного з інструментів, на міжнародну конкурентоспроможність на мікроекономічному рівні, необхідно врахувати різноманітність самих технологій і, одночасно, різноманітність потреб в інформатизації компаній і державних органів. Саме ці факти і визначають актуальність даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історичний досвід розвитку цивілізації свідчить, що рух “здорової” економічної системи, орієнтованої на критерії ефективності і здатності до саморегулювання, відбувається на основі ринкових відносин [4]. Це тісно пов’язано з розвитком конкуренції, загалом, та конкурентоспроможності підприємств, зокрема.

Проведений аналіз праць вчених, які займались дослідженням міжнародної конкурентоспроможності підприємств свідчить, що в сучасній науці наявна велика кількість наукових теорій та класифікацій, наприклад, за І. Ансоффом, П. Друкером, Ф. Котлером, М. Портером, А.-А. Томсоном, А. Дж. Стріклендом, Г. Азоевим та багатьма іншими, проте жодна класифікація не є універсальною і має свої недоліки, а також не відображає повністю всієї глибини категорії, що досліджується.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні існуючих факторів і інструментів щодо підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності, їх розподіл на зовнішні і внутрішні, а також в проведенні аналізу зазначених заходів з поданням пропозицій перспективного розвитку вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. У теорії підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств є можливими за рахунок формування ефективних конкурентних переваг. Всі існуючі заходи щодо підвищення ефективності конкурентних позицій вітчизняних підприємств можна розділити на дві групи – внутрішні заходи і зовнішні.

Що стосується внутрішніх заходів, то слід зазначити – підприємства мають можливість розробляти і впроваджувати їх в життя самостійно, використовуючи при цьому лише власні ресурси. До таких заходів можна віднести, наприклад, фінансування науково-технічних досліджень в належному обсязі, модернізація і заміна застарілого, як морально, так і фізично, обладнання. Також особливу увагу слід приділити проведенню заходів, необхідних для впровадження міжнародної сучасної системи якості “ISO”, розробці ефективного механізму оперативного реагування на будь-які звернення споживачів і постачальників, проведення агресивної політики розподілу продукції і її збуту в різних країнах і ін.

До зовнішніх заходів відносять безліч чинників, проте без допомоги держави, державного регулювання або міжнародних організацій, в даний час, здійснити їх виконання неможливо. Зовнішні заходи, в першу чергу,

пов'язані з діями і заходами українського уряду. Ці дії важливі як на рівні міжнародних відносин, так і у внутрішніх економічних відносинах між вітчизняними підприємствами.

Внутрішні заходи українського уряду повинні стосуватися, як приклад, зниження податкового тиску і податкового навантаження підприємств - виробників продукції; захисту вітчизняних товаровиробників в антидемпінгових розслідуваннях; вирішення проблем з повернення податку на додану вартість; забезпечення стабільного курсу національної валюти; поліпшення економічного клімату в країні; дотримання встановлених міжнародних економічних стандартів; створення сприятливих умов для збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій; вдосконалення нормативно-правової бази для перспективного розвитку конкурентного середовища, як зовнішнього, так і внутрішнього і т.д. [2].

Важливим для формування потенціалу розвитку вітчизняних підприємств є їх переорієнтація на досягнення високих цілей підвищення конкурентоспроможності та виходу на міжнародні ринки, як надійних партнерів. Для виходу на закордонні ринки в умовах глобалізації вітчизняним підприємствам потрібно не тільки впроваджувати діяльність на внутрішніх заходах країни, а й слід активно здійснювати процеси зовнішніх заходів, зокрема, проводити закупівлі активів іноземних компаній, власноруч створювати іноземні філії і представництва і головне – формувати сучасні схеми поставок, розподілу і збуту своєї продукції з метою наближення до споживача, як вітчизняного, так і іноземного.

Однією з найбільш актуальних проблем для українських експортерів є контроль (оперативний і повний облік) собівартості продукції. З одного боку, можливість такого контролю забезпечує підприємствам додаткові резерви при введенні протекціоністських заходів захисту іноземних ринків. З іншого боку, переговорні позиції компаній при антидемпінгових розслідуваннях можуть бути значно поліпшені при наявності прозорої бухгалтерської звітності міжнародного зразка. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє вирішити обидві ці задачі.

В умовах глобалізації світових ринків найважливішою конкурентною перевагою компаній також можливість зниження собівартості продукції. Питання застосування інформаційно-комунікаційних технологій можливі для оптимізації наступних факторів собівартості:

- витрат на трудові ресурси;
- витрат на відновлення капіталу;
- витрат на матеріали і логістику;
- рівня технологічної продуктивності праці;
- рівня технологічної продуктивності капіталу;
- маркетингових витрат;
- витрат на фінансовий капітал;
- якості управління.

Крім рівня собівартості, найважливішою конкурентною перевагою на світових ринках є висока якість продукції і послуг. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій для покращення якості можливо на всіх етапах життєвого циклу продуктів, зокрема:

- на етапі проектування – за рахунок застосування систем автоматизованого проектування і моделювання (cals), зберігання проектної документації в цифровий формат;
- на етапі поставки і виробництва – за рахунок контролю якості сировини, автоматизованого контролю роботи обладнання, автоматизації процесу планових ремонтів;
- на етапі зберігання і транспортування – за рахунок кращого логістичного планування (і скорочення термінів доставки), а також автоматизованого контролю термінів придатності продукції;
- на етапі реалізації – за рахунок автоматизованого обліку претензій і пропозицій споживачів.

Важливим інструментом адаптації корпорацій до змін ринкових умов є науково-дослідні і дослідно-конструкторські розробки. В сучасних умовах проведення НДДКР без повного використання інформаційно-комунікаційних технологій практично неможливо.

Можна виділити наступні основні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій у дослідницькій діяльності та конструкторських розробках:

- зменшення термінів розробки і виведення товарів на ринок;
- зменшення трудовитрат за рахунок автоматизації рутинних операцій і аналітичних можливостей;
- зниження витрат на натурні випробування за рахунок використання комп'ютерного моделювання;
- підвищення якості готової продукції і зниження витрат на її технічне обслуговування;
- технологічне оформлення документації.

Одним з найважливіших джерел фінансування інвестиційних витрат корпорацій в даний час є залучення коштів на фінансових ринках.

В умовах глобалізації великі компанії мають можливість залучення коштів не лише на національному, а й на міжнародному ринку (для українських компаній ця можливість особливо актуальна через більш низьких рівнів відсотка на зарубіжних фінансових ринках у порівнянні з національним).

Серед найважливіших умов виходу компанії на міжнародні фінансові ринки інформаційна прозорість її діяльності. Інформаційно-комунікаційні технології є інструментальною базою для якісного розкриття корпоративної інформації.

При визначенні конкурентних переваг важливо орієнтуватися на запити споживачів і відмінності від конкурентів, які повинні бути реальними і виділяти продукцію на ринку.

Однак, в будь-якому випадку, ефективність діяльності оператора ринку будь-якого рівня оцінюється за результатами реалізації його продукції та обсягами отримання прибутку [4].

Галузь інформаційно-комунікаційних технологій традиційно поділяється на два сегменти: інформаційні технології (технології автоматизованої обробки інформації) і комунікаційні технології (технології зберігання і передачі інформації).

Інформаційні технології, зокрема, дозволяють:

- автоматизувати окремі трудомісткі операції;
- автоматизувати і оптимізувати виробниче планування;
- оптимізувати окремі бізнес-процеси (наприклад, відносини з клієнтами, управління активами, документообіг, прийняття управлінських рішень) з урахуванням специфіки різних галузей економічної діяльності.

Безпосередній вплив інформаційно-комунікаційних технологій також відбивається на наступних факторах міжнародної конкурентоспроможності корпорацій:

- можливість подолання торгових бар'єрів;
- можливість реалізації продукції за сформованими світовими цінами (з точки зору собівартості товарів і послуг);
- підтримання якості продукції та сервісу на світовому рівні;
- доступ до міжнародних фінансових ринків;
- швидка адаптація до змін (в технологіях, споживчі переваги, умови торгівлі);
- сильні позиції на внутрішньому ринку.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Відповідно до гіпотези переважаючого попиту С. Ліндера і теорії міжнародної конкурентоспроможності націй М. Портера, необхідною умовою міжнародної конкурентоспроможності є конкурентоспроможність на внутрішньому ринку [3]. Мова, по-перше, йде про здатність національних компаній витримувати конкуренцію і з іншими національними виробниками, і з транснаціональними постачальниками товарів і послуг на внутрішньому ринку. По-друге, за рахунок розширення частки національного ринку компанії накопичують потенціал для закордонної експансії. Тому слід розглядати можливості підвищення конкурентоспроможності не тільки великих компаній, але також середніх і малих підприємств (можуть дорости до міжнародного рівня).

Одним із завдань, що сприятиме успішному входженню України на міжнародний ринок і досягнення високого рівня міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, є правильне і ефективне використання інформаційно-комунікаційних технологій. Використання інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє малим і середнім підприємствам за рахунок зниження витрат поширення ринкової інформації долати нішеві і географічні обмеження своєї діяльності.

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
2. Горкавий В.К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях / В. К. Горкавий, О. В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105-111.
3. Іващенко О.В. Економічна сутність категорії “ринок” / О. В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка і природокористування”. Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161-165.
4. Мандич О.В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна / О. В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337-342.
5. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І.О. Піддубний, А.І. Піддубна. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 264 с.
6. Портер М. Международная конкуренция : Конкурентные преимущества стран / М. Портер; пер. с англ. – М. : Международные отношения, 1993. – 896 с.
7. Райзберг Б.А. Управление экономикой / Б.А. Райзберг. – СПб.: Питер, 2003. – 528 с.
8. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): навч. посібник / За ред. І. Ю. Сіваченка. – Київ : ЦНЛ, 2003. – 186 с.
9. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р. А. Фатхутдинов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 312 с.

С. И. Коваленко, М. В. Нещенко. Факторы и инструментарий повышения уровня международной конкурентоспособности отечественных предприятий.

Рассмотрены существующие факторы и инструменты по повышению уровня международной конкурентоспособности, их деление на внешние и внутренние, проанализировано влияние информационно-коммуникационных технологий на конкурентные преимущества, которые являются одним из путей повышения международной конкурентоспособности предприятий, а также проведен анализ указанных мер по представлению предложений перспективного развития отечественных предприятий.

Ключевые слова: рынок, международная конкурентоспособность, предприятие, конкурентные преимущества, информационные технологии.

S. Kovalenko, M. Neschenko. Factors and tools higher level of international competitiveness of domestic enterprises.

The existing factors and tools to enhance the international competitiveness of their distribution on the external and internal analysis of the impact of ICT on competitive advantages, which is one of the ways to improve the international competitiveness of enterprises and analysis of these measures to the submission of proposals perspective of domestic companies.

Keywords: market, international competitiveness, enterprise, competitive advantage information technology.

УДК 338.2

**ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТА
КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ДЛЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ***Д. О. Хирний, А. В. Шкурко, студенти**Науковий керівник – к.е.н., доцент Мандич О. В.**Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка*

Розглянуто та проаналізовано особливості визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств, досліджено механізм формування конкурентних переваг та їх особливостей у сільському господарстві, а також визначено перспективні напрями розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Ключові слова: ринок, конкурентоспроможність, конкурентні переваги, конкурентні стратегії, підприємство.

Постановка проблеми у загальному вигляді. В сучасних умовах функціонування українського аграрного ринку, а також з огляду на загальну економічну та політичну ситуацію в країні, особливо гостро стоять питання підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, як в рамках національного, так і на зовнішніх ринках. На нашу думку, в першу чергу, це стосується саме підприємств – виробників сільськогосподарської продукції, як важливих учасників отриманого валового національного продукту країни.

На жаль, на сьогоднішній день, говорити про високий рівень конкурентоспроможності в аграрному виробництві поки що неможливо, що викликано рядом як об'єктивних, так і суб'єктивних факторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Пошук шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств набуває особливої актуальності з огляду на останні тенденції розвитку ринку. Досвід розвитку цивілізації свідчить, що рух “здорової” економічної системи, орієнтованої на критерії ефективності і здатності до саморегулювання, відбувається на основі ринкових відносин [3]. Це тісно пов'язано з розвитком конкуренції, загалом, та конкурентоспроможності підприємств, зокрема. Для ефективнішого пошуку рішень щодо підвищення конкурентоспроможності, в першу чергу, важливо дати адекватне визначення цього терміну.

Конкурентоспроможність підприємства досліджувалася багатьма вченими, в наукових роботах А. Сміта, Д. Рікардо, Дж. С. Мілля, К. Маркса, Дж. Кейнса, Й. Шумпетера, М. Портера, В. Стівенсона тощо. На сьогодні, в наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених розглядається дане питання, зокрема, у І.М. Акімової, І.В. Булах, А.Є. Воронкової, В.Ф. Оберемчука, З.Є. Шершньової та інших, проте жодне визначення не є універсальним і має свої недоліки, а також не відображає повністю всієї глибини категорії, що досліджується.

Формулювання цілей статті. Мета дослідження полягає у визначенні особливостей визначення рівня конкурентоспроможності аграрних підприємств, дослідження механізму формування конкурентних переваг та їх особливостей у сільському господарстві, а також визначення перспектив розвитку конкурентних стратегій вітчизняних підприємств для ефективного функціонування на об'єктових ринках.

Виклад основного матеріалу. Якщо розглядати стан розвитку українського аграрного ринку з точки зору конкурентоспроможності, то необхідно відзначити ряд особливостей по її визначенню. По-перше, керуючись базовими принципами рівневої оцінки конкурентоспроможності, такими як системність, об'єктивність, динамічність, комплексність, безперервність і т.д., на нашу думку, особливу увагу слід приділити саме оптимальності. При цьому оптимальність слід розглядати не тільки односторонньо для виявлення конкурентних позицій підприємства на ринку, але і з боку визначення шляхів досягнення ефективних і конкурентоспроможних результатів виробничо-господарської діяльності окремих підприємств [1].

По-друге, існуючий методичний інструментарій щодо визначення рівня конкурентоспроможності підприємств за своїми показниками і критеріями не завжди враховує галузеві особливості. Зокрема, що стосується сільськогосподарських підприємств в більшості випадків не представляється можливим повно оцінити конкурентоспроможність не тільки через відсутність офіційних даних, а й через особливості функціонування ринку в цілому. Наприклад, за наявною моделі олігополістичного ринку, складно структурованим каналах розподілу продукції, які, в свою чергу, викликають появу цінового диспаритету, для сільськогосподарських підприємств на перше місце постають питання виробничо-комерційної діяльності, безпосередньо сприяють підвищенню прибутковості в короткостроковому періоді. Моменти, що стосуються якісних показників (імідж підприємства, рівень кваліфікації персоналу, деякі методи стимулювання збуту, рекламна діяльність та ін.) Для визнання в підприємствах даної сфери виникають на перспективний довгостроковий період.

Тому, по-третє, виходячи з вищесказаного, враховуючи галузеві особливості, а також умови і принципи діяльності основних учасників аграрного ринку – підприємств-виробників, на нашу думку, необхідно коригувати вже існуючі методики оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств, одночасно визначаючи інноваційність розвитку підприємств.

Оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств можна провести на основі методу, який заснований на теорії ефективної конкуренції. Так, найбільший рівень конкурентоспроможності мають ті підприємства, де ефективно організована робота всіх підрозділів – як виробничих, так і комерційних. Оцінка ефективності функціонування кожного з підрозділів ставить перед собою мету проведення оцінки ефективності використання відповідних ресурсів. Тому в основу даного

методу покладено оцінка чотирьох групових показників – критеріїв конкурентоспроможності.

В першу певну групу входять показники, що характеризують ефективність виробничого процесу, зокрема, економічність виробничих витрат, експлуатація основних фондів, ефективність організації праці на виробництві. Друга група об'єднує показники, що відображають ефективність використання оборотних активів, а також можливість стабільного розвитку підприємства на перспективу). Третя група включає показники, які дають уявлення про ефективність збутової політики підприємства, а в четверту – показники конкурентоспроможності товару – співвідношення ціни і якості [2].

Коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства (ККП):

$$\text{ККП} = 0,15\text{Еп} + 0,29\text{Фп} + 0,23\text{Ер} + 0,33\text{Кт} \quad (1)$$

де Еп – значення критерію ефективності виробничої діяльності підприємства;

Фп – значення критерію фінансового стану підприємства;

Ер – значення критерію ефективності реалізації товару на ринку;

Кт – значення критерію конкурентоспроможності товару через ціну і якість;

0,15; 0,29; 0,23; 0,33 – коефіцієнти значущості критеріїв.

Критерій ефективності виробничої діяльності підприємства (Еп):

$$\text{Еп} = 0,313\text{т} + 0,19\text{Ф} + 0,40\text{Рп} + 0,10\text{П} \quad (2)$$

де т – відносний показник витрат виробництва на одиницю продукції;

Ф – відносний показник фондівіддачі;

Рп – відносний показник рентабельності товару;

П – відносний показник продуктивності праці;

0,31; 0,19; 0,40; 0,10 – коефіцієнти значущості показників.

Критерій фінансового стану діяльності підприємства (Фп):

$$\text{Фп} = 0,36\text{Ка} + 0,44\text{Кл} + 0,21\text{Коб} \quad (3)$$

де Ка – відносний показник автономії активів підприємства;

Кл – відносний показник ліквідності активів підприємства;

Коб – відносний показник оборотності оборотних активів;

0,36; 0,43; 0,21 – коефіцієнти значущості показників.

Критерій ефективності організації реалізації товару (Ер):

$$\text{Ер} = 0,44\text{Рпр} + 0,35\text{Кз} + 0,21\text{Ек} \quad (4)$$

де Рпр – відносний показник рентабельності продажів;

Кз – відносний показник затовареності готовою продукцією;

Ек – відносний показник ефективності комунікацій, реклами та засобів стимулювання збуту;

0,44; 0,35; 0,21 – коефіцієнти значущості показників.

Критерій конкурентоспроможності товару є співвідношення приросту ціни товару до приросту його якості.

Також варто відзначити, отримані самі по собі коефіцієнти за один період не показують точну оцінку конкурентоспроможності, тому ми пропонуємо проводити аналіз за період як мінімум 3 років. Це дозволить

визначити підвищення або зниження значення коефіцієнта, а також простежити за рахунок яких саме складових показників це сталося, щоб на перспективу виправити негативні моменти і результати виробничо-комерційної діяльності підприємства.

Відповідно до загальної теорії конкурентні переваги є результатом зниження собівартості продукції, високого ступеня диференціації товарів, розумного сегментування ринку, впровадження нововведень, швидкого реагування на потреби ринку і т.д. [3].

Формування конкурентних переваг можливо з точки зору різних економічних напрямів – економіки підприємства, менеджменту, маркетингу, логістики тощо.

Під конкурентними перевагами, з точки зору економіки підприємства, слід розуміти результат зниження виробничої собівартості, впровадження інновацій, підвищення продуктивності праці, поліпшення рівня кваліфікації персоналу, характеристики якості продукції та багато іншого.

З основ менеджменту, конкурентні переваги підприємства – це результат прийняття оптимальних управлінських рішень, раціональної організації виробництва, використання ефективних методів стратегічного і тактичного планування, підвищення мотивації персоналу і контролю.

За теорією маркетингу, конкурентні переваги – це результат правильності використання комплексу маркетингу на підприємстві, зокрема, стратегій товарної та асортиментної політики, ціноутворення, політики розподілу та просування продукції.

З точки зору фінансової діяльності, конкурентні переваги - це забезпечення стабільного фінансового стану, фінансової стійкості та зростання власного капіталу підприємства, залучення інвестицій в проекти, що приносять високі доходи за найменшого ризику.

Через призму підприємництва, конкурентні переваги – це умови виживання підприємства в конкурентному середовищі і джерело отримання максимального прибутку від ведення виробничо-господарської діяльності підприємства.

За концепцією логістики, конкурентні переваги – це результат економії і ефективного використання матеріальних ресурсів (в різному їх прояві). Саме застосування логістичного підходу до формування конкурентних переваг аграрних підприємств, як одного з шляхів підвищення їх конкурентоспроможності, і є підставою для проведення даного дослідження.

Однак, на нашу думку, найбільш вдалим є визначення конкурентних переваг через конкурентоспроможність підприємств. Причому, в першу чергу, при формуванні їх ринкової позиції. Це викликано тим, що саме позиція підприємства та його продукції на ринку визначає його поведінку при веденні своєї поточної виробничо-комерційної діяльності [1]. В кінцевому підсумку, саме цей вид діяльності для сільськогосподарських підприємств і є основним джерелом отримання і максимізації прибутку.

В основі стратегії досягнення конкурентних переваг лежить концепція М. Портера. Відповідно до неї конкурентні переваги є результатом зниження собівартості продукції, високого ступеня диференціації товарів, розумного сегментування ринку, впровадження нововведень, швидкого реагування на потреби ринку і т.д. [3]. Як спосіб їх досягнення виступає логістичне адміністрування. Починаючи з 1990-х рр. Логістика стала найважливішим стратегічним інструментом в конкурентній боротьбі, невід'ємною частиною стратегії бізнесу.

Логістичний процес в аграрному виробництві на рівні сільськогосподарських підприємств реалізується за допомогою потоків, що функціонують між елементами і підсистемами виробничого підприємства, а також між виробником і зовнішнім середовищем. Управління підприємством, інтегрує сукупність функцій стратегічного планування, організації, мотивації і контролю та ін., задає параметри бажаного стану функціонування підприємства, мотивуючи їх досягнення через систему стимулів. Саме ці стимули і можна визначити як конкурентні переваги аграрних підприємств, тому процес їх формування на даному етапі розвитку АПК є актуальним.

Впровадження методів логістичного менеджменту в практику бізнесу дозволяє підприємствам істотно скоротити товарні запаси, прискорити оборотність оборотних коштів, знизити собівартість продукції і логістичні витрати, забезпечити задоволення споживачів в якості продукції і супутньому сервісі. Так, ефективний логістичний менеджмент може зменшити загальні витрати, даючи підприємству постійне лідерство в рівні витрат на певному сегменті ринку з подальшим акцентом на мінімізації ціни і високий рівень якості продукції та послуг.

Не менш очевидно вплив логістики на поліпшення становища підприємств на ринку, що оцінюється збільшенням їх частки і багато в чому залежить від конкурентоспроможного рівня обслуговування споживачів. Істотний вплив на оборотний капітал логістика надає через скорочення запасів. В результаті учасники ланцюжка руху товару повинні бути побудовані в сучасні логістичні канали, що дозволить знизити собівартість продукції на основі мінімізації витрат на її доставку споживачеві і термінів її руху товару.

Висновки і перспективи подальшого дослідження. Інтеграційні процеси в світі та глобалізація економіки змінюють поведінку сучасного споживача, який при прийнятті рішення про покупку товару виходить з набору очікувань на рівні кращих світових стандартів, вимагає товари високої якості за прийнятною ціною, очікує швидкого реагування на їх запити і скорочення циклу поставки.

Підприємства все більше оцінюються не тільки з точки зору якості їх продукції і сервісу, але гнучкості і здатності дотримуватися правил логістики: поставляти готову продукцію вчасно в невеликих обсягах, відповідно до замовленого кількості і безпосередньо до місця споживання.

Оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств можна провести на основі методу, який заснований на теорії ефективної конкуренції. Так, найбільший рівень конкурентоспроможності мають ті підприємства, де ефективно організована робота всіх підрозділів – як виробничих, так і комерційних. Оцінка ефективності функціонування кожного з підрозділів ставить перед собою мету проведення оцінки ефективності використання відповідних ресурсів. Тому в основу даного методу покладено оцінка чотирьох групових показників – критеріїв конкурентоспроможності.

При визначенні конкурентних переваг важливо орієнтуватися на запити споживачів і відмінності від конкурентів, які повинні бути реальними і виділяти продукцію на ринку. Однак, в будь-якому випадку, ефективність діяльності оператора ринку будь-якого рівня оцінюється за результатами реалізації його продукції та обсягами отримання прибутку [4].

Список використаних джерел

1. Балабанова Л.В. Маркетингове управління конкурентоспроможністю підприємств : монографія / Л. В. Балабанова, В. В. Холод. – Донецьк : ДонДУЕТ, 2006. – 294 с.
2. Горкавий В.К. Використання статистичних методів в маркетингових дослідженнях / В. К. Горкавий, О. В. Іващенко // Економіка АПК. – 2008. – № 7 (165). – С. 105-111.
3. Іващенко О.В. Економічна сутність категорії “ринок” / О. В. Іващенко // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка і природокористування”. Випуск 5. – Х : ХНАУ, 2007. – С. 161-165.
4. Мандич О.В. Ринкова позиція сільськогосподарських підприємств – виробників зерна / О. В. Мандич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). Випуск 1. – Мелітополь: ТДАТУ, 2013. – С. 337-342.
5. Піддубний І.О. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства / І.О. Піддубний, А.І. Піддубна. – Х.: ВД “ІНЖЕК”, 2004. – 264 с.
6. Портер М. Международная конкуренция : Конкурентные преимущества стран / М. Портер; пер. с англ. - М.: Международные отношения, 1993. - 896 с.
7. Райзберг Б.А. Курс управления экономикой / Б. А. Райзберг. – СПб. : Питер, 2003. - 528с.
8. Фатхутдинов Р.А. Конкурентоспособность: экономика, стратегия, управление / Р.А. Фатхутдинов. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 312 с.
9. Холден Н.Д. Кросс-культурный менеджмент. Концепция когнитивного менеджмента: пер. с англ. / Н. Д. Холден. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2005. – 384 с.

Д. А. Хирный, А. В. Шкурко. Особенности определения конкурентоспособности и конкурентных преимуществ для аграрных предприятий.

Рассмотрены и проанализированы особенности определения уровня конкурентоспособности аграрных предприятий, исследован механизм формирования конкурентных преимуществ и их особенностей в сельском хозяйстве, а также определены перспективные направления развития конкурентных стратегий отечественных предприятий для эффективного функционирования на объектовых рынках.

Ключевые слова: рынок, конкурентоспособность, конкурентные преимущества, конкурентные стратегии, предприятие

D. Hyrnyy, A. Shkurko. Features definitions and competitiveness competitive edge for agricultural goods.

Considered and analyzed the features determining the competitiveness of agricultural enterprises, investigated the mechanism of formation of competitive advantages and their characteristics in agriculture, and also the promising directions of development of domestic enterprises competitive strategies for the effective functioning Object markets.

Keywords: market, competitiveness, competitive advantage, competitive strategy, business.

КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

УДК 338.5:631.162(447.73)

ВПЛИВ ПРОЦЕСУ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ
ПРОДУКЦІЇ

В. О. Кравчина, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – д.е.н., професор Сіренко Н. М.
Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті досліджуються напрями підвищення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств, оцінюються статистичні аспекти та фактори, є що впливають на конкурентоспроможність. Проаналізували процес ціноутворення, політика цін і стратегія ціноутворення, яка суттєво впливає на господарську діяльність сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: ціноутворення, ціни, конкурентоспроможність, стратегія, сільськогосподарська продукція, канали збуту, експорт, внутрішній ринок.

Постановка проблеми. Одним із особливих способів підвищення конкурентоспроможності підприємства, в тому числі і сільськогосподарського є оптимальний механізм встановлення ціни, що залежить від адекватного визначення факторів, які впливають на останню. Рівень ціни реалізації прямо пропорційно впливає на цінову здатність продукції до конкуренції.

Виходячи з цілей діяльності, підприємство, яке реалізує продукцію, встановлює комплекс основних показників результативності функціонування, яких необхідно досягти. Ґрунтуючись на вибудованій системі, визначаються завдання, утворюючи політику ціноутворення продавця. Вирішення поставлених завдань можливе в сукупності із формуванням механізму ціноутворення. Зауважимо, що контроль над цінами, як з боку держави, так і галузі, порушує механізм ринкового конкурентного ціноутворення на основі законів попиту та пропозиції, що дещо обмежує конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств за рахунок встановлення відповідної ціни на власну продукцію. Зважаючи на це, актуальним є питання формування ефективної цінової політики сільськогосподарських підприємств, яка є фактором їх конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням галузевих особливостей ціноутворення в аграрному секторі приділяється увага у багатьох вітчизняних та іноземних дослідженнях. Так, Ю. Безверхня у своїх дослідженнях аналізує основні фактори впливу на формування цін на сільськогосподарську продукцію, висвітлює поняття диференційної ренти в аграрних підприємствах, визначає особливості формування витрат та їхнього

обліку в агропромисловому комплексі з позиції ціноутворення, розглядає політику ціноутворення й формування ціни на сільськогосподарську продукцію в аспектах управлінського обліку [1].

Н. Шквиря, досліджуючи особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції, приходить до висновку, що для вдосконалення механізму ціноутворення на аграрних підприємствах можливе використання двох напрямів: один з них передбачає використання адміністративних (прямих) методів державного регулювання; другий – економічних (непрямих) важелів, які більшою мірою відповідають ринковій економіці.

Впровадження даних заходів має бути комплексним і повною мірою підтримуватися державними органами, що є неодмінною умовою їх ефективності. Це дозволить не тільки оптимізувати роботу системи ціноутворення на продукцію сільського господарства на сучасному етапі, а й нівелювати наслідки диспропорцій, що склалися в ньому протягом десятиліть [7].

Цю думку поділяє і Т. Самарічева, поглиблюючи тему цінового регулювання. Дослідник вивчає особливості ціноутворення на молокопереробних підприємствах і констатує, що державне регулювання ціноутворення на сільськогосподарську продукцію, зокрема на молоко, потребує удосконалення, яке можливе шляхом запровадження декларування оптово-відпускних цін [5].

О. Боднар вважає, що практичні заходи щодо ліквідації проблем ціноутворення на продукцію рослинництва в сукупності мають враховувати специфіку галузі та формування ринків сільськогосподарської продукції, соціально-економічний стан та природні умови регіону [2].

В. Босаковська, окреслюючи основні проблеми формування цінового механізму на сучасному етапі, дійшла висновку, що при переході до ринкових відносин для сільського господарства було запроваджено орієнтовні ціни, що викликало диспаритет цін і в результаті чого виробники сільськогосподарської продукції постійно втрачали купівельну спроможність та обігові кошти для відтворення виробництва. Науковець вважає, що при формуванні ціни використовується показник рівня рентабельності, розрахований за витратами, в яких основні засоби представлені лише сумою амортизаційних відрахувань. Тому доцільним у ціноутворенні враховувати показник норми прибутку на авансований капітал, в якому вже відображено оборотність виробничого капіталу [3].

Таким чином, проблема цінової політики щодо продукції сільського господарства досить широко висвітлюється у сучасних наукових дослідженнях, але залишається невирішеною частина питань щодо впливу ціни на конкурентоспроможність вітчизняних агровиробників в умовах багатуукладної економіки, орієнтованої на ринок колективних та приватних виробників з розвиненою мережею кооперації та агросервісу.

Метою дослідження є аналіз факторів, що впливають на процес ціноутворення і, відповідно, на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу. Конкуренція в сільському господарстві формується одночасно за двома напрямками: між підприємствами з різними формами власності і господарювання та між усіма товаровиробниками за найбільш вигідні економічні умови діяльності та фінансові результати. Конкуренція між суб'єктами господарювання з різними формами власності поки проявляється незначно, що можна пояснити майже однаковим асортиментом виробленої продукції та достатньо жорсткою ціновою конкуренцією, яка на сьогодні не сприяє розширенню виробництва.

Підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва регіону сприяє інтеграція сільськогосподарських і переробних підприємств, створення інфраструктури ринку продукції (сховища, холодильні господарства, транспортне обслуговування); вдосконалення регіональної структури виробництва (у тому числі визначення оптимальних зон і концентрації виробництва цукрових буряків, соняшнику, м'яса, молока для задоволення потреб області); державна підтримка розвитку соціальної сфери на селі.

Особливий вплив на формування конкуренції в сільському господарстві здійснюють взаємини між підприємствами-виробниками сільськогосподарської продукції та підприємствами з переробки даної продукції. Конкуренція між ними проявляється на ринку збуту продукції, у встановленні ціни на продукцію сільського господарства, яка для переробного підприємства є сировиною. Судити про це можна за величиною частки закупівельної ціни у роздрібній ціні продукту. Зазвичай такий рівень цін на сільськогосподарську продукцію не дозволяє сільськогосподарським підприємствам в повному обсязі покривати витрати на її виробництво, і вони змушені його скорочувати, особливо, виробництво продукції тваринництва (табл. 1).

Таблиця 1

Середні ціни реалізації сільськогосподарської на внутрішньому і зовнішньому ринках, дол. США за тону

Культури	2009 р.		2010 р.		2011 р.		2012 р.		2013 р.		2013р. у % до	
	з. р.	в. р.	з. р.	в. р.	з. р.	в. р.	з. р.	в. р.	з. р.	в. р.	2009 р.	2012 р.
Пшениця	193,2	99,5	140,5	99,6	191,9	139,1	266,4	180,8	277,9	215,8	143,8	104,3
Ячмінь	229,8	83,0	121,5	89,0	136,1	95,4	244,4	152,0	282,9	184,0	123,1	115,8
Кукурудза	233,5	90,3	137,2	99,6	201,9	107,3	262,6	139,0	248,4	194,0	106,4	94,6
Соеві боби	285,7	184,0	355,5	210,0	393,3	236,3	415,7	274,0	461,3	369,0	161,5	111,0
Насіння соняшнику	333,4	204,5	258,4	243,8	438,5	368,4	597,4	421,8	600,0	446,1	180,0	100,4
Насіння ріпаку	481,9	189,0	354,4	246,0	370,4	276,4	595,9	321,0	550,2	411,0	114,2	92,3

з. р. – середні ціни на зовнішньому ринку; в. р. – середні ціни на внутрішньому ринку

Джерело: побудовано за даними [6]

Стосовно наведених у табл. 1 даних можемо зазначити, що ціни на зовнішньому ринку були стабільно вищими за ціни на внутрішньому ринку по всім видам продукції. Крім того, ціни на весь асортиментний ряд до 2013 р. постійно зростали, але темп зростання у звітному періоді дещо зменшився (рис. 1). Розрив у ціновому діапазоні зовнішнього і внутрішнього ринків свідчить про зростання доходів тих підприємств, які зробили ставку на просування власної продукції за кордоном. Показники відхилення знаходяться у межах 15-30%, тобто для вітчизняного агротоваровиробника є досить привабливою пропозиція реалізовувати власну продукцію на зовнішньому ринку.

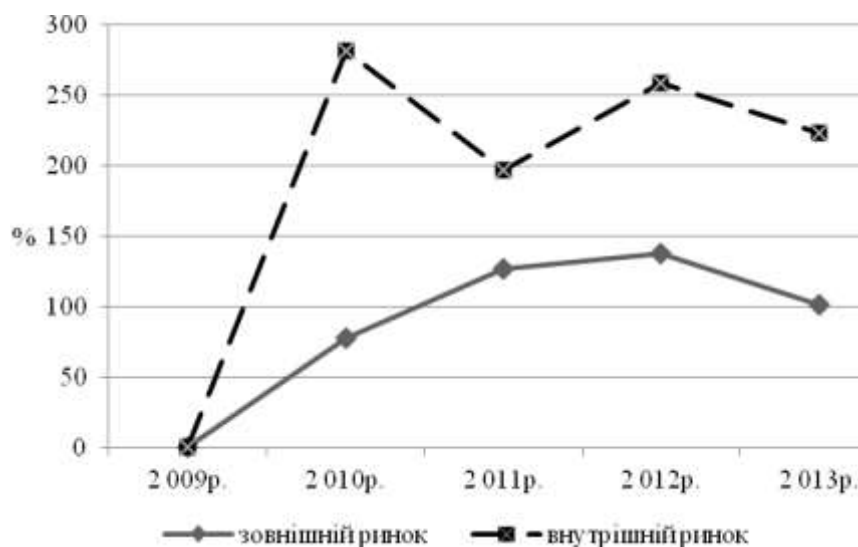

Рис. 1. Темпи зростання цін реалізації сільськогосподарської продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках, %

Джерело: побудовано за даними таблиці 1

Дослідження середніх цін реалізації продукції сільського господарства в 2013 р. (табл. 2) у порівнянні з 2012 р., свідчить про їх зростання на 11%, зокрема на продукцію рослинництва – на 10%, тваринництва – на 22 відсотки.

Серед видів рослинницької продукції баштанні культури подорожчали на 33,8%, зернові – на 19,4%, виноград – на 16,3%, ріпак – на 11,7%, соняшник – на 7,6%. Ціни реалізації картоплі знизилися на 65,7%, цукрових буряків (фабричних) – на 25,5%, овочів – на 18,5%, плодів та ягід – на 15,1%. Дорожчими, ніж у попередньому році, виявилися майже всі види тваринницької продукції, крім молока та молочних продуктів, ціни на які знизилися на 14,0%. Подорожчали: яйця (на 23,9%), худоба та птиця (на 12,4%), мед (на 10,1%), вовна (на 3,0%).

Аграрні підприємства, обираючи непродуктивні канали реалізації продукції, зазнають значних втрат, зокрема, ціна реалізації зернових культур комерційним структурам складала 1780,6 грн за т, а на ринку – 1424,0 грн.

Тобто на кожній проданій тонні підприємства втрачали п'яту частину доходу.

Таблиця 2

**Середні ціни реалізації основних видів продукції аграрними підприємствами Миколаївської області за каналами реалізації 2013 р.,
грн за т**

Види продукції	Переробним підприємствам	Населенню в рахунок оплати праці	У рахунок орендної плати	На ринку	За іншими каналами
Зернові культури	1481,6	1205,5	1201,4	1424,0	1780,6
у т.ч. пшениця	1429,9	1236,8	1186,9	1354,1	1796,9
Насіння соняшнику	3640,2	2310,3	2436,3	3425,0	3567,9
Картопля	–	876,5	–	810,8	1134,6
Овочі	556,7	980,6	874,8	784,8	1212,4
Плоди та ягоди	1165,3	1506,7	–	2424,5	3111,9
Виноград	3406,6	–	–	3700,0	3377,2
Худоба та птиця	13545,2	10625,3	17411,8	11119,8	11782,8
у тому числі					
велика рогата худоба	12330,9	10278,8	15600,0	9464,7	9693,4
свині	15405,2	12076,5	18133,3	14093,3	13687,1
птиця	9721,4	12200,0	–	8273,4	8690,2
Молоко та молочні продукти	2565,3	2666,7	2166,7	2941,4	2492,2
Яйця, за тис. шт.	–	462,5	–	489,2	604,0
Вовна, за ц	1173,8	–	–	307,4	1139,4
Мед, за ц	–	2108,3	1630,4	1419,0	1991,3

Джерело: побудовано з використанням [6]

Аналогічна ситуація відслідковується і по картоплі: за найвищими цінами реалізовували її комерційним структурам, за нижчими – на ринку (втратили близько 29% доходу). Найвигіднішою була ціна на соняшник, худобу та птицю внаслідок їх реалізації переробним підприємствам (відповідно 3640,2 та 13545,2 грн за т). Для овочевої продукції, плодів і ягід цей напрям продажу був, навпаки, неефективним.

Такі умови не можуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, оскільки вони негативно позначаються на розвитку виробництва.

Ситуація, що склалася в даний час в аграрному виробництві, вимагає вироблення чітких заходів, спрямованих на підвищення його конкурентоспроможності, включаючи демонополізацію промислових переробних підприємств. Серед цих заходів особливої актуальності набувають завдання, пов'язані зі створенням і функціонуванням багатоукладної економіки, орієнтованої на ринок колективних та приватних виробників з розвиненою мережею кооперації та агросервісу.

Відносно цінового регулювання та державної фінансової підтримки аграрного сектора основним принципом має бути аграрний протекціонізм, що забезпечує еквівалентність товарного обміну між сільським господарством та промисловістю, конкурентоспроможність національних виробників на світовому ринку і соціальний захист працівників сільського

господарства. В даний час такого еквівалентного обміну немає, ціни на продукцію сільського господарства низькі і темпи їх зростання значно відстають від темпів зростання цін на промислову продукцію та послуги. Значно нижче світових і середні ціни реалізації сільгосппродукції. Так, ціна реалізації зерна становить не більше 35% від світового рівня, ціни реалізації худоби не досягають і 40% від світових цін. Високий рівень собівартості виробництва продукції тваринництва не дозволяє вітчизняним підприємствам конкурувати на світовому ринку, але відносно виробництва зернових культур вони є достатньо конкурентоспроможними.

При здійсненні цінової політики в сільському господарстві необхідно забезпечити державну підтримку сільгоспвиробництва, змінивши механізми її вирішення і надання. Але, разом з тим, вимагають серйозного реформування форми і методи контролю за цінами. Вважаємо, що система цін в аграрному секторі повинна складатися з різних їх видів:

- вільні ціни, які складаються під впливом попиту та пропозиції на ринках;
- гарантовані ціни, які підтримують державу за допомогою встановлення прийнятного рівня цін або дотацій;
- заставні ціни, за якими здійснюються заставні операції та оплачується продукція по заставі.

Гарантовані і заставні ціни повинні бути відомі заздалегідь і контролюватися в залежності від зростання цін на матеріально-технічні ресурси та послуги для села.

Ціни, як засіб регулювання економіки, впливають на формування регіональної структури сільгоспвиробництва, сприяють формуванню міжрегіонального обміну продукцією. Державне регулювання аграрних ринків і ринкових цін може здійснюватися у формах державних закупівель сільгосппродукції і продовольства або державних заставних операцій відповідно до федеральних та регіональних програм. Воно може встановити фіксовані мінімальні гарантовані ціни, заставні ставки та цільові ціни для державних закупівель, заставних операцій та розпродажу продукції. Держава здатна підтримувати ринкові ціни методами товарних інтервенцій (закупівель і розпродажів) на вільних товарних ринках, регулювати імпорт і експорт сільськогосподарської продукції та продовольства. Для збалансованості цін в аграрному секторі слід передбачати вдосконалення економічного механізму взаємовідносин безпосередніх сільськогосподарських товаровиробників із заготівельниками, переробними підприємствами, торгівлею шляхом переходу від неефективних форм контролю за рівнем рентабельності в переробній промисловості до запровадження та підтримання паритетних коефіцієнтів співвідношення цін на сировину та кінцеву продукцію в переробних галузях.

Для митного захисту внутрішніх регульованих вільних цін на сільськогосподарську продукцію необхідне створення системи цінового регулювання зовнішньоекономічної діяльності, яка повинна включати

стягування мит і компенсаційних зборів, встановлення порогових цін і захисних обмінних курсів при перетині кордонів країни. Підтримка сільськогосподарських товаровиробників може здійснюватися у формі субсидування, пільгового кредитування, податкового та інвестиційного стимулювання. Фінансову підтримку аграрного сектора слід здійснювати за такими напрямками:

- у вигляді компенсації частини витрат на паливно-мастильні матеріали, електроенергію, добрива при виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції;
- створення спеціальних державних фондів фінансової підтримки сільського господарства, що володіють джерелами формування і цільовим характером використання;
- виділення дотацій для підтримки племінної справи у тваринництві та птахівництві, виробництва елітного насіння, гібридного насіння кукурудзи, соняшнику та цукрових буряків;
- надання фінансової допомоги у становленні та розвитку селянських господарств.

Кредитна політика держави в сільському господарстві має бути спрямована на забезпечення його пріоритету в економічній структурі всього народного господарства та спрямована на стимулювання виробництва. Пільгові кредити при цьому слід надавати під спеціальні інвестиційні програми за умови їх виконання, а також з метою підтримки нових форм господарювання. При цьому слід жорстко контролювати діяльність посередницьких структур. Важливо забезпечити виділення кредитних ресурсів, доступних селянам, для покриття сезонної нестачі власних коштів, а також для здійснення інвестицій в об'єкти загальнодержавного значення. Цей підхід передбачає включення наступних напрямків:

- відкриття спеціальної кредитної лінії з оформленням заставних операцій під майбутній урожай;
- надання інвестиційних кредитів на будівництво виробничих об'єктів сільського господарства харчової і переробної промисловості;
- впровадження іпотечних операцій і земельної застави з метою залучення в сільськогосподарське виробництво додаткового капіталу.

Висновки. Проблеми підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції є одними з найбільш складних і актуальних. Необхідно, щоб вони знаходили своє рішення на рівні регіонів, тому саме тут відбувається безпосереднє втілення в життя намічених проектів. Поряд з підтримкою вітчизняних виробників, виробництва продукції тваринництва, необхідно вдосконалювати ринкову інфраструктуру на товарному і споживчому ринках, усувати негативний вплив на конкуренцію з боку монополістів і різного роду посередників, спростити доступ товаровиробників на споживчий ринок.

Реалізація подібних заходів посилить позиції українських підприємств як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку, сприятиме нарощуванню їх

потенціалу для виробництва конкурентоспроможної продукції та насиченню товарного і споживчого ринків якісною вітчизняною продукцією.

Список використаних джерел

1. Безверхня Ю.В. Ціноутворення на підприємствах АПК в аспекті управлінського обліку / Ю. В. Безверхня // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2013. – № 2(4). – С. 18-24.
2. Боднар О.В. Особливості ціноутворення на продукцію рослинництва в Україні / О. В. Боднар // Агроінком. – 2013. – № 4-6. – С. 3-6.
3. Босаковська В.Г. Проблеми ціноутворення в процесі реформування підприємств АПК / В. Г. Босаковська // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2013. – Вип. 24. – С. 102-106.
4. Коваленко О.Ю. Цінова конкурентоспроможність та особливості процесу ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції / О. Ю. Коваленко // Інноваційна економіка. – 2013. – № 3. – С. 218-226.
5. Самарічева Т. Державне регулювання ціноутворення молокопереробних підприємств / Т. А. Самарічева // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3. – С. 477-482.
6. Статистична інформація по Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/>
7. Шквиря Н.О. Особливості ціноутворення на ринку сільськогосподарської продукції / Н. О. Шквиря // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 1. – С. 272-275.

В. О. Кравчина. Влияние процесса ценообразования на конкурентоспособность сельскохозяйственной продукции.

В данной статье исследуются направления повышения конкурентоспособности продукции сельскохозяйственных предприятий, оцениваются статистические аспекты и факторы, влияющие на конкурентоспособность. Проанализировали процесс ценообразования, политика цен и стратегия ценно-образования, которая существенно влияет на хозяйственную деятельность сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: Ценообразование, цены, конкурентоспособность, стратегия, сельскохозяйственная продукция, каналы сбыта, экспорт, внутренний рынок.

V. Kravchina. The impact of pricing on the competitiveness of agricultural products.

This article explores ways to improve the competitiveness of products of agricultural enterprises, estimated statistical aspects and factors affecting competitiveness. Analyze the processes of pricing, pricing policy and pricing strategy, which significantly affects the economic activity of the agricultural enterprise.

Keywords: Pricing, price, competitiveness, strategy, agricultural products, distribution channels, export, domestic mark.

УДК 657.432:336.763.35

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВІДОБРАЖЕННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ В ОБЛІКУ

*Ю. В. Ананійчук, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Рябенко Г. М.
Миколаївський національний аграрний університет*

В статті досліджено особливості обліку дебіторської заборгованості в міжнародній практиці, розкрито проблеми її визнання та оцінки, обґрунтовано аспекти та методичні основи бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості по зарубіжних країнах в цілому

Ключові слова: дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів, рахунки до отримання, знижки за оплату в строк.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. В умовах економічної кризи часто виникають ситуації, коли з певних причин підприємство не може стягнути борги зі своїх контрагентів. Низька платоспроможність останніх викликає ріст значних обсягів дебіторської заборгованості, яка, в свою чергу, веде до погіршення фінансового стану підприємства, позбавляє його інвестиційної привабливості, а інколи призводить до банкрутства. Тому, проблема ефективного управління дебіторською заборгованістю виходить на перший план. При цьому необхідним етапом розроблення стратегії управління дебіторською заборгованістю є дослідження сутності такого поняття як “дебіторська заборгованість”, виявлення його особливостей та закономірностей з метою використання набутих знань при розробці стратегії та прийнятті управлінських рішень.

Багатоаспектність дослідження проблеми обліку дебіторської заборгованості зумовлена суперечливим характером нормативних документів, а також рівнем розробок окремих теоретичних і практичних аспектів методології обліку дебіторської заборгованості

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням проблеми обліку дебіторської заборгованості присвячені праці вітчизняних науковців: Ф.Ф.Бутинця, М.Д. Білик, Т.М. Бреславської, С.Ф. Голова, В.М. Костюченко, М.Р. Лучко, Н.М. Матициної, В.М. Костюченко, О.В.Городянської, Л.В. Нападовської, А.П. Шаповалової та інших. Серед зарубіжних дослідників цими питаннями займалися С. Грей, Б. Нідлз, Д. Кізо та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні умови господарювання потребують від українських підприємств вирішення цілої низки нерозв'язаних облікових проблема, а саме щодо вдосконалення теоретичних і методичних аспектів класифікації та відображення дебіторської заборгованості в обліку та звітності.

Цілі статті. Мета статті спрямована на ознайомлення з досвідом обліку дебіторської заборгованості в міжнародній практиці для цілей подальшого вдосконалення політики управління цим видом активів на вітчизняних підприємствах.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. На сьогоднішній день наявність дебіторської заборгованості та ефективне управління нею мають значний вплив на фінансову стійкість та платоспроможність підприємства. А у зв'язку з посиленням зовнішньоекономічних зв'язків, виходом українських підприємств на міжнародні ринки, потребою в значних іноземних капіталах, інтеграцією України в європейський економічний простір все більшої актуальності набувають питання організації обліку дебіторської заборгованості відповідно до зарубіжної практики, надання фінансової звітності відповідно до міжнародних стандартів.

Характерним для вітчизняної системи регулювання дебіторської заборгованості є те, що в Україні норми ведення бухгалтерського обліку чітко регламентовані, недотримання яких зумовлює різні типи відповідальності (адміністративну, кримінальну тощо). А в міжнародній системі обліку навпаки зазначаються лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку [1].

Основним вітчизняним нормативно-правовим документом, який регулює відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості є П(С)БО 10 “Дебіторська заборгованість”. Згідно з ним дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [2].

Проблема визнання дебіторської заборгованості за кордоном пов'язана із застосуванням гнучкої системи численних знижок. Знижки, що надаються покупцю, поділяються на дві великі групи:

- 1) торгові знижки – це відсоткові знижки від базової ціни;
- 2) знижки за оплату в строк – це знижки залежно від строку оплати.

Саме останній вид знижок за оплату в строк і створює проблему визнання дебіторської заборгованості. У зарубіжній практиці (переважно, системи загальних принципів бухгалтерського обліку Сполучених Штатів Америки) існують два методи відображення таких знижок в бухгалтерському обліку. Валовий метод, який найбільш широко використовується на практиці. Суть його в тому, що сума продаж та дебіторська заборгованість записується на загальну (валову), без знижки, суму виставленого рахунку. Знижки відображаються лише тоді, коли здійснюється оплата, протягом періоду дії знижки. Для їх запису використовується контррахунок до рахунку “Продаж”, який в кінці року відображається в Звіті про прибутки та збитки як коригувальна стаття (вираховується) до загальної величини виручки від продаж. Іншою коригувальною статтею є рахунок “Повернення товарів та

знижки”, який також має дебетове сальдо та відображає інформацію про суму повернених товарів або інших наданих знижок. Чистий метод. При використанні цього методу знижка, не отримана покупцем, трактується як “штраф”, який він повинен сплатити за придбання товару в кредит, а не за готівковий розрахунок, пізніше періоду дії знижки.

У зарубіжній практиці щодо класифікації дебіторської заборгованості в балансі існують лише загальні правила, які носять рекомендаційний, а не директивний характер. За очікуваними термінами погашення, які встановлюються в договорах, в усіх країнах заборгованість поділяється на поточну дебіторську заборгованість – заборгованість, яка повинна бути погашена протягом одного року чи операційного циклу (залежно від того, який період довше), і непоточну (довгострокову) заборгованість, яку в окремих країнах (наприклад, країнах Об’єднаних Арабських Еміратів) поділяють на середньострокову та довгострокову. Міжнародні стандарти передбачають лише одне обмеження – “протягом одного року” [3].

В окремих країнах, не дивлячись на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість покупців та показується в активі балансу в рядку “Не отримані від покупців рахунки” або в рядку “Векселі покупців” з одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус [4].

Двома найбільш розповсюдженими методами обліку безнадійної заборгованості в більшості країн є метод прямого списання (direct write-off) і метод нарахування резерву (Allowance method).

Згідно прямому методу не робиться жодних попередніх оцінок або записів безнадійних боргів. Безнадійний борг відображується за рахунками у той момент, коли точно відомо, що даний рахунок не буде оплачений: збиток записується шляхом кредитування рахунку “Рахунку до отримання” і дебетування рахунку “Витрати на покриття безнадійних боргів” (“Bad Debt Expense”).

Метод прямого списання має ряд недоліків, а саме: складно точно визначити момент часу, коли заборгованість можна вважати безнадійною, оскільки він часто веде до порушення принципу відповідності доходів і витрат даного періоду. Тому даний метод можна використовувати у випадках, коли величина списуваної безнадійної заборгованості не є істотною.

Метод нарахування резерву допускає розрахункову оцінку безнадійних боргів в кожному звітному періоді, навіть якщо на відповідний момент невідомо, які конкретно рахунки не будуть оплачені і неможливо визначити конкретний розмір безнадійної заборгованості.

В США, якщо на дату фінансової звітності підприємство не бачить можливості зібрати повну суму рахунків до отримання, існує умовна обставина відповідно до “Облік умовних обставин”.

Відповідно до Загальних принципів бухгалтерського обліку в США при розрахунку сумнівної дебіторської заборгованості використовуються два методи:

- метод відсотку від нетто-реалізації (оцінка на базі загальної величини продажів), заснований на припущенні, що частка виручки даного року не буде отримана.

- метод обліку рахунків за строками оплати (підхід з точки зору балансу), який припускає, що частина сальдо по рахунках дебіторської заборгованості не буде оплачена.

За першим методом, виходячи з досвіду попередніх років розраховується відсоток безнадійних боргів в загальному обсязі продажу (або в обсязі продажу певним покупцям) та використовують цей відсоток до величини продажів поточного року, отримую таким чином величину резерву на покриття боргів.

За другим методом, на базі минулих років розраховується відсоток безнадійних боргів в загальному обсязі дебіторської заборгованості по рахунках, який застосовується до величини дебіторської заборгованості по рахунках поточного року. Такий відсоток може бути обчислений або на базі всієї суми дебіторської заборгованості по рахунках (composite rate), або на підставі ранжирування дебіторської заборгованості по рахунках, згрупованої залежно від терміну оплати (aging of accounts receivable) (відповідно, розрахований відсоток по даній групі треба помножити на величину дебіторської заборгованості даної групи поточного року).

В Італії дозволено щорічно відносити на резерв сумнівних боргів 0,5% загального обсягу дебіторської заборгованості, а коли обсяг резерву дорівнює 5%, подальше його збільшення забороняється [5].

За російськими стандартами обліку, до складу резерву сумнівних боргів можуть включатися суми заборгованостей конкретних дебіторів тільки в тому випадку, якщо була проведена робота по стягненню цих боргів.

В Естонії списання суми сумнівного боргу на витрати здійснюється незалежно від того, застосовані до неї заходи по стягненню чи ні. На відміну від вітчизняної облікової практики, в Естонії списання безнадійної дебіторської заборгованості, не залежно від того, чи була вона переведена у склад витрат, чи ні, списується з балансу без відображення суми безнадійного боргу на позабалансовому рахунку.

Компанії більшості країн англо-американської системи, крім резерву по сумнівних боргах, можуть створювати інші види резервів, зокрема, резерв на покриття повернень товарів та знижок.

Безнадійна заборгованість може бути попереджена ефективною політикою управління нею та отримання векселя від покупця. Також, дієвим механізмом при управлінні дебіторською заборгованістю є безвідзивний акредитив, що часто використовується в США та Європі.

Дебіторська заборгованість може бути списана не тільки у випадку визнання її безнадійною. Наприклад, в США компанії при списанні

дебіторської заборгованості по рахунках можуть передавати свою дебіторську заборгованість третій особі, “ліквідувавши” її таким чином та отримавши певну суму грошей.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Відповідність обліку, в тому числі дебіторської заборгованості, світовим вимогам є однією з передумов успішної інтеграції українського бізнесу в міжнародне економічне середовище.

Міжнародна система обліку зазначає лише базові фундаментальні концепції ведення фінансового обліку. Тому компанії, що ведуть бухгалтерський облік за міжнародними стандартами мають право самостійно обирати форми фінансової звітності, методи відображення в них інформації про певні об’єкти обліку, а також при встановленні відповідного рівня суттєвості, відображати у звітності лише всі суттєві дані бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел

1. Белокоз О. Відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості торговельних підприємств / О. Белокоз // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3 (28). – С. 197–201.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 “Дебіторська заборгованість”, у редакції від 09.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua.
3. Сопко В. В. Бухгалтерський облік: фінансовий та внутрішньогосподарський / В.В.Сопко, О.В. Бойко, М.І. Кучер. – К. : Фенікс, 2003. – 468 с.
4. Лучко М. Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах : [навч. посіб.] / М. Р. Лучко, І. Д. Бенько. – К. : Знання, 2006. – 311 с.
5. Береза С. Л. Класифікація дебіторської заборгованості: нові підходи / С. Л. Береза // Вісник ЖІТІ. – 2011. – С. 156.

Ю. В. Ананийчук *Заграничный опыт отражения дебиторской задолженности в учете.*

В статье исследованы особенности учета дебиторской задолженности в международной практике, раскрыты проблемы ее признания и оценки, обоснованно аспекты и методические основы бухгалтерского учета дебиторской задолженности по зарубежным странам в целом.

Ключевые слова: дебиторская задолженность, резерв сомнительных долгов, счета к получению скидки за оплату в срок.

Y. Ananiychuk *Foreign experience reflected in the account receivables.*

In the article the features of the account receivables in international practice, revealed a problem of its recognition and measurement, and methodological aspects of the reasonable basis of accounting receivables in foreign countries as a whole.

Key words: accounts receivable, allowance for doubtful debts, accounts receivable discount for paying on time.

УДК 657.471

СУТНІСТЬ ВИТРАТ ТА ЇХ МІСЦЕ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Г. В. Зарванська, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті розглянуто теоретичні та методологічні аспекти обліку та аудиту витрат. Відображено економічну сутність витрат виробництва, предметну сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку.

Ключові слова: витрати, доходи, бухгалтерський облік, управлінський облік, прибуток, собівартість.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Важливою функцією економічного механізму кожного підприємства є управління витратами, тому облік витрат та управління ними займає вагоме значення в системі бухгалтерського обліку підприємства. На сучасному етапі розвиток економіки України характеризується глобальними економічними перетвореннями в сфері виробництва на основі ринкових відносин. Дані явища вимагають перегляду та удосконалення системи бухгалтерського обліку і аудиту, що вимагає вирішення цілого ряду нерозв'язних облікових питань. Такими питаннями є теоретичні та методологічні аспекти обліку та аудиту витрат.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Провідні вітчизняні науковці розкривають економічну сутність витрат виробництва у своїй роботі Милійковський А.Т. зазначає, що ділова людина розглядає як витрати ту суму грошей, яку вона вимушена сплачувати іншим господарюючим суб'єктам для того, щоб одержати свій товар або засоби його виробництва, тобто свої витрати на виробництво або придбання товарно-матеріальних цінностей. Фабрикин М.Р. формулює сутність собівартості продукції як виражену в грошовій формі величину всіх витрат підприємства, відшкодування яких в більшості випадків необхідно йому для здійснення простого відтворення матеріальних благ. Мус Г. і Ханшман Р. визначають поняття витрат виробництва, як споживання вартості в звітному періоді, безпосередньо пов'язане з процесом виробництва" [3].

Палій В.Ф. розглядає процес виробництва як кібернетичну систему виробничого споживання і як процес створення нового продукту в натурально-речовій формі і у вартісному виразі [5].

Сопко В.В. вказує на те, що процес виробництва необхідно одночасно вивчати в двох аспектах: як процес створення нового продукту; як процес виробничого споживання [7].

Цілі статті. Відобразити економічну сутність витрат виробництва, предметну сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку. Розкрити економічну сутність витрат виробництва.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Розглядаючи процес виробництва в натурально-речовій формі “на вході” в систему доцільно відображати ресурси – робочу силу і засоби виробництва, а “на виході” – вироблений продукт. Розглядаючи процес виробництва у вартісному виразі, “на вході” доцільно відображати елементи витрат виробництва як виробниче споживання і “на виході” собівартість продукту як результат створення його в процесі виробництва [2].

Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджене наказом Міністерства фінансів України від 31 грудня 1999 року № 318 (зі змінами і доповненнями, останні з яких унесено наказом Міністерства фінансів України від 09 грудня 2011 року № 1591), визначає Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та їх розкриття в фінансовій звітності [6].

Витрати виробництва становлять витрати виробничих факторів у процесі цілеспрямованої діяльності. Витрати у бухгалтерському розумінні відрізняються від витрат в економічному тлумаченні. Так, понесені витрати у традиційному для нашої практики розумінні – це зменшення частини активів, які відображають виробничі ресурси (основні засоби, товарно-матеріальні цінності) і збільшення частини пасивів, які відображають заборгованість.

Витрати взагалі розуміють не як безпосередньо процес виробничого використання, а як процес придбання виробничих ресурсів, тобто збільшення матеріально-речової частини активів [1].

Якщо характеризувати витрати з бухгалтерської точки зору, вони включають тільки конкретні витрати ресурсів. В економічному тлумаченні витрат є поняття, що характеризує використання різних речовин і сил природи у процесі господарювання. Грошовий вираз суми витрат на виробництво конкретного продукту визначає поняття “собівартість”. Під час розкриття економічної сутності витрат виробництва, необхідно прийняти за основу змістовну характеристику виробництва як суспільного явища, що має двоїстий характер:

- 1) процес виробничого споживання ресурсів;
- 2) процес створення нового продукту.

Вартісна характеристика процесу виробництва формується із витрат виробництва, що є вартісним виразом затрачених на виробництво ресурсів, в результаті створення нового продукту трансформуються у собівартість, тому щоб достовірно визначити собівартість виробленого продукту, необхідно врахувати витрати на його виробництво.

Такий підхід до розуміння витрат виробництва в економічному тлумаченні має бути базовим для визначення цього поняття в обліковій термінології.

Отже, витрати виробництва, які формують виробничу собівартість продукції, варто визначити як вартісний вираз спожитих ресурсів на її виробництво.

Для нашої економіки традиційним є законодавчо регламентований склад витрат, які включаються у собівартість продукції. Раніше це забезпечувало порівняння показників у централізованому управлінні господарством. Сьогодні на даному підході базується податкова система. У зарубіжній практиці не прийнято втручатися на державному рівні у склад собівартості, оскільки цей показник не являється обов'язковим для підприємницьких суб'єктів. Якщо він визначається фірмою, то використовується винятково для внутрішніх потреб, а тому вважається комерційною таємницею. Для потреб фіскальної політики держава допускає декілька варіантів розрахунку фінансового результату без визначення й оприлюднення у фінансовій звітності даних про собівартість продукції.

Такий підхід вважається більш правильним і він не включає державного регламентування оцінки ресурсів як одного з основних методів об'єктивного визначення результатів господарської діяльності. Але такий підхід вимагає розгляду предметної суті витрат із точки зору побудови обліку для зовнішніх (фінансовий аспект) та внутрішніх (управлінський аспект) потреб.

В практиці міжнародного обліку застосовується два варіанти зв'язку між внутрішньогосподарською (управлінською) і фінансовою бухгалтерією. Один варіант реалізується за допомогою контрольних рахунків, якими є рахунки витрат і доходів фінансової бухгалтерії. Наявність прямої кореспонденції рахунків управлінської бухгалтерії з контрольними рахунками говорить про інтегровану (моністичну) систему обліку.

Якщо система внутрішньогосподарського (управлінського) обліку автономна (замкнута), то використовуються парні контрольні рахунки однієї і тієї ж назви, відомі як рахунки-екрани. Це другий варіант. Сучасна система обліку в Україні побудована за останнім варіантом.

Зміст поняття “витрати” в бухгалтерському обліку пов'язане з визначенням фінансового результату – чистого прибутку або збитку за певний звітний період для складання фінансової звітності. Відповідно до П(С)БО 16 “Витрати”, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені [6].

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснені. Витрати, які неможливо прямо пов'язати з доходом певного періоду, відображаються у складі витрат того звітного періоду, в якому вони були здійснені. Однак слабкість цього судження полягає в тому, що характеризуючи облік виробничих витрат, автори пояснюють його суть лише з точки зору методологічних прийомів, що є недостатньо повним і обґрунтованим.

Більшість авторів все ж абсолютно правильно розглядають облік виробничих витрат як групування витрат в аналітичному розрізі та вважають його інформаційною базою для здійснення контролю і управління. При цьому можна зробити висновок, що зміст виробничого обліку практично не виходить за межі бухгалтерського обліку. Актуальність проблеми посилюється ще й тим, що інфляційні процеси не сприяють зниженню собівартості. Прибуток досягається не шляхом зменшення витрат на виробництво продукції, а за рахунок зростання відпускних цін.

Стан виробництва характеризується його ефективністю, психологічними параметрами, ступенем використання досягнень науково-технічного прогресу, місцем працівника у виробничих процесах. Обмеження ресурсів і досягнення запланованої ефективності потребують постійного співставлення витрат і отриманих результатів. Ця проблема посилюється під впливом інфляції, коли дані про виробничі витрати необхідно повсякденно звіряти з даними майбутніх витрат, які залежать в більшості від впливу зовнішнього середовища. Крім того адміністрація з метою управління витратами і доходами спостерігає за ефективністю роботи кожного підрозділу, за отриманими результатами від виробництва кожного виду продукції.

В цілому механізм господарювання підприємства визначається ступенем керованості витратами. Вимоги управління визначають окреме вивчення методики обліку витрат виробничої діяльності та необхідність розробки для підприємств системи контролю за собівартістю продукції виробничих підрозділів на основі розширення аналітичності використовуваних в обліку витрат.

До витрат виробничої сфери діяльності відносяться такі, що обумовлені технологією виробництва, що знаходяться в залежності від об'єму випуску продукції і становлять суттєву частину виробленої продукції. Облік витрат виробництва є визначальним у загальній системі бухгалтерського обліку.

Загальноприйняте визначення сутності обліку витрат це “облік витрат є сукупність усвідомлених дій, направлених на відображення протягом певного часового періоду процесів постачання, виробництва і реалізації продукції за допомогою їх (процесів) кількісного вимірювання (в натуральних і вартісних показниках), реєстрації, групування і аналізу в розрізах, які формують собівартість готової продукції. Таке відображення забезпечує одержання вичерпної інформації, необхідної для того, щоб управляти підприємством і оцінювати його діяльність шляхом виведення фінансових результатів”.

Однак такий підхід в умовах початку розвитку управлінського обліку і розвинутої теорії виробничого обліку обмежений по напрямках використання. Саме облік як інформаційний потік, обернений процесу управління, буде не тільки відображати діяльність, але й надавати інформацію для моделювання економіки підприємства в майбутньому [8].

Якщо розглядати облік витрат на виробництво як процес відображення використання витрат та результатів минулої, теперішньої та майбутньої виробничої діяльності, відповідної моделі управління, орієнтованої на

виконання основної мети підприємства, то така система обліку буде відповідати основним задачам управління собівартістю.

До основних задач обліку витрат на виробництво слід відносити:

1) інформаційне забезпечення адміністрації підприємства для прийняття управлінських рішень з урахуванням їх економічних наслідків;

2) спостереження і контроль за фактичним рівнем витрат у співвідношенні з їх нормативними і плановими розмірами з метою виявлення відхилень і формування економічної стратегії на майбутнє;

3) обчислення собівартості виробленої продукції для оцінки готової продукції та розрахунку фінансових результатів;

4) виявлення й оцінка економічних результатів виробничої діяльності структурних підрозділів;

5) систематизацію інформації управлінського обліку виробничої діяльності для прийняття рішень, які мають довгостроковий характер – окупність виробничих і технологічних програм, рентабельність асортименту продукції, що реалізується на внутрішньому й зовнішньому ринках, ефективність капітальних вкладень в основні фонди і виробничі запаси тощо.

В результаті можна підкреслити, що головне значення сутності обліку витрат виробництва є контроль виробничої діяльності та управління витратами для її здійснення.

В результаті дослідження значення окремих елементів управлінського обліку в управлінні витратами можна зробити наступні висновки:

1) в управлінні витратами найважливіше значення має оперативно отримана інформація про витрати, що дозволяє втручатись у виробничий потенціал і оптимізувати його;

2) критерієм точності при обчисленні собівартості продукції повинна бути не повнота включення витрат, а спосіб віднесення витрат на той чи інший вид продукції;

3) основним принципом управління витратами є відповідальність системи обліку цілям управління;

4) центр ваги в калькуляційній роботі повинен зрушитись із трудомістких розрахунків по розподілу і перерозподілу непрямих витрат та визначення точної фактичної собівартості на прогностні розрахунки собівартості, складання обґрунтованих нормативних калькуляцій та організацію контролю за їх дотриманням в процесі виробництва;

5) виявлення відхилень до або під час здійснення виробничого процесу дозволяє менеджерам оперативно втручатись в хід виробництва і попереджувати виробничі втрати, що має велике значення у мобілізації резервів виробництва і підвищення його ефективності.

Дані бухгалтерського обліку мають свідчити що було витрачено, де, для чого, як відбувався процес виробництва. Необхідно правильно визначити предмет та об'єкти обліку витрат виробництва. Система класифікації витрат дає можливість вирішити поставлені питання [4].

Отже витрати виробництва, які формують виробничу собівартість продукції, варто визначати як вартісний вираз спожитих ресурсів на її виробництво. Для витрат виробництва, що формують виробничу собівартість необхідно встановлювати межі не звітного періоду, а межі безпосереднього виробничого процесу, що визначається технологією виробництва тієї чи іншої продукції. Визначення складу витрат виробництва відповідно до П(С)БО 16 “Витрати” можливе через категорію “виробничої собівартості” [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Визначення сутності обліку витрат на виробництво повинно охоплювати різноманітність способів підходу до організації управлінського обліку виробничої діяльності чи трансформації обліку витрат на виробництво.

Таким чином, визначення змісту обліку витрат створить передумови моделювання його організації на підприємствах.

Витрати виробництва продукції, що формують її виробничу собівартість, мають включати прямі витрати і загальновиробничі витрати, тому що всі вони пов’язані з процесом виробництва.

Список використаних джерел

1. Мельничук Б. В. Бухгалтерська звітність сільськогосподарських підприємств / Б. В. Мельничук, Н. Л. Жук, А. С. Стецюк. – 2014. – 84 с.
2. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс]. : Закон України у редакції від 06.02.2015 р. – Режим доступу. – <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
3. Білоусова І. Економфічна робота на підприємстві та П(С)БО 16 “Витрати” // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 3. – С. 13-16.
4. Сопко В. В. Забезпечення витрат і платежів підприємства в системі бухгалтерського обліку / С. Я. Король, В. В. Сопко // Вісн. Нац. ун-ту “Львів. політехніка”. – 2007. – № 577. – С. 169-174. – Бібліогр.: 10 назв. – укр.
5. Палий В. Ф. Международные стандарты учета и финансовой отчетности / В. Ф. Палий. – 2013. – 514 с.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати” у редакції від 09.08.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>.
7. Сопко В. В. Організація бухгалтерського обліку, економічного контролю і аналізу : підручник / В. В. Сопко. – К. : КНЕУ, 2004. – 412 с.
8. Іванов Ю. Б. Податковий облік та звітність : підручник / Ю. Б. Іванов, В. В. Карпов, О. Є. Найденко. – К. : Знання, 2011. – 710 с.

А. В. Зарванская. Суть издержек, их место в бухгалтерском учете.

В статье раскрыты теоретические и методологические аспекты учета затрат. Показано экономическую сущность издержек производства. Определена предметная сущность затрат как объекта бухгалтерского учета.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, управленческий учет, доходы, расходы, прибыль, себестоимость.

A. Zarvanska. Essence of expenses and their place in accounting.

The article describes theoretical and methodological aspects of accounting and auditing costs. The economic essence of production costs. Defined the essence of the subject as an object of cost accounting.

Keywords: accounting, management accounting, revenues, expenses, profit, cost.

УДК 330.142.211.4:657

ВИБІР ОПТИМАЛЬНОГО МЕТОДУ НАРАХУВАННЯ АМОРТИЗАЦІЇ ДЛЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

О. О. Білоіваненко, студент обліково-фінансового факультет,

Науковий керівник – к.е.н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто питання вибору методу нарахування амортизації для сільськогосподарських підприємств. Здійснено ретроспективний огляд підходів щодо нарахування амортизації стосовно таких підприємств.

Ключові слова: амортизація, амортизаційні відрахування, основні засоби, відтворення основних засобів, методи нарахування амортизації, прискорена амортизація.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Відтворювальні процеси на підприємстві значною мірою залежать від доступності фінансових ресурсів. Важливим для активного відтворення є значення амортизації, яка належить до внутрішніх джерел фінансування. Однак той факт, що на підприємствах відбувається накопичення морально та фізично застарілого обладнання, а відтворювальні процеси знаходяться на низькому рівні, свідчить про необхідність підвищення ефективності управління саме внутрішніми джерелами фінансування, зокрема амортизацією. Амортизаційні відрахування відіграють важливу роль як чинник активізації інвестиційної діяльності, оскільки є джерелом відновлення основних засобів. Спрямування амортизації на фінансування відтворення визначається як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками, дослідження яких на сьогодні залишається актуальним завданням. Рациональне застосування на підприємстві амортизаційної політики дозволяє керівництву створити внутрішнє джерело фінансування для відтворення економічних ресурсів і забезпечення нового напрямку бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Проблеми амортизаційної політики основних засобів відображені у наукових роботах вітчизняних вчених-економістів В. Андрійчука, Д. Бабича, О. Болховіної, С. Голова, Є. Гузенко, Г. Кірейцева,

М. Огійчука, П. Саблука, П. Орлова та інших. Вагомий внесок до тенденції відтворювальних процесів та їх удосконалення як у цілому, так і за окремими його елементами розглядались у публікаціях вчених Я.М. Надворняк, Н.С. Педченко, Л.А. Лугівської, Т.І. Олійник, В.П. Онищенко, К.В. Гнедіної та інших.

Цілі статті. Мета статті – визначити методи амортизації, які доцільні для використання сільськогосподарськими підприємствами України виходячи з умов одержання економічних вигод при використанні їх активів, а також окреслити існуючі проблеми у визначенні інших елементів облікової політики щодо амортизаційних відрахувань сільськогосподарських підприємств України.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У класичному розумінні амортизація – це об’єктивний економічний процес поступового списання вартості основних засобів у період їх функціонування у виробництві з метою відшкодування до моменту закінчення строку експлуатації. В Україні нарахування амортизації регулюється Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку № 7 “Основні засоби” [1] для цілей бухгалтерського обліку та Податковим кодексом України [2] – для цілей оподаткування.

ПКУ визначає, що “амортизація – це систематичний розподіл вартості основних засобів, інших необоротних та нематеріальних активів, що амортизується, протягом строку їх корисного використання (експлуатації)” [2]. Відповідно до П(С)БО № 7 “Основні засоби” амортизація – це систематичний розподіл вартості, яка амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації) [1].

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об’єкт основних засобів став придатним для використання у господарській діяльності та проводиться щомісячно.

У ПКУ основними елементами для нарахування амортизації є:

1. Групи основних засобів й інших необоротних активів та мінімально допустимі строки їх амортизації.
2. Групи та строки користування нематеріальними активами.
3. Методи нарахування амортизації.
4. Особливості реалізації амортизаційної політики на підприємстві.

Основні засоби при визначенні об’єкта оподаткування поділено на 16 груп (на 1 та 13 групи амортизація не нараховується). Ця класифікація має враховуватись платником податку при застосуванні методів амортизації та розрахунку відповідних норм. Зазначимо, що класифікація основних засобів та інших необоротних активів, наведена в ПКУ, майже повністю повторює групи основних засобів в П(С)БО № 7 “Основні засоби”.

За ПКУ нематеріальні активи для нарахування амортизації поділено на 6 груп та встановлено строки дії права користування ними.

У пп. 1 п. 3 ст. 138 Податковим кодексом України (ПКУ) [1] допускається застосування методів нарахування амортизації, за виключенням виробничого, що і П(С)БО № 7 “Основні засоби” [1], проте у пп. 3 п. 3 ст. 138 ПКУ [2] встановлено мінімально допустимі строки корисного використання об’єктів основних засобів. Зокрема, мінімально допустимий строк корисного використання складає: для машин і обладнання – 5 років, транспортних засобів – 5 років, інструментів, приладів та інвентарю – 4 роки [2].

Метод нарахування амортизації обирається підприємством самостійно, з урахуванням очікуваного способу отримання економічних вигод від його використання.

Податковий кодекс України передбачає нарахування амортизації основних засобів із застосуванням методів, які відповідають методам вказаним у П(С)БО 7 “Основні засоби”:

1) прямолінійного, за яким річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об’єкта основних засобів;

2) зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об’єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об’єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об’єкта на його первісну вартість;

3) прискореного зменшення залишкової вартості, за яким річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об’єкта на початок звітного року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об’єкта і подвоюється.

4) кумулятивного, за яким річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об’єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання;

5) виробничого, за яким місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації. Виробнича ставка амортизації обчислюється діленням вартості, яка амортизується, на загальний обсяг продукції (робіт, послуг), який підприємство очікує виробити (виконати) з використанням об’єкта основних засобів.

Кожен з вищезазначених методів нарахування амортизації має свої переваги та недоліки і залежить від особливостей діяльності підприємства та сектору економіки. Переваги та недоліки існуючих методів нарахування амортизації наведено у табл.

Податковий кодекс вносить обмеження на коло об'єктів щодо яких може застосовуватися метод прискореного зменшення залишкової вартості: тільки машини та обладнання і транспортні засоби. Відповідно до ПКУ амортизація об'єктів основних засобів, що належить до груп 9 (інші основні засоби), 12 (тимчасові (нетитульні) споруди), 14 (інвентарна тара), 15 (предмети прокату), нараховується прямолінійним або виробничим методами. На основні засоби груп 1 (земельні ділянки) і 13 (природні ресурси) амортизація не нараховується [2].

Амортизація об'єкта основних засобів нараховується на підставі виданого підприємством наказу, виходячи з нового строку корисного використання, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни строку корисного використання (крім виробничого методу нарахування амортизації). У такій ситуації постає питання який же саме метод амортизації обрати сільськогосподарським підприємствам для основних засобів як основного виду їх активів.

Таблиця

**Переваги та недоліки існуючих методів нарахування амортизації
згідно з П(С)БО та Податковим кодексом**

Метод нарахування амортизації	Переваги	Недоліки
Прямолінійний	Простота розрахунку амортизації, можливість рівномірного розподілу амортизації за кожним звітним періодом, що зручно для зіставлення собівартості продукції, яка випускається, з доходами від реалізації. Доцільний до застосування щодо об'єктів, знос яких не залежить від обсягу виробництва.	Не враховуються моральний знос об'єкта і чинник зростання витрат на ремонт по мірі їх експлуатації, також сума амортизації не залежить від обсягів виробленої продукції.
Зменшення залишкової вартості	Упродовж перших років експлуатації об'єкта за допомогою нарахування амортизації накопичується значна сума коштів, необхідних для відновлення об'єктів основних засобів.	Метод базується на порівняно складних математичних розрахунках і через це не є дуже зручним у використанні.
Прискореного зменшення залишкової вартості	Упродовж перших років експлуатації об'єкта за допомогою нарахування амортизації накопичується значна сума коштів, необхідних для відновлення об'єктів основних засобів. Застосовують переважно у випадках, коли продуктивність обладнання в перші роки експлуатації вища, ніж у наступні.	Сума зносу часто не узгоджується ні з фактичним використанням об'єкта, ні з виготовленою продукцією. Не дозволяє відображати реальний фінансовий стан.
Кумулятивний	Використовують, якщо продуктивність обладнання в перші роки експлуатації вища, ніж у наступні та у випадках швидкого морального старіння об'єкта.	Сума зносу часто не узгоджується ні з фактичним використанням об'єкта, ні з виготовленою продукцією.
Виробничий	Простота та раціональність розрахунку. Сума зносу узгоджується з виготовленою продукцією. Застосовують переважно у випадках, коли інтенсивність використання об'єкта впливає на його експлуатаційні властивості.	Неможливо або дуже складно визначити фактичний обсяг виробленої продукції з використанням того чи іншого активу.

Джерело: побудовано з використанням [3]

На думку Педченко Н.С. та Лугівської Л.А. [4], найдоцільнішими та найефективнішими методами нарахування амортизації за групою основних засобів “машини та обладнання” є застосування прямолінійного та виробничого.

Олійник Т.І. [5] вважає, що для сільськогосподарських підприємств найбільш оптимальним методом для активної частини основних засобів є застосування прискореної амортизації. Олійник Т.І. пропонує прискорену амортизацію застосовувати як виняток до тих об’єктів основних засобів, які використовуються інтенсивно (активна їх частина), так як можна буде призупинити негативну тенденцію накопичення фізично і морально застарілої активної частини основних засобів, а отже, уникнути надзвичайно великих питомих затрат праці, сировини, матеріалів, палива, енергії.

Призначення прискореної амортизації – це швидке перенесення вартості об’єктів основних засобів на собівартість виготовленої з їх участю продукції. Сутність механізму прискореної амортизації полягає в експлуатаційно-інженерних чинниках, а саме: на початку експлуатації активної частини основних засобів сума нарахованої амортизації значно перевищує амортизаційні відрахування, які нараховуються протягом терміну корисної експлуатації вказаних об’єктів, і тим самим ідентифікуються такі активи, у яких: швидкий моральний знос; знижується продуктивність виробітку; інтенсивне зростання витрат на ремонт.

Це перш за все сільгоспмашини й обладнання, у яких навантаження припадає на перші роки експлуатації.

Використання прискореної амортизації відповідає певній відповідності, за якою відбувається списання більшої частини зносу на початку експлуатації основних засобів – коли їх продуктивність значно вища. Це виправдано тим, що з розвитком технічного прогресу сільгоспмашини й обладнання швидко втрачають свою цінову та моральну вартість, і необхідність їх заміни виникає значно раніше, ніж вони будуть фізично зношені. У зв’язку з цим доцільно нараховувати в поточному році суму амортизаційних відрахувань значно більшу, ніж у майбутніх періодах.

Ще однією перевагою на користь прискореної амортизації є те, що витрати на ремонт даних видів активної частини основних засобів, значно вищі в кінці терміну їх експлуатації, ніж на початку.

Доцільність застосування методу прискореної амортизації пояснюється наступними причинами:

- найбільша інтенсивність використання основних засобів припадає на перші роки їх експлуатації, коли вони фізично і морально ще є новими;
- накопичуються засоби для заміни амортизованого об’єкта у випадку його швидкого морального старіння та інфляції;
- забезпечує можливість збільшення частки витрат на ремонт амортизованих об’єктів, яка припадає на наступні роки їх використання, без відповідного збільшення витрат виробництва (за рахунок того, що сума нарахованої амортизації в ці роки зменшується).

В.П. Онищенко та К.В. Гнедіна [6] вважають, що виробничий метод є доцільним до використання автотранспортних засобів, так як по кожному з придбаних основних засобів можна визначити гарантований автопробіг у кілометрах. Такий метод нарахування амортизації відповідає інтенсивності використання транспортних засобів та часу одержання економічних вигод від їх експлуатації. При застосуванні виробничого методу відпадає потреба у визначенні строків корисної експлуатації, що є досить ускладненим для рухомого складу автотранспорту, рівень фізичного зносу якого залежить від пробігу.

Обираючи той чи інший метод амортизації основних засобів, необхідно виходити з оцінки фінансового стану підприємства, його інвестиційних програм, стану матеріально-технічної бази, причому основним критерієм такого вибору повинно бути оптимальне співвідношення між величиною нарахованих амортизаційних коштів і їх впливом на цінову конкурентоспроможність продукції підприємства. Обґрунтовуючи доцільність використання окремих методів нарахування амортизації, фінансовий менеджер повинен намагатися максимізувати не лише розмір накопиченої амортизації, але й забезпечити якомога більше значення чистого грошового потоку, що залишається у розпорядженні підприємства (сума чистого прибутку від основної діяльності та амортизаційних відрахувань у поточному періоді).

Обраний метод повинен найкращим чином враховувати всі фактори, які пов'язані з об'єктами, що амортизуються, та сприяти прискореному оновленню необоротних активів. Порівняльний аналіз використовуваних методів нарахування амортизації формує основні переваги та недоліки кожного з них, а також визначає їх вплив на структуру операційних витрат та питому вагу в них витрат амортизації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, у ході проведеного дослідження виявлено, що кожен метод нарахування амортизації має свої як позитивні, так і негативні сторони. Відмінність застосовуваних методів амортизації полягає у різному рівні нарахованих амортизаційних відрахувань, а також у способі їх розподілення. Тому, у залежності від виду основних засобів, умов експлуатації, моральної зношуваності, підприємства за власним бажанням повинні застосовувати найбільш ефективний і доцільний метод амортизації.

Список використаних джерел

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 “Основні засоби” [Електронний ресурс] / Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. – Режим доступу : <http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish>
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=275517>
3. Надворняк Я. М. Порівняльний аналіз методів нарахування амортизації як джерела відтворення основних засобів / Я. М. Надворняк // Економіка АПК. – 2008. – № 11. – С. 84-89.

4. Педченко Н. С. Амортизаційна політика підприємства в контексті реформування податкової системи [Електронний ресурс] / Н. С. Педченко, Л. А. Лугівська – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2012_57/statti/42.pdf.

5. Олійник Т. І. Метод прискореної амортизації – джерело відновлення основних засобів аграрного виробництва / Т. І. Олійник // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 2 (14). – С. 55-60.

6. Онищенко В. П. Актуальні питання облікової політики щодо амортизаційних відрахувань автотранспортних підприємств [Електронний ресурс] / В. П. Онищенко, К. В. Гнедіна – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2012_57/statti/42.pdf.

А. А. Билоиваненко. Выбор оптимального метода начисления амортизации для сельскохозяйственных предприятий.

В статье рассмотрены вопросы выбора метода начисления амортизации для сельскохозяйственных предприятий. Осуществлен ретроспективный обзор подходов относительно начисления амортизации относительно таких предприятий.

Ключевые слова: амортизация, амортизационные отчисления, основные средства, воссоздания основных средств, методы начисления амортизации, ускоренная амортизация

O. Biloivanenko. A choice of optimal method of charging amortization is for agricultural enterprises

The article the considered questions of choice of method of charging amortization are for agricultural enterprises. The retrospective review of approaches is carried out in relation to charging amortization in relation to such enterprises.

Keywords: depreciation, depreciation decrees, fixed assets, recreations of the fixed assets, methods of charging amortization, accelerated depreciation

УДК 657

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КЛАСИФІКАЦІЇ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

В. В. Спіцина, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Рябенко Г. М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті проаналізовано теоретичні підходи до визначення, класифікації і групування факторів впливу на трансакційні витрати, які виникають у суб'єктів господарювання в ринкових умовах діяльності. Обґрунтована необхідність більш детальної класифікації трансакційних витрат сільськогосподарського підприємства.

Ключові слова: витрати, трансакції, трансакційні витрати контрагенти, сільськогосподарські підприємства, фактори впливу

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Економічні перетворення в аграрній сфері, які спрямовані на підвищення ефективності функціонування даного сектора, на сьогодні, на жаль, не призвели до очікуваних результатів. Більшість проблем функціонування господарського механізму зумовлені такими явищами, як невідповідність економічних інтересів партнерів, нееквівалентний обмін продуктами і послугами, різночитання прав і обов'язків тощо. Саме ці проблеми і протиріччя призводять до виникнення і зростання трансакційних витрат.

За існуючими оцінками, трансакційний сектор займає значне (близько 30%) місце в національній економіці, що змушує економістів займатися розробкою методів і шляхів зниження трансакційних витрат.

Необхідність управління трансакційними витратами в аграрному секторі виникає у зв'язку з переходом до ринкових відносин і наданням сільськогосподарським організаціям можливості самостійно визначати контрагентів. На частку трансакційних витрат у сільському господарстві припадає близько чверті загальних витрат. Тому скорочення, оптимізація та управління ними є актуальним напрямком у зниженні собівартості продукції, підвищенні рентабельності і прибутку підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженням питання визначення трансакційних витрат та їх класифікації займається багато вітчизняних вчених: Замазій О.В., Зубченко В.В., Литвиненко В.С., Макалюк І.В., Якубенко Ю. Л. та ін. Незважаючи на достатню розробленість загальної теорії трансакційних витрат, не було приділено належної уваги їх дослідженню в аграрному секторі. Специфічність галузі потребує більш детального підходу до визначення і класифікації трансакційних витрат.

Цілі статті. Метою дослідження є аналіз теоретико-методичних положень щодо формування ефективного управління трансакційними витратами на сільськогосподарських підприємствах.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У даний час теорія трансакційних витрат активно досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими в пошуках відповіді на проблемні питання: як знизити трансакційні витрати і як ними управляти.

Саме поняття “трансакційних витрат” бере свій виток з концепції Рональда Коуза. У його викладі сутність концепції полягає у функціонуванні економіки, що визначається не тільки цінами на товари та послуги, як це стверджувала класична, а потім і неокласична теорія. Агенти виробництва – підприємства несуть значні витрати, пов'язані з самим процесом обміну. Перш ніж здійснити угоду купівлі-продажу, обидва контрагенти повинні здійснити найрізноманітніші трансакції (операції) [1].

На думку К. Ерроу, у ціновій системі трансакційні витрати вбивають клин між цінами продавців та цінами покупців і тим самим призводять до

витрат, завдаючи з точки зору традиційної економічної теорії шкоди громадському добробуту [2].

В. Литвиненко [3], при визначенні впливу інституціонального середовища на рівень трансакційних витрат сільськогосподарських підприємств, зазначає, що на сьогодні регулювання діяльності підприємств в сільському господарстві України характеризується недосконалістю і нестабільністю законодавчої бази, невизначеністю і незахищеністю прав власності (особливо прав на землю), великою часткою тіньової економіки. Такий режим функціонування призводить до зростання рівня трансакційних витрат, що негативно позначається на конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. А відтак виникає потреба обліку, контролю та аналізу трансакційних витрат з метою покращення інформаційного забезпечення управління витратами підприємства.

Дослідники Ю. Якубенко та В. Зубченко [4] вважають, що з метою зниження трансакційних витрат насамперед слід провести аналіз витрат пошуку інформації, що можна здійснити за допомогою таких загальновідомих методів: бенчмаркінг структури трансакційних витрат пошуку інформації; вартісний аналіз, що базується на вивченні окремих видів витрат і напрямів їх мінімізації; функціонально-вартісний аналіз, метою якого є ретельне вивчення складових процесу реалізації сільськогосподарської продукції та їх нормування з метою мінімізації витрат.

На основі аналізу різних точок зору на категорію “трансакційні витрати” можна дійти висновку, що трансакційні витрати – це витрати у сфері обміну ресурсами і результатами діяльності, здійснювані підприємством в умовах недостовірності ринкової інформації та розбіжності економічних інтересів партнерів.

Облік трансакційних витрат на сільськогосподарських підприємствах необхідно вести для того, щоб мати можливість управляти ними.

Управління трансакційними витратами являє собою систему економічних відносин, пов’язану з формуванням, плануванням, обліком і аналізом трансакційних витрат, що дозволяє приймати довгострокові раціональні управлінські рішення, що впливають на ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств.

Управління трансакційними витратами повинно організовуватися виходячи з різноманіття їх видів. У сучасній економічній теорії пропонується безліч класифікацій і типологій трансакційних витрат, в яких кожен з авторів концентрує увагу на різних елементах.

Ринкові трансакційні витрати – це витрати по використанню ринкового механізму для координації діяльності суб’єктів господарювання.

Політичні трансакційні витрати – це витрати по використанню адміністративного механізму держави, тобто витрати, що виникли у зв’язку зі створенням і функціонуванням інституційних основ суспільства (витрати введення законів, захисту норм і правил, установлених державою і т.п.).

Інституційні трансакційні витрати – це витрати підтримання і функціонування інститутів.

Внутрішні трансакційні витрати (всередині фірми, домогосподарства, державних установ) – управлінські та (або) бюрократичні витрати. Такого роду витрати виникають тоді, коли менеджер використовує право здійснювати розпорядження всередині організації.

Зовнішні трансакційні витрати – витрати на здійснення операцій, що надаються сторонніми організаціями (консалтинг, аутсорсінг і т.д.)

Явні трансакційні витрати – це вартість послуг і факторів виробництва, які використовуються у виробничому процесі. Вони є покупними і повністю відображаються у бухгалтерському балансі (наприклад, транспортні витрати, представницькі витрати та ін.).

Неявні трансакційні витрати – витрати, пов'язані з використанням ресурсів, що належать самому підприємству, тобто витрати, що не оплачені (грошові платежі, які отримало б підприємство при більш вигідному використанні його ресурсів; витрати упущеної вигоди).

Ми пропонуємо систематизувати їх у вигляді такої схеми (рис. 1).

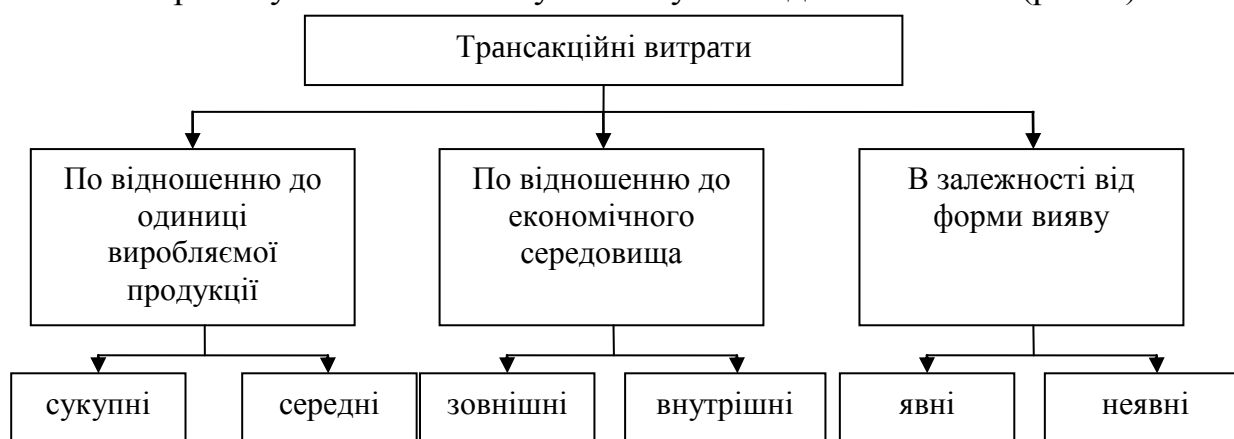

Рис. 1. Класифікація трансакційних витрат

Джерело: узагальнено автором

Замазій О. та Макалюк І. [5; 6] відносять до складу трансакційних витрат – витрати на пошук інформації, організацію і ведення переговорів, юридичне обслуговування, витрати на оцінку та контроль за виконанням контрактів, втрати від опортуністичної поведінки тощо, що на рахунках бухгалтерського обліку відображаються наступним чином (табл. 1).

Виникнення трансакційних витрат у сільському господарстві зумовлено доступністю інформації для сільськогосподарських підприємств, що призводить до підвищення значення інформаційних елементів ринкової інфраструктури, недостатня розвиненість яких буде вести до зростання величини трансакційних витрат.

На величину трансакційних витрат в аграрному секторі економіки впливають фактори, які є специфічними особливостями, властивими сільському господарству (рис. 2).

Некомпетентність джерела інформації, а також її асиметрія збільшують кількість посередницьких трансакцій, що веде, в свою чергу, до зростання питомої ваги трансакційних витрат у остаточній вартості вироблених сільськогосподарських продуктів.

Послуги служб ринкової інформації, Інтернету, маркетингових центрів не завжди доступні основній масі суб'єктів продовольчого ринку внаслідок їх неплатоспроможності і віддаленості від ділових сфер.

Таблиця 1

**Склад трансакційних витрат підприємства
(за рахунками бухгалтерського обліку)**

Рахунок	Субрахунок	Номенклатура статей витрат
91 Загальновиробничі витрати	За видами діяльності	Витрати на вдосконалення технології і організації виробництва
		Витрати на підтвердження якості
92 Адміністративні витрати	За видами діяльності	Витрати на обслуговування та управління підприємством
93 Витрати на збут	За видами діяльності	Витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції (товарів, робіт, послуг)
94 Інші витрати операційної діяльності	941	Витрати на дослідження і розробки
	944	Сумнівні та безнадійні борги
	945	Втрати від операційних курсових різниць
	947	Нестачі і втрати від псування цінностей
	948	Визнані штрафи, пені, неустойки
95 Фінансові витрати	951	Відсотки за кредит
	952	Інші фінансові витрати
97 Інші витрати	971	Собівартість реалізованих фінансових інвестицій
	972	Собівартість реалізованих необоротних активів
	973	Собівартість реалізованих майнових комплексів
	974	Втрати від неопераційних курсових різниць

Джерело: побудовано автором на основі дослідження [5; 6]

У відсутності системного менеджменту та ефективного маркетингу витрати на пошук надійних партнерів збільшують затратність сільськогосподарського виробництва. Цю нішу на ринку займають фінансові посередники. Численність посередницьких ланок у вітчизняній економіці і відносно високий рівень їх витрат значно впливають на рівень цін сільськогосподарської продукції. Так, роздрібні ціни на деякі продукти у 2-3 рази вище оптових.

Рис. 2. Фактори впливу на управління транзакційними витратами у сільському господарстві

Джерело: узагальнено автором

Таким чином, враховуючи специфіку сільськогосподарського виробництва, необхідно визначити склад транзакційних витрат саме в цій сфері економіки:

1. Внутрішні транзакційні витрати – це витрати, що пов’язані з просуванням продукції на ринку власними силами господарюючого суб’єкту (наприклад, фінансові ресурси).

2. Зовнішні транзакційні витрати – всі витрати, які безпосередньо пов’язані з придбанням послуг сторонніх організацій, що здійснюють просування продукції на ринку (наприклад, інформаційне забезпечення, транспортні витрати, представницькі витрати тощо).

3. Транзакційні витрати у формі упущеної вигоди – це затрати, які виникають у разі значної втрати виробниками частини виручки через розбіжності у визначенні якості реалізованої продукції, продажу продукції в терміни і за заниженими цінами на шкоду собі, втрати у фізичному обсязі в процесі реалізації продукції.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У підсумку можемо зазначити, що різноманітність підходів, як кількісних, так і якісних, до визначення транзакційних витрат дозволяє частково розрахувати їх вагу у загальній сумі витрат підприємства. Однак незважаючи на це, не існує алгоритму для визначення абсолютної величини транзакційних витрат на сільськогосподарських підприємствах в силу того, що багато транзакційних витрати не піддаються кількісній оцінці, а також через те, що ці витрати враховуються в основній діяльності господарюючого суб’єкту в управлінському обліку і не розголошуються в силу їх специфічного характеру виникнення.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на більш детальну класифікацію транзакційних витрат, що виникають у процесі продажу сільськогосподарської продукції, з метою їх скорочення для оптимізації

цінової політики виробників і розширення прямих каналів збуту, тобто розумного обмеження втручання фінансових посередників.

Список використаних джерел

1. Коуз Р. Фирма, рынок и право / Пер. с англ. Б. Пинскера; науч. ред. Р. Капелюшников. – М. : Новое издательство, 2007. – 224 с
2. Эрроу К. Возможности и пределы рынка как механизма распределения ресурсов :[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://institutional.narod.ru/>
3. Литвиненко В. С. Земельні відносини і транзакційні витрати сільськогосподарських підприємств: обліковий аспект / В. С. Литвиненко // Облік і фінанси. – 2012. – № 3. – С. 20-23.
4. Якубенко Ю. Л. Фінансово-обліковий аспект транзакційних витрат сільськогосподарських підприємств та шляхи їх скорочення / Ю. Л. Якубенко, В. В. Зубченко // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2015. – Вип. 161. – С. 307-315.
5. Замазій О. В. Проблеми обліку транзакційних витрат у діяльності суб'єктів господарювання / О. В. Замазій // Научные труды ДОНЕТУ. Серия экономическая. – 2004. – Выпуск 70. – С. 95-100.
6. Макалюк І. В. проблеми виявлення транзакційних витрат в інформаційній системі бухгалтерського обліку підприємства [Електронний ресурс] / І. В. Макалюк // Ефективна економіка. – 2013. – № 2. – Режим доступу : <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1814>

В. В. Спицина. Теоретические аспекты классификации транзакционных издержек в сельскохозяйственном производстве.

В статье проанализированы теоретические подходы к определению, классификации и группировки факторов влияния на транзакционные издержки, которые возникают у субъектов хозяйствования в рыночных условиях деятельности. Обоснована необходимость более детальной классификации транзакционных издержек сельскохозяйственного предприятия.

Ключевые слова: расходы, сделки, контрагенты, сельскохозяйственные предприятия, бухгалтерский учет, факторы влияния

V. Spitsina. Theoretical aspects of the classification of transaction costs in agricultural production.

The article analyzes theoretical approaches to the identification, classification and clustering factors influencing the transaction costs arising in entities in terms of market activity. The necessity of a more detailed classification of transaction costs of agricultural enterprises.

Keywords: costs, transaction, contractors, agricultural, accounting, influence

УДК 657

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ПЕРСОНАЛОМ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

*А. Р. Шутов, студент обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Рябенко Г. М.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено методiku обліку з оплати праці, визначено особливості існуючої методики організації документального відображення витрат на оплату праці.

Ключові слова: заробітна плата, облік витрати на оплату праці, облікова політика, первинні документи, утримання, страховий стаж.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Під організацією бухгалтерського обліку розуміють систему умов та елементів побудови облікового процесу з допомогою отримання достовірної та своєчасної інформації про господарську діяльність підприємства та здійснення контролю за раціональним використанням виробничих ресурсів і запасів, в тому числі і готової продукції.

Формування єдиного економічного простору зумовлює розвиток нових підходів до побудови бухгалтерського обліку, зокрема обліку оплати праці внаслідок міжнародного розподілу праці та ускладнення управління фінансовою діяльністю суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Питаннями обліку розрахунків з персоналом з оплати праці приділяли увагу у своїх працях Ф. Бутинець, С. Зубілевич, О. Калініченко, О. Матійчук, М. Огійчук, В. Плаксієнко та багато інших науковців.

Цілі статті. Метою статті є узагальнення особливостей обліково-аналітичного забезпечення системи управління оплати праці і запропонувати можливі напрями їх удосконалення.

Викладення основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Основними складовими системи організації бухгалтерського обліку є первинний облік і документообіг, інвентаризація, план рахунків бухгалтерського обліку, форми бухгалтерського обліку, обсяг і зміст звітності.

Все вищеперераховане відноситься до ділянок, що забезпечує розрахунки з оплати праці.

У процесі нарахування та виплати сум заробітної плати бухгалтеру необхідно керуватися широким колом нормативних документів. Узагальнюючим нормативним актом, що визначає правові засади і гарантії здійснення громадянами України права розпоряджатися своїми здібностями

до продуктивної і творчої праці є Кодекс законів про працю України у редакції Закону України № 357/96-ВР від 10.09.1996 р. (зі змінами і доповненнями), який регулює трудові відносини всіх працівників, питання охорони праці; визначає норми тривалості робочого часу для різних категорій працівників, оплату роботи в святкові та неробочі дні та ін.

Основним законодавчим актом, який регулює питання бухгалтерського обліку є Закон України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. № 996 – 14 [1], а також національні П(С)БО.

Крім того, на рівні підприємства розробляють власні нормативні документи. Загалом бухгалтерський облік на підприємстві починається з розробки облікової політики. Її документальне оформлення представлене у вигляді наказу про облікову політику, який після затвердження набуває статусу юридичного документа. Також затверджуються документи з регулювання обліку оплати праці, основним з яких є Положення про оплату праці на підприємстві, який містить інформацію про:

- загальні принципи організації оплати праці на підприємстві, системи і форми оплати праці, які застосовуються до різних категорій працівників;
- штатний розклад працівників підприємства;
- побудову основної (тарифної) оплати праці з інструкціями за посадами і професіями тарифних ставок та окладів або порядку розрахунку, в залежності від показників роботи працівника і підприємства в цілому;
- обумовлені доплати, надбавки і компенсації із зазначенням їх розмірів;
- інші преміальні системи, що використовуються на підприємстві та шкалу преміювання.

В організації процесу обліку виплат працівникам важливо не тільки правильно здійснювати самі розрахунки, але і відповідно оформлювати первинні документи, які є підставою для розрахунків з працівниками.

Інформація, що міститься у прийнятих до обліку первинних документах, систематизується на рахунках бухгалтерського обліку в регістрах синтетичного та аналітичного обліку шляхом подвійного запису їх на взаємопов'язаних рахунках бухгалтерського обліку.

Первинні облікові документи повинні бути складені у встановленій формі і містити всі необхідні реквізити (рис. 1).

Укрупнений алгоритм дій бухгалтера, відображає порядок операцій з оплати праці та пов'язаних з нею розрахунків, складається з наступних етапів:

- 1) нарахування сум оплати праці та інших виплат працівникам підприємства;
- 2) проведення утримань із заробітної плати;
- 3) проведення нарахувань (військовий збір, ЄСВ, профспілкові внески) на фонд заробітної плати;
- 4) отримання готівки на заробітну плату у відділенні банку;

- 5) видача заробітної плати;
- 6) депонування заробітної плати [2].

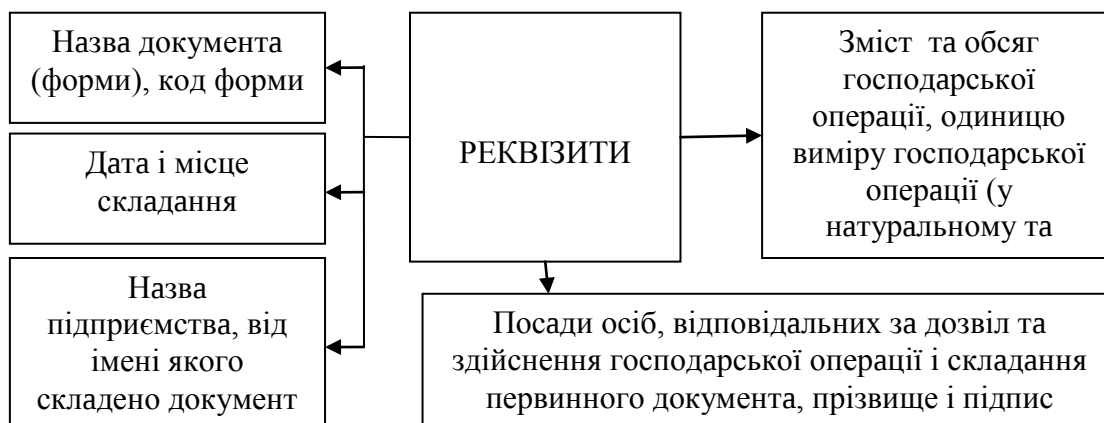

Рис. 1. Обов'язкові реквізити первинних документів

Джерело: побудовано автором

Заробітна плата працівнику нараховується виходячи з:

- системи оплати праці, що застосовується на підприємстві;
- відомостей про встановлені тарифи, оклади, відрядні розцінки;
- відомостей про фактично відпрацьований час співробітником або про обсяг виробленої продукції.

Основним первинним документом для обліку використання робочого часу, що ведеться при погодинній оплаті, є “Табель обліку використання робочого часу” (типова форма № П-5), який застосовується для обліку використання робочого часу, контролю за дотриманням працівниками встановленого режиму робочого часу, розрахунку заробітної плати та складання статистичної звітності з праці. Табельний облік ведеться щомісячно за основним місцем роботи. Для відображення використаного робочого часу у таблиці передбачено код, дату заповнення, звітний період, два рядки: один – для відміток умовних позначень використання робочого часу, а другий – для запису кількості годин за цими позначеннями [3].

По закінченні місяця у таблиці підводиться підсумок відпрацьованих днів і годин, а також відпрацьований час у вечірні, нічні, понаднормові години роботи, вказується “всього неявок” з причин: основна та додаткова відпустки, відпустки без збереження заробітної плати за згодою сторін, простої, прогули, тимчасова непрацездатність та інше.

Заповнений табель підписується особою, відповідальною за його ведення, і керівником підприємства, після чого здається у бухгалтерію підприємства, де на його основі нараховується заробітна плата.

Витрати робочого часу групуються за такими ознаками:

- відпрацьований час (у межах робочого дня, понаднормові години, робота у вихідні та святкові дні, службові відрядження);

– оплачуваний невідпрацьований час (щорічні відпустки, вимушені простої, тимчасова непрацездатність, виконання державних і громадських обов'язків, ін.).

Заробітна плата працівників включається:

- 1) до складу витрат від звичайної діяльності, якщо:
 - а) працівники основного, допоміжного та обслуговуючого виробництва, залучені до процесу виробництва продукції (виконанні робіт, надання послуг);
 - б) працівники залучені до процесу реалізації готової продукції або товарів;
 - в) загальногосподарського (управлінського) і загальновиробничого персоналу;
- 2) до складу вкладень у необоротні активи, у разі якщо працівники зайняті у процесі:
 - а) створення або купівлі основних засобів, призначених для власних потреб підприємства;
 - б) створення або купівлі нематеріальних активів, призначених для власних потреб підприємства;
 - в) доведення основних засобів до стану, придатного до використання;
 - г) модернізації або реконструкції основних засобів;
- 3) до складу позареалізаційних або операційних витрат;
- 4) до складу витрат майбутніх періодів, якщо заробітна плата співробітників, трудова діяльність яких пов'язана з витратами, враховуються у складі витрат майбутніх періодів [4].

Для обліку розрахунків з працівниками підприємства, за всіма видами нарахованої основної та додаткової заробітної плати, преміями та іншими виплатами використовується синтетичний рахунок 66 “Розрахунки за виплатами працівникам”. Аналітичний облік розрахунків з персоналом ведуть за кожним працівником, видами виплат і утримань.

Відповідно до П(С)БО 26 “Виплати працівникам” [5] рахунок 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” має такі субрахунки:

- 661 – “Розрахунки за заробітною платою”;
- 662 – “Розрахунки з депонентами”;
- 663 – “Розрахунки за іншими виплатами”.

На субрахунку 661 “Розрахунки за заробітною платою” відображають суми нарахованої заробітної плати працівникам підприємства, які належать як до облікового, так і до не облікового складу. На субрахунку 662 “Розрахунки з депонентами” відображають суми не виплаченої (депонованої) заробітної плати, які перераховуються з субрахунку 661, якщо працівник з будь-яких причин в установлений термін не одержав нарахованої йому суми.

По кредиту субрахунку 661 “Розрахунки за заробітною платою” обліковують суми нарахованої заробітної плати і виплати, які не входять до фонду оплати праці. По дебету субрахунку 661 “Розрахунки за заробітною платою” відображають виплачені суми, включаючи вартість натуральної

оплати, всі види утримань із заробітної плати, депонування сум не виплаченої заробітної плати.

Заборгованість підприємства за виплатами працівникам у разі одержання підприємством готівки для виплати через касу підприємства та неотримання її працівниками в установлений строк відображається за дебетом субрахунків 661 “Розрахунки за заробітною платою” і 663 “Розрахунки за іншими виплатами” та кредитом субрахунку 662 “Розрахунки з депонентами”.

На субрахунку 663 “Розрахунки за іншими виплатами” ведеться облік розрахунків за виплатами, що не належать до фонду оплати праці, зокрема допомога по частковому безробіттю, допомога з тимчасової непрацездатності.

По рахунку 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” може бути розгорнутий залишок: кредитовий, який відображає заборгованість господарства працівникам підприємства по заробітній платі; дебетовий, що показує заборгованість працівників господарству по заробітній платі.

Із прийняттям Закону України “Про збір і облік єдиного внеску на загальнодержавне соціальне страхування” від 08.07.2010 р. № 2464-VI змінилася методика підрахунку нарахувань та утримань із заробітної плати, звітність, що подається до фондів соціального страхування. Важливими завданнями обліку утримань із заробітної плати є:

- точне і своєчасне оформлення даних про обсяг утримань у документах бухгалтерського обліку;
- правильне нарахування утримань із заробітної плати кожному працівникові у відповідності до діючого законодавства;
- своєчасне складання та подання фінансової, статистичної та звітності за соціальним страхуванням із заробітної плати.

Всі види утримань поділяють на обов’язкові, відповідно до діючого законодавства, і утримання за згодою працівників [6].

До першої групи відносять: податок з доходів фізичних осіб, ЄСВ, військовий збір й утримання за виконавчими листами за рішенням судових органів (аліменти, погашення сум розтрат і розкрадань).

Друга група охоплює утримання за згодою працівника за його письмовою заявою: профспілкові внески, погашення сум дрібних нестач, вартість харчування і т.д.

Інформація про заборгованість підприємства із заробітної плати на звітну дату (дату балансу) наводиться у формі № 1 Баланс (Звіт про фінансовий стан) у розділі “Поточні зобов’язання і забезпечення” ряд. 1630 “Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці”.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнюючи матеріали дослідження зазначимо, що важливим питанням в обліку розрахунків із заробітної плати є розробка її методики, яка залежить, перш за все, від положень, відображених у колективному договорі (трудовій угоді, контракті) та обліковій політиці підприємства.

З метою гармонізації чинного нормативного забезпечення обліку оплати праці і управління витратами на підприємстві запропонувати до рахунка 66 “Розрахунки за виплатами працівникам” відкривати субрахунки відповідно до класифікації виплат працівникам, які наведені у П(С)БО 26 “Виплати працівникам”.

Список використаних джерел

1. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України від 16.07.99 р. № 996-XIV зі змінами і доповненнями – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>
2. Зубілевич С. Я. Удосконалення методики аналітичного обліку виплат працівникам на підприємствах України / С. Я. Зубілевич, Н. М. Веюк // Молодий вчений. – 2014. – № 6 (09). – С. 124-127.
3. Фінансовий та управлінський облік на сільськогосподарських підприємствах : [підруч.] / М. Ф. Огійчук, В. Я. Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін. ; За ред. М. Ф. Огійчука [5-ге вид., перероб. і допов.]. – К. : Алерта, 2009. – 1056 с.
3. Калініченко О. В. Теоретичні та методичні аспекти формування системи оплати праці як засобу мотивації робітників / О. В. Калініченко // Науковий вісник НГУ. – 2013. – № 1. – С. 120-123.
4. Матійчук О. І. Соціально-економічна роль заробітної плати та її регулювання / О. І. Матійчук // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії. – 2008. – № 1(19). – С. 50-53.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 “Виплати працівникам”, від 28.10.2003 р. № 601 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>
6. Про збір і облік єдиного внеску на загальнодержавне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 р. № 2464-VI зі змінами і доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://search.ligazakon.ua>

A. P. Shutova. Методические основы учета расчетов с персоналом по оплате труда.

В статье исследовано методику учета оплаты труда, определены особенности существующей методики организации документального отражения расходов на оплату труда.

Ключевые слова: заработная плата, учет расхода на оплату труда, учетная политика, первичные документы, аналитические и синтетические счета, содержание, страховой стаж.

A. Shutova. Principles of accounting methods buyout of pay.

In the article the method of calculation of remuneration, the peculiarities of the existing methods of organization of documentary reflection of labor costs.

Keywords: wages, account labor costs, accounting policy, primary documents, analytical and septic account maintenance, insurance.

УДК349.42

УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ВІДНОСИН В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

*Ю. В. Нетреба, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

Розглянуто особливості державного регулювання аграрних відносин в аспекті реалізації соціально-економічних прав людини, функції, предмет та мету.

Ключові слова: державне регулювання, екологізація, монополізація, приватизація, стабілізація.

Постановка проблеми. У наш час в Україні відбуваються складні соціально-економічні процеси розвитку й вдосконалення ринкових відносин в усіх галузях національної економіки. Це стосується аграрного сектору, бо в ньому створюються передумови і можливості для здійснення ринкових перетворень в усіх сферах економіки, оскільки Україна в значній мірі є аграрною країною. Причин такого становища багато. Основна з них полягає в тому, що аграрна реформа, яка проводиться в Україні протягом 17 років незалежності не завжди має належне наукове обґрунтування. На жаль, ґрунтовної загальнодержавної програми радикального реформування аграрних відносин в Україні своєчасно не було розроблено. Це істотно позначилося на змісті, формах і методах аграрної реформи, що зумовило її спонтанний характер, а в решті-решт її низьку ефективність. Зважаючи на це, фахівці з аграрних питань розробляють фундаментальні засади наукового забезпечення аграрної реформи.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Важливими щодо цього є наукові дослідження таких вітчизняних вчених-аграрників, як В.І. Андрейцев, А.П. Гетьман, В.П. Жушман, П.Ф. Кулинич, О.О. Погрібний, П.Т. Саблук, В.І. Семчик, А.М. Статівка, М.В. Шульга, В.Ю. Уркевич, В.В. Юричишин, В.З. Янчук та інших учених.

Мета роботи. Висвітлення проблеми сутності та особливостей державного регулювання аграрних відносин, його основних форм, методів, тощо.

Виклад основного матеріалу. Визначення державного регулювання економіки, його сутність, форми, методи та обсяг неоднозначно трактуються у фаховій літературі. Це або встановлення та забезпечення державою загальних правил поведінки суб'єктів суспільних економічних відносин і їх коригування [1, с. 56], або імперативні і переважно адміністративно-правові засоби регулювання [2, с. 8].

В юридичній літературі державне регулювання аграрних відносин визначається як економічний вплив держави на виробництво, переробку і

реалізацію сільськогосподарської продукції, сировини і продовольства, а також виробничо-технічне обслуговування і матеріально-технічне забезпечення агропромислового виробництва [3, с. 21]. Більш доцільно під державним регулюванням розуміти сукупність форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток економічної системи для її стабілізації та пристосування до умов, що змінюються [4, с. 17].

Держава в особі своїх інститутів мала здійснити комплексне і послідовне вирішення трьох взаємопов'язаних завдань. По-перше, забезпечити процес реформування аграрних відносин і приватизацію об'єктів державної власності, по-друге, сформувати інфраструктуру сучасного ринку, по-третє, привести у відповідність до вимог законів ринку форми, методи і засоби регулювання означеного сектору економіки.

Причини, які обумовлюють значне втручання держави в регулювання аграрного сектору економіки, можна поділити на такі групи:

1) чинники, які обумовлені природними умовами сільськогосподарського виробництва, наявністю особливого ресурсу – землі, сезонністю робіт у рослинництві. Для аграрного виробництва характерний потенційно великий ризик, слабка привабливість інвестування;

2) чинники, які обумовлені особливістю ціноутворення на сільськогосподарську продукцію: мала еластичність зв'язку між попитом і пропозицією, типове перевищення останньої над попитом, що обумовлює формування ринкових цін нижче цін рівноваги. У цьому напрямку діє низька монополізація сільського господарства і висока монополізація в першій і третій сферах агропромислового комплексу.

3) низький ступінь монополізації і концентрації сільськогосподарського виробництва;

4) фактори, обумовлені суспільними інтересами, незамінністю виробленої сільськогосподарської продукції у життєдіяльності людини та суспільства;

5) необхідність екологізації сільськогосподарського виробництва.

Основними поточними завданнями державного регулювання є зупинення негативних явищ в аграрному секторі економіки та забезпечення умов нарощування виробництва сировини і продовольчих ресурсів. У зв'язку з цим на сучасному етапі проведення аграрної реформи особливо потрібне матеріально-технічне, наукове, правове, методичне, фінансове, інформаційне її забезпечення. В цьому запорука успіху аграрної реформи, оскільки альтернативи їй немає, вона має здійснюватися в інтересах селян і самими селянами.

Для здійснення багатоаспектних економічних функцій держава використовує певні засоби і важелі. Головні з них, які застосовуються у світовій практиці є: державне прогнозування, індикативне планування і програмування аграрного виробництва; держзамовлення і держзакупки сільськогосподарської продукції, субвенції, цільова фінансова підтримка

аграрного виробництва, механізм підтримки ринкових цін або доходів сільськогосподарських товаровиробників, податкові та аграрні пільги для аграрних підприємств. Через диференціацію ставок податків держава може стимулювати впровадження в виробництво досягнень науково-технічного прогресу та ефективну структурну перебудову в АПК, інноваційну діяльність.

Важливою функцією держави є формування правових засад функціонування економіки АПК. Із цією метою держава визначає правовий статус підприємств різних форм власності та організаційно-правових форм господарської діяльності, регулює відносини між виробниками та споживачами сільськогосподарської продукції, тощо. Спираючись на економічне законодавство держава виконує роль арбітра у сфері господарських відносин, виявляє випадку незаконної діяльності і вживає відповідних заходів до порушників. Правове регулювання являє собою діяльність держави та її органів усіх рівнів щодо встановлення обов'язкових до виконання юридичних норм (правил) поведінки економічних суб'єктів.

Предметом правового регулювання економіки є відносини між державою і суспільством, громадянами, суб'єктами господарської діяльності; відносини "всередині" держави між її органами з приводу розподілу повноважень, визначення їх правового статусу; відносини між суб'єктами господарської діяльності.

Аграрне законодавство є однією з провідних галузей законодавства України і являє собою сукупність правових актів, що регулюють аграрні відносини. Основними формами (джерелами) правового регулювання аграрних відносин в Україні є: Конституція України і Закони України; Укази і розпорядження Президента України; постанови та інші акти Верховної Ради; постанови і розпорядження Кабінету Міністрів України; нормативно-правові акти центральних органів (міністерств та відомств); нормативні акти місцевих державних адміністрацій і органів місцевого самоврядування [5, с. 45].

Наші уявлення про основні пріоритети подальшого удосконалення аграрних відносин пов'язані з такими напрямками сучасної аграрної реформи:

- вдосконалення відносин власності (володіння, користування та розпорядження) на землю та інші засоби виробництва;
- вдосконалення структури аграрного виробництва та розвиток нових організаційно-правових форм господарювання на селі;
- реформування ціноутворення з метою досягнення паритету цін на сільськогосподарську продукцію та промислові засоби виробництва;
- розв'язання соціальних проблем на селі шляхом забезпечення соціальної спрямованості аграрних перетворень в економіці;
- інтеграції аграрного законодавства України до європейських стандартів та міжнародні угоди й договори в аграрній сфері.

Висновок. Державна підтримка необхідна саме селу, як соціально-економічній структурі, основі нації, джерелу її культури і духовності. Село – це не тільки сільськогосподарське виробництво. Село – це також шляхи, газо- і водопостачання, каналізація, зв'язок, медицина, освіта, побутове обслуговування тощо. Тому Україні потрібна така аграрна реформа, яка б забезпечувала комплексний підхід до розвитку села, при якому в центрі уваги перебувала би людина, що живе в сільській місцевості.

Список використаних джерел

1. Могильний О. Основна суперечність трансформування аграрного сектору економіки / О. Могильний // Економіка України, 2003. – № 11. – С. 54-59.
2. Саблук П. Т. Основні напрями стратегії розвитку АПК України / П. Т. Саблук // Економіка АПК. – 2004. – № 12. – С. 3-15.
3. Жушман В. П. Аграрне право та законодавство України : навч.-практ. посіб. – 3 вид., доп. та перероб. / В. П. Жушман. – Х. : Одиссей, 2006. – 673 с.
4. Економічна енциклопедія. – Т. 1. – К.: Академія. 2000. – 818 с.
5. Земельний кодекс України від 25.10.2001 р. // Відом. Верхов. Ради України. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.

Ю. В. Нетреба. Совершенствование государственного регулирования аграрных отношений в аспекте реализации социально-экономических прав человека.

В статье рассмотрены особенности государственного регулирования аграрных отношений в аспекте реализации социально - экономических прав человека , функции , предмет и цель.

Ключевые слова: государственное регулирование, экологизация, монополизация, приватизация, стабилизация.

Y. Netreba. Improvement of state regulation of the agrarian relations in aspect of realization of social and economic human rights.

In the article the peculiarities of state regulation of agrarian relations in the aspect of implementation of socio - economic human rights , functions , object and purpose .

Keywords: government regulation, greening, monopolization, privatization, stabilization.

УДК 331.2:657.012.32

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

*Т. В. Сандольська, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто проблеми управлінського обліку витрат на оплату праці та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: заробітна плата, ІС ПРО, витрати на оплату праці, мотивація трудової діяльності, автоматизація облік.

Постановка проблеми. Заробітна плата є основним джерелом доходів працівників і найсильнішим мотиватором трудового потенціалу більшості населення. Сьогодні в Україні витрати на оплату праці є третьою після матеріальних витрат та інших операційних витрат за значущістю складовою витрат операційної діяльності вітчизняних підприємств більшості галузей економіки. Значна частка цих витрат потребує досконалого обліку. Облік праці й заробітної плати – один із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребують точних та оперативних даних, у яких відбивається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників, виробничих витрат. Тому дослідження даного питання є досить важливим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізу проблеми управлінського обліку витрат на оплату праці та шляхів їх вирішення приділено увагу в працях таких вчених і науковців, як: А.М. Колосок, З. Задорожний, Ф.Ф. Бутинець, А.В. Калина, Н.М. Дмитренко та інші. Проте деякі проблеми управлінського обліку витрат на оплату праці залишаються не висвітленими та потребує негайного вирішення.

Метою дослідження. Метою даної роботи є обґрунтування проблем управлінського обліку з оплати праці та шляхів їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних умовах проблема використання трудових ресурсів і оплати праці досить актуальна. На державному рівні у кожній галузі та на окремих підприємствах (в організаціях, фірмах) виникає необхідність у виробленні власної політики заробітної плати. Вона має враховувати інтереси різних груп працівників і власників, передбачати ефективну систему зайнятості населення й винагороди за працю, заходи до соціального захисту населення, механізми з підтримання доходів на рівні, що забезпечує людині гідне життя. Досягнення таких цілей важко здійснити без вироблення нових підходів до розуміння теоретичних аспектів заробітної плати, її організації та аналізу всієї інформації з оплати праці. Раціональне розв'язання зазначених проблем дасть змогу підвищити ефективність керування заробітною платою [1].

Такий елемент загальних витрат, як витрати на оплату праці, у свою чергу, містить у зарубіжних країнах ширше, ніж у нашій країні, структурних елементів.

Так, до витрат на оплату праці зарубіжних країн належать:

- короткострокові виплати працівникам, зарплата працівників, внески на соціальне забезпечення, оплачувана щорічна відпустка з поважних причин, виплати за участь у прибутку та премії, а також не грошові витрати – на медичне обслуговування, надання житла, автомобілів та безкоштовних або субсидованих товарів чи послуг;

- виплати по закінченні трудової діяльності (пенсії, інші виплати – страхування житла та медичне обслуговування тощо);

- інші довгострокові виплати (додаткова відпустка за вислугу років або оплачувана академічна відпустка; виплати винагороди до ювілеїв; виплати у зв'язку з тривалою непрацездатністю; виплати частки прибутку та премії тощо);

- виплати в разі звільнення працівників;

- компенсаційні виплати інструментами капіталу підприємства (акції, опціони на акції, випущені для працівників підприємства за ціною нижчою, ніж для інших осіб, виплати грошовими коштами, сума яких залежить від майбутньої ринкової ціни акції підприємства) [2].

Таким чином, наведений перелік структурних складових витрат на утримання персоналу в зарубіжній практиці свідчить про те, що він значно ширший, ніж коло складових витрат на оплату праці в національній економіці. Це є однією з вагомих причин низької, порівняно із зарубіжними країнами, питомої ваги витрат на оплату праці в загальних витратах [2, 3].

Особливо великі завдання стоять перед управлінським обліком таких витрат. Він повинен включати до себе вирішення наступних питань:

- вибір оптимальних систем і форм оплати праці;

- визначення витрат на оплату праці в структурі майбутніх контрактів;

- визначення витрат на оплату праці в структурі трансфертних цін;

- облік витрат на оплату праці в розрізі об'єктів будівництва, продукції та послуг підсобних і допоміжних виробництв;

- облік витрат на оплату праці за калькуляційними статтями та видами діяльності;

- облік витрат на оплату праці в розрізі матеріально-відповідальних осіб із складанням внутрішньої звітності [4].

В бухгалтерському фінансовому обліку витрати на оплату праці узагальнюються за однойменним економічним елементом “Витрати на оплату праці”, а в управлінському – акцент робиться на облік за калькуляційними статтями. Це можуть бути прямі витрати на оплату праці, додаткова заробітна плата та інші [5].

Сталою є тенденція до підвищення мінімальних гарантій в оплаті праці, зростання сукупних та грошових доходів працюючих і основної їх форми – заробітної плати. Втім, досягнуті результати не слід переоцінювати. Проблема доходів і нині є однією з найактуальніших як з огляду на інтереси конкретної людини, так і економіки в цілому, а необхідність її вирішення у якомога стислі терміни є очевидною. Нині в Україні проблема зростання доходів працюючих та оптимізації їх диференціації перетворилась на гостру проблему всього суспільства і є обов'язковою передумовою як підвищення мотивації трудової діяльності, так і сталого соціально-економічного розвитку в цілому [6, 7].

Щодо нормативно-правової бази, що регулює відносини в сфері трудових договорів, то тут були внесені певні зміни. З 01 січня 2015 року відбулися важливі зміни в сфері трудового законодавства, які пов'язані із вступом в дію Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці” № 77-VIII від 28.12.2014 р. (далі Закон № 77-VIII). Законом № 77-VIII вносяться зміни до ряду законодавчих актів України.

Із КЗпП виключили статтю 241, яка зобов'язувала підприємців “у тижневий строк з моменту фактичного допущення працівника до роботи зареєструвати укладений у письмовій формі трудовий договір у державній службі зайнятості за місцем свого проживання у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення”. А частину третю статті 24 виклали в такій редакції: “Працівник не може бути допущений до роботи без укладення трудового договору, оформленого наказом чи розпорядженням власника або уповноваженого ним органу, та повідомлення центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення формування та реалізації державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування про прийняття працівника на роботу в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України”.

Із цього можна зробити висновок, що реєструвати підприємцям трудові договори в центрі зайнятості більше не потрібно, а для прийняття працівника на роботу потрібно лише оформити допуск до роботи наказом чи розпорядженням власника (або уповноваженого ним органу) та повідомити центральний орган виконавчої влади з адміністрування єдиного внеску про прийняття працівника. Однак поки що не зрозуміло, яким чином це зробити, тому що документу, який повинен врегулювати виконання даної норми не має. Тож, чекаємо роз'яснень [8].

Щодо шляхів вирішення управлінського обліку виплат працівника, то одним із них є впровадження операційної системи “ІС ПРО”.

З метою спрощення ведення обліку заробітної плати сьогодні активно впроваджується відповідне програмне забезпечення, що дозволяє повністю

автоматизувати більшість напрямків фінансової діяльності підприємства, включаючи облік заробітної плати.

ІС ПРО – один з програмних продуктів, що здатний позитивно вплинути на ефективність управління персоналом. Беручи до уваги зацікавленість керівництва в цьому питанні, недоцільно не розглянути всі переваги, які він пропонує своїм користувачам.

Перед тим, як перейти до розгляду переваг застосування ІС ПРО на підприємстві, виділимо основні проблеми, пов'язані з веденням бухгалтерського обліку заробітної плати:

1. Непередбачуване прийняття змін до законодавчих актів щодо порядку нарахування заробітної плати та здійснення утримань з неї;
2. Особливості нарахування заробітної плати в залежності від сфери та методів ведення господарської діяльності підприємства;
3. Наявність різноманітних алгоритмів розрахунку виплат за видами та умовами їх здійснення.

Цей перелік – лише верхівка айсбергу, “найцікавіше” спостерігається на практиці.

Програмний продукт ІС ПРО дозволяє уникнути безлічі неприємних робочих моментів ведення ручного бухгалтерського обліку та проводити бухгалтерські операції у відповідності з потребами підприємства, забезпечуючи при цьому налагоджений взаємозв'язок бухгалтерів із працівниками кадрової служби. Так, ІС ПРО передбачає можливості:

- обробки та контролю за формуванням та імпортом вхідних облікових даних щодо оплати праці;
- здійснення розрахунків по визначенню суми заробітної плати та утримань з неї, а також розрахунків доплат, дивідендів, лікарняних і преміальних виплат, матеріальної допомоги, надбавок тощо у відповідності з вимогами чинного законодавства;
- здійснення розрахунків суми податків і внесків, що підлягають сплаті до фіскального органу;
- підготовки звітності до контролюючих органів у встановленій формі та багато іншого.

Технічні можливості ІС ПРО звільняють користувача від необхідності ручного заповнення документів, оскільки вся потрібна та актуальна інформація буде відображена на моніторі його персонального комп'ютера. А завдяки автоматизації облікових процесів, бухгалтеру залишається лише своєчасно вносити в програму відповідні показники та зміни до них та формувати необхідні документи у визначений строк [9].

Порядок здійснення та облік розрахунків з оплати праці пов'язані з вибором основних елементів загального механізму організації оплати праці – моделей формування, форм і систем оплати праці, нормування й стимулювання праці. Особливо виважених підходів потребує розробка оптимальної системи оплати праці й механізму її стимулювання, які мають

бути спрямовані на досягнення загальної мети діяльності підприємства та підвищення добробуту найманих працівників [10].

Висновок. Отже, таким чином, підсумовуючи вище викладене можна сказати, що основними чинниками, які впливають на ставлення до праці та покращення її результативності, є: підвищення рівня оплати праці, стабільність зайнятості, атмосфера праці, професійне зростання, задоволення працею, можливість реалізації власних здібностей, компетенцій та організація праці.

Автоматизація обліку розрахунків по оплаті праці дозволить вирішити проблему не тільки удосконалення методів управління бухгалтерського обліку на підприємствах та безпомилкового нарахування заробітної платні.

Список використаних джерел

1. Колосок А. М. Шляхи вдосконалення організації обліку оплати праці на підприємстві / А. М. Колосок // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2012. – С. 110-113.
2. Задорожный З. Проблемы управленческого учета затрат на оплату труда в строительстве / З. Задорожный // Бухгалтерский учет и аудит. – 2004. – № 10. – С. 37-43.
3. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець. – Ж. : Рута, 2002. – 285 с.
4. Нечай Т. П. Проблеми управлінського обліку витрат на оплату праці в будівництві [Електронний ресурс] / Т. П. Нечай, О. Е. Дермідонова // Наукове товариство Івана Кушніра – Режим доступу : <http://nauka.kushnir.mk.ua/>
5. Калина А. В. Облік та аналіз заробітної плати на підприємстві / А. В. Калина // Формування ринкових відносин в Україні. – 2005. – № 2. – С. 61-64.
6. Дмитренко Н. М. Окремі теоретико-методологічні підходи до прогнозування фонду оплати праці на макроекономічному рівні. Реформування ринкових відносин в Україні / Н. М. Дмитренко. – 2004. – № 11. – С. 87-91.
7. Карлін М. І. Теоретичні аспекти стимулювання праці в умовах фінансової нестабільності // Фінанси України. – 2000. – № 2. – С. 3-9.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці : Закон України // ВР від 28.12.2014 р. № 77-VIII.
9. ІС ПРО. Облік заробітної плати з ІС ПРО – новий погляд на дійсність [Електронний ресурс] / Приватне підприємство “СТ центр” – Режим доступу : <http://stcentr.com.ua/other/blog/254-oblik>.
10. Шульга Н. В. Сутність оплати праці, її форми і системи / Н. В. Шульга // Проблеми формування ринкової економіки : міжвід. наук. збірник / відп. ред. О. О. Беляєв. – К. : КНЕУ, 2002. – Вип. 10. – С. 73–77.

Т. В. Сандольская. Проблемы управленческого учета затрат на оплату труда и пути их решения.

В статье рассмотрены проблемы управленческого учета расходов на оплату труда и пути их решения.

Ключевые слова: заработная плата, ИС ПРО, расходы на оплату труда, мотивация трудовой деятельности, автоматизация учет.

T. Sandolskaya. Problems of management accounting of labor costs and way of their decision.

In article problems of management accounting of expenses on compensation and ways of their decision are considered.

Keywords: salary, missile defense IS, expenses on compensation, motivation of work, automation account.

УДК 657.012.32

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИРОБНИЧИМИ ЗАПАСАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*А. С. Криклива, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглядаються особливості управління виробничими запасами підприємства.

Ключові слова: виробничі запаси, резерв, управління, матеріальні ресурси.

Постановка проблеми. Проблема управління виробничими запасами на сільськогосподарських підприємствах, як вітчизняних так і зарубіжних товаровиробників, постала досить давно і гостро. Досі залишилися невирішеними питання, що виникли в умовах нестійкого ринкового попиту і пов'язані з необхідністю обґрунтування нестабільного рівня запасів, забезпечення економічно доцільного співвідношення резервів матеріальних ресурсів, створення запасів за стадіями виробничого циклу, визначення розміру та обґрунтування їх потреби, виявлення впливу попиту продукції на структуру, склад і ефективність використання оборотних коштів в умовах несталої постачання матеріалів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління виробничими запасами приділяють значну увагу вітчизняні та зарубіжні науковці, практиканти та економісти, зокрема: Рожок В.Д. [2], Євсєєва Г.В. Скригун Н.М. і Цимбалюк С.П. [3], Чаюн І.О. і Бондар І.Ю. [4], Шрайбфедер Д., Хорд В. Харрісон, Юрченко В.П. [5].

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні проблем та перспектив управління виробничими запасами на сільськогосподарському підприємстві для забезпечення ефективного функціонування за сучасних умов господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодне підприємство, як у сфері матеріального виробництва, так і у виробничій сфері, не може обійтися без запасів.

Управління виробничими запасами – це забезпечення та підтримування оптимальної кількості й видів фізичних ресурсів, необхідних для реалізації

стратегічного плану організації. Важливість управління запасами пояснюється тим, що виробництво – це потік матеріальних ресурсів через процес, який змінює форму цих матеріалів, перетворюючи їх на готову продукцію [5].

Ефективне управління виробничими запасами дає змогу знизити тривалість виробничого й усього операційного циклу, зменшити поточні витрати на їх зберігання, вивільнити із поточного господарського обороту частину фінансових коштів, реінвестуючи їх в інші активи.

Основу процесу управління виробничими запасами на сучасних підприємствах становить формування їх обсягу та складу, яке має здійснюватись на оптимальній основі. Загальна система методичних принципів такої оптимізації має включати: комплексний підхід до оптимізації формування виробничих запасів сільськогосподарського підприємства із забезпеченням вимог бухгалтерського обліку, операційного, фінансового та логістичного менеджменту; прогресивність методичного апарату нормування запасів; диференційний підхід до обрання конкретних методів оптимізації виробничих запасів з урахуванням ролі і особливостей окремих їх видів; відображення результатів оптимізації формування виробничих запасів у поточних та оперативних планах розвитку сільськогосподарського підприємства.

Система управління виробничими запасами реалізує організаційну структуру і поточну політику безперервної роботи підприємства. Система управління виробничими запасами проектується з метою безперервного забезпечення виробничої діяльності всіма потрібними ресурсами.

У теорії управління виробничими запасами розроблені дві основні системи управління: система управління з фіксованою величиною запасу та система управління з фіксованим інтервалом часу між замовленнями. Порівняння розглянутих систем управління показує, що кожна з них має як певні позитивні сторони, так і недоліки [2].

На думку Юрченко В.П. в діяльності підприємств можна виділити низку проблем, які пов'язані з управлінням запасами. До них належать:

- збереження платоспроможності підприємства, яке полягає в управлінні запасами й потоками фінансових джерел;
- управління запасами, в тому числі рішенням щодо їх зберігання і використання в процесі виробництва;
- відсутність чіткої інформації про витрати на придбання й зберігання запасів;
- збереження оптимального розміру запасу;
- будь-яка функціональна ланка кожної організаційної структури розробляє свою власну політику запасів, що не завжди узгоджується на більш високому рівні;
- виробництво, як правило, забезпечується надлишками виробничих запасів;
- не у всіх є комп'ютеризований облік ведення і управління запасами

[5].

Практика доводить, що процес управління виробничими запасами є доволі трудомісткою діяльністю. Тому не дивно, що на багатьох сільськогосподарських підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – і запущеність в процесі управління виробничими запасами, що веде до великих їх втрат. Все це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються не вирішеними багато важливих питань, пов'язаних з управлінням і використанням запасів.

Саме тому можна виділити наступні напрямки вдосконалення управління виробничими запасами на сільськогосподарських підприємствах: підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації; удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами; узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів; обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва; чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів) [5].

Поліпшення використання матеріальних ресурсів – одне з важливіших завдань сільськогосподарських підприємств. Чим краще використовуються сировина, паливо, допоміжні матеріали, тим менше їх витрачається для вироблення певної кількості продукції, тим самим створюється можливість збільшити об'єм виробництва промислової продукції. Витратою матеріальних ресурсів є їх виробниче споживання.

Визначення оптимального рівня виробничих запасів базується на використанні моделі оптимального рівня запасів (базової моделі) EOQ (Economic Ordering Quantity) [2]. Дана модель розроблена у 1915 році Фордом В. Харрісоном і отримала світове визнання.

Ідея побудови моделі полягає у визначенні такого рівня виробничих запасів, дотримання якого мінімізує сукупні витрати по управлінню ними. При цьому сукупні витрати розбивають на три однорідні групи: витрати зберігання, витрати, пов'язані з формуванням запасів, та витрати, які виникають внаслідок браку виробничих запасів. Класифікація витрат управління виробничими запасами, а також характер їх поведінки при збільшенні рівня запасів відображено в табл.1 [3].

Таблиця 1

Класифікація витрат управління запасами

Види витрат	Характер поведінки витрат при збільшенні рівня запасів
I. Витрати зберігання запасів	
1. Витрати, пов'язані з іммобілізацією капіталу, інвестованого в запаси 2. Складські витрати 3. Витрати по страхуванню 4. Податок на майно 5. Псування, старіння та розкрадання	Зростають
II. Витрати, що пов'язані з формуванням запасів	
1. Витрати розміщення замовлень 2. Транспортні витрати	Знижуються
III. Витрати, що пов'язані з дефіцитом запасів	
1. Втрати обсягу реалізації 2. Втрати від зниження гудвілу (good-will) 3. Витрати від неоптимального використання цінових дисконтів, що надаються постачальниками	Знижуються

Джерело: побудовано за [3]

Зростання рівня виробничих запасів супроводжується збільшенням витрат зберігання в прямо пропорційній залежності (пряма А на рис. 1), так як зростає обсяг капіталу, іммобілізованого в запасах, складські витрати, витрати, пов'язані з старінням та ушкодженням виробничих запасів.

На другу та третю групи витрат збільшення рівня виробничих запасів створює протилежний вплив та веде до їх зниження за рахунок економії від масштабу діяльності, використання оптових знижок постачальників, попередження дефіциту виробничих запасів.

При цьому, темпи зниження витрат зменшуються з ростом рівня виробничих запасів. Закономірність зниження витрат управління виробничими запасами, що відносяться до другої та третьої груп, описується кривою гіперболічного вигляду (крива В на рис. 1). Закономірність зниження витрат управління виробничими запасами, описується кривою гіперболічного вигляду (крива В на рис. 1). [4]

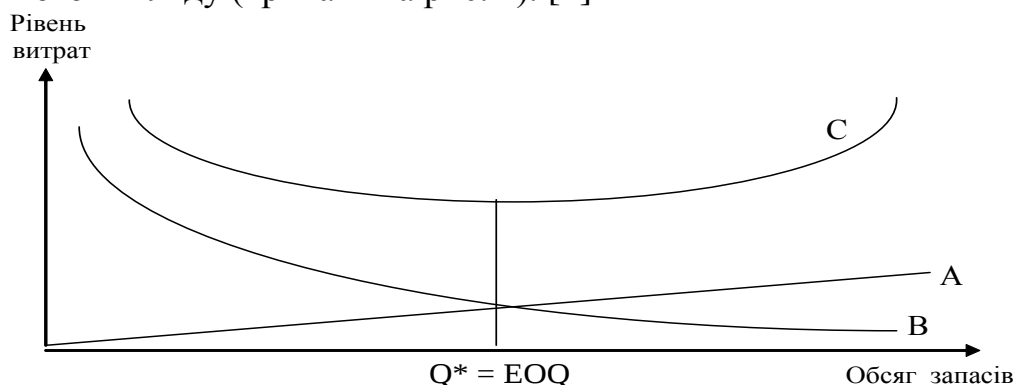

Рис. 1. Залежність рівня витрат від обсягу виробничих запасів

Джерело: побудовано за [4]

Висновки. Отже, виробничі запаси є ваговою частиною активів сільськогосподарських підприємств, вони займають особливе місце у складі

майна та домінуючі позиції у структурі витрат сільськогосподарських підприємств при визначенні результатів господарської діяльності. Рациональне управління виробничими запасами передбачає створення такого їх рівня, який би забезпечував безперебійність виробничого процесу при мінімальних витратах на їх вміст. Тобто поповнення виробничих запасів повинне здійснюватися до тих пір, поки ефект зниження ризику переривання виробничого і торгівельного процесу через відсутність запасів перевищує витрати на вміст додаткової одиниці запасу

Список використаних джерел

1. Дебет-Кредит: Украинский бухгалтерский портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dtkr.com.ua/index.php?lang=ukr>
2. Рожок В.Д. Комплексна задача оптимізації запасів продукції та термінів поставок їх споживачам / В. Д. Рожок, Г. В. Євсєєва. // Актуальні проблеми економіки [Текст]. – 2007. – № 1. – С. 182-185.
3. Скригун Н. М. Оптимізація виробничих запасів як один із напрямків управління витратами / Н. М. Скригун, С. П. Цимбалюк // Економіст. [Текст]. – 2003. – № 2. – С. 39-44.
4. Чаюн І. О. Управління матеріально-технічним забезпеченням підприємства : навчальний посібник [Текст] / І. О. Чаюн, І. Ю. Бондар. – К. : Київ. нац. торг-екон. ун-т, 2002. – 111 с.
5. Юрченко В. П. Теоретичні підходи до системи аналізу та управління виробничими запасами підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2010_2/u1002yur.pdf

А. С. Крикливая. Проблемы управления производственными запасами сельскохозяйственных предприятий.

В статье рассматриваются особенности управления производственными запасами предприятия.

Ключевые слова: производственные запасы, резерв, управление, материальные ресурсы.

A. Kryckyva. Problems of management of inventories of agricultural enterprises.

The article discusses the features of the inventory management of the enterprise.

Key words: production reserves, reserves, management, material resources.

УДК 657.4:657.633

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕКОЛОГІЧНОГО ОБЛІКУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

В. О. Клименко, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто суть екологічного обліку, з'ясовано головні проблеми екологічного обліку, завдання та функції екологічного обліку. Надано рекомендації щодо розвитку екологічного обліку на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: екологічний облік, екологічний контролінг, статистичний облік, екологічний механізм, екологічний аудит, еколого-орієнтований бухгалтерський облік.

Постановка проблеми. Ринкові умови функціонування потребують нових підходів до управління господарською діяльністю підприємств, які здійснюють виробництво і порушують екологічну безпеку. Основними джерелами інформаційного забезпечення, прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві при здійсненні економіко-екологічної діяльності підприємства є система бухгалтерського обліку. Зростаючі розміри порушень при забрудненні навколишнього середовища в діяльності українських підприємств висувають нові вимоги до методології і організації бухгалтерського обліку екологічних зобов'язань. Чинна національна система обліку значною мірою відірвана від світової практики, що ускладнює облік екологічних зобов'язань і процес інтеграції України до світової економіки.

Як свідчить досвід роботи підприємств, що нараховують екологічні зобов'язання, бухгалтерський облік таких операцій викликає значну кількість питань, зважаючи на те, що вони є складними, ризикованими та можуть призводити як до значних прибутків, так і до значних збитків. Виникає гостра необхідність у розробленні теоретико-методичних основ обліку екологічних операцій як однієї зі складових господарської діяльності підприємства[4].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вченими зроблено значний внесок до теоретичного та практичного обґрунтування питань, пов'язаних з екологічними аспектами фінансово-господарської діяльності підприємств. Цей науковий напрям висвітлено у працях вітчизняних вчених як: І. Замули, Л. Максимів, Н. Малюги, В. Папінко, Л. Пелиньо, М. Пушкаря, а також зарубіжних науковців: А. Белоусова, Г. Вінтера, А. Гофмана, Н. Еліаса, М.В.Палія, Д. Панкова, Я. Соколова, Д. Хенсена, А. Шеремета та інших.

На сьогоднішній день недостатня увага приділяється сутності екологічного обліку на сільськогосподарських підприємствах.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття суті екологічного обліку та обґрунтування необхідності його впровадження в обліково-аналітичну практику вітчизняних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сучасна економіка не може обійтися без екологічного механізму. Змістовною суттю екологічної економіки є сама природа, а в ній – ефективне використання природноресурсного потенціалу й відтворення так званої якості навколишнього середовища. Природокористування об'єктивно є початковою умовою розгортання того або іншого виду господарської діяльності і найважливішим критерієм її кінцевої ефективності [1].

Аналіз і контроль над повнотою і ефективністю природоохоронної діяльності на підприємстві, а також за різними формами дії підприємства на навколишнє природне середовище неможливі без змістовного екологічного обліку. Крім того, відсутність повноцінної інформації про процеси природокористування господарюючих суб'єктів створює велике коло проблем для різних груп користувачів еколого-економічної інформації, підвищує всю сукупність соціальних, виробничих і фінансових ризиків. Світова тенденція конкурентної боротьби ясно вказує на пріоритет екологічно чистих видів продукції, робіт і послуг, створення екологічно чистих технологій.

Поняття екологічного обліку на, сьогоднішній день, ще не набуло остаточного мислення і логічної завершеності у вигляді комплексно сформованої системи знань в економіко-екологічній теорії і практиці. Відповідно до нового підходу, облік повинен об'єднувати в собі процеси ідентифікації, вимірювання і комунікації економіко-екологічної інформації, які дозволили б користувачам ухвалювати на її основі відповідні управлінські рішення.

Результатом екологічного обліку можна вважати періодичні підсумкові звіти з екологічної проблематики. Для складання необхідно створити на підприємстві систему екологічного моніторингу, який передбачає збір та оцінку специфічних показників навантаження на навколишнє середовище.

До числа основних складових екологічного обліку можна віднести:

- бухгалтерський фінансовий облік природоохоронної діяльності;
- бухгалтерський управлінський облік;
- екологічний менеджмент;
- бухгалтерська звітність по екологічних показниках;
- екологічний аудит;
- екологічний статистичний облік і звітність.

Екологічний облік називають ще статистичним обліком. Він включає в себе такі документи, як: бухгалтерський баланс, звіт про прибутки і збитки, додатки до них, а також аудиторський висновок, які щорічно надаються підприємствами (у випадках, передбачених національним законодавством).

Фахівцями більшості країн підкреслюється важливість стосовно екологічного обліку загальних принципів як: зіставність, одноманітність, достовірність, значущість, нейтральність та повнота даних. В цьому зв'язку і на сьогодні зберігається актуальність:

- підвищення якості екологічної інформації, переходу від представлення

описових матеріалів і приватних даних до систематизованої, цифрової, зіставної (по галузях, регіонах, країнах і т.п.) і достовірної інформації;

- забезпечення необхідного практичного зв'язку між екологічною звітністю і фінансовою звітністю компаній, що представляє першочерговий інтерес при переході до інтегрованого екологічного менеджменту;

- проведення (за наявності такої можливості) чіткої межі між природоохоронними і іншими витратами, включаючи витрати на забезпечення загальної безпеки виробництва, відсутність якої утрудняє обґрунтування цих витрат і визначення їх ефективності [2].

Таблиця 1

Сутність екологічного обліку

Автор	Визначення
Т.А. Кирсанова	Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, вимірювання, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, оброблення та підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в галузі природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [4].
О.В. Вороновська	Екологічний облік с/г підприємств повинен діяти як цілісна система, що включає такі складові як: фінансовий облік, управлінська звітність за екологічними показниками, екологічний контролінг, екологічний аудит, оскільки це забезпечить ефективне функціонування природоохоронної системи та належний рівень управління екологічними чинниками [3].
Е. В. Ильчова	Екологічний облік – це система, яка може використовуватися для виявлення, організації, регулювання та подання даних і інформації про стан навколишнього середовища в натуральних і вартісних показниках [5].
О. В. Тараничева	Екологічний облік – це система, яка повинна використовуватися для виявлення, організації, регулювання та подання даних і інформації про стан навколишнього середовища в натуральних і вартісних показниках [6].
О. С. Кожухова	Екологічний облік є самостійним напрямком бухгалтерського обліку та його широке впровадження дозволить на рівні підприємств-природокористувачів активізувати практичну природоохоронну діяльність і здійснити інформаційний супровід екологічного контролінгу [7].
Р. П. Лізогуб	Екологічний облік на підприємстві – це система виявлення, виміру, реєстрації, нагромадження, узагальнення, зберігання, обробки і підготовки релевантної інформації про діяльність підприємства в області природокористування з метою передачі її внутрішнім і зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень [8].
Н. Н. Рубанова	Бухгалтерський екологічний облік – це процес збору, реєстрації узагальнення і відображення в системі природоохоронних витрат, природних активів, екологічних фондів резервів і зобов'язань, а також результатів діяльності господарюючих суб'єктів з метою управління та визначення екологічного потенціалу підприємства [9].
Т.Н. Чепракова	Бухгалтерський екологічний облік – це процес збору, реєстрації, узагальнення й відбиття інформації про природоохоронні витрати, природні активи й результати діяльності господарюючих суб'єктів з метою керування й визначення їхнього сукупного потенціалу [10].

Джерело: побудовано за даними [3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10]

В даний час, розвиток систем екологічного обліку йде в напрямку розробки керівних вказівок для національних органів стандартизації. Вироблені наступні підходи до екологічному обліку, загальні для різних країн:

1. Рахунки підприємства повинні відображати його вплив на навколишнє середовище і вплив витрат, ризиків і зобов'язань, пов'язаних з природоохоронною діяльністю на фінансове становище підприємства.

2. Інвесторам для прийняття інвестиційних рішень необхідно мати інформацію по екологічним заходам і витрат, пов'язаних з природоохоронною діяльністю.

3. Менеджерам для прийняття управлінських рішень необхідно ґрунтуватися на реальних екологічних витратах і вигодах, оскільки екологічні питання є предметом управлінської діяльності.

4. Підприємства можуть мати переваги в конкурентній боротьбі за клієнтів, якщо вони виявляться здатними показати, що їх товари та послуги переважніше з екологічної точки зору.

5. Законодавство, банки, інвестори, громадськість стимулюють надання екологічної звітності.

6. Екологічний облік є інструментом підвищення екооефективності підприємства.

Важливою функцією бухгалтерського екологічного обліку є екологічне планування. Екологічні цілі і завдання повинні бути вимірні і відповідати екологічній політиці, включаючи зобов'язання щодо скорочення викидів парникових газів, запобігання забруднення біоресурсів, відповідності вимогам законодавства і послідовного поліпшення екологічного впливу. Екологічна програма повинна бути структурована з екологічних цілей і завдань, і повинна включати: перелік заходів; очікувані результати та контрольні показники; необхідні ресурси; терміни виконання завдань; розподіл відповідальності за досягнення екологічних цілей і завдань для функцій і рівнів.

Екологічний бухгалтерський облік є досить ємним напрямком бухгалтерського обліку. Інформація еколого-орієнтованого бухгалтерського обліку повинна відповідати таким вимогам:

- оперативності, тобто формуватися за принципом “чим швидше, тим краще”, так як для екологічної бухгалтерської звітності прийнятний строк в один місяць;
- достатності, тобто інформація екологічного обліку не повинна бути зайвою, а обсяг утримуваних даних повинен бути достатнім для прийняття управлінських рішень у сфері природокористування і охорони навколишнього середовища;
- цілеспрямованості, тобто використовувана інформація повинна бути на вирішення конкретних завдань підприємства;
- економічності в отриманні та використанні, що дозволить економити витрати на формування, передачу споживання інформації [3].

В цілому система екологічного обліку на підприємстві повинна включати в себе три основні складові: облік екологічних витрат, облік екологічних зобов'язань, звітність про природоохоронну діяльність. Проте,

на думку керівників підприємств, існує ряд перешкод, що заважають їм вживати природоохоронні заходи або надавати звітність по них:

- в багатьох країнах витрати підлягають вирахуванню з суми оподаткованого податком доходу лише після того, як вони проведені, в результаті чого, немає стимулу ураховувати зобов'язання;
- оскільки інвестори уважно стежать за розміром доходу з розрахунку на одну акцію, підприємства відкладають вживання заходів, які могли б привести до скорочення прибутку;
- надмірна складність виділення витрат на природоохоронні заходи із загальних витрат;
- відсутність конкретних рекомендацій відносно надання інформації про природоохоронну діяльність і організацію екологічного обліку на підприємствах [3].

На сьогодні, питання екологічного обліку, в нашій країні, є найбільш неопрацьованим та малодослідженим сегментом економічного і екологічного менеджменту, він знаходиться на стадії становлення. В той же час, екологічний облік є значущим в процесі усвідомлення екологічного вмісту, форм власності, в сучасних умовах комерціалізації, в цілях можливості використання на ринку цінових переваг.

Упровадження екологічно обліку на сільськогосподарських підприємствах потребує формування у майбутніх економістів з обліку нового мислення, спроможності формувати оптимальну обліково-аналітичну систему підприємства, орієнтовану на потреби менеджменту та адекватну сучасним тенденціям. Це сприятиме прийняттю управлінських рішень з урахуванням економічної ефективності, соціальної справедливості та екологічної цілісності.

Список використаних джерел

1. Пелиньо Л. М. Місце екологічного обліку в сучасній системі бухгалтерського обліку та його важливе значення в сфері охорони довкілля / Л. М. Пелиньо // Науковий вісник НЛТУ України. – 2008. – Вип. 18.2. – С. 70-75.
2. Максимів Л. І. Екологічний облік: проблеми формування та перспективи застосування / Л. І. Максимів // Вісник САДУ: Економіка та менеджмент. – Суми : Козацький вал, 2001. – С. 123-129.
3. Вороновська О. В. Сутність і розвиток екологічного обліку / О. В. Вороновська [Текст] // Галицький економічний вісник. – 2011. – № 2 (31). – С. 195-200.
4. Кирсанова Т. А. Экологический контроллинг – инструмент екоменеджмента / Под ред. В. А. Лукьянихина. – Сумы : Козацький вал, 2004. – 312 с.
5. Ильичева Е. В. Экологический учет в условиях реализации политики экологической сбалансированности : автореферат дис. на соиск. степ. д-ра экон. наук. / Е.В. Ильичева – Орел : ГОУ ВПО – Орловский государственный технический университет, 2010. – 110 с.
6. Тараничева О. В. Экологические затраты промышленных предприятий / О. В. Тараничева [Електронний ресурс] // Инновационное развитие экономики России: новый этап – Режим доступа : – nauch/sc_article/2012/04/Taranicheva.shtml.
7. Кожухова О. С. Экологический учет и экологический контроллинг: взаимосвязь и интеграция [Електронний ресурс] / О. С. Кожухова // Управление экономическими

- системами: електронний научний журнал. – Режим доступу : <http://www.uecs.ru/ekonomika-prirodopolzovaniy/item/1165-2012-03-26-11-23-42>
8. Лізогуб Р. П. Удосконалення інформаційної складової планування та управління екологічними витратами / Р. П. Лізогуб // IV Міжнародна науково-практична конференція. – Качество экономического развития: глобальные и локальные аспекты (24-25 мая 2012 г.).
 9. Рубанова Н. Н. Екологічний учет на підприємствах промисловості будівельних матеріалів : автореферат дис. на соиск. степ. канд. экон. наук / Н. Н. Рубанова // Ставрополь – 2005. – 17 с.
 10. Чепракова Т. Н. Бухгалтерський екологічний учет в системі управління організаціями АПК (на прикладі галузей рослинництва Ставропольського краю) [Електронний ресурс] / Т.Н. Чепракова : автореферат дисертації на соискание ученой степени кандидата экономических наук. – Ставрополь, 2006. – Режим доступу : – <http://economy-lib.com/buhgalterskiy-ekologicheskij-uchet-v-sisteme-upravleniya-organizatsiyami-apk#ixzz2KvIUyHEo>.

В. О. Клименко. Теоретические аспекты экологического учёта на сельскохозяйственных предприятиях.

В статье рассмотрено суть экологического учета, выяснены главные проблемы экологического учета, задания и функции экологического учёта. Даны рекомендации по развитию экологического учета на предприятиях.

Ключевые слова: экологический учет, экологический контроллинг, статистический учет, экологический механизм, экологический аудит, эколого-ориентированный бухгалтерский учет.

V. Klimenko. Theoretical aspects environmental accounting on farms.

In the article the essence of environmental accounting, elucidated the main problems of environmental accounting, tasks and functions of environmental accounting. Recommendations on the development of environmental accounting in enterprises.

Key words: Environmental accounting, environmental controlling, statistical records, environmental mechanism, environmental auditing, environmental-oriented accounting.

УДК 338.5:631.162(447.73)

**КОНТРОЛЬ ТА УПРАВЛІННЯ ДОХОДАМИ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

***Ю. О. Галагуз, студентка обліково-фінансового факультет,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет***

Розкрито сутність здійснення контролю та визначено особливості управління доходами від реалізації сільськогосподарських підприємств України у сучасних умовах господарювання. Висвітлено основні задачі бухгалтерського обліку готової продукції та її реалізації.

Ключові слова: управління, контроль, доходи, реалізація.

Постановка проблеми. В сучасних ринкових умовах господарювання категорія доходів посідає одне з центральних місць. Одержання доходів є головною метою підприємницької діяльності, оскільки вони виступають основним джерелом прибутку, який повинен забезпечити розвиток підприємства, перебороти наслідки економічних ризиків. Повне вирішення проблеми збільшення доходів сільськогосподарських підприємств неможливе без підвищення ефективності їх господарювання. Особливого значення зараз набуло інформаційно-аналітичне забезпечення як основа прийняття оптимальних управлінських рішень. За цих обставин організацію бухгалтерського обліку необхідно побудувати таким чином, щоб обліково-аналітична інформація могла бути отримана в будь-який час за будь-яким напрямом реалізації продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми сутності, методики і методології контролю та управління доходами сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах висвітлювались у працях таких вчених: Ф.Ф. Бутинця, В.М. Жука, Г.Г. Кірейцева та ін. Проте, віддаючи належне науковим розробкам провідних науковців, варто зазначити, що низка проблемних питань залишаються невирішеними.

Мета роботи. Розкрити суть здійснення контролю та особливості управління доходами від реалізації сільськогосподарських підприємств України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оскільки операції з обліку продукції сільськогосподарського виробництва займають найбільшу питому вагу в обсязі облікової інформації, то ця ділянка облікової роботи є надто трудомісткою і вимагає від облікових працівників оперативності, уважності, спостережливості, бо кінцева мета будь-якого підприємства спрямована на одержання доходу від реалізації виготовленої продукції. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що продукція сільськогосподарського виробництва є складовою частиною активів балансу й від її обсягів виробництва готової продукції залежить фінансовий стан підприємства, бо це той самий об'єкт обліку, що приносить дохід підприємству на стадії збуту кругообігу господарських засобів.

Основними задачами бухгалтерського обліку готової продукції і її реалізації є:

- своєчасне оформлення відповідними документами готової продукції, випущеної з виробництва;
- забезпечення контролю за її схоронністю на складах підприємства;
- своєчасне відображення операцій з відвантаження і реалізації продукції і розрахунків з покупцями;
- забезпечення контролю за виконанням плану випуску і реалізації продукції.

Поява управлінського обліку обумовлена тим, що традиційні методи бухгалтерського (виробничого) обліку перестали відповідати вимогам управління. Загострення конкуренції, ускладнення технології та організації

виробництва, розвиток науково-технічного прогресу потребували інших методів для вирішення принципово нових проблем [1].

Правильність обліку та контролю за його веденням на кожному підприємстві забезпечується наказом про облікову політику, в якому обов'язково зазначаються основні принципи організації обліку доходів і результатів діяльності на підприємстві. А саме: критерії оцінки доходів; облік доходів від надання послуг; облік доходів від реалізації продукції; облік доходів від цільового фінансування; облік доходів від використання активів підприємства іншими сторонами; облік доходів за бартерними контрактами; поділ доходу за кожною класифікаційною групою доходів від звичайної діяльності; спосіб вивчення ступеня завершеності робіт, послуг, доходів від використання і надання яких визначається за ступенем завершеності тощо.

Показники випуску і реалізації продукції є основою для контролю доходів підприємства. Вони включають випуск продукції у натуральних та умовно-натуральних вимірниках. Вартісні вимірники обсягу випуску продукції повинні забезпечувати взаємозв'язок планів виробництва зі стратегією розвитку підприємства. Контроль випуску продукції на більшості підприємств здійснюється за допомогою планів-графіків. Вони являють собою план і завдання на місяць, тиждень, день, а у деяких випадках – на зміну. Випуск продукції оформлюється видатковими накладними, на основі яких і здійснюють оперативний контроль та отримують зведення про відхилення від планових завдань.

Важливим етапом здійснення управління процесами формування доходів від реалізації на сільськогосподарських підприємствах є аналітичні процедури. Галузеві особливості сільськогосподарського виробництва обумовлюють необхідність застосування методик розроблених адресно для сільськогосподарських підприємств із врахуванням регіональних аспектів їх діяльності.

Оскільки оперативний облік випуску та реалізації продукції повинен здійснюватися на основі абсолютно достовірних даних, необхідно встановити осіб, відповідальних за правильність такого обліку, визначити обов'язкові строки фіксування інформації, обрати технологічні точки обліку продукції.

Ми погоджуємось з думкою Академіка М.Г. Чумаченка, який вважав, що завдання контролю виконує не облік за допомогою його процедури, а конкретні працівники, яким визначаються ці роботи не бухгалтерським обліком, а наукою управління [3].

Виходячи з вище зазначеного ми можемо стверджувати. Що особливістю управлінського обліку є те, що замість суто процедурних обліково-аналітичних завдань ставиться нове – забезпечити потреби користувачів в інформації для різних груп користувачів.

В умовах ринку основу для якісних змін всієї системи управління підприємством, у тому числі формування і використання доходів, може створити лише його спрямованість на стратегічну перспективу.

Управління доходами від реалізації сільськогосподарського підприємства, перш за все, має базуватись на основних положеннях теорії стратегічного управління. Застосування цієї теорії до управління доходами дозволить враховувати взаємозв'язок і взаємовплив зовнішнього та внутрішнього середовища при визначенні та реалізації цілей довгострокової господарської діяльності підприємства.

Згідно з цією теорією, у процесі управління довгостроковим розвитком підприємства мають бути задіяні не тільки робітники найвищої ланки, а й менеджери середньої ланки, а також спеціалісти (економісти, фінансисти, маркетингологи тощо). Інакше кажучи, стратегічне мислення та відповідна йому діяльність стає обов'язковим атрибутом кожного менеджера і спеціаліста підприємства. Виходячи з основних принципів, що були розглянуті засновниками теорії стратегічного управління [2], слід враховувати її головні положення при управлінні доходами підприємства.

Також при обґрунтуванні принципів управління доходами підприємств слід враховувати досить актуальний поділ управління доходами на управління із прямим й зворотнім зв'язком. У цьому випадку управління доходами зі зворотним зв'язком містить у собі контроль реалізації продукції й рівня доходу, досягнутого в порівнянні з необхідним, а також здійснення будь-яких коригувальних дій у випадку відхилення, якщо це необхідно.

При управлінні доходами з прямим зв'язком даються оцінки очікуваної реалізації продукції й отриманого доходу до того або іншого моменту в майбутньому, замість того, щоб порівнювати фактичну реалізацію з необхідною. Якщо ці оцінки відрізняються від запланованих показників, то вживають відповідні дії, щоб звести до мінімуму ці розходження. Ціль такого управління – встановити контроль до того, як виникнуть які-небудь відхилення від необхідної величини доходів. Інакше кажучи, при керуванні з прямим зв'язком можливі помилки можуть бути усунуті, тобто почато кроки, щоб уникнути їх, а при управлінні зі зворотним зв'язком фактичні помилки розпізнаються згодом, і коригування проводять для того, щоб досягти необхідної величини доходу в майбутньому [4].

На фактичний розмір доходу від реалізації продукції значною мірою впливають її обсяг, собівартість, система ціноутворення, ставки податку на додану вартість, якість і структура реалізованої продукції. В зв'язку з цим під час контролюючих заходів потрібно перевірити, як вплинув кожен фактор на розмір доходу від реалізації, що потребує використання розрахунково-аналітичних методичних прийомів контролю.

Узагальнення результатів контролю операцій з обліку доходів від реалізації потребують систематизації, обґрунтування виявлених порушень та недоліків, складання часткового і проміжного актів контролю та відображення цих порушень і недоліків у відповідному розділі акту.

Таким чином, ефективність контролю операцій з обліку доходів підприємства залежить від здатності вирішувати поставлені завдання і забезпечувати захист підприємства від можливих ризиків, незалежністю системи внутрішнього контролю в структурі управління підприємством.

Висновки. Отже, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що для сільськогосподарських підприємств управлінський облік є важливою ланкою успішної їх роботи.

Доходи підприємства – надзвичайно важливий показник, який відображає його фінансовий стан. В сучасних умовах, коли підвищується роль стратегічного управління підприємством, особливої уваги заслуговує стратегія формування доходів підприємства, що дасть змогу комплексно оцінювати становище підприємства на ринку та нереалізовані можливості зростання доходів, системно управляти процесом формування доходів за різними напрямками та ринковими сегментами, вчасно застосовувати механізми економічної мотивації тощо.

Список використаних джерел

1. Лепетан І. М. Інформація як основа ведення управлінського обліку та управління витратами / І. М. Лепетан, Т. В. Замощенко // Збірник наукових праць Вінницького національного аграрного університету. Серія Економічні науки / Редколегія: Калетнік Г.М. (головний редактор) та інші. – Вінниця : ВНАУ, 2012. – Випуск 1 (56). – Том 3. – С. 18-23.
2. Панчук А. С. Стратегічне маркетингове управління комерційною діяльністю підприємств : дис. ... канд. екон. наук 08.00.04 – Економіка та упр. п-вами (за видами екон. діяльн.) : захищ. 10.11.2009 / Панчук Анастасія Сергіївна ; Донець, нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2009. – 396 с.
3. Чумаченко Н. Г. Экономический анализ и управление производством / Н. Г. Чумаченко. – К. : 1969. – 180 с.
4. Шмиголь Н. М. Принципи управління доходами в діяльності організації / Н. М. Шмиголь // Науковий збірник Прикарпатського національного університету “Актуальні проблеми розвитку економіки регіону”. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет, 2010. – Вип. 6., Т. 1. – С. 166-170.

Ю. О. Галагуз. Контроль и управление доходами от реализации сельскохозяйственных предприятий.

Раскрыта сущность осуществления контроля и определены особенности управления доходами от реализации сельскохозяйственных предприятий Украины в современных условиях хозяйствования Освещены основные задачи бухгалтерского учета готовой продукции и ее реализации.

Ключевые слова: управление, контроль, доходы, реализация.

U. Galaguz. Control and management of income from the sale agricultural enterprises.

Implementation of controls essence solved and opredelены Features Control Implementation selskohozyaystvennyh income from enterprises of Ukraine in modern terms hozyaystvovanyya Osvescheny Main tasks and accounting hotovoy Products and Implementation.

Keywords: Management, control, dohody, implementation.

УДК 631.162

УПРАВЛІННЯ ПРИБУТКОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Д. Г. Мулява, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглядаються особливості управління прибутком у фінансово-господарській діяльності підприємства.

Ключові слова: прибуток підприємства, управління прибутком підприємства, фінансові результати, управлінські рішення, керування.

Постановка проблеми. Проблема грамотного і ефективного управління прибутком є найактуальнішою на сучасному етапі розвитку економіки України. Багато підприємств прагнуть максимізувати прибуток в короткостроковому періоді і не здійснюють фінансових вкладень в розвиток виробництва. Це відбувається частково через нестачу економічних знань керівництва підприємств, частково через нестабільність економічної ситуації в країні. Механізм ефективного управління прибутком повинен сприяти підвищенню ефективності виробництва і стимулювати його розвиток. На більшості українських підприємств даному і найважливішому аспекту надається недостатня увага.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти управління прибутку сільськогосподарських підприємств розглянуті в працях науковців: І.О. Бланка [1], С. Баранцевої [2], К.Ф. Полякової [3], О.Р. Кривицької [4], Ю.Л. Субботовича [6] та ін.

Вклад вітчизняних вчених у вирішення питань управління прибутком підприємства є вагомим, але при цьому слід звернути увагу на об'єктивну необхідність подальшого поглиблення теоретичних засад щодо формування ефективної політики управління прибутком сільськогосподарського підприємства.

Мета статті. Метою є удосконалення системи управління прибутком та дослідження особливостей його формування для сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки України пов'язаний з фінансовим станом суб'єктів господарювання, який у свою чергу залежить від ефективності їх діяльності.

Зміст будь-якої підприємницької діяльності полягає у досягненні економічного ефекту у вигляді прибутку. Нині в Україні в умовах реформування економіки спостерігається тенденція до значного зниження рівня рентабельності виробництва, що означає збитковість багатьох підприємств. У зв'язку з цим управління підприємством вимагає вдосконалення методів оцінки і прогнозування прибутку. Чим більше уваги

приділяється цій економічній категорії, тим ефективніше функціонує підприємство. Усе це зумовлює необхідність дослідження теоретичних засад функціонування прибутку і його впливу на темпи і пропорції суспільного відтворення.

Управління прибутком являє собою процес розробки та прийняття ефективних управлінських рішень за всіма основними аспектами його формування та розподілу і використання на підприємстві з метою максимізації добробуту власників підприємства в поточному та перспективному періодах [1].

Головною метою управління прибутком є визначення шляхів найбільш ефективного його формування та оптимального розподілу, що спрямовані на забезпечення розвитку діяльності підприємства та зростання його ринкової вартості.

У ринковій економіці у звичайних умовах низький ризик пов'язаний із низькими доходами, чим вищий рівень ризику, тим можливі більші доходи. При вкладанні коштів у різні об'єкти з однаковою віддачею привабливішим буде найменш ризиковий проект. Тобто інвестор повинен отримувати компенсацію за ризик.

У публікаціях останніх років І.А. Бланк одним із перших в Україні використовує поняття співвідношення ризику і доходу у своєму визначенні прибутку. На думку вченого, прибуток – це втілений у грошовій формі чистий дохід підприємця на вкладений капітал, що характеризує його винагороду за ризик здійснення підприємницької діяльності та є різницею між сукупним доходом і сукупними витратами у процесі здійснення цієї діяльності [6].

У групі функцій керування прибутком як спеціальної області керування підприємством основними з них є:

1. Керування формуванням прибутку. Функціями цього керування є обґрунтування цільової потреби в загальній сумі прибутку, необхідної для ефективного розвитку підприємства; прогнозування можливостей одержання прибутку в розрізі окремих видів його діяльності; формування цільових критеріїв норми прибутку по підприємству й забезпечення їх досягнення.

2. Керування розподілом і використанням прибутку. У процесі реалізації цієї функції забезпечується своєчасна сплата податків за рахунок прибутку; формується система пропорцій розподілу прибутку на частини, що капіталізується та споживається; забезпечується формування фінансових ресурсів за рахунок прибутку для розвитку окремих видів діяльності, а у середині них – по окремих напрямках використання.

Для забезпечення чіткої дії механізму управління прибутком сільськогосподарського підприємства необхідно проаналізувати чинники впливу на прибуток підприємства.

Прибуток формується під впливом великої кількості взаємозалежних чинників, що впливають на результати діяльності підприємства по-різному: одні – позитивно, інші – негативно. Серед зовнішніх чинників можна

виділити такі: економічні умови господарювання, місткість ринку, платоспроможний попит споживачів, державне регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств та інше.

Особливе значення має рівень, динаміка і коливання платоспроможного попиту, тому що він визначає стабільність одержання прибутку.

Висока роль прибутку в розвитку підприємства і забезпеченні інтересів його власників і персоналу визначають необхідність безупинного й ефективного керування ним. Управління прибутком являє собою систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень по всіх основних аспектах його формування, розподілу і використання на підприємстві.

Ефективне управління прибутком підприємства забезпечується реалізацією ряду принципів, основними з яких зображені на рис. 1.

Рис. 1. Основні принципи управління прибутком підприємства

Джерело: побудовано за даними [5]

Кошти на розвиток і вдосконалення виробництва витрачаються на задоволення потреб, які пов'язані із зростанням обсягів виробництва, технічним переозброєнням, вдосконаленням технології виробництва та інших потреб, що забезпечують зростання і вдосконалення матеріально-технічної бази підприємства.

Конкретно ці витрати представляють собою капітальні вкладення в будівництво нових виробничих площ, реконструкцію підприємств, придбання і монтаж нового устаткування, інші витрати капітального характеру, включаючи природоохоронні і такі, що спрямовані на поліпшення умов праці і техніки безпеки. Це також витрата на проведення науково-дослідницьких і дослідно-конструкторських робіт, підготовку та освоєння нових прогресивних технологій та видів продукції [3].

Однією з потреб виробництва, яка пов'язана з його розширенням відтворенням, є збільшення власних фінансових ресурсів, які вкладаються в запаси сировини, матеріалів, перехідні запаси незавершеного виробництва,

готової продукції, товарів, тобто збільшення фонду власних оборотних коштів.

Основними задачами управління формуванням прибутку сільськогосподарського підприємства є такі:

- забезпечення максимізації розміру прибутку, що формується, і який відповідає ресурсному потенціалу суб'єкта господарювання та ринковій кон'юктурі;
- забезпечення оптимальної пропорційності між рівнем прибутку, що формується, та допустимим рівнем ризику;
- забезпечення високої якості прибутку, що формується;
- забезпечення постійного збільшення ринкової вартості підприємства;
- підтримка конкурентоспроможності у довгостроковому періоді;
- забезпечення ліквідності підприємства та його платоспроможності; підтримка інвестиційної привабливості.

У системі управління прибутком сільськогосподарського підприємства його планування являє найбільш відповідальний етап. Це обумовлено тим, що в ринкових умовах планова сума прибутку є цільовим орієнтиром комерційної діяльності підприємств і мірою її ефективності, а також служить базою забезпечення його наступного виробничого розвитку і задоволення матеріальних інтересів власників і персоналу. Планування прибутку являє собою процес розроблення системи заходів щодо забезпечення її формування в необхідному обсязі й ефективне використання відповідно завданням розвитку підприємства в майбутньому періоді [4].

В умовах нестабільності економіки і постійного зростання цін багато підприємств не планують прибуток, пояснюючи це складнощами прогнозування, проте без планових розрахунків ступінь керованості фінансовими результатами істотно знижується. При відсутності планових розрахунків прибутку підприємство не може оперативно контролювати свої доходи і видатки і своєчасно приймати необхідні рішення. Водночас, як показує зарубіжний досвід, саме детальне планування забезпечує успіх підприємств на ринку.

Висновки. Підвищення рентабельності виробництва та інвестиційної привабливості підприємства, зміцнення конкурентоспроможності вимагають застосування ефективних підходів до управління прибутком суб'єкта господарювання з метою його максимізації. Прибуток сільськогосподарського підприємства є важливою економічною категорією і виступає об'єктом управління. У сучасних умовах відбуваються зміни, що впливають на підходи до управління підприємством. Ці зміни відображають нову роль прибутку для діяльності підприємства. Для ефективного управління підприємством у цілому й таким важливим показником, як прибуток, зокрема, необхідне вдосконалення існуючих інструментів управління.

Список використаних джерел

1. Бланк И. А. Управление прибылью [Текст] / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 1998. – 544 с.
2. Баранцева С. Стратегія управління прибутком як регулятор діяльності підприємства / С. Баранцева // Торгівля і ринок України. – 2002. – Вип. 14, т. 2. – С. 81-86.
3. Економіка підприємств : підручник / За ред. К.Ф. Полякова. – К. : Епіцентр, 2007 – 301 с.
4. Кривицька О. Р. Планування прибутку підприємства / О. Р. Кривицька. Фінанси України. – 2005. – № 6. – С. 12-16.
5. Система управління прибутком на підприємстві [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.rusnauka.com/17_AVSN_2012/Economics/10_112228.doc.htm
6. Субботович Ю. Л. Прибуток у господарській діяльності підприємницьких структур / Ю. Л. Субботович. Фінанси України. – 1999. – № 12. – С. 39-47.

Д. Г. Мулява. Управление прибылью сельскохозяйственного предприятия.

В статье рассматриваются особенности управления прибылью в финансово-хозяйственной деятельности предприятия.

Ключевые слова: прибыль предприятия, управление прибылью предприятия, финансовые результаты, управленческие решения, управление.

D. Moleva. Earnings management of agricultural enterprises.

The article discusses the features of earnings management in the financial-economic activity of the enterprise.

Keywords: profit, profit management of the enterprise, financial results, management decisions, management.

УДК 658.14:347.73

ЗАКОНОДАВЧО-НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Н. П. Погуляй, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто та узагальнено законодавчо-нормативні аспекти формування та обліку фінансових результатів. Визначено за допомогою яких законодавчо – нормативних актів формується фінансовий результат підприємства.

Ключові слова: фінансовий результат, прибуток, збиток, витрати.

Постановка проблеми. Функціонування будь-якого господарюючого суб'єкту значно залежить від нормативної бази, що регулює правові та економічні відносини підприємства з державою, з іншими підприємствами та організаціями, з трудовим колективом тощо. Тому одним із важливих питань є огляд нормативно-правової бази з обліку, аналізу і аудиту фінансових результатів господарської діяльності сільськогосподарського

підприємства.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Проблеми організації обліку доходів, витрат, формування й відображення у фінансовій звітності результатів діяльності підприємств досліджені у працях вітчизняних учених, зокрема М.Т. Білухи, Ф.Ф. Бутинця, В.В. Сопка, Л.М. Мниха, М.Г. Чумаченка, В.О. Шевчука. Однак, значна кількість теоретичних і практичних проблем залишаються невирішеними, що і зумовили актуальність цієї проблеми.

Мета дослідження. Обґрунтування особливостей законодавчо-нормативних аспектів формування та обліку фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Правові основи регулювання і ведення бухгалтерського обліку сільськогосподарським підприємством, організацією, а також складання фінансової звітності визначені Законом України “Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні” від 16.07.99 р. № 996 XIV, а також прийнятими відповідними Положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку в Україні.

На теперішній час в Україні існують два види стандартів, а саме національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку НП(С)БО і положення стандарти бухгалтерського обліку П(С)БО.

Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 визначає мету, склад та принципи підготовки фінансової звітності, а також вимоги до призначення та розкриття її елементів. Так, основною метою її складання є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої і неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [3].

НП(С)БО 1 замінило перші п'ять положень стандартів бухгалтерського обліку. Фінансова звітність складається з: балансу (звіту про фінансовий стан) (далі – баланс), звіту про фінансові результати (звіту про сукупний дохід) (далі – звіт про фінансові результати), звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до фінансової звітності.

Для визначення фінансового результату підприємства в Звіті порівнюють доходи звітного періоду з витратами, що були здійснені для отримання цих доходів. При цьому доходи та витрати відображають в бухгалтерському обліку, а на підставі цього обліку в Звіті про фінансові результати у момент їх виникнення, а не в момент надходження або сплати грошей (спосіб нарахування).

П(С)БО 15 “Дохід” визначає методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та її розкриття у фінансовій звітності. Згідно з П(С)БО 15 “Дохід” визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Критерії визнання доходу, застосовуються окремо до кожної

операції. Проте ці критерії потрібно застосовувати до окремих елементів однієї операції або до двох чи більше операцій разом, якщо це впливає із суті такої господарської операції (операцій) [5].

Методологічні основи обліку доходів і відображення їх у звітності можна порівняти в МСБО 18 “Дохід” і ПСБО 15 “Дохід” (табл. 1).

Таблиця 1

**Критерії порівняння визнання доходу від реалізації
за П(С)БО 15 та МСБО 18**

Критерії порівняння	Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку	Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід»
Визначення “доходу”	За П(С)БО 15 “Дохід”: дохід визнається під час збільшення активу або зменшення зобов'язання, що зумовлює зростання власного капіталу (за винятком зростання капіталу за рахунок внесків учасників підприємства), за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена	Дохід – це валове надходження економічних вигод протягом певного періоду, що виникає в ході звичайної діяльності підприємства, коли власний капітал зростає в результаті цього надходження, а не в результаті внесків учасників капіталу.
Не визнаються доходами	Суми попередньої оплати праці, авансів у рахунок оплати продукції (товарів, робіт, послуг); сума завдатку або в погашення позики, якщо це передбачено відповідним договором; надходження від первинного розміщення цінних паперів	Суми податків і обов'язкових платежів, які підлягають перерахуванню до бюджету й позабюджетних фондів; суми надходжень за договором комісії, агентським та іншим аналогічним договором на користь комітету, принципала тощо
Достовірність визначення доходу	Якщо дохід може бути достовірно визначений, якщо ж він відображається в бухгалтерському обліку в розмірі визначених витрат, які підлягають відшкодуванню. Дохід, що визнається не коригується на величину пов'язаної з ним сумнівної та безнадійної дебіторської заборгованості.	Доходи та витрати, які пов'язані з тією самою операцією або іншою подією, визнаються одночасно; цей процес називають відповідністю доходів і витрат. Дохід не може бути достовірно визнаний, якщо неможливо оцінити витрати. Тому, будь-яка отримана за товари компенсація являється заборгованням.
В ПСБО 15 “Дохід”, так і в МСБО 18 “Дохід” у фінансовій звітності розкривається така інформація: 1) облікова політика щодо визнання доходу, включаючи спосіб визначення ступеня завершеності робіт, послуг, дохід від виконання і надання яких визнається за ступенем завершеності; 2) розподіл доходу за кожною групою доходів.		

Джерело: побудовано за матеріалами [4, 5]

Проаналізувавши зазначені стандартів можна помітити наявність спільних моментів. Особливо стосується критеріїв визнання доходів, класифікації доходів за видами діяльності, оцінка доходів, а також порядку

відображення у звітності тощо. Проте, між цими стандартами існують значні відмінності.

Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку інформації про витрати підприємства та її розкриття в фінансовій звітності регламентує і ПСБО 16 “Витрати” [6].

Відповідно до цього положення, витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені.

Щодо обліку доходів і витрат то використовують рахунки 7 та 9 класів.

На рахунках 7 класу “Доходи і результати діяльності” протягом звітного року за кредитом відображається сума загального доходу разом із сумою непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), що включені до ціни продажу, за дебетом – щомісячне відображення належної суми непрямих податків, зборів (обов'язкових платежів), щорічне або щомісячне віднесення суми чистого доходу на рахунок 79 “Фінансові результати” [1].

Щодо рахунків 9 класу “Витрати діяльності” застосовуються для узагальнення інформації про витрати операційної, інвестиційної, фінансової та іншої діяльності підприємства. За дебетом рахунків цього класу відображаються суми витрат, за кредитом – списання суми витрат у кінці звітного року або щомісяця на рахунок 79 “Фінансові результати” [1].

Висновки. При організації обліку фінансових результатів на сільськогосподарських підприємствах потрібно дотримуватись чинного законодавства, в якому розкриті основні аспекти регулювання отриманих доходів, понесених витрат та отримання прибутку підприємством.

Список використаних джерел

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.99 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z0893-99>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
3. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.gov.ua
4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (МСБО) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
5. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16. “Витрати” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99>

Н. П. Погуляй. Законодательно-нормативные аспекты формирования и учета финансовых результатов.

В статье рассмотрены и обобщены законодательно-нормативные аспекты формирования и учета финансовых результатов. Определено с помощью которых законодательно-нормативных актов формируется финансовый результат предприятия.

Ключевые слова: финансовый результат, прибыль, убыток, расходы.

N. Pohuliai. Legislative and regulatory aspects of formation and accounting of financial results.

The article reviewed and summarized the legal aspects of forming and accounting of financial results. Determined by which normative and legislative acts formed the financial result of the enterprise.

Key words: financial result, profit, loss, expenses.

УДК 631.11:658.14/.17(047.32)

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СКЛАДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. М. Гуртовенко, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті сформульовані елементи методики, щодо особливостей складання та подання фінансової звітності сільськогосподарських підприємств. Вплив Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку на складання фінансової звітності в Україні.

Ключові слова: форми звітності, методологія складання, баланс, фінансова звітність, національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку.

Постановка проблеми. Зміни в економіці, які відбуваються в наш час, впливають як і на процес ведення обліку, так і на складання фінансової звітності. Діючі національні стандарти бухгалтерського обліку та ЗУ “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність” не дають можливості обліковцям вирішити всі проблемні завдання, щодо складання фінансової звітності. Доречним буде спростити методику за якою складається та подається фінансова звітність, адже правильна система ведення обліку і складання звітності надасть можливість проаналізувати достовірну інформацію, яка в подальшому впливатиме на прийняття управлінських рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання методики складання фінансової звітності займалися такі вітчизняні науковці: В. Моссаковський [3], Ф. Бутинець, В. Жук, Л. Чижевська, В. Лінник та ін. Серед зарубіжних дослідників слід виділити Дж. Бдейка, В. Качаліна, В. Ковальова, Д. Оріле. Наукові дослідження даних вчених хоча і стали

основою для виявлення проблем, однак діюча законодавчо-нормативна база щодо складання фінансової звітності є не досконалою, а тому потребує подальшого вивчення та надання доступніших рекомендацій, які будуть легко застосовуватися на практиці.

Постановка завдання. Метою дослідження є вивчення особливостей та розробка рекомендацій, які спрямовані на вдосконалення методології складання фінансової звітності сільськогосподарських підприємств, для їх більшої адаптованості в умовах змін законодавства.

Виклад основного матеріалу досліджень. Звітність завжди займала одне із важливих місць в господарській діяльності підприємств. Звітність – це система узагальнених і взаємопов'язаних економічних показників поточного обліку, яка характеризує результати діяльності підприємства за звітний період [1]. Фінансова звітність складається за даними бухгалтерського обліку задля надання певної інформації як внутрішнім так і зовнішнім користувачам звітності. Фінансова звітність повинна містити дані про підприємство, дату звітного періоду, валюту звітності, одиницю виміру, обліку політику підприємства, метод обліку та іншу інформацію передбачену законодавством.

Сільськогосподарське підприємство може складати п'ять форм фінансової звітності: “Баланс” (“Звіт про фінансовий стан”), “Звіт про фінансові результати” (“Звіт про сукупний дохід”), “Звіт про рух грошових коштів”, “Звіт про власний капітал” та Примітки до фінансової звітності. Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, який був прийнятий у 2013 році, за яким фінансова звітність складається за новими формами. Нова методологія складання та заповнення форм фінансової звітності орієнтується на міжнародній рівень ведення обліку, а отже робить інформацію зрозумілою для сприйняття обліковцям різних країн. З появою НП(С)БО 1 втратили чинність п'ять положень стандартів бухгалтерського обліку, що в свою чергу скоротило кількість нормативних актів.

НП(С)БО 1 визначає мету, склад, принципи підготовки фінансової звітності та вимоги до розкриття її елементів. Згідно з цим положенням метою складання звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства [4].

Методологічні аспекти складання та подання фінансової звітності сільськогосподарського підприємства визначено у НП(С)БО 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, П(С)БО 30 “Біологічні активи” [5], Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затвердженим наказом Мініфіну від 28.03.2013 р. № 433 [2], що не суперечать Міжнародним стандартам бухгалтерського обліку.

За новим стандартом перші дві форми звітності тепер мають подвійну назву: Баланс або Звіт про фінансовий стан, Звіт про фінансові результати

або Звіт про сукупний дохід. Третю форму звітності “Звіт про рух грошових коштів” можна складати за двома методами прямого та не прямого.

Не змінилися вимоги до складання нових форм звітності та види діяльності за якими вони складають звітність (операційна, фінансова, інвестиційна). Нововведення торкнулись того, що підприємства мають право не наводити ті статті за якими відсутня інформація, але можуть доповнювати звіти новими статтями, так звані додаткові статті, які передбачені НП(С)БО 1.

Змін зазнала структура усіх форм фінансової звітності. Так, Баланс (Звіт про фінансовий стан) складається з трьох розділів активу та чотирьох пасиву. Можна зауважити, що вона є складною і трудомісткою [3]. Тому доречно деякі розділи і рядки балансу скоротити або об'єднати. Наприклад, розділ 1 активу балансу скоротити, об'єднавши статті “Гудвіл при консолідації”, “Відстрочені податкові активи” у статтю “Інші необоротні активи”. Методика складання форми 1 зазначена у Методичних рекомендаціях № 443. Дані методичні рекомендації регулюють і форму 2 Звіт про фінансовий результат (Звіт про сукупний дохід). В Україні більша частина підприємств заповнює багатоступневий формат Звіту про фінансові результати, тобто в ньому витрати згруповані за функціями, а малі підприємства складають одноступневий формат звіту за характером витрат. На нашу думку, перегляду потребує склад статей звітності.

У звіті про рух грошових коштів повинна міститися інформація про надходження та вибуття грошових коштів підприємства. Починаючи з 2013 року підприємства можуть обрати один із методів заповнення форми: прямого, в якому інформація відображається в розрізі окремих операцій; та не прямого за яким буде відображатися інформація про причини зміни і залишку фінансових ресурсів. Структура Звіту про рух грошових коштів на наш погляд вимагає певних змін. Адже певні показники не надають необхідної інформації, а в інших випадках їх заповнення викликають труднощі. Рух коштів у результаті надзвичайних подій доречно відображати окремо, а не в складі таких видів діяльності як, операційна, інвестиційна і фінансова.

Річною формою є звіт про власний капітал. Замість усіма нам відомого поняття “статутний капітал” з'явилося нове “зареєстрований капітал”. Звіт заповнюється за шаховим принципом, але є комірки, які не можуть бути заповненими згідно НП(С)БО 1 та Інструкцією про застосування плану рахунків, тому доречно буде їх прокреслити, це в свою чергу оптимізує структуру Звіту і полегшить методику його складання.

Удосконалення приміток до фінансової звітності повинно полягати у їх прив'язці до основних форм, що підвищить їх аналітичну цінність. Примітка до статті може не наводитись у випадку її мало значущості. Було б зручніше доповнити форму Балансу і Звіту про фінансові результати додатковою графою для номера розкриття відповідної статті у Примітках.

Висновки. Складання та подання фінансової звітності залишається складною справою для обліковця. Введення в дію нового НП(С)БО 1 призвело до суттєвих змін у структурі форм фінансової звітності. Тому має місце правильне заповнення усіх форм звітності. Кожна із форм звітності є доповненням іншої. Це забезпечує порівнянність показників і допомагає суттєвіше зрозуміти всю подану в ній інформацію. Вище запропоновані нами зміни спрямовані на підвищення її якості і достовірності.

Список використаних джерел

1. Жилкіна Л. В. Бухгалтерський облік : навч.-метод. посібн. для самост. вивч. дисц. / Л. В. Жилкіна, Л. Г. Ловінська. – К. : КНЕУ, 2002. – 370 с.
2. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності, затвердженим наказом Мініну від 28.03.2013 р. № 433 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dtkr.com.ua/show/2cid010035.html>
3. Моссаковський В. Концепція обліку в Україні / В. Моссаковський, Т. Коненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2004. – № 11. – С. 8-13.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
5. Положення стандарт бухгалтерського обліку 30 “Біологічні активи” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>

В. Н. Гуртовенко. Методологические аспекты составления финансовой отчетности сельскохозяйственных предприятий.

В статье сформулированы элементы методики, об особенностях составления и представления финансовой отчетности сельскохозяйственных предприятий. Влияние Национального положения (стандарта) бухгалтерского учета на составление финансовой отчетности в Украине.

Ключевые слова: формы отчетности, методология составления, баланс, финансовая отчетность, национальное положение (стандарт) бухгалтерского учета.

V. Gurtovenko. Methodological aspects of the financial statements of agricultural enterprises.

The article stated the technique on the specifics of preparation and presentation of financial statements agricultural enterprises. The impact of the national provisions (standards) of accounting for financial reporting in Ukraine.

Keywords: forms of reporting, compilation methodology, balance, financial statements, national provisions (Standard).

УДК 338.14

“ЕКО-ІННОВАЦІЇ” ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*С. С. Дюміна, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглянуто основні тенденції інвестиційного розвитку підприємств з використанням передових екологічних інновацій. Проаналізовано вплив “зеленої революції” на ресурсовіддачу ґрунтів, обґрунтовано переваги від їх застосування і впровадження в господарській діяльності підприємств. Виявлені обмеження вітчизняних товаровиробників у виробництві якісної конкурентоспроможної продукції та наведені можливі шляхи підвищення іміджу товаровиробників за активізації міжнародної конкуренції.

Ключові слова: еко-інновації, інноваційна готовність, інвестиційна привабливість, “зелена революція”.

Постановка проблеми. В умовах недостатності фінансування АПК основою збереження природно-ресурсного потенціалу і самовідновлення, нарощення можливостей у впровадженні екологічно чистої сільськогосподарської продукції є забезпечення збереження асиміляційного потенціалу з використанням інтенсивних передових інноваційних технологій виробництва.

Через неефективне ведення господарської діяльності, збільшення антропогенного навантаження на екосистеми, значний вплив природно-кліматичного фактору, зростання ринкової вартості необхідних для виробництва ресурсів господарства збирають з 1 га у 3 рази менше врожаю, ніж мають можливість.

Через прагнення отримання максимального економічного ефекту зазвичай порушуються умови дотримання екологічності виробництва, як наслідок, підсилення продовольчої небезпеки. Тому основною передумовою здійснення ефективного управління землекористуванням є виробництво необхідних матеріальних благ у діалектичній єдності з екологічними факторами.

Одним із напрямів у забезпеченні екологоорієнтованого розвитку економіки країни є впровадження і використання “еко-інновацій”.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями інвестиційно-інноваційних аспектів діяльності, екологічності виробництва, розглядом нових тенденцій сталого розвитку займалась велика кількість науковців, серед яких найбільший внесок зробили: О. Вишневська [1, 2, 3], Н. Бобровська [1], О. Цилюрик [4], І. Шувар [5] та інші відомі дослідники.

Враховуючи актуальність питання соціально-економічного розвитку підприємств у взаємодії з компонентами екологічної складової, на сьогодні важливим і дискусійним залишається питання впровадження «еко-інновацій»

та дослідження нових методів ведення бізнесу, які надають змогу збалансувати ці три пріоритетні завдання як на локальному, виробничому, так і на національному рівні.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є практичне обґрунтування проблемних аспектів розвитку підприємств на основі формування інвестиційної привабливості та активізації інноваційної готовності виробництв до впровадження екологічних інновацій (“еко-інновацій”). Тобто, таких нововведень, що не зашкоджують навколишньому природному середовищу та одночасно максимізують результативні показники діяльності підприємств в умовах обмеженості природних ресурсів та загострення питання екологічності виробництв.

Виклад основного матеріалу. Згідно даних Рамкової конвенції ООН про зміни клімату, Україна займає лідерські позиції зі скорочення викидів парникових газів та одночасного нарощення “зелених інвестицій” в економіку країни [1]. Але в цій же категорії необхідно враховувати розміри країни, рівень технологічного навантаження, забезпеченість рекреаційними ресурсами та розвитку в цілому.

Все більшого розвитку набуває використання органічної продукції у продовольстві розвинених країн світу, які, не маючи у своєму складі підсилювачів аромату і смакових якостей, різноманітних консервантів, не здійснюють негативного впливу на організм людини та за рахунок своїх якісних характеристик користуються все більшим попитом. Органіка є вагомим шляхом у забезпеченні продовольчого майбутнього та є об’ємною інвестицією у здоров’я нації, що дискредитує дещо дорогі ціни на її вирощування і реалізацію за рахунок своєї корисності, екологічної безпечності та збереження продовольчої безпеки країни.

Реалії, які на сьогодні склалися, зумовлюють розвиток виробництва і використання органічної продукції на противагу генно-модифікованої продукції, економічна вигода від якої поступово зменшується за рахунок впровадження більш прогресивних технологій, в тому числі виробництва органіки. На світовому ринку Україна може конкурувати з такими провідними постачальниками органічної продукції, як США та Китай, за рахунок набагато вигідніших логістичних позицій та приросту рентабельності сільськогосподарської діяльності через значно вищі показники маржинальності. Але визначальним фактором, що впливає на якість продукції, є якість посадкового матеріалу.

За даними Інституту аграрної політики та продовольства України частка сертифікованого насіння в Україні становить лише 5-9%. Сумна статистика повинна активізувати державні контролюючі функції у доборі якісного і в той же час нешкідливого насіння, адже поганий насінневий матеріал сьогодні – завтра не лише економічні збитки, але і екологічні та продовольчі ризики у майбутньому, вирішення яких обійдеться не впровадженням тактичних заходів, а в більшій мірі стратегічних дій, результат від яких більш пролонгований у часі.

Використання нових технологій вирощування сільськогосподарських культур підвищить як економічну, так і екологічну ефективність використання земельних ресурсів, ефективність використання яких значною мірою залежить від впливу природно-кліматичного чинника [2].

Мінімізувати зайві витрати та нівелювати негативні прояви природно-кліматичного впливу, забезпечити збереження земельних ресурсів із найменшою шкодою навколишньому середовищу та поліпшити екологічний стан і продуктивність земельних угідь можна з використанням технологій на основі екологізації виробництва. Прикладом яких можуть слугувати технології мінімального і нульового обробітку ґрунту (рис. 1).

Рис. 1. Процес впровадження інноваційних технологій обробітку ґрунту, переваги їх застосування для сільськогосподарських підприємств

Джерело: побудовано за власною розробкою автора

Сучасні тенденції у світовому господарстві генерують впровадження кардинальних екологоорієнтованих змін у землевиробництві із використанням найновітніших прогресивних технологій обробітку ґрунту. Зокрема, нульового обробітку (no-till), в технологію якого входить здійснення прямих посівних робіт без попереднього оброблення сільськогосподарських угідь, та мінімального обробітку ґрунту (mini-till), що полягає в неглибокому мілкому обробітку земель.

Економічна обґрунтованість використання цієї технології, яку ще називають “зелена революція”, обумовлена можливістю підвищення врожайності окремих видів сільськогосподарських культур при незмінній

площі посівів у 2 рази; значним покращенням від її запровадження якості ґрунтів, зменшення майже у 20 разів обсягів задіяння робочої праці та можливості підвищення рівня врожайності зернових до 50 ц/га [2].

Таким чином, технології “зеленої революції” є технологіями самовідновлення землеробства, однією з важливих характеристик яких є отримання екологічно чистої продукції без використання у виробництві мінеральних добрив, хімічних стимуляторів росту рослин. Що буде мати позитивний вплив на нарощення можливостей експортування конкурентоспроможної продукції сільського господарства відповідно до міжнародних стандартів якості та значно вищими цінами.

Застосування інновацій при наявному потенціалі аграрної сфери забезпечить отримання високої продуктивності сільськогосподарських культур, а відповідно, і збільшення рентабельності та інвестиційної привабливості.

Висновки. Зменшення ризиків у недоотриманні виходу сільськогосподарської продукції може нівелюватися використанням нових технологій вирощування окремих видів сільськогосподарських культур, які матимуть змогу забезпечити не лише еколого-економічну ефективність використання земельного фону на короткостроковій основі. Але і забезпечити стійкість розвитку аграрного бізнесу у довгостроковій перспективі в умовах гостроти та невирішеності питання підтримання і відновлення продуктивних властивостей сільськогосподарських угідь та перспектив подальшого їх ефективного використання.

За системного та вмілого запровадження “еко-інновацій” сільськогосподарські підприємства у перспективі можуть досягти значних приростів фінансових результатів діяльності, наростити експортні можливості, знизити неконтрольовані господарські ризики, забезпечити покращення екологічної ситуації на рівні держави через систему оптимального землекористування та дотримання екологічних критеріїв діяльності.

Список використаних джерел

1. Вишневська О. М. Еколого-орієнтований підхід у забезпеченні сталого розвитку аграрного сектора / О. М. Вишневська, Н. В. Бобровська // Економіст. – К., 2013. – Вип. 6. – С. 46-48.
2. Вишневська О. М. Технологічні зміни у сільськогосподарському виробництві з метою мінімізації ризиків землекористування / О. М. Вишневська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – №1. – 2010. – С. 118-129.
3. Вишневська О. М. Напрями і складові еколого-орієнтованого розвитку економіки України / О. М. Вишневська // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – №.4. – 2014. – С. 18-24.
4. Цилюрик О. Система ґрунтозахисного вологозберігаючого обробітку ґрунту в сівозмінах Степу / О. Цилюрик // Агробізнес сьогодні. – № 11. – 2015. – С. 62-64.
5. Шувар І. Звертайте увагу на альтернативні технології захисту / І. Шувар // Агробізнес сьогодні. – № 10. – 2015. – С. 47.

С. С. Дюмина. “Эко-инновации” как фактор активизации инвестиционных-инновационных процессов.

В статье рассмотрены основные тенденции инвестиционного развития предприятий с использованием передовых экологических инноваций. Проанализировано влияние “зеленой революции” на ресурсоотдачи почв, обоснованно преимущества от их применения и внедрения в хозяйственной деятельности предприятий. Выявленные ограничения отечественных товаропроизводителей в производстве качественной конкурентоспособной продукции и приведены возможные пути повышения имиджа товаропроизводителей по активизации международной конкуренции.

Ключевые слова: эко-инновации, инновационная готовность, инвестиционная привлекательность, “зеленая революция”.

S. Dyumyna. “Eco-innovations” as factor of activator of investitsinnyh-innovatsionnyh processes.

The article examines the main trends of investment companies with advanced environmental innovation. The influence of the “green revolution” in resursoviddachu soil proved the benefits of their application and implementation in economic activity. Identified limit domestic manufacturers in the production of high-quality and competitive products are possible ways of improving the image of producers for the intensification of international competition.

Keywords: eco-innovation, innovation readiness, investment attractiveness, “green revolution”.

УДК 631.11:657.633

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О. П. Пташник, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.
Миколаївський національний аграрний університет

На сьогоднішній день існують різні підходи до розуміння ефективної організації внутрішньогосподарського контролю на сільськогосподарських підприємствах, що свідчить про незавершене дослідження даного питання різними науковцями. Метою статті є аналіз та оцінка стану організації контролю на сільськогосподарських підприємствах з ціллю виявлення та запропонування шляхів покращення організації внутрішньогосподарського контролю на прикладі сільськогосподарських підприємств окремого району. Проаналізовано сучасні підходи до формування облікової політики на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: сільськогосподарське підприємство, організація обліку, облікова політика, внутрішньогосподарський контроль, оцінка ефективності обліку.

Постановка проблеми. Процес виробництва у сільськогосподарських підприємствах вимагає отримання кращих результатів при найменших витратах. Даного результату неможливо досягнути без постійного контролю за всіма складовими процесу виробництва, поглибленого аналізу витрат як за статтями так і за елементами. Для підвищення ефективності господарської

діяльності, в сучасних ринкових умовах, сільськогосподарським підприємствам необхідно застосовувати повсякденний внутрішньогосподарський контроль.

Внутрішньогосподарський контроль є засобом зворотного зв'язку між об'єктом й органом управління. Система контролю повинна бути гнучкою та орієнтована на своєчасне виявлення резервів економічного потенціалу та прийняття відповідних управлінських рішень щодо попередження загроз ризику виникнення певних кризових явищ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання внутрішньогосподарського контролю досліджували багато відомих науковців, як вітчизняних так і зарубіжних, таких як: В.Д. Андрєєв, М.Т. Білуха, В.В. Бурцев, Ф.Ф. Бутинець, А.В. Гриліцька, М.М. Коцупатрий та багато інших. В результаті даного дослідження встановлено, що значна частина питань внутрішньогосподарського контролю припадає на період радянських часів.

Дослідження українських науковців в бік аудиту та зовнішнього контролю є стимулюючим чинником застосування внутрішньогосподарського контролю у практиці господарювання, а також вивчення даного питання в сучасних наукових розробок.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Внутрішньогосподарський контроль майже у всіх підприємствах здійснюється безсистемно, опираючись лише на досвід інших фахівців. Це зумовлено тим, що відсутні методологічні вказівки щодо проведення даного контролю.

Мета статті. Головною метою статті є дослідження особливостей організаційних засад внутрішньогосподарського контролю в діяльності сільськогосподарських підприємств, а також вдосконалення теоретичних та практичних аспектів контролю.

Виклад основного матеріалу. Система внутрішньогосподарського контролю існує на кожному підприємстві. Проте кожне сільськогосподарське підприємство самостійно обирає підходи до його організації. На деяких підприємствах за організацію внутрішньогосподарського контролю відповідає сам власник або управлінський персонал.

Внутрішньогосподарський контроль як система проявляється через такі риси: комплексність, функціональність і систематичність, при цьому кожне підприємство матиме свою організаційну структуру незалежно від специфіки та мети його діяльності [1, с. 112].

Внутрішньогосподарський контроль повинен надавати змогу висловлювати управлінське судження та проявляти ініціативу з метою підвищення ефективності та результативності, а також зниження витрат. Він здійснюється всіма відділами та службами, керівниками і спеціалістами підприємства.

У науково-практичній літературі спостерігається ототожнення термінів “внутрішній контроль” та “внутрішньогосподарський контроль”. Проте ми

вважаємо, що внутрішній контроль розглядається більш як внутрішньо системний контроль, який стосується безпосередньо підпорядкованих господарюючих суб'єктів, а вже внутрішньогосподарський контроль слід розглядати як перевірку господарської діяльності спеціальними службами самого підприємства з метою виявлення виникнення можливих негативних відхилень, тобто внутрішньогосподарський контроль є складовою внутрішнього контролю.

Облікова політика підприємства є важливим інструментом, завдяки якому існує можливість оптимального поєднання державного регулювання і власної ініціативи підприємства в питаннях організації та ведення обліку.

Функція контролю включає облік і аналіз інформації про фактичні результати діяльності всіх підрозділів організації, порівняння їх із плановими показниками, виявлення відхилень і аналіз їхніх причин, розробку заходів щодо досягнення поставленої мети.

Роль та значення контролю визначається тим, що він є способом організації зворотних зв'язків, завдяки яким орган управління одержує інформацію про хід виконання його рішень. Якщо справи йдуть добре, тоді контроль дає змогу підтримувати хід справ; якщо результати гірші від очікуваних, тоді контроль допомагає внести необхідні корективи.

Продукція сільськогосподарського виробництва для ефективного здійснення операційної діяльності потребує використання великої кількості активів та здійснення господарських операцій. Тому потрібна оперативна інформація про рух даних об'єктів. А без контролю неможливо виявити правопорушення, неправомірне використання активів, відхилення від стандартів та недотримання технології виробництва продукції. Тому необхідно чітко регулювати всі виробничі ситуації на підприємстві.

Основною метою внутрішнього контролю є визначення фактичного стану активів та розрахунків на сільськогосподарських підприємствах, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети.

Провідні підприємства Снігурівського району наведені у таблиці 1.

Розглянемо детально організацію внутрішньогосподарського контролю на приватному сільськогосподарському підприємстві “Зоря” (далі – ПСП “Зоря”) Снігурівського району.

Внутрішньогосподарський контроль в ПСП “Зоря” здійснюється лише такими методами як спостереження (контроль власника), інвентаризації (контроль бухгалтерії), формальної та арифметичної перевірки документів (головний бухгалтер). Інших методів контролю в досліджуваному підприємстві не застосовують, а також відсутня цілісна система контролю за діяльністю підприємства, яка б своєчасно могла б реагувати на порушення дисципліни, стану та руху всіх об'єктів обліку та ін. Тому, ми хотіли б звернути увагу на вагомість внутрішнього бухгалтерського контролю, оскільки саме бухгалтерією здійснюється реєстрація більшості господарських операцій, які відбуваються на підприємстві.

Таблиця 1

**Провідні сільськогосподарські підприємства
Снігурівського району у 2014 році**

№ з/п	Підприємство	Адреса	Форма власності	Спеціалізація
1	ТОВ “Виробничо-сільськогосподарська компанія “Світ-Агро”	с. Червона Долина	приватна	виращування зернових культур
2	ТОВ “Ареал-Снігурівка”	м. Снігурівка,	приватна	виробництво птиці
3	ТОВ “Агро-Ютас”	с. Новопетрівка	приватна	зернові і технічні
4	ДП “Південне”	с. Євгенівка	приватна	зернові
5	Приватне сільськогосподарське підприємство “Зоря”	с. Тамарине	приватна	виращування зернових
6	Приватно-орендне сільськогосподарське підприємство “Дружба”	с. Центральне	приватна	виращування зернових
7	Приватно-орендне сільськогосподарське підприємство “Свобода”	с. Вавилове	приватна	виращування зернових
8	Приватно-орендне сільськогосподарське підприємство “Куйбишевське”	с. Куйбишеве	приватна	виращування зернових
9	Приватно-орендне сільськогосподарське підприємство “Веселий Куг-III”	с. Кобзарці	приватна	виращування зернових
10	Приватно-орендне сільськогосподарське підприємство ім. Суворова	с. Червона Зірка	приватна	виращування зернових
11	Приватне підприємство “Приватна виробнича фірма “Агросвіт”	с. Новопетрівка	приватна	виращування зернових, овочів
12	Приватне підприємство “Сеол-Агро”	м. Снігурівка	приватна	виращування зернових, овочів

Джерело : побудовано на основі даних Інвестиційного паспорту Снігурівського району

Предметом контролю операцій є господарські процеси та операції, пов’язані з наявністю, рухом і використанням відносин, що виникають при цьому в середині підприємства і за її межами.

Відповідальність за розробку та практичне ведення системи внутрішнього контролю повинна покладатись на керівництво економічного суб’єкта. Саме від нього залежить, щоб система внутрішнього контролю відповідала розмірам і специфіці діяльності підприємства, функціонувала регулярно та ефективно.

Наведемо елементи внутрішнього контролю ПСП “Зоря” на рис. 1.

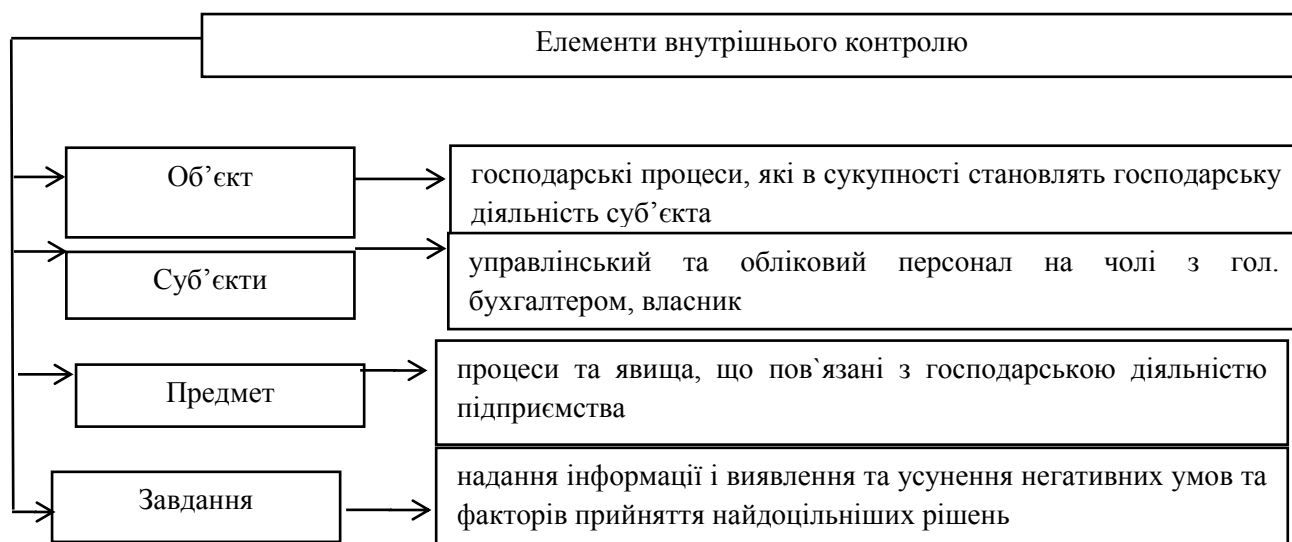

Рис. 1. Елементи внутрішнього контролю в ПСП “Зоря”

Джерело: побудовано автором з використанням літературних джерел

Керівник ПСП “Зоря” розпочав здійснювати функцію контролю з того самого моменту, коли організація сформулювала цілі завдання. Контроль є невід’ємним елементом самої суті досліджуваного підприємства, бо ні планування, ні створення організаційних структур, ні мотивацію не можна розглядати в відриві від контролю. Також внутрішній контроль здійснюється бухгалтерією на чолі із головним бухгалтером шляхом виконання своїх посадових обов’язків, на основі звітів матеріально відповідальних осіб та керівників підрозділів (головного механіка, головного агронома, головного зоотехніка та ін.).

Здійснюючи внутрішній контроль суб'єкти контролю вивчає документи, за допомогою яких відтворює ланцюг господарських фактів від придбання активів, їх зберігання і до списання. Контроль не обмежується вивченням бухгалтерських документів – може здійснюватися дослідження оперативного обліку (наприклад, щоденні оперативні дані про рух дефіцитних основних і допоміжних матеріалів та інша оперативна інформація).

Внутрішній контроль в ПСП “Зоря” повинен виконувати такі завдання:

- давати інформацію щодо процесів, які відбуваються у суб'єкта господарювання;
- допомагати приймати найдоцільніші рішення із загальних та спеціальних питань розвитку підприємства;
- давати можливість судити про правильність прийнятих рішень, своєчасність і результативність їх виконання;
- давати змогу своєчасно виявити та усунути ті умови і фактори, які не сприяють ефективному веденню виробництва і досягненню поставленої мети;
- давати змогу скоригувати діяльність суб'єкта господарювання або окремих його виробничих підрозділів.

Відповідальність за виконання документа несуть особи, зазначені у розпорядчому документі (наказі, розпорядженні), резолюції керівника, безпосередні виконавці. Безпосередній контроль за виконанням документів покладається на бухгалтерію. Він здійснюється на реєстраційно-контрольних картках. Після виконання документ знімається з контролю, про що робиться помітка на документі про зняття з контролю.

Посадові інструкції, так само як колективний договір та правила внутрішнього трудового розпорядку, повинні бути на кожному підприємстві. В належному оформленні посадових інструкцій має бути зацікавлений насамперед роботодавець. Посадова інструкція призначена для того, щоб чітко окреслити коло посадових обов'язків конкретного працівника, отже посадова інструкція є нібито додатком до наказу про прийняття на роботу та його логічним продовженням і разом з останнім складає письмовий трудовий договір між керівництвом та працівником.

Відсутність посадової інструкції помітно ускладнює можливість прийняття рішень про притягнення працівників до дисциплінарної, матеріальної, а іноді і до адміністративної та кримінальної відповідальності за правопорушення, пов'язані з невиконанням чи неналежним виконанням посадових обов'язків. Причиною є те, що для того, щоб звинуватити працівника в порушенні посадових обов'язків, необхідно встановити, чи належать ті чи інші обов'язки до функцій саме цього працівника.

Роль та значення контролю на підприємстві визначається тим, що він є способом організації зворотних зв'язків, завдяки яким орган управління одержує інформацію про хід виконання його рішень. Якщо справи йдуть добре, тоді контроль дає змогу підтримувати хід справ; якщо результати гірші від очікуваних, тоді контроль допомагає внести необхідні корективи.

Основною метою внутрішньогосподарського контролю є визначення фактичного стану активів та розрахунків на сільськогосподарських підприємствах, виявлення та попередження тих факторів і умов, які негативно впливають на виконання прийнятих рішень і досягнення поставленої мети.

Наявність наказів про проведення контрольних заходів щодо збереження активів підвищує рівень довіри до системи внутрішнього контролю з боку зовнішніх контролерів.

Контроль є невід'ємним елементом самої суті підприємства, бо ні планування, ні створення організаційних структур, ні мотивацію не можна розглядати в відриві від контролю. Також внутрішній контроль здійснюється бухгалтерією на чолі із головним бухгалтером шляхом виконання своїх посадових обов'язків, на основі звітів матеріально відповідальних осіб та керівників підрозділів (головного механіка, головного агронома, головного зоотехніка та ін.).

Для ефективної роботи підприємства в умовах ринкових відносин було б доцільно впровадити відділ внутрішнього аудиту на підприємствах району, однією з найважливіших задач якого буде контроль раціональності

використання активів. Такий відділ здійснюватиме експертну оцінку економічної політики підприємства, у тому числі й облікової, оцінку системи внутрішньогосподарського контролю, який виконується всіма його структурними підрозділами.

Для ефективної роботи підприємства в умовах ринкових відносин доцільно впровадити відділ внутрішнього аудиту, однією з найважливіших задач якого буде контроль раціональності використання активів. Такий відділ здійснюватиме експертну оцінку економічної політики підприємства, у тому числі й облікової, оцінку системи внутрішньогосподарського контролю, який виконується всіма його структурними підрозділами.

На початковій стадії внутрішнього аудиту аудитор повинен вивчити стан економіки підприємства, зміни, що відбулися за поточний період, визначити і конкретизувати об'єкти контролю, розробити план і програму внутрішнього аудиту.

В організації контрольного процесу на підприємстві розрізняють три етапи:

- 1) підготовка даних для контролю;
- 2) перевірка даних різними прийомами контролю;
- 3) узагальнення результатів контролю [9].

Перший етап – комплекс робіт, який забезпечує підготовку різних необхідних даних, і насамперед носіїв інформації про господарські факти, до контролю (перевірки).

Підготовчий етап передбачає кілька видів робіт: визначення об'єктів перевірки, перевірка справжності та вірогідності інформації про господарські факти – явища або процеси, – арифметична і логічна їх перевірка.

Другий етап – перевірка (контрольна обробка) даних та інформації різними методами контролю з метою виявлення відповідності або невідповідності здійсненого господарського факту (операції) передбаченим нормативним документам – закону, кошторису, квоті, нормі тощо.

Третій етап – узагальнення результатів контролю методом оформлення та підготовки висновків і реалізація результатів контролю.

Висновки. У процесі контролю діяльності підрозділів на підприємствах використовують документи, якими оформлено господарські операції, облікові реєстри, звітні форми, закони (нормативні акти), методичні рекомендації, що безпосередньо стосуються того чи іншого аспекту діяльності підрозділу, який перевіряють. Організація проведення перевірки починається з визначення об'єкта, далі формують групу, що має здійснити перевірку. Це один з найважливіших видів робіт. До складу групи залучають досвідчених спеціалістів, обізнаних з технологією й організацією роботи, що виконується в підрозділі і яку перевірятимуть. Свою роботу група будує за планом-графіком.

Наразі існують проблемні питання щодо належної координації контрольних дій, своєчасності проведення контрольних заходів, недостатнього контролю одних та надмірного контролю інших об'єктів. Це

пов'язано, в першу чергу з тим, що традиційно функції внутрішнього контролю більшою мірою покладаються на бухгалтерію підприємства та на ревізійні комісії, які зберегли своє існування ще з часів командно-адміністративної системи. Пропозиції щодо створення окремого відділу (служби, комітету) внутрішнього аудиту або іншого окремого підрозділу внутрішнього контролю для більшості видів сільськогосподарських підприємств (фермерських господарств, товариств з обмеженою відповідальністю, приватних підприємств, виробничих кооперативів) не знаходять свого впровадження, зважаючи на їх розміри та обмежені ресурси.

Список використаних джерел

1. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – Житомир : Рута, 2005. – 527 с.
2. Бухгалтерський облік у сільському господарстві : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності “Облік і аудит” / За ред. проф. Ф. Ф. Бутиця та к.е.н., доц. М.М. Коцупатрого. – Житомир : Рута, 2003 – 512 с.
3. Дем'яненко М. Я. Організація бухгалтерського обліку [Текст] : навчальний посібник / М. Я. Дем'яненко, В. Г. Лінник, Ю. І. Осадчий. – К. : Центр навчальної літератури. – 2006. – 696 с. – ISBN 966-8568-42-7.
4. Дубініна М. В. Формування облікової політики сільськогосподарських підприємств [Текст] / М.В. Дубініна, О.В. Боева // Облік і фінанси. – 2014. – № 4 (66). – С. 17-23.
5. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
6. Про облікову політику підприємства: Лист Міністерства фінансів України від 21.12.05 № 31-34000-10-5/27793 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=58984&cat_id=34931
7. Пушкар М. С. Теорія і практика формування облікової політики : монографія / М. С. Пушкар, М. Т. Щирба. – Тернопіль : Карт-бланш, 2010. – 260 с.

О. П. Пташник. Особенности организации внутреннего контроля на сельскохозяйственных предприятиях.

На сегодняшний день существуют различные подходы к пониманию эффективной организации внутреннего контроля на сельскохозяйственных предприятиях, свидетельствует о незавершенном исследовании данного вопроса различными учеными. Целью статьи является анализ и оценка состояния организации контроля на сельскохозяйственных предприятиях с целью выявления и предлагаемых путей улучшения организации внутрихозяйственного контроля на примере сельскохозяйственных предприятий отдельного района. Проанализированы современные подходы к формированию учетной политики на сельскохозяйственных предприятиях.

Ключевые слова: сельскохозяйственное предприятие, организация учета, учетная политика, внутрихозяйственный контроль, оценка эффективности учета.

O. Ptashnik. Features of the organization of the internal control on farms.

To date, there are different approaches to the understanding of effective internal control on farms, shows an incomplete study of this issue by various scientists. The aim of the article is the analysis and assessment of the organization of control in agricultural undertakings for the purpose of identifying and suggested ways to improve the organization of on-farm controls on

the example of the agricultural enterprises of an area. Analyzed modern approaches to the formation of accounting policy on agricultural enterprises.

Keywords: agricultural enterprise, organization of accounting, accounting policy, on-farm control, evaluation of accounting.

УДК 336.14

КОМПЛЕКСНА ОЦІНКА І АНАЛІЗ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СПРАТ “УКРАЇНА” ДОМАНІВСЬКОГО РАЙОНУ

О. К. Туз, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті наведено комплексний аналіз фінансово-господарської діяльності конкретного підприємства, на основі якого виявлені фактори та резерви його розвитку.

Ключові слова: комплексний аналіз підприємства, фінансово-господарська діяльність.

Постановка проблеми. Для розробки прогностичних рішень та визначення перспектив розвитку підприємства найбільш результативним є комплексна оцінка та аналіз фінансово-господарської діяльності. Необхідність вивчення і застосування комплексних методик економічного аналізу викликана можливостями та перевагами їх використання, як для поточної оцінки діяльності підприємства, так і для її прогнозування.

Значний внесок у розвиток наукової думки щодо оцінки та аналізу діяльності господарюючих суб'єктів зробили такі вчені, як М. І. Дроздова, В. В. Ковальов, О. Н. Волкова, А. С. Нешитий, Г. В. Савицька та ін.

Разом із тим сьогодні немає одностайної думки серед учених щодо механізму комплексної оцінки фінансово-господарського стану підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення факторів та пошук резервів розвитку аналізованого підприємства на основі комплексного економічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка фінансово-господарської діяльності дозволяє оцінити динамічність і стійкість економічного росту підприємства, ефективність використання економічного потенціалу, становище і репутацію підприємства на ринку серед клієнтів і конкурентів, можливості та перспективи розвитку з урахуванням різного роду ризиків і фінансових труднощів, соціальну значимість підприємства, а також його рейтинг серед інших підприємств.

Системний характер комплексного економічного аналізу дає можливість вивчити фінансово-господарську діяльність підприємства як складну систему економічних, соціальних, правових та інших відносин з урахуванням взаємозв'язків, що виникають при взаємодії фірми із зовнішнім

і внутрішнім середовищем [4]. Тому, при комплексній оцінці діяльності господарюючого суб'єкта враховується вплив безлічі факторів, що впливають, як на діяльність підприємства, так і на його ринкове і соціальне оточення.

Зміст комплексного економічного аналізу визначається обсягом доступу користувачів до джерел економічної інформації, а якість аналітичних висновків і пропозицій залежить від її повноти та достовірності. Деякі користувачі інформації комплексного економічного аналізу – власники, інвестори, кредитори, персонал підприємства та ін., можуть бути безпосередньо зацікавлені в результатах аналізу, в той час як інші споживачі – аудитори, юридичні органи, страхові компанії, біржі, асоціації, громадські організації та ін., – захищати інтереси перших [4].

В комплексному економічному аналізі поєднуються цілі і завдання управлінського і фінансового аналізу, а виробничі і технічні показники діяльності вивчаються в тісній взаємодії з фінансовими показниками. При цьому об'єктом комплексного економічного аналізу на мікрорівні можуть бути господарюючі суб'єкти різних видів діяльності, організаційно-правових форм і видів власності.

Серед основних напрямків комплексної оцінки та аналізу фінансово-господарської діяльності можна виділити наступні:

- оцінка та аналіз економічної динаміки підприємства;
- оцінка та аналіз ділової активності та стійкості економічного росту підприємства;
- аналіз ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів підприємства;
- оцінка та аналіз ринкової позиції підприємства;
- оцінка та аналіз діяльності підприємства з точки зору її соціальної значущості;
- аналіз діяльності підприємства в умовах ризику та інфляції;
- оцінка та аналіз діяльності в умовах, коли існує ймовірність фінансових труднощів і банкрутства підприємства;
- оцінка вартості майна підприємства;
- рейтингова оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності підприємства.

Для оцінки динамічності розвитку підприємства необхідно вивчати співвідношення темпів зростання основних показників, що відображають специфіку виробничої діяльності підприємства. Найбільш поширеним і простим способом є співставлення темпів росту виручки від реалізації, прибутку, і вартості авансованого капіталу [2].

Застосування малого числа показників, як правило, не завжди дає об'єктивну оцінку, тому в комплексному економічному аналізі доцільно використовувати інтегральну оцінку економічної динаміки підприємства. При цьому, в якості еталонної системи нормативних значень показників в

літературі пропонується використовувати наступне співвідношення темпів зростання оціночних показників [2].

$$T_{чп} > T_{пр} > T_{вр} > T_{ак} > T_{пк} > T_{кз} > T_{дз},$$

де $T_{чп}$, $T_{пр}$, $T_{вр}$, $T_{ак}$, $T_{пк}$, $T_{кз}$, $T_{дз}$ – відповідно, темпи росту чистого прибутку, прибутку від реалізації, виручки від реалізації, авансованого капіталу, позикового капіталу, кредиторської та дебіторської заборгованостей.

В табл. 1 представлено показники розвитку СПРАТ “Україна” за 2013-2014 рр.

Таблиця 1

Інтегральна оцінка розвитку СПРАТ “Україна” Доманівського району на основі темпових показників, 2013-2014 рр.

Показники	Роки, тис. грн		Темпи росту, %	Еталонні ранги	Фактичні ранги
	2013	2014			
Чистий прибуток	2634	1296	49,2	1	7
Прибуток від реалізації	5836	2875	49,3	2	6
Виручка від реалізації	21227	20094	94,7	3	5
Сукупний капітал	25270	31512	124,7	4	4
Позиковий капітал	1275	3947	309,6	5	1
Кредиторська заборгованість	413	601	145,5	6	3
Дебіторська заборгованість	1543	2609	169,1	7	2

Джерело: складено авторами за даними бухгалтерської звітності

З даних табл. 1 можна зробити висновок, що економічна динаміка СПРАТ “Україна” далека від еталону, так як фактичні ранги показників не відповідають нормативним значенням. Не дивлячись на те, що динаміка багатьох показників позитивна, співвідношення темпів росту основних показників свідчить про те, що авансований капітал використовується неефективно, знижується його оборотність, зростає фінансова залежність від позикових джерел, зменшується число покупців продукції.

Комплексна оцінка діяльності та перспектив розвитку підприємства може здійснюватися на основі результатів аналізу його ділової активності та стійкості економічного зростання.

У найбільш загальному вигляді, ділова активність підприємства проявляється в досягненні поставлених ним цілей та збільшення темпів зростання основних показників при ефективному використанні економічного потенціалу.

Однак об’єктивна оцінка ділової активності можлива лише при проведенні порівняльного аналізу за такими критеріями, як динамічне зростання прибутку і рентабельності, ширина ринків збуту продукції, вихід

на світовий ринок, наявність продукції, що поставляється на експорт, репутація комерційної організації, рівень солідності клієнтів і стійкість зв'язків з ними [3].

Для оцінки ділової активності акціонерних підприємств можна використовувати запропонований західними вченими зведений показник “коефіцієнт стійкості економічного зростання”, який розраховується як відношення чистого прибутку за мінусом виплачених акціонерам дивідендів, тобто реінвестованого прибутку, до власного капіталу.

Аналіз стійкості економічного росту підприємства дає можливість визначити, як впливає на динаміку розвитку підприємства величина реінвестованого прибутку, рівень рентабельності, ефективність використання економічного потенціалу, капіталовіддача, показники оптимальності цінової і дивідендної політики підприємства, його фінансова стабільність.

Показники стійкості економічного зростання СПРАТ “Україна” за 2013-2014 рр. наведено в табл. 2.

Таблиця 2

**Показники стійкості економічного росту СПРАТ “Україна”
Доманівського району, 2013-2014 рр.**

Показники	2013 р.	2014 р.	Відхилення (+;-)
Чистий прибуток, тис. грн	2634	1296	-1338
Чистий прибуток, реінвестований у виробництво, тис.грн	2581	1243	-1338
Виручка від реалізації, тис.грн	21227	20094	-1133
Сукупний капітал, тис.грн	25270	31512	6242
Власний капітал, тис.грн	23995	27565	3570
Позиковий капітал	1275	3947	2672
Рівень дивідендної політики	0,22	0,19	-0,03
Рентабельність продажу, %	12,4	6,4	-6,0
Коефіцієнт оборотності капіталу	0,840	0,638	-0,2
Мультиплікатор капіталу	1,053	1,143	0,1
Коефіцієнт стійкості економічного росту	0,110	0,047	-0,1

Джерело: Складено авторами за даними бухгалтерської звітності

Із даних табл. 2 видно, що коефіцієнт стійкості економічного росту має доволі низькі значення і від’ємну динаміку. У звітному році такі показники, як чистий прибуток, виручка від реалізації значно знизились. В сукупності, це призвело до зниження коефіцієнту стійкості економічного росту. Причинами цього є зміна рівня дивідендної політики, рентабельності продажу, оборотності і мультиплікатора капіталу.

Зниження рівня дивідендної політики говорить про те, що відношення виплачених акціонерам дивідендів до прибутку, що спрямовується на розширення виробництва, не є прийнятним з точки зору подальшого

економічного розвитку підприємства. Зменшення рентабельності продажів є наслідком високої собівартості виробництва і швидкого зростання витрат на виробництво і реалізацію продукції. Уповільнення оборотності капіталу, тобто зменшення капіталовіддачі, свідчить про зниження ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Однак, позитивною є тенденція до підвищення мультиплікатора капіталу, що говорить про досить зменшення фінансової залежності підприємства і можливе зростання його фінансової стійкості в перспективі.

Необхідно відзначити, що майже всі обчислені показники зменшилися. Це дає підставу думати, що в перспективі можуть спостерігатися зміни в бік подальшого зниження стійкості СПрАТ “Україна”, тому дане підприємство може обрати будь-який прийнятний для нього варіант нарощування свого економічного потенціалу, займаючись поліпшенням або виробничих або фінансових показників.

Таким чином, наступний етап аналізу пов’язаний з вивченням ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів підприємства і визначенням резервів економічного зростання підприємства за рахунок підвищення техніко-організаційного рівня виробництва, підвищення продуктивності праці, фондівіддачі основних засобів, матеріаловіддачі, а також прискорення обороту капіталу.

Для комплексної оцінки ринкової позиції підприємства та виявлення найбільш істотних факторів, що формують його внутрішнє і зовнішнє бізнес-середовище, найбільш наочним методом є розробка SWOT-матриці, що відображає як сильні, так і слабкі сторони діяльності в розрізі наявних можливостей і загроз на ринку. Оцінка ринкової позиції СПрАТ “Україна” міститься в табл. 3.

Таблиця 3

**Оцінка ринкової позиції СПрАТ “Україна”
Доманівського району на основі SWOT-аналізу**

Переваги	Недоліки
1. Високий рейтинг серед інших підприємств галузі 2. Створення нових робочих місць в селищі 3. Велика соціальна значимість 4. Стабільний кадровий потенціал 5. Наявність покупців за межами регіону 6. Широкий асортимент, висока якість та конкурентоздатність продукції 7. Розвинена матеріально-технічна база 8. Достатньо великі виробничі потужності 9. Ефективна цінова політика 10. Наявність позитивного іміджу та зв’язків із покупцями 11. Високий рівень кваліфікації більшості працівників	1. Відсутність єдиної концепції продажу 2. Недостатній інформаційний зв’язок з торгівлею 3. Невисокі темпи оновлення обладнання 4. Неефективне використання ресурсів 5. Зниження рентабельності продажів 6. Зниження капіталовіддачі 7. Залежність від зовнішніх джерел фінансування 8. Зниження ліквідності активів 9. Висока собівартість виробництва 10. Незначний рівень реальних інвестицій у виробництво 11. Залежність продажів від сезонного споживання продукції

Продовження табл. 3

Можливості	Загрози
1. Розширення ринків збуту продукції 2. Вихід на новий рівень якості продукції 3. Залучення інвесторів 4. Розширення акціонерної діяльності 5. Підвищення організаційно-технічного рівня виробництва 6. Розширення торгово-розподільчої діяльності і надання послуг 7. Інноваційна діяльність 8. Залучення кредитів 9. Використання цінової та реалізаційної політики 10. Використання сегментації ринку 11. Аналіз покупців та каналів збуту	1. Приватне підприємництво в даній галузі та конкуренція 2. Високий рівень спеціалізації та концентрації виробництва 3. Недостатній рівень диверсифікації виробництва 4. Науково-технічний прогрес 5. Висока фінансова залежність 6. Втрата ринків збуту продукції 7. Неефективність довгострокових інвестиційних проектів 8. Збої в постачаннях продукції 9. Збої в постачаннях сировини 10. Зміна законодавчої бази, фіскальна політика 11. Зміна політичної та економічної ситуації

Джерело: складено авторами

Більш повна оцінка фінансово-господарської діяльності підприємства буде досягнута при врахуванні нефінансових показників його результативності: якості та конкурентоспроможності продукції, ступеня орієнтації на споживача, впровадження нових методів роботи. Так, позитивна динаміка якості продукції та інноваційної діяльності свідчить про сприятливі перспективи підприємства.

Іншим не менш важливим аспектом комплексного аналізу фінансово-господарської діяльності є соціальна значимість окремих видів діяльності підприємства, яка повинна включати оцінку та аналіз витрат і доходів в соціальній сфері.

Найбільш точна узагальнююча оцінка діяльності організації – це оцінка вартості підприємства як єдиного майнового комплексу, що дозволяє оцінити і проаналізувати в динаміці успішність бізнесу і ефективність управління підприємством.

Висновки з проведених досліджень. Об'єктивність результатів комплексної оцінки досягається завдяки врахуванню несприятливих умов, які, можливо, виникнуть для підприємства у майбутньому. До таких умов можна віднести очікувані значення інфляції та ризики економічного, політичного, виробничого та фінансового характеру.

Використання розглянутих методик комплексної оцінки для аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства дозволяє зробити більш об'єктивні висновки і прийняти прогностичні рішення стратегічного характеру про перспективи його розвитку.

Список використаних джерел

1. Дроздова М. І. Вибір методики рейтингової оцінки діяльності організації / М. І. Дроздова // Сибірська фінансова школа. – 2007. – № 1. – С. 15-17.
2. Ковальов В. В. Аналіз господарської діяльності підприємств / В. В. Ковальов, О. Н. Волкова. – М. : Проспект, 2007. – С. 158-163.
3. Нешитий А. С. Концептуально-методичні основи комплексної оцінки ефективності підприємницької діяльності / А. С. Нешитий // Фінансовий менеджмент. – 2002. – № 4. – С. 20-22.
4. Савицька Г. В. Комплексний економічний аналіз господарської діяльності підприємств / Г. В. Савицька. – М. : ІНФА-М, 2007. – 170 с.

О. К. Туз. Комплексная оценка и анализ финансово-хозяйственной деятельности СЧАО “Украина” Доманевского района.

В статье приведен комплексный анализ финансово-хозяйственной деятельности конкретного предприятия, на основе которого выявлены факторы и резервы его развития.

Ключевые слова: комплексный анализ предприятия, финансово-хозяйственная деятельность

O. Tuz. Comprehensive assessment and analysis of financial-economic activity of AC “Ukraine” Domanevsky area.

The article provides complex analysis of financial and economic activity of the enterprise on the basis of which the factors and reserves of its development.

Key words: comprehensive analysis of enterprise financial and economic activity

УДК 504.03:334.722.330.162

РОЛЬ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЯК ОСНОВНОЇ СКЛАДОВОЇ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

І. В. Шевченко, Т. А. Плужник, студентки обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Баришевська І. В.,

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сутність поняття “корпоративна соціальна відповідальність”. Виділено роль здійснення соціально-відповідальних функцій в діяльності українських підприємств. Встановлено вигоди та витрати на здійснення корпоративної соціальної відповідальності й визначено їх вплив на результативні показники діяльності підприємства. Визначено мотивуючі чинники становлення корпоративної соціальної відповідальності й значення екологічних мотивуючих факторів для аграрного сектора. Проаналізовано рейтинг індексу прозорості, мотиви та фактори, від яких залежать перспективи розвитку корпоративної соціальної відповідальності українських підприємств.

Ключові слова: корпоративна соціальна відповідальність, екологізація.

Постановка проблеми. Процеси адаптації економіки України до глобальних процесів призвели до зміни сутності поняття підприємницької діяльності як суспільного інституту і формування нового підходу до оцінки ефективності їх діяльності в контексті корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

КСВ – це відповідальність компанії за вплив її рішень і дій на суспільство, навколишнє середовище шляхом прозорості та етичної поведінки, яка сприяє сталому розвитку, у т.ч. здоров'ю та добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним нормам поведінки та інтегрована у діяльність організації і практикується у її відносинах [1].

КСВ бізнесу сприяє процесу розвитку громадянського суспільства, так як підприємства витрачають кошти на різноманітні соціальні програми, створюють у довгостроковій перспективі сприятливе соціальне середовище, максимально комфортне для ведення бізнесу. Передусім виконання даних функцій властиво великим корпораціям, які несуть відповідальність перед суспільством за свою діяльність та створенні соціальних проєктів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням КСВ та її впливом є предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, з-поміж них: О.І. Зінченко, [2], А.М. Хімченко [2], А.М. Колосок [4], Л.П. Петрашко [8] та інші. Вагомий внесок у висвітлення та дослідження КСВ підприємств належить наступним центрам: International Institute for Management Development [7], Інформаційне агентство Уніан [3], Центр “Розвиток КСВ” [9].

Постановка завдання. Мета дослідження полягає у вивченні сучасної практики становлення КСВ та дослідження порівняних переваг підприємств, що виконують соціально-відповідальні функції з урахуванням їх екологічних складових.

Виклад основного матеріалу дослідження. Корпоративна соціальна відповідальність бізнесу може бути визначена як добровільні етичні, правові, екологічні та соціальні зобов'язання підприємства. Важливою складовою КСВ є екологізації виробника сільськогосподарських підприємств, яка передбачає використання ресурсозберігаючих технологій, зменшення техногенного навантаження на природне середовище та поліпшення його екологічного стану, створення умов щодо самовідтворення окремих видів ресурсів, залучення інноваційних технологій та підвищення інвестиційного клімату галузі та інше.

За результатами рейтингу Глобальної конкурентоспроможності 2014-2015 рр. (The Global Competitiveness Index, GCI) Всесвітнього економічного форуму (WEF), що включає в себе оцінку 144 країн за 12 критеріями, Україна зайняла 76 місце серед 144 країн, піднявшись на вісім позицій порівняно з рейтингом 2013 року [1]. Україна розташувалася з 4,1 бала між Словаччиною (75 місце, 4,1 бали) і Хорватією (77 місце, 4,1 бали). Очолили

рейтинг Швейцарія, Сінгапур і США. Замикають його Ємен, Чад і Гвінея. При цьому Росія піднялася на 11 позицій до 53 місця.

Україна в 2013 році піднялася на сім позицій у рейтингу конкурентоспроможності – до 49-го місця з 56-го, повідомив Інститут розвитку менеджменту швейцарської бізнес-школи (International Institute for Management Development, IMD) в щорічному звіті World Competitiveness Yearbook 2013. Згідно списку, Україну випереджає Колумбія, гірша ситуація склалася в Угорщини, Бразилії, Словенії, Греції, Болгарії тощо. Інститут присудив Україні цього року індекс конкурентоспроможності на рівні 54,2. Нагадаємо, у торішньому рейтингу IMD Україна піднялася на одну позицію, чому посприяло зниження рейтингу Греції, яка опустилася з 56-го до 58-го місця, пропустивши Україну і Хорватію. Крім того, свої рейтинги також підвищили Польща і Росія. Зокрема, Польща піднялася на одну позицію – до 33-го місця з 34-го, а Росія – на шість позицій, до 42-го місця з 48-го. Зазначимо, у рейтингу приймали участь 60 держав, серед яких лідирують США, Швейцарія, Гонконг, Швеція, Сінгапур та Норвегія [7].

Все більшу роль починають займати соціально-відповідальні функції в діяльності українських підприємств, в тому числі аграрних. А саме: збереження оточуючого середовища, розробка та реалізація програм розвитку навчальних закладів, медичних установ, дитячих садків, оздоровниць та інших закладів соціальної інфраструктури, формування систем соціального, освітнього та психологічного забезпечення працівників, впровадження принципів етичної поведінки у відносинах з інвесторами, постачальниками, споживачами, іншими стейкхолдерами [1]. Подібні зміни мають місце переважно у великих й експортоорієнтованих підприємствах з масштабним виробництвом, та мають заохочуватися державою (наприклад, надання пільг в оподаткуванні).

Менеджмент ділових організацій несе перед суспільством подвійну відповідальність: юридичну і соціальну. Юридична відповідальність – додержання конкретних законів і норм регулювання, які визначаються згідно з нормами чинного законодавства. Соціальна відповідальність – певний рівень добровільного реагування організації на соціальні проблеми.

Концепція корпоративної соціальної відповідальності була запропонована Кітом Девісом у 1975 році. Вона охоплює п'ять ключових положень:

1. Соціальна відповідальність виникає із суспільної влади. Органи влади мають створювати умови і показувати приклади соціальної відповідальності.
2. Бізнес має діяти як двостороння відкрита система: з одного боку, враховувати вплив суспільства, ринкові сигнали, а з іншого – бути відкритим у своїх операціях для громадськості.
3. Соціальні витрати мають бути ретельно обчислені й розглянуті з погляду правомірності їх віднесення до собівартості виготовлення того чи іншого продукту, надання послуг.

4. Соціальні витрати, що розподіляються за кожним продуктом, послугою, видом діяльності, в кінцевому підсумку оплачуються споживачем.

5. Ділові організації, як і громадяни, залучаються до відповідальності за розв'язання поточних соціальних проблем, які перебувають за межами звичайних сфер їхньої діяльності [3].

Аналізуючи діяльність багатьох корпорацій, Кіт Девіс визначив, що соціальна відповідальність сприяє розвиткові компаній, і навпаки, уникнення соціальної відповідальності звужує можливості успіху організацій. Це дало змогу сформулювати “залізний закон відповідальності”, згідно з яким у довгостроковій перспективі ті, хто не використовує наявну владу в такому напрямі, що його суспільство розглядає як відповідальний, має тенденцію втратити цю владу.

Необхідною умовою задля розробки та здійснення КСВ підприємством є:

1. прибутковість підприємства;
2. наявність коштів після виконання податкових зобов'язань;
3. орієнтованість на довгострокове функціонування та розвиток підприємства;
4. розуміння об'єктивної необхідності вирішення соціальних, екологічних та економічних проблем суспільства [6].

Розглянемо вплив прояву КСВ на діяльність підприємств в контексті вигод та витрат на її здійснення, що опосередковано або прямо впливає на результативні показники діяльності підприємства (рис.1).

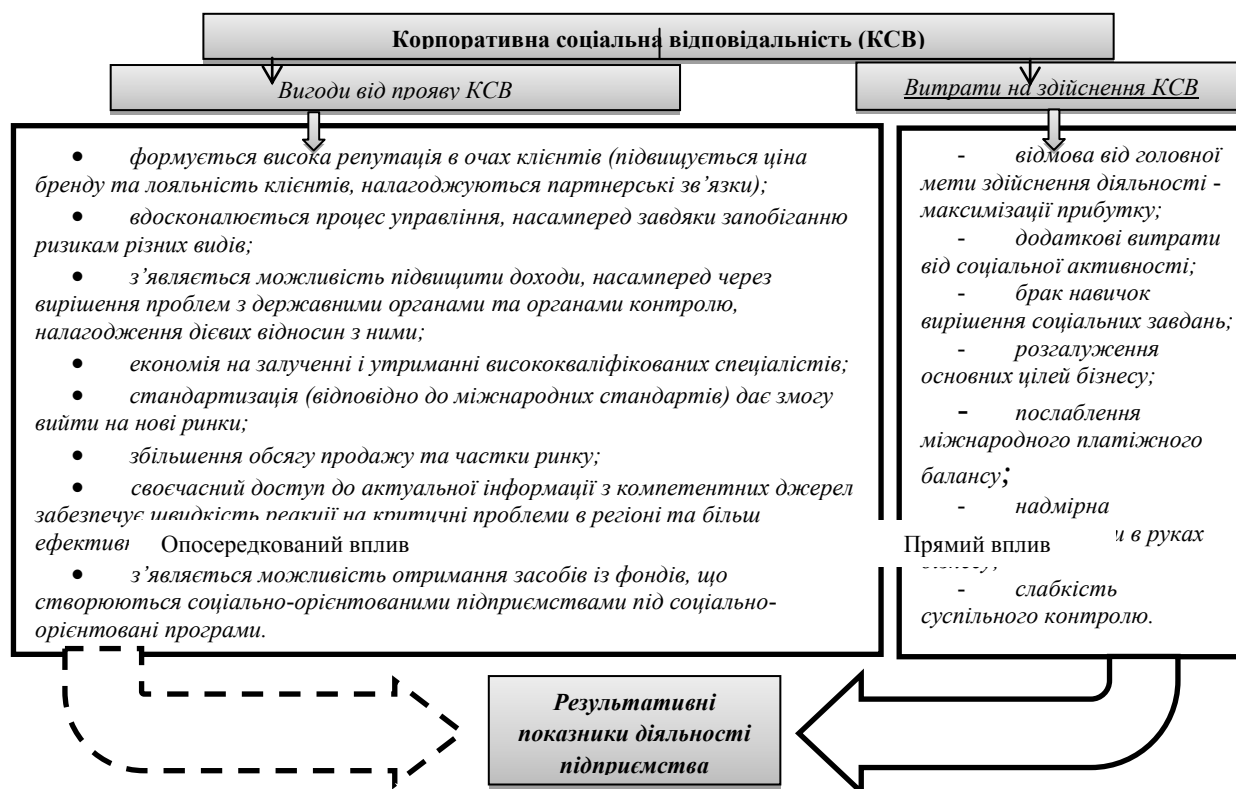

Рис. 1. Вплив прояву КСВ на діяльність підприємств

Джерело: розроблено автором на основі опрацьованих джерел

За оцінками спеціалістів Бостонської дослідницької групи в компаніях, що впроваджують КСВ, дохідність продажів зростає на 3%, активів – на 4%, капіталу та акцій – більш ніж на 10%.

У кінці 2007 р. Україна приєдналась до розробки міжнародного стандарту ISO 26000 “Керівництва з соціальної відповідальності” шляхом відбору експертів та створення Національного дзеркального комітету. Навесні 2010 р. цей стандарт було прийнято міжнародною спільнотою, та він є не обов’язковим, органи державної влади не можуть змушувати його виконувати [1]. Варто зазначити, що в Україні враховуючі події 2014-2015 роках даний стандарт не набуде своєї популярності в найближчий час.

Розглянемо мотиваційні чинники, що впливають на формування та становлення КСВ в Україні (рис. 2). Дані чинники доцільно поділити на зовнішні та внутрішні (соціальні, екологічні, політичні, етичні та економічні).

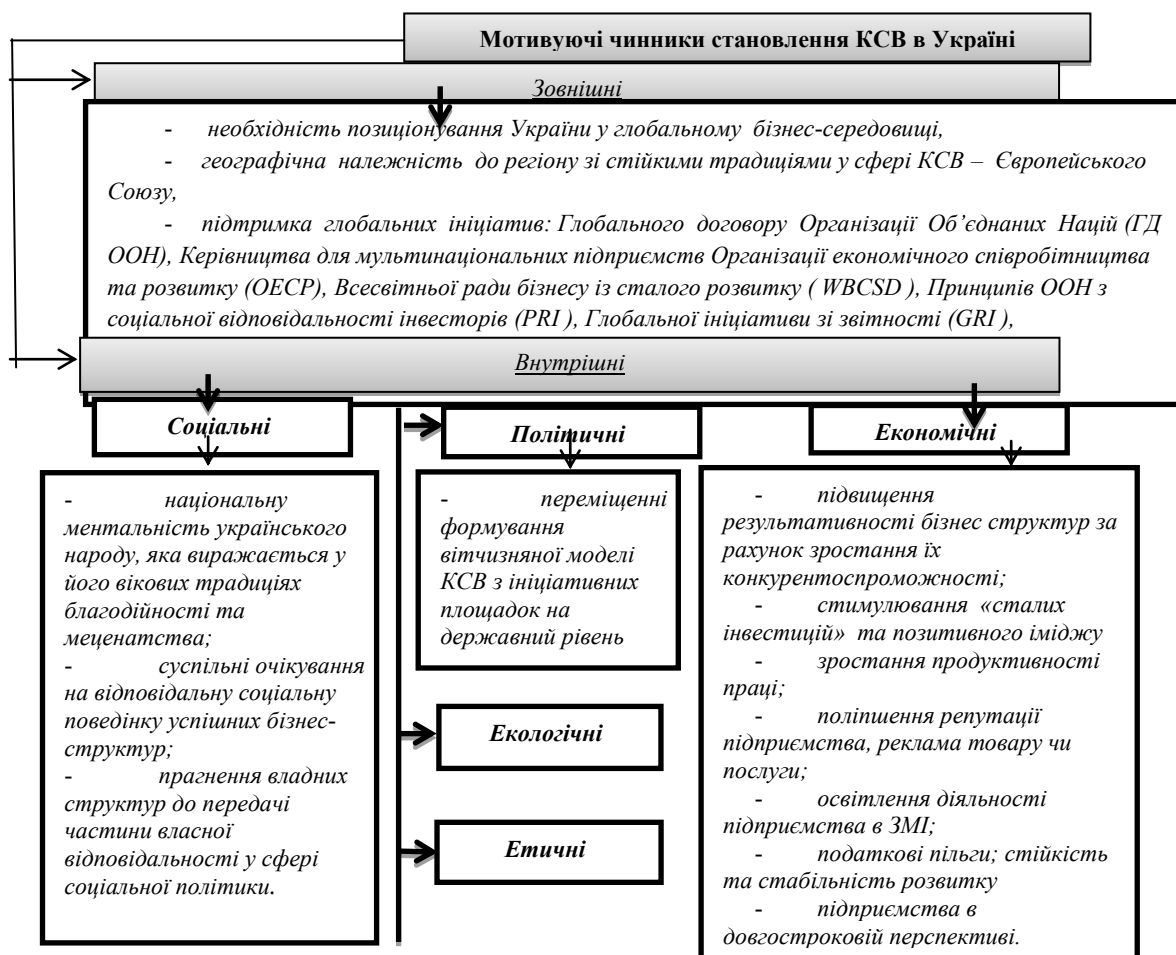

Рис. 2. Мотиваційні чинники, що впливають на формування та становлення КСВ в Україні

Джерело: розроблено автором на основі опрацьованих джерел

Особливої уваги для аграрних підприємств мають екологічні мотивуючі чинники. Це пов'язане з використанням землі в аграрному секторі

як засіб виробництва. При науковообґрунтованому використанні земельних ресурсів, дотримання екологічних особливостей землі сільськогосподарські підприємства мають можливість збільшити якісні характеристики земель, підвищити валовий збір, а отже збільшити результативні показники діяльності.

Розглядаючи екологізації як частину корпоративної соціальної відповідальності, зазначимо, що це дозволяє підприємству не тільки отримати вищі результативні показники діяльності, а й отримати довгострокові перспективи розвитку й мати порівняні переваги над конкурентами як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках.

Екологічна безпека підприємства означає, що його функціонування прямо або опосередковано не призводить до погіршення якості навколишнього природного середовища, не наносить прямих або опосередкованих збитків державі, споживачам, населенню та персоналу [10].

Найвагомішою умовою формування екологічної безпеки є інноваційний розвиток підприємства за рахунок оновлення техніко-технологічної бази виробництва. Це впровадження новітніх ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій, сучасного виробничого обладнання та установок, досконалих очисних споруд. Одночасно екологічна безпека забезпечується шляхом тотальної екологізації виробництва з метою упередження внутрішніх загроз, продуктованих переважно виробничою системою. Як наслідок зазначеного, позитивно змінюється кваліфікація і структура персоналу, соціальна складова виробничої системи підприємства, формується сучасна соціальна інфраструктура, що відповідає прогресивним екологічним нормативам та законодавству [10].

Центр “Розвиток КСВ” презентував Індекс Прозорості сайтів ТОП-100 українських компаній, підготовлений в рамках проекту “КСВ в державних органах влади”, що здійснюється за підтримки Посольства Королівства Нідерландів [2]. Індекс Прозорості – це інструмент, що дозволить проаналізувати розвитку КСВ в Україні.

При даному дослідженні з’ясувалось, що прозорість державних компаній значно менша, ніж приватних. У порівнянні з 2013 роком (16,9%) рівень прозорості сайтів компаній України у 2014 році майже не зріс і склав 17,1%. Тільки третина компаній з ТОП-100 створюють на власних сайтах окрему сторінку, на якій розміщується інформація з питань соціальної відповідальності [2].

Проаналізувавши рейтинг загального індексу прозорості за 2012-2014 роки зазначимо, що за більшістю з представлених секторів лідер за досліджуваний період не змінився. Варто відмітити, що в секторі транспорту кожного року змінюється лідер і в секторі видобувної промисловості в 2014 році лідер не визначено, що пов’язано з подіями на сході України в 2014 році (табл. 1).

Таблиця 1

Секторальні лідери Індексу Прозорості

Сектор	2014 р.		2013 р.		2012 р.	
	Компанія	%	Компанія	%	Компанія	%
Комунікації	Київстар	53	Київстар	53	Київстар	51
Електроенергетика	ДТЕК	86	ДТЕК	80	ДТЕК	68
Важка промисловість	АМ	87	АМ	78	Метінвест	55
Нафта і газ	ОККО	46	ОККО	43	Галнафто-газ	39
Харчова промисловість (FCMG)	Оболонь	70	Оболонь	70	Імперіал Тобакко	25
Рітейл	МЕТРО	36	МЕТРО	34	МЕТРО	32
Транспорт	Бориспіль	20	Лемтранс	15	Атолл Холдинг	19
Аграрний сектор	Нібулон	36	Нібулон	36	МХП	21
Фармацевтика	БаДМ	8	БаДМ	8	БаДМ	8
Видобувна промисловість	-	-	Шахтоуправління Покрівське	14	Південний ГЗК	5

Джерело: представлено автором за даними [2]

За даними дослідження Л. Петрашко, для переважної більшості міжнародних та національних компаній українського бізнес середовища основними мотивами КСВ є позитивний імідж компанії (100% міжнародних респондентів і 40% національних респондентів); впровадження єдиних стандартів (відповідно 100% і 42%); соціальний захист співробітників (відповідно 100% і 38%); рішення керівництва (відповідно 75% і 30%); толерантність з владою (відповідно 88% і 58%) (рис. 3) [8].

Рис. 3. Мотиви КСВ (% опитаних респондентів)

Джерело: представлено автором за даними [8]

Також виявлено розмір компанії є найкращим індикатором інтеграції практик КСВ зі стратегією розвитку компанії. Чим більша компанія, тим вища вірогідність включення КСВ у стратегічні орієнтири розвитку компанії [8].

Найпопулярнішою сферою КСВ і для міжнародних, і для національних компаній є соціальний захист власних співробітників. На другому місці екологія та довкілля, на третьому – охорона здоров'я. Основними бар'єрами на шляху впровадження КСВ у бізнес-практики усі респонденти визначають відсутність достатніх коштів і підтримки держави (відповідні показники для міжнародних компаній 75% і 25%, для національних – 85% і 95%) [8].

Перспективи розвитку КСВ в українському бізнес-середовищі на думку міжнародних респондентів залежать, у першу чергу, від міжнародних ініціатив, економічного розвитку держави та від рівня духовності суспільства (для кожного чинника 100% опитаних). Національні респонденти на перше місце ставлять позицію держави (95% опитаних) (рис. 4).

Рис. 4. Фактори, від яких залежать перспективи розвитку КСВ
(% опитаних респондентів)

Джерело: представлено автором за даними [8]

Висновки. Таким чином КСВ сьогодні є необхідною умовою розвитку бізнесу, підвищення іміджу та довіри з боку споживачів. Основна мета КСВ полягає в забезпеченні стійкості організації на ринку та мати конкурентні переваги, що дозволятимуть підприємству навіть при кризових та ризикових ситуаціях отримувати порівняно вищі результативні показники діяльності.

Екологічна складова КСВ аграрних підприємств відіграє важливу роль не тільки як основа стратегічного розвитку та розширення аграрного виробництва, а й підґрунтя продовольчої безпеки країни. Держава має допомагати, мотивувати і заохочувати аграрний сектор до екологізації земельних ресурсів та виробництва сільськогосподарської продукції.

Загалом в Україні рівень розуміння активної ролі бізнес структур у вирішенні соціальних і екологічних проблем громадянського суспільства зріс, але можливості для реалізації даних функцій є мінімальним через ряд причин: слабка мотивація з боку держави, низький рівень економічного розвитку, рівень духовного розвитку українського суспільства та низька купівельна спроможність попиту. У будь-якому випадку КСВ бізнесу розглядається як конкурентна перевага підприємства, при здійсненні

невиробничих витрат на соціально-відповідальні функції, але підвищення іміджу, культури ведення бізнесу і конкурентоспроможності на світовому ринку.

Список використаних джерел

1. The Global Competitiveness Index 2014-2015 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.weforum.org/>. — Дата останнього доступу: 09.03.2015 р.
2. Зінченко О. І. Корпоративна соціальна відповідальність в Україні: сучасні реалії та перспективи розвитку / О. І. Зінченко, А. М. Хімченко // Бізнес-інформ, 2013. – № 4. – С.21-26.
3. Інформаційне агентство УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unian.ua/>.
4. Колосок А. М. Соціальна відповідальність в системі корпоративного управління [Електронний ресурс] / А. М. Колосок // Економічний форум. – 2014. – № 1. – С. 249-253. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2014_1_46.pdf.
5. Корпоративна соціальна відповідальність як елемент стратегії підприємства: можливості та ризики [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pck.kneu.edu.ua/?p=174>.
6. Міжнародний менеджмент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kursmm.com.ua/>.
7. Офіційний сайт International Institute for Management Development, IMD: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.imd.org>.
8. Петрашко Л. П. Корпоративна соціальна відповідальність в українській бізнес практиці / Л. П. Петрашко // Міжнародна економічна політика : наук. журн. / М-во освіти і науки, молоді та спорту України, ДВНЗ “Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана” ; голов. ред. Д. Лук’яненко. – К. : КНЕУ, 2011. – Вип. № 1-2(14-15). – С. 115-141
9. Центр “Розвиток КСВ” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://csr-ukraine.org/>
10. Норіцина Н. І. Екологічна безпека діяльності як індикатор соціальної відповідальності підприємства [Електронний ресурс] / Н. І. Норіцина// ДВНЗ “КНЕУ імені Вадима Гетьмана”. – Режим доступу : kneu.edu.ua/userfiles/ec_pidpr_th_pr_4/5/Noritsina.rtf

И. В. Шевченко, Т. А. Плужник. Роль экологизации как основной составляющей корпоративной социальной ответственности.

В статье рассмотрены сущность понятия «корпоративная социальная ответственность». Выделено роль осуществления социально-ответственных функций в деятельности украинских предприятий. Установлено выгоды и затраты на осуществление корпоративной социальной ответственности и определено их влияние на результативные показатели деятельности предприятия. Определены мотивирующие факторы становления корпоративной социальной ответственности и значение экологических мотивирующих факторов для аграрного сектора. Проанализирован рейтинг индекса прозрачности, мотивы и факторы, от которых зависят перспективы развития корпоративной социальной ответственности украинских предприятий.

Ключевые слова: корпоративная социальная ответственность, экологизация.

I. Shevchenko, T. Pluzhnik. Ecologization role as the main component of corporate social responsibility.

The article deals with the essence of the concept of "corporate social responsibility". The role of implementation of social and responsible functions in activity of the Ukrainian

enterprises is allocated. It is established benefits and costs of implementation of corporate social responsibility and their influence on productive indicators of activity of the enterprise is defined. The motivating factors of formation of corporate social responsibility and value of the ecological motivating factors for agrarian sector are defined. The transparency index rating, motives and factors on which prospects of development of corporate social responsibility of the Ukrainian enterprises depend are analysed.

Keywords: corporate social responsibility, ecologization.

УДК 336.27(477)

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА НАПРЯМИ ЙОГО ПОДОЛАННЯ

***Т. І. Молочко**, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.
Миколаївський національний аграрний університет*

Проаналізовано стан державного боргу, його структуру і складові. Проведено порівняльний аналіз з іншими країнами світу. Установлено напрями покращення економічної проблеми в країні, а також напрями зменшення державного боргу.

Ключові слова: державний борг, державний зовнішній борг, ВВП, ВНП, НБУ.

Постановка проблеми. Важливість даної теми пояснюється тим, що існування державного кредиту призводить до існування державного боргу, а також до появи шляхів його зниження в певні терміни. Значна роль державного боргу зумовлена тим, що його вплив є різнобічним і поширюється на всі сфери життя. На сьогоднішній день він став невід'ємною частиною економіки майже всіх країн світу, що обумовлено нездатністю бюджету до скорочення витрат відповідно до рівня доходів. Згідно з Бюджетним кодексом України, державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення [1].

Питання щодо обслуговування та управління державним боргом України є досить актуальними у зв'язку з економічними і соціальними труднощами в країні за останні декілька років. Розв'язання проблеми щодо управління державним боргом є одним із основних факторів, які впливають на його рівень та на стабільність країни в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державний борг України є об'єктом дослідження багатьох вітчизняних економістів. Серед них праці Андрущенко В.А., Барановського О.І., Василика О.Д., Даниленка А.І. та ін.

Основною метою їхніх досліджень є аналіз загальних проблем, пов'язаних з накопиченням державного боргу України та наслідки недоцільної і неефективної державної політики.

Поряд з тим залишаються неповністю розкритими питання з використання державного боргу та напрямийогоподолання.

Мета. Дослідження стану державного боргу України та пропозиції щодо його подолання.

Викладення основного матеріалу. Боргова складова у системі державних фінансів має функціональне походження від державного кредиту. Державні запозичення проводяться з метою покриття бюджетного дефіциту на державному і регіональному рівнях, цільового фінансування різноманітних програм, поповнення необхідних резервних активів, а також для рефінансування раніше здійснених державних запозичень. Фінанси – це сукупність економічних відносин, що пов'язані з обміном, розподілом і перерозподілом в грошовій формі вартості ВВП, а за певних умов і національного багатства. Структурно державний борг України складається з внутрішнього і зовнішнього.

Державний зовнішній борг – це боргові зобов'язання держави перед нерезидентами щодо повернення позичених коштів (основна сума боргу) та відсотків за ними (рис.1).

Рис. 1. Стан зовнішнього боргу України, 2004-2014 рр., млн грн
Джерело: [2]

На рисунку зображено динаміку зовнішнього боргу України. Аналізуючи дані можна зробити висновки, що він має динаміку до збільшення.

Залежно від отримувача кредитних ресурсів державний борг може бути прямий та умовний (гарантований). Прямий державний борг – це борг, що відображає обсяги позичених ресурсів, які надійшли в розпорядження уряду країни. Умовний (гарантований) державний борг – це зобов'язання держави

як гаранта повернення ресурсів кредитору в разі неплатоспроможності позичальника.

На розміри державного боргу впливають такі фактори як збільшення видатків при сталому рівні доходів, циклічність спадів економіки, скорочення податків при відсутності відповідного зменшення видатків, політичні бізнес-цикли, тобто збільшення видатків перед виборчим процесом, з метою завоювання аудиторії. Але ці оцінки не є показовими, адже на відображення абсолютного боргу впливають рівень інфляції та ВВП країни. Саме тому для реального визначення значення державного боргу використовують відносні показники, а саме відношення боргу до ВВП і суму його обслуговування до ВВП.

Розмір державного та гарантованого державою боргу розраховується у грошовій формі, як непогашена номінальна вартість боргових зобов'язань у валюті кредиту (позики). Стан державного та гарантованого державою боргу визначається у гривнях та дол. США за курсом Національного банку України на останній день звітного періоду та включає операції за цей день.

Станом на 30 червня 2015 року державний та гарантований державою борг України становив 1438180143,72 тис грн або 68434720,16 тис дол США. Протягом січня – червня 2015 року сума державного та гарантованого державою боргу України збільшилася у гривневому еквіваленті на 337347,4 млн грн, при цьому у доларовому еквіваленті державний та гарантований державою борг зменшився на 1377,2 млн дол США. Основною причиною таких змін є девальвація національної валюти, курс якої по відношенню до долара США зріс з близько 15,77 грн дол США на кінець 2014 року до близько 21,02 грн дол США на кінець червня 2015 року [3].

Навесні цього року українська делегація до Весняної сесії Групи Світового банку та Міжнародного валютного фонду, у присутності представників МВФ, обговорила з зацікавленими тримачами українських облігацій ключові елементи боргової операції України та подальшого процесу. Також делегація презентувала деталі трьох цілей боргової операції, які закріплено в програмі Механізм Розширеного Кредитування (EFF) з МВФ, зокрема:

- забезпечення адекватного фінансування програми (\$15,3 млрд протягом періоду дії програми у 2014-2018 роках)
- забезпечення стійкості державного боргу (співвідношення державного та гарантованого державою боргу до ВВП не вище, ніж 71% від ВВП до 2020 року).
- генерування потужної спроможності держави платити по боргах у пост-програмний період (загально державні сумарні потреби у фінансуванні в середньому не більше 10% від ВВП в 2019-2025 роках, не перевищуючи максимуму в 12% від ВВП в жодному році).

Учасникам зустрічі нагадали, що умови операції мають бути завершені до першого перегляду EFF.

Міністерство фінансів та НБУ підкреслили їх підтримку запропонованого Укрексімбанком тримісячного подовження періоду обігу його облігацій участі у позиції з терміном погашення в квітні 2015 року. Це має забезпечити час, аби наблизити до фіналу з тримачами облігацій операцію з їх репрофілювання максимум на 10 років, без зменшення основної суми боргу чи процентних платежів.

Згідно з Програмою управління державним боргом загальні виплати за державним боргом було заплановано в обсязі 140,3 млрд грн [3]. Фактично виплати склали 168,8 млрд гривень. Основною причиною збільшення платежів проти запланованих є значна девальвація національної валюти (з 7,993 грн за дол. США на початок 2014 року до близько 15,8 грн за дол. США на кінець року), спричинена станом соціально-економічної та фінансової нестабільності, підсиленням анексією АР Крим та воєнною агресією на сході України, а також зростанням державного боргу у зв'язку з необхідністю забезпечення фінансування дефіциту державного бюджету, рефінансування державного боргу, підтримки державних підприємств та банків, в тому числі шляхом збільшення статутних капіталів. У результаті у гривневому еквіваленті державний борг України збільшився майже вдвічі протягом 2014 року, проте у доларовому еквіваленті він зменшився на 21,7 млн доларів США.

У 2014 році обсяг платежів з погашення державного боргу становив 120,8 млрд грн, з яких 68,0 млрд грн, або 56,3% становили платежі з погашення державного внутрішнього боргу, а 52,8 млрд грн або 43,7% – державного зовнішнього боргу (проти запланованих 62% та 38% відповідно).

Обсяг платежів з обслуговування державного боргу у 2014 році дорівнював 48,0 млрд гривень. Незважаючи на складну ситуацію на світовому та внутрішньому фінансових ринках, всі платежі з погашення та обслуговування державного боргу були здійснені вчасно та в повному обсязі.

Співвідношення обсягу виплат з обслуговування до доходів державного бюджету на кінець 2014 року становило 13,4% проти запланованих 11,4% за рахунок значної частки платежів в іноземних валютах, курс яких значно зріс відносно гривні протягом 2014 року.

Середньозважений строк до погашення державного боргу становив 4,8 року проти запланованих 4,6 року, що дещо зменшує ризик рефінансування. Частка державного боргу в національній валюті становила 41,6% проти запланованого мінімального граничного рівня у 43,7% у зв'язку з несприятливою кон'юнктурою внутрішнього ринку та відновленням співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями у 2014 році, що дозволило здійснювати зовнішні запозичення за низькими ставками.

Незважаючи на стимулювання монетарної політики на реальну економіку, довготривалий період низьких відсоткових ставок та інші стимулюючі фінансові інструменти, які використовували центральні банки та інвестиційні фонди розвинутих країн, обумовили зростання інвестицій та зайнятості, а також збільшення обсягів приватного споживання. Однак вплив

зазначених заходів стимулювання не є стійким. Продовжується негативний вплив тіньового фінансового сегменту, темпи зростання якого випереджають темпи росту легального банківського сектору. Така тенденція була більш помітною для країн, що розвиваються і менш відчутною для розвинутих країн. У 2014-2015 роках на світових фінансових ринках в цілому відзначається незначне зменшення кредитних ризиків, разом з цим, незначним чином збільшилися ризики ліквідності.

За інформацією Світової книги фактів у 2013 році державний борг України складав 39% відносно ВВП – 135 млрд дол, у той час як борг США – 15 трлн 930 млрд дол, що становить у свою чергу 108,9% відносно ВВП, Японії – 3024 млрд дол, що у відсотках становить 242,9% [4]. Але навіть такі відносно вдалі показники надані ЦРУ не означають задовільне становище у суспільстві, оскільки рівень заробітної плати, наприклад, в Україні значно менший, ніж у країн, державний борг яких складає набагато більшу відсоткову ставку від ВВП. Це означає, що рівень соціальних стандартів у нашій державі дуже низький.

Для вдалого розпорядження та зменшення державного боргу в країні використовують такі методи як: рефінансування, конверсія, консолідація, уніфікація та інші. Найбільш поширеним серед них є рефінансування, тобто погашення боргу та процентів, за рахунок засобів, що отримані від розміщення нових позик. Але успішне існування цього методу можливе лише тоді, коли країна має високу репутацію позичальника на міжнародному ринку фінансів. При цьому країни не повинні відмовлятися від зовнішніх інвестицій, маючи великі заборгованості, оскільки накопичення боргових зобов'язань призводить до інфляції в країні [5].

На сьогоднішній день Україна також користується методом рефінансування, але чи є він вигідним зараз? Адже цей метод є успішним лише за сталого розвитку економіки, соціальної сфери, задовільних валютних резервів країни, що не є зараз характерним для економіки України.

Також серед основних важелів, які впливають на зменшення державного боргу є:

- розвиток експортно-імпортних відносин;
- вклади інвестицій в іноземні компанії для отримання прибутку;
- обмін боргу на акції національних підприємств, на національну валюту;
- перенесення платежів;
- перерозподіл заробітної серед різних верств населення;
- дотримання загальних меж рівня зовнішньої заборгованості відповідно до міжнародних критеріїв платоспроможності, тощо.

Реаліями сьогодення є незадовільний стан державних зобов'язань України, але їх поступове відшкодування є позитивною рисою сталості діяльності щодо контролю за державним боргом. Головною ознакою ефективного функціонування ринку державних запозичень повинне бути створення позитивних умов для залучення фінансових ресурсів в економіку,

що стимулюватиме у свою чергу інвестування в ринок [4]. Також для успішного зменшення зобов'язань необхідно підготувати план відшкодувань всього боргу на наступні роки, це дасть змогу планувати витрати та досліджувати ефективність відшкодувань, враховуючи зовнішні фактори. Одним із факторів зменшення рівня боргових зобов'язань є підвищення рівня ВВП країни. Серед інших напрямів покращення стану платоспроможності країни є реформа податків та розподіл державних видатків чітко за планом.

Змінами до Закону України “Про Державний бюджет України на 2015 рік” визначено, що на 31 грудня 2015 року граничний обсяг державного боргу складе 1394,4 млрд грн. За прогнозами ж МВФ обсяг державного та гарантованого державою боргу в 2015 році складе 1741,6 млрд грн (94,1% ВВП), в т.ч. державного – до 1385 млрд грн (75,4% ВВП). Все це свідчить про динамічне зниження рівня боргової безпеки. Проте, за тими ж прогнозами, до кінця 2020 року показник рівня державного та гарантованого державою боргу знизиться до 71,0% ВВП [6].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Відповідно до “Стратегічного плану діяльності Міністерства фінансів України на 2015 бюджетний рік та два бюджетних періоди, що настають за плановим (2016-2017 роки)” серед основних пріоритетів держави в борговій політиці виділено наступні:

- удосконалення системи управління державним боргом;
- ефективна реалізація національних інтересів на міжнародній арені;
- якісне управління зобов'язаннями та підтримка кредитного рейтингу країни;
- забезпечення ефективності використання інвестиційних коштів бюджету;
- залучення позик, фінансових ресурсів, спільних з МФО на впровадження інвестиційних та інфраструктурних проектів, в т.ч. для економічної реабілітації та відновлення Донецької та Луганської областей.

Для покращення ситуації, яка склалася у сфері управління державним боргом, Верховною Радою України було прийнято Закони України “Про зміни до Державного бюджету України на 2015 рік” та “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення” [7,8]. Їх реалізація передбачає економію коштів Пенсійного фонду України та, відповідно, Державного бюджету України на покриття дефіциту Фонду у сумі 3,9 млрд. грн. Це сприятиме стабілізації фінансового стану бюджету Пенсійного фонду України. Також заплановано введення достатньо жорстких заходів з покращення первинного структурного розширення сальдо бюджету, за планами, розширений дефіцит державного бюджету і соціальних фондів зменшиться до 8,8% ВВП у поточному році. Для зменшення ризиків державного бюджету передбачено введення 5-відсоткового ліміту на видачу державних гарантій відносно доходів загального фонду державного бюджету[9]. Отже, можемо відмітити, що державний зовнішній борг України збільшується і тому необхідно терміново вживати заходів, щодо його

стабілізації та подальшого скорочення. Органами влади було розроблено проекти, щодо напрямів скорочення державного боргу, а це означає, що законодавча частина є оформленою та завершеною.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>. – Назва з екрану.
2. Ціна держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://costua.com/budget/debt/>. – Назва з екрану.
3. Звіт про виконання Програми управління державним боргом за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=414056. – Назва з екрану.
4. Світова книга фактів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.worldfacts.ru/geos/up.html#Econ>. – Назва з екрану.
5. Державний борг у забезпеченні економічного зростання / О. Д. Рожко // Фінанси України – 2008. – № 1. – С. 87-91.
6. Про Стратегію сталого розвитку “Україна-2020”: указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015 // Урядовий кур’єр. – 2015. – № 6.
7. Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2015 рік”: Закон України від 17.09.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704-19>. – Назва з екрану.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення : Закон України від 02.03.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/213-19>. – Назва з екрану.
9. Проект основних напрямів бюджетної політики на 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=247228799>. – Назва з екрану.

Т. І. Молочко. Государственный борг Украины и пути его уменьшения.

Проанализировано состояние государственного долга, его структуру и составляющие. Проведен сравнительный анализ с другими странами мира. Установлено пути улучшения экономической проблемы в стране, а также пути уменьшения государственного долга.

Ключевые слова: государственный долг, государственный внешний долг, ВВП, ВНП, НБУ.

T. Molochko. State debt of Ukraine and ways to reduce it.

The state public debt, its structure and components. A comparative analysis with other countries. Established ways of improving the economic problems in the country, as well as ways of reducing the public debt.

Keywords: public debt, the public external debt, GDP, GNP, NBU.

УДК 336.009.6

ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК СКЛАДОВА ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

В. В. Кононюк, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто основні теоретичні засади фінансової системи України, її складові ланки та основний механізм її функціонування. Визначено сутність, особливості структури та роль фінансового ринку.

Ключові слова: фінансова система, фінансовий ринок, форми фінансового ринку, фінанси, суб'єкти фінансового ринку.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економіки України все більшого значення набуває наявність ефективно організованого фінансового ринку, здатного забезпечити потреби економіки в інвестиціях шляхом акумуляції тимчасово вільних фінансових ресурсів. З огляду на те, що фінансовий ринок країни формується в умовах трансформаційних процесів, він потребує ретельного дослідження як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Враховуючи незначний період функціонування порівняно з економічно розвинутими країнами, фінансовий ринок в Україні має певні вади, які необхідно усунути, але для цього необхідно ретельно дослідити тенденції.

Функціонування ринку неможливе без роботи фінансової системи, що забезпечує його нормальне існування і розвиток. Фінансовий ринок є важливим каналом фінансування економіки, фундаментом фінансової системи, що надає їй стабільності.

Таким чином фінансовий ринок є цілісною системою, яка складається із взаємопов'язаних та взаємодоповнюючих елементів, кожний з яких спроможний окремо впливати на розвиток цієї системи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фінансовий ринок України є об'єктом прискіпливої уваги багатьох вітчизняних економістів. Зокрема, можна назвати таких вітчизняних вчених, як: В. Базилевич, О. Василик, В. Вірченко, Н. Костін, З. Луцишин, І. Лютий, А. Пересада, В. Федосов, А. Чухно, О. Шаров, В. Шелудько, І. Школьник, С. Юрій та інших, наукові праці та публікації котрих є надзвичайно актуальними в сфері дослідження вітчизняного фінансового ринку та його структури.

Аналіз наукових праць вищеназваних вітчизняних вчених потрібен задля глибокого усвідомлення сутності та функціонального призначення ринку фінансових послуг в суспільному відтворенні, а також з точки зору інституційного аспекту організації суспільного життя.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз фінансового ринку як складової фінансової системи.

Викладення основного матеріалу. Фінанси є основою формування і дії економічного і соціального механізму, тобто механізму функціонування виробництва і соціального розвитку. Фінанси відіграють необхідне значення для країни і її розвитку. Основна причина появи терміна “фінанси” – це потреба суб’єктів господарювання і держави у фінансових ресурсах, які б у свою чергу забезпечували їх діяльність. Фінанси призначені для того, щоб забезпечити необхідні умови для здійснення процесу створення, розподілу та використання ВВП в державі.

Фінанси – це сукупність економічних відносин, що пов'язані з обміном, розподілом і перерозподілом в грошовій формі вартості ВВП, а за певних умов і національного багатства.

Опарін В. М. трактує фінанси як застосування різних економічних прийомів для досягнення максимального достатку. Рушення фінансів приводить в дію робочу силу і її працю, матеріальні і сировинні ресурси, готові продукти виробництва, послуги, забезпечує зростання інтелектуального потенціалу і добробуту суспільства загалом і кожної людини зокрема. Фінанси в економіці подібні до крові в живому організмі – їх функції зводяться до живлення своїх систем. Тому фінансова система виступає чинником інтеграції всіх складових економічної системи і акумулятором грошових ресурсів для здійснення повторного циклу виробництва на цьому ж або вищому рівні [4].

За формами організації фінанси мають три рівні:

- фінанси загальнодержавні;
- фінанси підприємств і їх галузей;
- фінанси населення.

Кожна ланка національної фінансової системи має свої специфічні завдання і свою сферу функціонування. Матеріальною основою фінансів є національне виробництво.

Існування фінансів дає змогу державі формувати фонди грошових ресурсів суспільного призначення як у централізований, так і в децентралізований формі [5].

Але слід пам'ятати, що існуюче уявлення про фінанси як розподільні грошові відносини у зв'язку з формуванням і використанням грошових фондів не відображає всіх реалій, що відбуваються в сфері фінансів на сьогодні. Сутність фінансів проявляє себе в трьох різних формах грошових відносин: обмін, розподіл, формування і використання грошових фондів [3].

Фінанси є основою формування і дії економічного і соціального механізму, тобто механізму функціонування виробництва і соціального розвитку.

Фінансова система – сукупність відособлених, але взаємопов'язаних сфер і ланок фінансових відносин, які відображають специфічні форми й методи обміну, розподілу і перерозподілу ВВП, система фінансових органів та інститутів.

За внутрішньою будовою фінансова система – сукупність відносно відокремлених, але взаємопов'язаних фінансових відносин, які відображають специфічні форми та методи розподілу й перерозподілу ВВП.

Внутрішня структура фінансової системи складається із:

- сфер – узагальнена за певною ознакою сукупність фінансових відносин;
- ланок – відособлена частина фінансових відносин (за ознакою специфічних форм і методів фінансових відносин або за ознакою наявності окремого фонду фінансових ресурсів).

За організаційною структурою фінансова система – сукупність фінансових органів та інститутів, які здійснюють управління грошовими потоками.

Внутрішня структура фінансової системи лежить в основі виділення органів управління фінансовою системою.

Система фінансів в Україні тільки з 90-х років почала формуватися як національна. До того часу вона була складовою частиною централізованої фінансової системи колишньої радянської держави і залежала від її фінансової політики. Характер фінансової системи в той час був витратним і неефективним. Екстенсивні методи господарювання, відсутність стимулів до високоефективної праці приводили до збитковості підприємств. Фінансова система формувала споживчу психологію виробників, відчужувала від підприємницької ініціативи, від уміння ризикувати під час створення нових виробництв, від потреби цінити кошти, ресурси, розраховувати витрати на виробництво. Незалежній Україні доводиться створювати якісно нову фінансову систему, яка б була позбавлена всіх негативних меж попередньої.

Фінансова система України включає фінанси суб'єктів господарювання, державні фінанси, фінансовий ринок, міжнародні фінанси та страхування.

Механізм функціонування фінансової системи України включає стратегічне та оперативне управління.

Стратегічне управління – це загальне управління фінансами, що поєднує дії, розраховані на довгострокову перспективу і вирішення глобальних завдань розвитку фінансової системи країни. Основними органами стратегічного управління є Президент, Кабінет Міністрів, Верховна Рада з її комітетами і комісіями з відповідних питань.

Оперативне управління – управління фінансами, що становить сукупність заходів, розроблених на основі оперативного аналізу фінансової ситуації, фінансового планування, контролю і регулювання, складання і виконання фінансових планів. Оперативне управління фінансами включає в себе 4 блоки: органи у сфері бюджету держави, контрольно-регулюючі органи, органи управління цільовими фондами та фінансові інститути фінансового ринку [1].

На думку В.М. Опаріна “Фінансовий ринок” – це сукупність обмінно-перерозподільчих відносин, пов'язаних з процесами купівлі-продажу

фінансових ресурсів, необхідних для здійснення виробничої та фінансової діяльності [4].

Фінансовий ринок – це складова фінансової системи держави, яка може успішно розвиватися і функціонувати лише в ринкових умовах. Розвиток фінансового ринку відображає гнучкість фінансової системи та швидкість, з якою вона може при стосуватися до змін в економічному та політичному житті країни, а також до різноманітних процесів, які відбуваються за її межами. Фінансовий ринок забезпечує свободу руху капіталів та інших фінансових суб'єктів у світовому масштабі.

Для нормального функціонування економіки держави необхідно постійно мобілізувати, розподіляти і перерозподіляти фінансові ресурси. Для цього у економічній системі держави є два механізми: мобілізація коштів за допомогою податкової системи і фінансовий ринок, на якому відбувається розподіл і перерозподіл капіталу. Фінансовий ринок – це особливий ринок, на якому продаються і купуються особливий товар гроші, надані в користування на час у формі позик або назавжди [2].

Фінансовий ринок як цілісна структура взаємовідносин між економічними суб'єктами виконує ряд таких функцій:

- мобілізація тимчасово вільних грошових коштів через продаж цінних паперів;
- фінансування відтворювального процесу;
- сприяння переливу капіталу між галузями та компаніями;
- підвищення ефективності економіки в цілому.

Першими формами фінансового ринку є світовий валютний та фондовий ринки, які розпочали своє зародження з 1970 років. Саме у цей час було введено режим вільно плаваючих валютних курсів та створення перших систем електронних торгів валютними та цінними паперами. На сьогодні фінансовий ринок має такі ланки:

- ринок грошей;
- ринок цінних паперів;
- ринок кредитних ресурсів;
- ринок фінансових послуг.

Основними суб'єктами фінансового ринку виступають держава, населення, професійні учасники ринку – фінансові інститути та інститути інфраструктури, інститути позафінансової сфери, а також іноземні учасники ринку [8].

Головним завданням регулювання є узгодження інтересів всіх суб'єктів ринку шляхом встановлення необхідних обмежень і заборон в їх взаємовідносинах, а також непрямым втручанням в їхню діяльність.

Товаром на фінансовому ринку є фінансові ресурси, тобто грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу та використання валового внутрішнього продукту, що створюється протягом певного часу в національній економіці країни. Але це твердження підтримують не всі вчені та науковці, деякі розглядають фінансовий ринок з точки перерозподілу

фінансових за допомогою фінансового ринку має певні часові обмеження і здійснюється на умовах платності та на основі співвідношення попиту та пропозиції які у свою чергу знаходяться під впливом рівня конкуренції.

Таким чином він повинен здійснювати мобілізацію і розподіл фінансових ресурсів, що сконцентровані у населення, у розпорядженні суб'єктів господарювання та в державних грошових фондах.

Тобто по суті фінансовий ринок у процесі перерозподілу фінансових ресурсів виконує ті функції, які не може виконати жодна складова фінансової системи, при цьому фінансовий ринок значно впливає на її ефективність, стійкість та еластичність.

За допомогою фінансового ринку, як правило, мобілізуються і використовуються тимчасово вільні фінансові ресурси або ресурси, що мали раніше цільове призначення.

Фінансовий ринок виник як наслідок у результаті появи потреби в додатковій формі мобілізації коштів для фінансового забезпечення розвитку економіки держави. Тобто можна стверджувати, щоб фінансовий ринок був досконалий та перспективний для країни потрібно, щоб він відображав попит і пропозицію фінансових ресурсів і з найменшими затратами [2].

На ринку фінансових послуг України сьогодні найактивнішими інституційними учасниками є комерційні банки, страхові компанії та фондові біржі, оскільки вони акумулюють найбільшу питому вагу фінансових ресурсів та справляють прямий вплив на розвиток виробництва в країні, інвестиційний клімат та добробут населення.

Роль і значення ринку кредитних ресурсів у сучасному світі переоцінити важко. Як специфічний фінансовий інститут ринок кредитних ресурсів забезпечує безперебійний грошовий обіг та обіг капіталу. Об'єднаний в економічну й організаційно-правову структуру – національну банківську систему, він здійснює управління грошовими ресурсами, реалізуючи економічні інтереси суспільства. Для того щоб розглянути сучасний стан розвитку банківської системи, необхідно проаналізувати динаміку основних показників діяльності банків за 2013-2015 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники діяльності банків України за 2013-2015 рр., млн грн

Показники	2013 р.	2014 р.	2015 р.
Кількість зареєстрованих банків	176	180	163
Чисті активи	1 127 192	1 278 095	1 316 852
Кредити надані	815 327	911 402	1 006 358
Частка простроченої заборгованості за кредитами, %	8,9	7,7	13,5
Вклад в цінні папери	96 340	138 287	168 928
Власний капітал банків	169 320	192 599	148 023
Зобов'язання банків	957 872	1 085 496	1 168 829
Доходи банків	150 449	168 888	210 201
Витрати банків	145 550	167 452	263 167
Результат діяльності банків	4 899	1 436	-52 966

Джерело: [6]

Отже, за даними таблиці можна відмітити, що кількість зареєстрованих банків поступово зменшилась. Аналізуючи частку простроченої заборгованості за кредитами спостерігається тенденція зростання, а дохідність та витрати діяльності банківської системи за 2013-2015 роки поступово зростають, що вказує на зниження якості банківського обслуговування та доступності кредитів.

Не менш важливою ланкою фінансового ринку є ринок цінних паперів. Загальний обсяг випусків емісійних цінних паперів зареєстрованих Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку у січні-вересні 2015 року становив 74,39 млрд грн, що більше на 19,85 млрд грн порівняно з відповідним періодом 2014 роком (54,54 млрд грн).

Протягом січня-вересня 2015 року Комісією зареєстровано 117 випусків акцій на суму 54,41 млрд грн. Порівняно з аналогічним періодом 2014 року обсяг зареєстрованих випусків акцій збільшився на 44,03 млрд грн [7].

Значні за обсягом випуски акцій, які суттєво вплинули на загальну структуру зареєстрованих випусків акцій протягом зазначеного періоду, зареєстровано наступним банківським установам, з метою збільшення статутного капіталу, зокрема: ПАТ “Акціонерний комерційний промислово-інвестиційний банк”, ПАТ КБ “ПриватБанк”, ПАТ “Укрсоцбанк”, ПАТ АБ “Укргазбанк”, ПАТ Банк “Фінанси та кредит”, ПАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України”, ПАТ “ВТБ Банк”, ПАТ “ОТП Банк”, ПАТ КБ “Хрещатик”, ПАТ Банк “Київська Русь”, ПАТ КБ “Фінансова ініціатива” та ПАТ КБ “Преміум”, ПАТ Банк “Траст”, ПАТ КБ “Правекс-банк”, ПАТ АБ “Укргазпромбанк”, ПАТ “Платинум Банк” та ПАТ Перехідний банк “РВС БАНК” [7].

Розвиток економіки є не можливим без розвинутого, стабільного, надійного та ефективного фінансового ринку нашої держави. Таким чином, однією з найважливіших цілей сьогоденного етапу розвитку економіки країни є втілення обґрунтованих та системних реформ у фінансовому секторі для забезпечення додаткових джерел фінансування економічного зростання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Фінансовий ринок має визначальний вплив на функціонування фінансової системи країни і від того наскільки стабільно він функціонуватиме та інтенсивно розвиватиметься, залежатиме і стабільність фінансової системи в цілому.

В Україні слід впровадити цілісну довгострокову стратегію розвитку фінансового сектору України, а також для координації дій різних органів влади в сфері впровадження заходів щодо розвитку фінансового сектору.

Побудова реального і ефективного фінансового ринку потребує закладення в його основу певних принципів:

- вільний доступ до ринкової інформації і ринкових інструментів для всіх учасників фінансового ринку;
- прозорість ринку і реальний захист інвесторів;
- ліквідність фінансових інструментів ринку;

- конкурентоспроможність та ефективність;
- відповідність міжнародним стандартам.

Фінансовий ринок має досить складну внутрішню структуру, і щоб його функціонування досягало найбільшої ефективності тоді, коли задіяні усі його складові. При цьому виконуючі завдання, які покладені на перспективний розвиток та стабільності в цілому, де один із головних, це вдосконалення регулювання фінансового ринку.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України / Укл. Л. Маргорська. – Х : Фактор, 2002. – 184 с.
2. Василик О. Д. Теорія фінансів : підручник / О.Д. Василик. – К.: Ніос, 2003. – 416 с.
3. Захарченков С. П. Обґрунтування концепції дослідження сутності фінансів / С. П. Захарченков. – Х. : Фінанси України, 2009. – 120 с.
4. Опарін В. М. Фінанси (загальна теорія) : навч. посібник / В. М. Опарін. – К. : КНЕУ, 2000. – 164 с.
5. Перощук З. І. Бюджетна система України як складова фінансової системи держави / З. І. Перощук. – К. : Фінансове право, 2011. – 180 с.
6. Сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807. – Назва з екрану.
7. Сайт Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nssmc.gov.ua/fund/analytics>. – Назва з екрану.
8. Школьник І. О. Фінансовий ринок України: сучасний стан і стратегія розвитку, 2008. – 348 с.

В. В. Кононюк. Финансовый рынок как составляющая финансовой системы Украины.

Рассмотрены основные теоретические основы финансовой системы Украины, ее составные звенья и основной механизм ее функционирования. Определена сущность, особенности структуры и роль финансового рынка.

Ключевые слова: финансовая система, финансовый рынок, формы финансового рынка, финансы, субъекты финансового рынка.

V. Kononuk. The financial market as a component of the financial system of Ukraine.

The main theoretical foundations of the financial system of Ukraine and its constituent units and the underlying mechanism of its functioning. The essence, features of the structure and role of the financial market.

Keywords: financial system, financial market, forms of financial market, finance, subjects of financial market

УДК 657.471.122(477)

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ТА УТРИМАННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ В УКРАЇНІ

*Н. М. Крижановська, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті розглядається порядок нарахування та утримання єдиного соціального внеску, визначено позитивні та негативні аспекти його впровадження. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення порядку нарахування та утримання єдиного соціального внеску. Розглянуто загальний підхід до організації та методики здійснення соціальних відрахувань із заробітної плати.

Ключові слова: заробітна плата, єдиний соціальний внесок, ставка єдиного соціального внеску, звітність.

Постановка проблеми. Обов'язкові нарахування та утримання із заробітної плати єдиного соціального внеску перебувають у центрі уваги різних користувачів облікової інформації. Для найманих працівників вони визначають суму заробітної плати, що підлягає виплаті, формують ефективну систему соціального захисту населення. Для суб'єкта господарювання виступають складовою витрат, що визначають собівартості продукції і впливають на фінансовий результат господарської діяльності. Для держави відіграють важливу роль у формуванні надходжень для забезпечення виконання соціальних функцій. Питання ефективної організації пенсійного та соціального страхування цікавлять усіх людей, оскільки воно стосується кожного з нас у певний період життя. Забезпечити належне фінансування виплат для людей пенсійного віку лише державними коштами стає дедалі важче усім країнам світу. У зв'язку із веденням єдиного соціального внеску, питання соціального страхування потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання нарахування та утримання ЄСВ розглядається в роботах таких науковців як: Л. Василенка, І. Журавської, Б. Зайчука, О. Кобилянської, І. Львової, Т. Мельник, О. Самарченко, І. Сухомлина, М. Шавариної, В. Шарманської, В. Яценка та інших.

Постановка задачі. Основною метою є дослідження особливостей нарахування та утримання єдиного соціального внеску в Україні та виокремлення основних переваг та недоліків від запровадження єдиного соціального внеску.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням Закону України "Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування" від 13.03.2015 р. № 2464-17 (далі – Закон № 2464), під єдиним внеском на загальнообов'язкове державне соціальне страхування необхідно розуміти консолідований внесок, збір якого здійснюється до системи загальнообов'язкового державного соціального страхування в

обов'язковому порядку та на регулярній основі з метою забезпечення захисту прав застрахованих осіб і членів їх сімей на отримання страхових виплат за діючими видами загальнообов'язкового державного соціального страхування [5].

Законом України № 2464 визначено, що платниками єдиного внеску є роботодавці, зокрема, підприємства, установи та організації, інші юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України, незалежно від форми власності, виду діяльності та господарювання, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з фізичною особою – підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності відповідно до відомостей з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців), у тому числі філії, представництва, відділення та інші відокремлені підрозділи зазначених підприємств, установ і організацій, інших юридичних осіб, які мають окремий баланс і самостійно ведуть розрахунки із застрахованими особами; військові частини та органи, які виплачують допомогу по тимчасовій непрацездатності, для осіб, зазначених у п. 11 частини першої ст. 4 цього закону. Особи, які, зокрема, отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, також є платниками єдиного внеску.

Роботодавці є страхувальниками для осіб, що отримують допомогу по тимчасовій непрацездатності, які згідно із частиною шостою ст. 7 Закону № 2464 здійснюють нарахування єдиного внеску за таких платників за рахунок сум, на які єдиний внесок нарахований.

Пенсійний фонд згідно з положеннями Закону № 2464 уповноважений вести облік платників ЄСВ, забезпечувати збір і ведення обліку страхових коштів і контролювати їх сплату. Пенсійний фонд розподілятиме суми ЄСВ, що надійшли на рахунок, за видами соціального страхування на централізовані рахунки фондів соціального страхування відповідно до визначених Законом № 2464 пропорцій. Для обліку та ідентифікації платників внеску та застрахованих осіб Пенсійний фонд веде Державний реєстр загальнообов'язкового державного соціального страхування [5].

Облік осіб, зазначених у статті 4 цього Закону, ведеться в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, за погодженням з Пенсійним фондом та фондами загальнообов'язкового державного соціального страхування, а щодо застрахованих осіб, які є учасниками накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування – з національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сферах трудових відносин, соціального захисту населення, та Пенсійним фондом.

Єдиний соціальний внесок складається з двох частин:

- *нарахувань* (так званий внесок зверху) – сплачуються за найманого працівника, але за рахунок коштів роботодавця;

- *утримань* (так званий внесок знизу) – сплачуються роботодавцем за рахунок доходу найманого працівника.

Базою для справляння ЄСВ як у частині нарахувань, так і в частині утримань, є сума нарахованої заробітної плати за видами виплат, що включають основну й додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати. Склад перерахованих виплат визначається Законом України Про затвердження Інструкції про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування від 20.04.2015 р. № 449 (далі по тексту Інструкція № 449) [3].

Не включаються до бази для нарахування та утримання ЄСВ виплати, зазначені в Постанові Кабінету Міністрів України Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюється за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування [4].

Нарахування ЄСВ здійснюється в межах максимальної величини бази нарахування, що дорівнює сімнадцяти розмірам прожиткового мінімуму (далі – ПМ) для працездатних осіб [3]. Розміри максимальної величини бази нарахування єдиного соціального внеску на 2014 рік наведемо в таблиці 1.

Таблиця 1

**Розмір максимальної величини бази нарахування ЄСВ в Україні
на 2014 рік**

Строк дії	Розмір максимальної величини бази нарахування ЄСВ, грн.	Підстава
01.01.2014 р. - 30.06.2014 р.	20706,00	П. 4 ч. 1 ст. 1 Закону № 2464
01.07.2014 р. - 30.09.2014 р.	21250,00	
01.10.2014 р. - 31.12.2014 р.	22117,00	

Джерело: [4]

При нарахуванні ЄСВ на суми лікарняних, відпускних, період яких перевищує один місяць, застосування максимальної величини здійснюється окремо за кожний місяць.

Працівнику, якого вже звільнено, необхідно надати листок непрацездатності – інакше підприємство не матиме підстав для нарахування та виплати лікарняних. У такому випадку оплату перших п'яти днів тимчасової непрацездатності працівнику нараховують і виплачують не в день звільнення, а пізніше. Допомога з Фонду буде виплачена тільки після надходження на окремий рахунок суми коштів, зазначених у заяві-розрахунку. Підприємство після надходження коштів виплачує їх звільненому працівнику.

З огляду на це, виплата лікарняних після дати звільнення працівника не порушує законодавства про працю, але виплатити нараховані лікарняні підприємство зобов'язане в найближчий після нарахування день для виплати зарплати, а допомогу з Фонду – після надходження грошей на рахунок.

Крім того, після звільнення працівника підприємство не несе обов'язку страхувальника, а відповідно, і платника страхових внесків.

Отже, особам, яким після звільнення нараховано допомогу по тимчасовій непрацездатності, єдиний внесок на зазначені суми не нараховується.

Для кожної категорії платників страхових внесків в Законі України про ЄСВ встановлені окремо база нарахування і відповідні ставки єдиного соціального внеску.

За несплату або несвоєчасну сплату єдиного внеску – з 10% до 20% своєчасно не сплачених сум.

Розміри ставок ЄСВ, які нараховує роботодавець на фонд оплати праці (далі – ФОП) наведено в таблиці 2.

Таблиця 2

Ставки нарахувань ЄСВ в Україні

Умови сплати	Ставка ЄСВ
—залежно від класу професійного ризику виробництва, до якого належить кожне окреме підприємство у Фонді нещасних випадків. Оскільки класів ризику є 67, то й розмірів ЄСВ стільки ж, починаючи з 36,76% (1-й клас) і закінчуючи 49,7%	36,76-49,7%
—для бюджетних установ	36,3%
—для роботодавців, які використовують працю найманих працівників із числа осіб льотних екіпажів повітряних суден цивільної авіації і бортоператорів, які виконують спеціальні роботи в польотах	45,96%
—для підприємств, установ і організацій, в яких працюють інваліди не лише на ФОП, а й на суму оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності і допомоги з тимчасової непрацездатності	8,41%
—для підприємств та організацій всеукраїнських громадських організацій інвалідів, зокрема товариств УТОГ та УТОС (в яких кількість інвалідів становить не менш як 50 відсотків загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25 відсотків суми витрат на оплату праці) на ФОП, а також на суми винагороди фізособам за виконання робіт за цивільно-правовими договорами, суми оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності та допомоги з тимчасової непрацездатності	5,3%
—для підприємств та організацій громадських організацій інвалідів (в яких кількість інвалідів становить не менш як 50 відсотків загальної чисельності працюючих, і за умови, що фонд оплати праці таких інвалідів становить не менш як 25 відсотків суми витрат на оплату праці) не лише на ФОП, а й на суму оплати перших 5 днів тимчасової непрацездатності та допомоги з тимчасової непрацездатності	5,5%

Джерело: [4]

Ставки ЄСВ, які утримуються із нарахованих доходів працівників зазначені в таблиці 3.

Таблиця 3

Ставки утримань ЄСВ в Україні

Умови сплати	Ставка ЄСВ
— для фізичних осіб, які виконують роботи (надають послуги) за цивільно-правовими договорами для військовослужбовців (крім військовослужбовців строкової військової служби), осіб рядового і начальницького складу	2,6 %
— з доходів працівників у вигляді оплати перших п'яти днів тимчасової втрати працездатності за рахунок коштів роботодавця та допомоги по тимчасовій непрацездатності	2 %
— для інвалідів, які працюють на підприємствах УТОГ, УТОС	2,85%
— для працівників-громадян України, іноземців; — для громадян України, які працюють у розташованих за межами України дипломатичних представництвах і консульських установах України тощо; — для осіб, які працюють на виборних посадах в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, об'єднаннях громадян — для працівників воєнізованих формувань, гірничорятувальних частин	3,6%
— для платників, які працюють на посадах, робота на яких зараховується до стажу, що дає право на одержання пенсії згідно з відповідним законодавством України	6,1%

Джерело: [4]

Обчислення єдиного внеску здійснюється на підставі бухгалтерських та інших документів, відповідно до яких проводиться нарахування. Сплачувати ЄСВ роботодавці зобов'язані при кожній виплаті заробітної плати не рідше двох разів на місяць, на суми якої нараховується ЄСВ, одночасно з видачею зазначених сум.

З 11.07.2011 р. наказом Міністерства фінансів України від 31.05.2011 р. № 664 були внесені зміни до Інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. У результаті, розрахунки з Фондом соціального страхування з тимчасової втрати працездатності щодо сум допомоги необхідно вести на субрахунку 378 "Розрахунки з державними цільовими фондами" (до змін вели на субрахунку 652), а розрахунки з ЄСВ –

на субрахунку 651 [5]. ЄСВ, що нараховується на суму лікарняних, потрібно відображати у складі тих витрат, у складі яких відображається зарплата відповідного працівника. Водночас, на практиці існує усталений підхід, при якому ці виплати відображають на субрахунку 949 “Інші операційні витрати”.

Підприємці повинні звітувати щодо сум нарахованого ЄСВ за виплатами працівникам згідно з Порядком формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного соціального внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування, затвердженим Міністерством фінансів України від 14.04.2015 р. № 435 (далі – Порядок № 435) [6].

Страхувальники, крім зазначених у пунктах 5, 6 цього розділу, а також страхувальники, зазначені в пунктах 2, 4 цього розділу, які використовують працю фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, передбачених законодавством, чи за цивільно-правовими договорами (крім цивільно-правового договору, укладеного з ФО-підприємцем, якщо виконувані роботи (надавані послуги) відповідають видам діяльності, зазначеним у Єдиному державному реєстрі юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців), у частині подання Звіту за таких осіб зобов’язані формувати та подавати до фіскальних органів Звіт протягом 20 календарних днів, що настають за останнім днем звітного періоду.

Особи, які досягли 16-річного віку та не належать до платників єдиного внеску, визначених пунктами 2-14 частини першої статті 4 Закону, у тому числі іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають або працюють на території України, громадяни України, які постійно проживають або працюють за межами України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, та уклали договір на добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного пенсійного страхування, а також члени фермерського господарства, особистого селянського господарства – на загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, і пенсійне страхування та уклали договір на добровільну участь у системі загальнообов’язкового державного соціального страхування, формують та подають самі за себе Звіт протягом 30 календарних днів після закінчення строків дії договору.

У разі виявлення страхувальником у Звіті після закінчення звітного періоду помилки в реквізитах (крім сум), що стосується страхувальника або застрахованої особи, подаються скасовуючі документи, тобто страхувальник повинен сформувати та подати Звіт за попередній період, який містить: перелік таблиць Звіту, відповідну таблицю зі статусом “скасовуюча” з відомостями, які були помилкові, на одну або декількох застрахованих осіб

та відповідну таблицю зі статусом “початкова” із зазначеними правильними відомостями на одну або декількох застрахованих осіб.

Звіт, сформований для виправлення помилок за попередні звітні періоди, не повинен містити таблиць 1-4 додатка 4 до цього Порядку. При цьому внесення змін до сум нарахованої заробітної плати або доходу та у зв'язку з цим до нарахованих сум єдиного внеску за звітний місяць при формуванні і поданні скасовуючих документів не допускається [6].

До переваг введення єдиного соціального внеску можна віднести:

- вигоду для роботодавців, бо немає потреби реєструватися у чотирьох державних соціальних фондах, сплачувати внески, подаючи в банк шість платіжних доручень на перечислення, подавати чотири звіти, вистояти чотири черги для того, щоб здати ці звіти;

- єдину базу платників внеску, яка дасть змогу швидше виявляти порушників, зокрема тих, хто платить внески не до всіх фондів або не в повному обсязі;

- зростання надходжень до соціальних фондів, що дасть змогу збільшувати розміри страхових виплат, ввести в майбутньому, з використанням єдиної системи збирання внесків, другий рівень обов'язкового пенсійного страхування (накопичувальні рахунки) та обов'язкове медичне соціальне страхування.

Поряд із зазначеними перевагами існує ряд недоліків введення єдиного соціального внеску, а саме: утримання із заробітної плати не зменшились, прослідковується збільшення об'єму роботи та відповідальності за контролем сплати ЄСВ.

Висновки. Введення єдиного соціального внеску значно полегшує життя роботодавцям та підприємцям у частині адміністрування нарахування та сплати внесків на пенсійне та соціальне страхування. Із запровадженням ЄСВ скоротилася трудомістка та паперова робота бухгалтерів, оскільки замість чотирьох соціальних внесків тепер необхідно нараховувати та утримувати лише один, що в свою чергу полегшує і процес звітування.

Проте, якщо звернути увагу на ставки, які встановлюються, наприклад, для підприємців на спрощеній системі оподаткування, то знову збільшується сума, яку підприємець повинен сплачувати щомісяця.

Єдиний соціальний внесок повинен бути сплачений не пізніше 20 числа місяця наступного за звітним. Роботодавці повинні сплачувати єдиний внесок під час кожної виплати заробітної плати. Сплата єдиного внеску відбувається шляхом перерахування коштів на відповідний банківський рахунок.

Проте, до недоліків запровадження ЄСВ слід віднести достатньо високі штрафи за несвоечасність сплати та допущення помилок при нарахуванні та утриманні ЄСВ, також збільшення соціального навантаження на фізичних осіб-підприємців, адже вони окрім єдиного податку, зобов'язані сплачувати ЄСВ від розміру мінімальної заробітної плати незалежно від суми доходу.

В цілому, запровадження ЄСВ є позитивним кроком у реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, проте, потребує подальшого вдосконалення.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих норм Податкового кодексу України [Електронний ресурс] : Закон України від 07.07.2011 р. № 3609-VI. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3609-17>. — Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
2. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2011 р. № 664 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0730-11>.— Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
3. Про затвердження Інструкції про порядок нарахування та сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: наказ Міністерства фінансів України від 20.04.2015 р. № 449 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0508-15>. — Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
4. Про затвердження переліку видів виплат, що здійснюється за рахунок коштів роботодавців, на які не нараховується єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова Кабінету Міністрів України від 22.12.2010 р. № 1170 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1170-2010-%D0%BF>.—Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
5. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: Закон України від 13.03.2015 р. № 2464 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>. — Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
6. Про порядок формування та подання страхувальниками звіту щодо сум нарахованого єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування: постанова від 14.04.2015 р. № 435 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0460-15>. — Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.
7. Розміри максимальної величини бази нарахування ЄСВ [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.nibu.factor.ua/ukr/info/ecv/max_ecv. — Дата останнього доступу: 05.10.2015 р.

Н. М. Крыжановская. Особенности начисления и удерживания единого социального взноса в Украине.

В статье рассматривается порядок начисления и удержания единого социального взноса, определены положительные и отрицательные аспекты его внедрения. Проанализированы нормативно-правовое обеспечение порядка начисления и удержания единого социального взноса. Рассмотрены общий подход к организации и методики осуществления социальных отчислений с заработной платы.

Ключевые слова: заработная плата, единый социальный взнос, ставка единого социального взноса, отчетность.

N. Kryzhanovska. Features of calculation and maintenance single social contribution in Ukraine.

The article deals with the procedure of calculation and maintenance of the single social contribution, defined the positive and negative aspects of its implementation. The regulatory and

legal provision of order of charging and withholding single social payment was analyzed. The general approach to organization and methods carrying out social payments from the wage was reviewed.

Keywords: wage, single social payment, rate of single social payment, reporting.

УДК 351.822(477)

ВАЛЮТНІ РЕЗЕРВИ: ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ, РОЗМІЩЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ

Т. В. Молчанова, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н., доцент Лункіна Т. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті аналізується міжнародний досвід формування, розміщення і використання національних золотовалютних резервів. Проведено порівняльний аналіз з іншими країнами світу. Визначена проблема зберігання валютних резервів та установлено напрями покращення даної проблеми.

Ключові поняття: валютні резерви, золотовалютні резерви, міжнародні запозичення, валюта, резерви центральних банків, валюта інтервенція.

Постановка проблеми. У результаті сприятливої кон'юнктури на світових ринках, що обумовлює зростання доходів від експорту і падіння цін на імпорт, а отже, і зниження імпортних витрат, спостерігається ріст обсягу офіційних валютних резервів країни. І навпаки, падіння цін на експорт поряд із подорожчанням імпорту і появою негативного сальдо торгівельного балансу неминуче спричиняє за собою скорочення валютних резервів. З метою підтримки валютних резервів на прийнятному для тієї або іншої країни рівні центральні банки здійснюють цілий комплекс заходів, іменованих управлінням валютними резервами. За попередніми даними міжнародні резерви України на 01 вересня 2015 року становили 12 млрд 617 млн. дол. США в еквіваленті. У серпні відбулося зростання обсягу міжнародних резервів на 2 млрд. 241 млн. дол. США.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальність згаданих проблем підтверджується дослідженнями вітчизняних і зарубіжних фахівців, зокрема О. Дзюблюка, М. Савлука, А. Мороза, О. Лупіна. Результати досліджень щодо формування оптимальної структури золотовалютних резервів у розрізі окремих складових, з урахуванням економічних та політичних особливостей певної країни наведено в працях Ф. Журавки. Значну увагу науковці приділяють дослідженню питань побудови ефективного механізму управління валютними резервами. Вагомий внесок у даній сфері зроблено Г. Заблоцькою та іншими.

Метою є аналіз міжнародного досвіду формування, розміщення і використання національних золотовалютних резервів, визначити напрями

ефективного використання накопичених золотовалютних резервів з метою послаблення негативних наслідків фінансової кризи для національної економіки.

Викладення основного матеріалу. Валютні або золотовалютні резерви (англ. *Foreign exchange reserves*) – запаси іноземних фінансових активів, які належать державі і перебувають у розпорядженні органів грошово-кредитного регулювання і можуть бути реально використані на регулятивні та інші потреби, що мають загальноекономічне значення.

Раніше державні резерви створювалися в золоті, але за наслідками конференції в Бреттон-Вудсі (з 1 по 22 липня 1944), Сполучені Штати Америки забезпечили підтримку долара США як світової валюти за рахунок зобов'язання забезпечувати конвертацію доларів США і золото. В процесі переходу від Золотого стандарту до вільної конвертації, долар США став одним з видів світових грошей, разом із золотом. Згодом, після краху Бреттон-Вудської системи в 1971, США відмовилися від конвертації долара США в золото, але з урахуванням того, що частка долара США в світових розрахунках є домінуючою, долар США залишається головною резервною валютою, і більшість центральних банків продовжують зберігати великі обсяги міжнародних резервів в доларах США. Зміна валютної структури міжнародних резервів у світі показує, що на рубежі 20-21 століть найбільш укріпили свої валюти США і Англія. Тільки створенням євро провідні континентальні країни Європи змогли протистояти тенденції надмірного посилення цих валют [1].

Відповідно до постанови НБУ “Про Офіційний валютний резерв та валютні операції Національного банку України” та Закону України про “Національний банк України” формування золотовалютних резервів України здійснюється за рахунок: власних коштів Національного банку України (прибутку) згідно з розподілом, затвердженим Правлінням банку; купівлі монетарного золота та іноземної валюти; залучення Національним банком валютних коштів від міжнародних фінансових організацій, центральних банків іноземних держав та інших кредиторів; емісійних коштів у межах загального обсягу емісії, затвердженого Верховною Радою України за поданням Національного банку України і Кабінету Міністрів України; позичкових коштів згідно з угодами, укладеними Національним банком України і Кабінетом Міністрів України з Міжнародним валютним фондом та іншими міжнародними кредитно-фінансовими, організаціями [2].

Розміщення золотовалютних резервів має важливе значення для страхування їх від знецінення й отримання додаткових доходів і збільшення обсягів.

Загальний рівень офіційних валютних резервів залежить від таких чинників:

1. Стану зовнішньої торгівлі. За сприятливої кон'юнктури на світових ринках, в разі зростання прибутків від експорту й падіння цін на імпорту, а відповідно і падіння імпортних витрат збільшуються обсяги офіційних

валютних резервів країни. Якщо ціни на експорт знижуються, відповідно дорожчає імпорт та з'являється негативне сальдо торговельного балансу, що скорочує валютні резерви.

2. Урівноваженості платіжного балансу. Погіршення платіжного балансу призводить до падіння курсу національної грошової одиниці, збільшення потреб країни у валютних резервах, які використовують для регулювання курсу.

3. Режиму валютних обмежень. В окремих країнах обмін національної валюти на іноземну валюту без обмежень може зменшувати обсяги валютних резервів.

4. Інвестиційного клімату. За сприятливого інвестиційного клімату іноземний капітал надходить до країни.

5. Купівлі національної валюти за іноземну зростають, що збільшує валютні резерви.

6. Характеру політики інтервенцій. З метою стримання курсу національної грошової одиниці центральний банк може здійснювати значні валютні інтервенції, що скорочує обсяги валютних резервів.

7. Режиму валютних курсів. Плаваючий валютний курс зменшує потребу країни у валютних резервах, бо вільні коливання курсу автоматично ліквідують дисбаланси платежів і перешкоджають спекулятивним потокам капіталу. Фіксований курс може спричинити підвищення потреби країни у валютних резервах, оскільки його підтримання на певному рівні потребує значних коштів в іноземній валюті для валютних інтервенцій [3].

Фактична структура золотовалютних резервів України характеризується наявністю значної частки вільноконвертованої валюти, частка якої становить, у середньому 96% вартості загальних валютних резервів протягом всього періоду дослідження. Основу резервів у іноземній валюті становлять цінні папери нерезидентів. Протягом усього періоду діяльності Національного банку України включно до 2008 року золотовалютні резерви зростали. Протягом 2008-2013 рр. унаслідок негативного впливу світової фінансової кризи обсяг золотовалютних резервів зазнавав значних коливань.

Основним джерелом коштів для поповнення офіційних золотовалютних резервів Національного банку України до 1995 року були надходження від обов'язкового продажу валютної виручки експортерів. Після відміни вимоги щодо обов'язкового продажу валюти поповнення золотовалютних резервів проводиться шляхом: купівлі монетарного золота та іноземної валюти; отримання доходів від операцій з іноземною валютою, банківськими металами та іншими міжнародно визнаними резервними активами; залучення валютних коштів від міжнародних фінансових організацій (переважно, МВФ), центральних банків іноземних держав та інших кредиторів. Протягом кризового та посткризового періоду основною метою управління золотовалютними резервами було забезпечення оптимального співвідношення рівнів захищеності, ліквідності й дохідності,

що забезпечувало виконання функцій Національного банку України, визначених чинним законодавством України. Контроль за кредитним ризиком забезпечувався шляхом встановлення кредитних лімітів банкам-контрагентам. Оптимальний рівень валютного та процентного ризиків забезпечувався шляхом диверсифікації міжнародних резервів. Більша частина коштів золотовалютних резервів зберігалась у державних цінних паперах та на депозитних рахунках. Ліквідність золотовалютних резервів визначалася рівнем ліквідності вільно конвертованих валют, фінансових інструментів або фінансового ринку.

Таблиця 1

Обсяги золотовалютних валютних резервів НБУ у 2009-2013 рр.

Період	Золотовалютні валютні резерви НБУ	
	Абсолютний показник (млн дол. США)	Темп зростання (до попереднього року, %)
2009	26 505,0	–
2010	34 576,0	130,5
2011	31 795,0	91,6
2012	24 546,0	77,2
2013	0 417,0	83,2
На 01.12.2014	9 965,9	48,8

Джерело: [1]

Падіння обсягів ЗВР протягом зазначеного періоду обумовлювалося багатьма причинами, серед яких до головних можна віднести: жорстку монетарну політику з підтримки стабільності гривні, що проводилася у 2011-2012 рр.; великий вплив капіталу у 2013-2014 рр., пов'язаний з політичною нестабільністю; погашення зовнішніх боргових зобов'язань України перед іноземними кредиторами і, зокрема перед МВФ; стрімкою девальвацією гривні – на 97,3% протягом поточного року [4, с. 76].

За даними прес-служби НБУ протягом серпня 2015 року золотовалютні резерви Національного банку України зросли на 2 млрд 241 млн доларів США і станом на 1 вересня становлять 12 млрд 617 млн доларів. Це майже вдвічі більше, ніж на початку цього року. “Цьому сприяло, насамперед, надходження від МВФ чергового траншу кредиту за програмою EFF у сумі 1 млрд 649,7 млн доларів США. Також збільшення резервів відбулося завдяки надходженню на користь уряду 508,1 млн доларів США від Міжнародного банку реконструкції та розвитку та Європейської комісії. Крім того, надходження від операції swap та конвертації китайських юанів становили 403,3 млн доларів США. У серпні Національний банк також продовжував купувати іноземну валюту на міжбанківському валютному ринку. Чиста купівля валюти регулятором становила 9,2 млн доларів США” [2].

У НБУ констатують, що зростання міжнародних резервів відбулося, незважаючи на необхідність здійснення значних платежів з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті. На ці цілі було спрямовано 249,2 млн доларів США. Зокрема, у серпні було перераховано 69,9 млн доларів США на обслуговування за облігаціями зовнішньої державної позики та державними цінними паперами, а також 49,5 млн доларів США платежів уряду та Національного банку на користь МВФ [5].

Із змінами, що відбулися в розподілі частки різних країн у міжнародних торговельних операціях, зростанням ролі Західної Європи та Японії у світовій торгівлі в офіційних валютних резервах центральних банків відбулися адекватні зміни, що відображали вже багатовалютний стандарт Ямайської системи. До золотовалютних резервів нарівні із долларом США були включені також більш стабільні європейські валюти (німецька марка і швейцарський франк) та японська єна.

Сьогодні структура резервів центральних банків значною мірою визначається оцінкою перспектив економічного розвитку США та Західної Європи, що впливає на частку, відповідно, долара і євро у складі золотовалютних резервів.

Незважаючи на поступове зниження за останні десятиліття позицій долара США, він усе ще залишається провідною резервною валютою світу. Саме у доларах утримують свої резерви центральні банки більшості країн світу. І це попри те, що частка Сполучених Штатів у світовій торгівлі (15%) майже удвічі менша за відповідну частку країн Євросоюзу (близько 34%). А протиріччя, які супроводжують реалізацію монетарної політики різних країн ЄС, проблеми дотримання бюджетної дисципліни, значні витрати, пов'язані з інтеграцією нових членів, можуть обумовити нестабільність становища нової європейської валюти, а відповідно і досить тривалу перспективу перебування долара у ролі провідної резервної валюти [6].

Таблиця 2

Рівень міжнародних резервів, млрд грн

№	Країна	млрд. USD (на кінець місяця)
1	 КНР	\$ 3,497 (червень 2013)
2	 Японія	\$ 1,274 (Жовтень 2012)
-	 Єврозона	\$ 903 (Серпень 2012)
3	 Саудівська Аравія	\$ 614 (Серпень 2012)
4	 Швейцарія	\$ 530 (Жовтень 2012)
5	 Китайська Республіка (Тайвань)	\$ 421.48 (Жовтень 2014)
6	 Росія	\$ 366.3 (13 лютого 2015)
7	 Бразилія	\$ 364,290 (Вересень 2014)
8	 Південна Корея	\$ 354,756 (Вересень 2014)
-	 Гонконг (КНР)	\$ 318,860 (Серпень 2014)
9	 Індія	\$ 288 (Вересень 2014)
10	 Німеччина	\$ 258 (Вересень 2012)

Джерело: [3]

Інтервенційне використання золотовалютних резервів пов'язане з проведенням політики валютної інтервенції. Якщо в країні відбувається економічне зростання та досягнута макроекономічна стабілізація, політика валютної інтервенції стає вирішальним інструментом валютного регулювання. За наявності в країні економічної кризи, фінансової розбалансованості тощо цього інструменту виявляється недостатньо. Широке його застосування в таких умовах може призвести до повної втрати золотовалютних резервів держави. Перед такою загрозою опинилася Україна восени 1998 році після тривалих спроб утримати гривню в межах “валютного коридору” методом валютної інтервенції, унаслідок чого золотовалютний резерв скоротився з 2,5 млрд дол. США на кінець 1997 р. до приблизно 800,0 млн дол. у жовтні 1998 р. Тому в умовах кризового стану економіки політика валютної інтервенції повинна застосовуватися надто виважено і в комплексі з іншими заходами регулювання попиту і пропозиції на валютному ринку (фінансово-бюджетна політика, квотування та ліцензування, кредитно-емісійна політика, нормування використання валютної виручки, регулювання цін тощо).

Проте і в умовах економічної кризи, коли роль інтервенційної політики перестає бути ключовою, значення її зовсім не втрачається. Жодний з інших регулятивних інструментів не може забезпечити достатньої рівноваги на грошовому ринку, якщо не буде доповнений і підтриманий дійовими інтервенційними заходами. Тому навіть в умовах жорсткої економічної та фінансової кризи в Україні в 1991-2000 роках валютна інтервенція залишалася одним із найдійовіших інструментів в арсеналі НБУ при проведенні стабілізаційної монетарної політики.

Ефективність політики валютної інтервенції залежить не тільки від виваженості технології її проведення, а й від багатьох інших обставин, у тому числі від обсягу та структури золотовалютних резервів. Якщо держава має у своєму розпорядженні значні обсяги валютних резервів, вона зможе інтервенційними заходами локалізувати будь-які чинники, що спричинюють порушення рівноваги на валютному ринку, і втримати курс валюти на потрібному рівні. Тому всі країни світу ведуть наполегливу боротьбу за накопичення золотовалютних резервів – навіть в умовах, коли стан економіки не сприяє цьому. Характерно, що МВФ у своїй політиці надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються, у тому числі новоствореним державам, вимагає від них накопичення золотовалютних резервів і навіть надає для цього на досить ліберальних умовах валютні кредити. Такі кредити надаються й Україні, вони відіграли важливу роль у формуванні її резервних активів у найскладніший період її економічного розвитку.

1. Слід невідкладно проаналізувати чинне законодавство щодо формування, розміщення та використання золотовалютних резервів української держави. Неприпустимо, щоб цей різновид власності держави (суспільства), призначений для фінансового забезпечення і вирішення

особливо важливих, проблемних завдань, використовувався в безконтрольному режимі керівництвом Національного банку.

2. На часі кардинальні зміни Закону України “Про Національний банк України”, який за своїм змістом, закладеними привілеями і свободами суперечить Конституції України. Лише в такому разі з’являться реальні передумови для виходу із критичної фінансово-економічної ситуації, що склалася у країні.

3. Україн назріло вирішення питання щодо налагодження узгодженої взаємодії, чіткого розмежування цілей, функцій і відповідальності Національного банку та Уряду і водночас інституціонального визначення способів координації їх дій Верховною Радою України, що стане підґрунтям для стабілізації розвитку фінансово-економічного сектору країни.

4. Керівництво України, врешті-решт, мусить аналізувати та застосовувати світову практику формування, розміщення і використання валютних резервів. А для цього необхідно для початку навчитися прислухатися до порад та рекомендацій професійних, політично незаангажованих науковців, зокрема, фахівців із макроекономіки та фінансового права. Отже, розміри централізованих резервів як запасу світової ліквідності визначаються:

- обсягами платежів за зовнішніми зобов’язаннями держави та недержавних економічних суб’єктів;
- рівнем збалансованості платіжного балансу країни;
- рівнем інтегрованості національної економіки у світову та розвиненістю доступу резидентів до міжнародних валютних ринків [7].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, основними завданнями Національного банку є формування оптимальної структури офіційних золотовалютних резервів. Аналіз сучасної структури резервів України дає змогу зробити висновки, що вони недостатні та недосконалі, а основною проблемою є недостатній рівень їх диверсифікації. Формування належної структури золотовалютних резервів Національного банком дає йому змогу належним чином виконувати власні функції з регулювання валютних відносин передусім у плані підтримання зовнішньої стабільності національних грошей і рівноваги платіжного балансу. Крім того, валютні резерви – це важливий складник емісійного механізму і один із видів забезпечення національних грошей у складі активів Національного банку. А тому оптимальна структура валютних резервів також є одним із факторів гарантії стабільності внутрішнього грошового обігу в країні.

Для збереження умов стабільного функціонування валютного ринку і забезпечення позитивного впливу курсової політики на економіку та макроекономічні чинники необхідно здійснити комплекс заходів державної економічної політики:

1. Щодо державного стимулювання та підтримки українського експорту.

2. Державного стимулювання прямих іноземних інвестицій і створення сприятливого інвестиційного середовища.

3. Формування системи ефективного управління зовнішнім державним боргом і зменшення витрат на його погашення та обслуговування.

Список використаних джерел

1. Береславська О. І. Золотовалютні резерви України : джерела поповнення та ефективність управління – 2014. - 12 с.
2. Валютні резерви [Електронний ресурс] : Вікіпедія. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>. – Назва з екрану
3. Золотовалютні резерви Нацбанку від початку року зросли вдвічі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tsn.ua/groshi/zolotovalyutni-rezervi-nacbanku-vid-pochatku-roku-zrosli-vidvichi-487912.html>. – Назва з екрану
4. Мир в движении/ В. Колодко / Пер. с пол. – М.: Магистр, 2009. – 575 с.
5. Про Національний банк України [Електронний ресурс] : Закон України від 20 травня 1999 року № 679-XIV (зі змінами і доповненнями) – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/679-14>. – Назва з екрану
6. Інституціоналізм і проблеми економічної поведінки в перехідній економіці / О.О. Прутська. – К. : Логос. – 2003. – 266 с.
7. Рябченко П. Ф. Иностранные инвестиции в экономику Украины в конце XIX - начале XX веков – П.Ф. Рябченко Мир Денег –2015.– 30 с.

Т. В. Молчанова. Валютные резервы: проблемы формирования, размещения и использования.

Проанализировано международный опыт формирования, размещения и использования национальных золотовалютных резервов, определено путь эффективного использования накопленных золотовалютных резервов с целью ослабления негативных последствий финансового кризиса для национальной экономики.

Ключевые слова: валютные резервы, золотовалютные резервы, международные заимствования, валюта, резервы центральных банков, валюта интервенция.

T. Molchanova. Foreign exchange reserves: problems of formation, placement and use.

The state public international experience of formation, distribution and use of national foreign exchange reserves, defined the way of effective use of accumulated foreign exchange reserves to mitigate the negative effects of the financial crisis on the national economy.

Key concepts: foreign exchange reserves, gold reserves, international borrowing, the currency reserves of central banks, currency intervention.

УДК 336.77:339.564:631.145

КРЕДИТУВАННЯ ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*І. Б. Грицьків, студент обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У роботі розкрито сутність кредитних банківських операцій, досліджено зміст процесу кредитування експортоорієнтованих підприємств, чинники, які впливають на його ефективність. Використано теоретичні положення та методичні засади щодо процесу кредитування експортоорієнтованого підприємства. Виявлено особливості банківського кредитування експортоорієнтованих підприємств в Україні. Розглянуто види банківських кредитів, які пропонують вітчизняні банки підприємствам-експортерам.

Ключові слова: процес кредитування, експортоорієнтовані підприємства, конкурентоспроможність, кредитоспроможність, виробничо-інвестиційний потенціал, експортне виробництво, конкурентна стратегія, міжнародний ринок.

Постановка проблеми. В Україні недостатньо розвинені кредитно-інвестиційні операції в інтересах стимулювання національного експортного виробництва, що зумовлено передусім становищем фінансового ринку, недосконалістю його нормативно-правового забезпечення та браком кредитних ресурсів. Тож актуального значення набуває необхідність удосконалення діяльності банків, яка пов'язана з кредитуванням експортоорієнтованих підприємств. Процес банківського кредитування має бути організований у такий спосіб, щоб його реалізація сприяла підвищенню прибутку і мінімізації ризиків, що залежить від механізму надання і погашення позичок таким підприємствам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у розвиток кредитування підприємств, вивчення ролі кредиту в фінансуванні інвестиційних проектів зробили відомі західні вчені: К. Ф. Блумфілд, П. Массе, М. Міллер, О. Моргенштерн, Дж. Фон Нейман, С. П. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Й. Шумпетер; російські вчені – економісти Г.І. Бірман, В.В. Ковальов, О.І. Лаврушин, Я.С. Мелкумов, О.Л. Смірнов, В.М. Усоскін. Серед українських науковців, праці яких присвячено дослідженню згаданих проблем, варто назвати І.О. Бланка, О.В. Васюренка, М.І. Крупку, В.Д. Лагутіна, Д.Г. Лук'яненко, Б.Л. Луціва, А.М. Мороза, А.А. Пересаду, Л.О. Примостку, М.І. Савлука, С.І. Юрія.

Незважаючи на значний прогрес у розробці нових механізмів кредитування, ряд питань, пов'язаних з діяльністю експортоорієнтованих підприємств в Україні, є недостатньо вивченими вітчизняними фахівцями і потребує подальших досліджень теоретико-методичних засад і вдосконалення практики кредитування цих підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження процесу кредитування експортоорієнтованих підприємств, спрямованого на підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на міжнародному ринку.

Виклад основного матеріалу досліджень. У розвинутому ринковому господарстві кредитування зовнішньоекономічної діяльності підприємств має особливості такого процесу: забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів між сторонами; активізує накопичення капіталу в рамках світового господарства; прискорює процес реалізації товарів, послуг, інтелектуальної власності суб'єктами господарювання на міжнародному рівні [5].

Базовими елементами системи кредитування експортоорієнтованих підприємств є суб'єкти, об'єкти кредиту та забезпечення кредиту. До суб'єктів кредитування відносять у першу чергу фінансово-кредитні установи, серед яких основне місце посідають банки. Позичальником виступає експортоорієнтоване підприємство. У статті розглянуто можливості, які відкриває експортна діяльність для підприємств, її важливість для економічного розвитку країни. Аналізуючи діяльність експортоорієнтованих підприємств як підприємств, що здійснюють експорт продукції, робіт, послуг і мають на меті одержання прибутку від виробничої або інших видів господарської діяльності були виявлені такі особливості їх функціонування:

- експортна діяльність підприємств контролюється на державному рівні;
- структура експорту та експортний потенціал визначають конкурентоспроможність держави на міжнародному рівні, її статус і місце в світовому господарстві;
- система світових цін, а також міжнародні стандарти якості продукції обумовлюють конкурентоспроможність продукції підприємств за ціновими і якісними параметрами;
- експортна діяльність підприємств передбачає проведення валютних операцій і міжнародних розрахунків, що пов'язано з наявністю різноманітних ризиків, у тому числі фінансових і політичних [4].

Залежно від функцій, які виконує суб'єкт кредитування, запропоновано класифікацію у системі кредитування експортоорієнтованих підприємств за видами кредитів. За галузевою спрямованістю експортоорієнтованих підприємств доцільно класифікувати кредити на промислові, сільськогосподарські, торгові. Для кожного виду кредитів суб'єкти кредитування повинні керуватися банківськими інструкціями, які регламентують порядок видачі та погашення кредиту і відповідну організацію процесу кредитування. Види кредитів у системі кредитування експортоорієнтованих підприємств розрізняють також за строками і видами платежу, його забезпеченістю, ступенем ризику.

Банківське кредитування експортоорієнтованих підприємств необхідно поділяти залежно від об'єкта кредитування та впливу кредиту на

конкурентоспроможність позичальника стосовно: зовнішньоторговельних угод підприємств-експортерів; інвестиційних проектів створення, розширення або модернізації експортного виробництва.

Система кредитування експортоорієнтованих підприємств має особливості, пов'язані зі специфікою функціонування суб'єкта кредитування – експортоорієнтованого підприємства [3].

Кредитні ресурси банків мають бути спрямовані на розвиток конкурентоспроможних суб'єктів господарювання, бо саме рівень конкурентоспроможності визначає місце підприємств на міжнародному ринку, а також рівень конкурентоспроможності галузі і національної економіки. Для вартісної оцінки, аналізу структурних змін та можливостей ефективного залучення і використання виробничо-інвестиційної ресурсної бази розвитку зовнішньоекономічної діяльності, зокрема експортного виробництва, у дослідженні запропоновано використання показників виробничо-інвестиційного потенціалу експортного виробництва.

Розвинена економіка базується на акумуляції заощаджень населення і тимчасово вільних коштах підприємств через кредитний і фондовий ринки. Український фондовий ринок поки що є здебільшого приватизаційним, а не інвестиційним механізмом. На сучасному етапі розвитку економіки України важливим джерелом інвестиційного розвитку експортного виробництва має стати кредит. Через короткострокове та довгострокове кредитування експортоорієнтованих підприємств банки по-різному впливають на конкурентоспроможність цих підприємств на міжнародному ринку. При короткостроковому кредитуванні конкурентні переваги підприємств на міжнародному ринку досягаються завдяки ціновим параметрам, у разі довгострокового кредитування – через цінові та нецінові параметри. Збільшення обсягів банківського кредитування експортної діяльності підприємств сприяло збільшенню обсягів експорту.

Динаміка кредитування експорту представлена на (рис.1).

Збільшення обсягів кредитування, перш за все, пов'язано зі зменшенням вартості кредитних ресурсів, стабілізацією валютних курсів та зацікавленістю банків у наданні кредитів експортоорієнтованим підприємствам через стійкі надходження у валюті, що забезпечує погашення боргу і одержання відсотків; використання валютних контрактів підприємства – позичальника як заставу при наданні позички; високу конкурентоспроможність клієнтів.

Але частина кредитування експортної діяльності підприємства у загальному обсязі банківських кредитів має тенденцію до постійного зниження.

Економічно ефективний експорт є надзвичайно важливим чинником розвитку економіки України, що зумовлює необхідність розширення банківського кредитування експортної діяльності підприємств як однієї з найважливіших форм стимулювання зовнішньоекономічної діяльності та розвитку зовнішньоекономічних відносин країни [3].

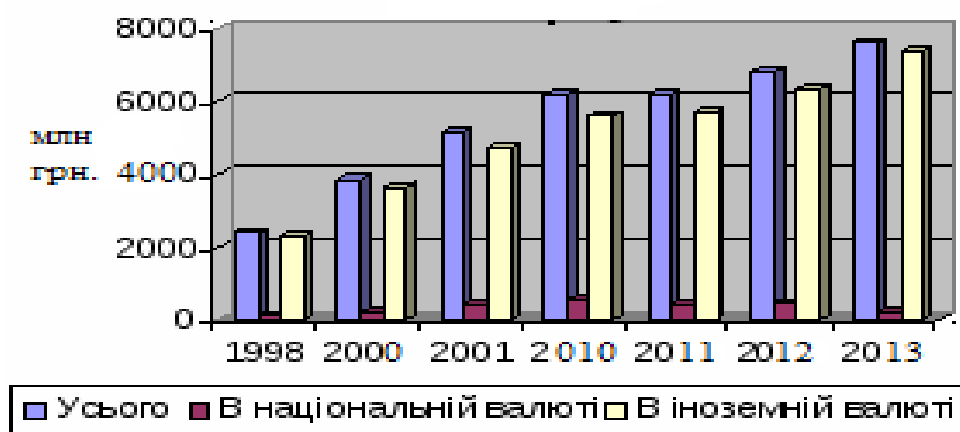

Рис. 1. Динаміка кредитування експорту та його обсягів в Україні,
млн грн

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [2]

В Україні з метою обслуговування суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності було створено Державний експортно-імпортний банк України – Укрексімбанк. Проте дослідження сучасного стану банківського кредитування експортної діяльності вітчизняних підприємств засвідчило, що з часом його функції стали ширшими, що перетворило Укрексімбанк на універсальний банк. Великим досягненням банку у сфері кредитування експортоорієнтованих підприємств було запровадження спільно зі Світовим банком Проєкту розвитку експорту (ПРЕ) для України [1].

Кредитування експортної діяльності здійснюють і деякі комерційні банки. Однак комерційні банки кредитують експортерів на умовах, подібних до кредитування інших юридичних осіб. Вартість кредитів для українських підприємств-експортерів є високою, що обмежує можливості їх використання; особливо це стосується підприємств малого і середнього бізнесу.

За результатами аналізу вимог банків щодо кредитів, наданих найбільшим підприємствам-експортерам України за 2007-2013 роки (табл. 1), визначено динаміку та умови банківського кредитування експортної діяльності підприємств в Україні.

Виявлено, що українські банки пропонують підприємствам-експортерам в основному коротко- і середньострокові кредити, у тому числі овердрафт, факторинг, врахування векселів, а також надають послуги гарантійного та кредитного характеру: авалування векселів, акредитив, банківські гарантії. Проте рівень розвитку даних видів банківського кредитування експортної діяльності в Україні залишається низьким.

Важливу роль у процесі банківського кредитування експортної діяльності підприємств відіграє держава, яка, реалізуючи свою політику у

даній сфері, використовує цілу низку інструментів (рис. 2), вагоме місце серед яких займають кредитно-фінансові.

Таблиця 1

Кредити, надані українськими банками найбільшим підприємствам-експортерам за 2007-2013 рр.

Назва банку	Середня відсоткова ставка, % річних	Обсяг кредитів, тис грн	Частка в загальному обсязі кредитів, %
ПриватБанк	33,6	2 587 205,40	76,31%
РайффайзенБанкАваль	35	303 427,70	8,95%
Альфа-Банк	32	160 539,90	4,73%
Кредитпромбанк	34	117 366,00	3,46%
Промінвестбанк	35,5	86 488,80	2,55%
Укрсоцбанк	34	38 713,00	1,14%
Донгорбанк	36	32 856,00	0,97%
Індустріально-експортний банк	31	34 501,00	1,02%
Камбіо	29	18 003,00	0,53%
УкрСиббанком	25	6 500,00	0,19%
Кредит-Дніпро	24	2 957,00	0,09%
Перший Український міжнародний банк	23	2 000,00	0,06%
Разом	X	3 390 557,80	100%

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [2]

За допомогою кредитно-фінансових інструментів держава здійснює фінансове стимулювання експорту, компенсуючи підприємствам більш високі ризики та витрати при реалізації товарів і послуг за кордон порівняно з ризиками та витратами підприємств, що орієнтуються на збут продукції на внутрішньому ринку. Водночас через впровадження кредитно-фінансових інструментів, а саме – компенсуючи різницю у процентних ставках, надаючи гарантії та здійснюючи страхування експортних кредитів, держава мотивує банківські установи здійснювати кредитування підприємств-експортерів.

Досліджуючи Миколаївську область, то одне з провідних експортоорієнтованих підприємств – виробників зернових та олійних культур “НІБУЛОН” кредитує Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР). В цьому році він організовує синдикуване кредитне фінансування в розмірі \$130 млн. ЄБРР успішно працює з “Нібулоном” з 2010 р. На сьогодні банк вже виділив компанії в загальній складності майже \$200 млн.

Українські банки мають недостатню нормативну базу стосовно організації кредитування експортоорієнтованих підприємств, хоча у банках і наявні загальні організаційні бази, що узагальнюють міжнародний та вітчизняний досвід і дозволяють банкам підвищити ефективність процесу кредитування експортоорієнтованих підприємств, забезпечити повернення

кредиту. Крім того, капіталізація українських банків є вкрай недостатньою для задоволення внутрішнього попиту національних підприємств у кредитних ресурсах [5].

Рис. 2. Класифікація інструментів стимулювання експорту

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [3]

Дослідження практики експортної діяльності вітчизняних підприємств дозволило зробити висновок, що в Україні є недостатнім рівень державної підтримки експортерів: такі інструменти, як державне кредитування експорту, страхування та гарантування експортних кредитів, не використовуються, а також відсутня законодавчо-правова база, яка б врегульовувала цю сферу.

Висновки. Отже, розвиток кредитування експортоорієнтованих підприємств ставить особливі вимоги до формування відповідної ресурсної бази банківських установ. Це мають бути стабільні та керовані ресурси, терміни перебування яких у розпорядженні банку адекватні термінам відповідних активів. Активізація операцій банків з кредитування експортоорієнтованих підприємств пов'язується із забезпечення з боку держави гарантій для кредиторів та експортоорієнтованих підприємств. Це стосується звільнення від податків прибутку банків, який спрямовуватиметься на капіталізацію коштів експортоорієнтованих підприємств, які інвестуватимуться в банки, законодавче забезпечення прав кредиторів і створення відповідної інфраструктури, яка буде сприяти зниженню банківських ризиків по операціям з кредитування експортоорієнтованих підприємств.

Список використаних джерел

1. Банківська справа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pulib.if.ua/part/4553>.

2. Бережна Л. В. Програми міжнародного кредитування в Україні: стан та перспективи розвитку [Електронний ресурс] / Л. В. Бережна, О. І. Снитюк – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/znpchdtu/2008_21_1/articles/Finansi/11_Beregna.pdf.

3. Вовчак О. Д. Кредит і банківська справа [Електронний ресурс] / О. Д. Вовчак – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>.

4. Жукова Н. К. Необхідність та сутність банківського кредитування підприємств в Україні [Електронний ресурс] / Н. К. Жукова // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://papers.univ.kiev.ua>.

5. Мироненко В. Кредитование бизнеса: как завести экономику [Електронний ресурс] / В. Мироненко // Инвестгазета – Режим доступу : <http://www.prostobiz.ua>.

И. Б. Грицкий. Кредитование экспортно-ориентированных предприятий.

В статье раскрывается сущность кредитных операций банковского дела, исследовано содержание процесса кредитования экспортноориентированных предприятий, факторов, влияющих на его эффективность. Используются теоретические принципы и методические основы процесса кредитования экспортноориентированных компаний. Особенности банковского кредитования экспортно-ориентированных предприятий в Украине. Рассмотрены виды банковских кредитов, предлагаемых отечественными банками предприятиям-экспортерам.

Ключевые слова: процесс кредитования, экспортно-ориентированные предприятия, конкурентоспособность, кредитоспособность, производственного и инвестиционного потенциала экспортного производства, конкурентная стратегия, международный рынок.

I. Grishkin. Lending to export-oriented enterprises.

The paper reveals the essence of credit operations of banking, investigated the content of process of crediting of export-oriented enterprises, the factors affecting its effectiveness. Used theoretical principles and methodical basis of process of crediting export-oriented companies. Peculiarities of Bank crediting of export-oriented enterprises in Ukraine. Considers the types of Bank loans offered by domestic banks to enterprises-exporters.

Keywords: lending process, export-oriented enterprises, competitiveness, creditworthiness, production and investment potential, export production, competitive strategy, international market.

УДК 338.434:336.77

ОСОБЛИВОСТІ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

*М. В. Запольська, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

В статті розглянуто сутність кредитних відносин та особливості банківського кредитування аграрних товаровиробників у сучасних умовах. Установлено причини неповернення кредитів аграріями кредиторам. Проаналізовано сучасний стан банківського кредитування аграрних підприємств. Розкрито причини низької активності щодо залучення кредитних ресурсів в сільськогосподарське виробництво протягом останніх років. Розроблені пропозиції щодо стимулювання інвестиційного кредитування банками проектів в агропромисловому секторі економіки України.

Ключові слова: кредитування, банк, аграрні товаровиробники, кредитний ринок, конкурентоспроможність, кредитор, позичальник, валютний курс, відсоткова ставка.

Постановка проблеми. У безперервності відтворювального процесу і розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері важливе значення відіграє вітчизняна банківська система через запровадження прогресивних механізмів кредитування сільськогосподарських підприємств. Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері економіки пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних засобів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їхньої фактичної наявності.

Однак, незадовільний фінансовий стан багатьох підприємств, недостатнє забезпечення кредиту, якого вимагають банки, недоступність фінансових послуг для малих і середніх підприємств, відсутність позитивної кредитної історії ускладнюють, а в окремих випадках унеможливають отримання банківських кредитів. Велике значення для розвитку сільськогосподарського виробництва має державна підтримка, однак сьогодні її механізм є малоефективним і не дозволяє задовольнити всі потреби аграріїв.

На сьогоднішній день аграрії не беруть кредити, а намагаються обходитися власними коштами, причиною цього є високі відсоткові ставки за кредитами.

Враховуючи наявність цих та інших проблем слід зазначити, що питання дослідження й удосконалення банківських механізмів кредитування аграрних підприємств набули актуального значення, зокрема щодо залучення кредитних ресурсів на довгостроковій основі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми розвитку та вдосконалення кредитних відносин в аграрній сфері присвячені праці ряду учених, таких як: В. Борисова, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Лайко, М. Малік, О. Непочатенко [5], Б. Пасхавер, П. Саблук, А. Чупіс та ін. В їх

дослідженнях розглядається широке коло питань стосовно взаємовідносин сільськогосподарських підприємств з комерційними банками, створення спеціалізованої фінансової інфраструктури, орієнтованої на обслуговування аграрного сектора, підвищення ефективності використання кредитних ресурсів тощо. Ці наукові здобутки стали фундаментальною основою вирішення найбільш актуальних питань фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва. Однак складність і масштабність проблемних питань вимагає подальшого удосконалення кредитної політики банків, яка б сприяла створенню економічних умов для ефективного використання кредитних ресурсів, прискорення структурної перебудови економіки, її соціальної орієнтації.

Мета дослідження. Метою статті є вивчення особливостей кредитування аграрних підприємств на сучасному етапі й розроблення пропозицій щодо стимулювання інвестиційного кредитування банками проектів в агропромисловому секторі економіки України.

Виклад основного матеріалу. Сутність кредитних відносин полягає в системі економічних відносин між суб'єктами ринку щодо надання позики у грошовій або товарній формах на умовах, передбачених договором, який визначив би умови отримання та повернення кредиту, форму повернення, розмір відсоткової ставки, графік сплати, права та обов'язки сторін. Кредитні відносини аграрного сектора характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передуює кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку [3, с. 209].

Кредитування аграрних підприємств базується на тих принципах, що й кредитування підприємств інших секторів економіки, але має суттєві особливості, які визначаються залежністю відтворювального процесу в галузі від природних умов. А це обумовлює, по-перше, чітку періодизацію процесу виробництва та унеможливорює перерви в ньому, що викликає потребу в забезпеченні надання кредитів для товаровиробників галузі в чітко визначений час і в повному обсязі; по-друге, уповільнений оборот капіталу потребує збільшення термінів залучення кредитних ресурсів та зниження плати за кредит; по-третє, нееквівалентність обміну та низький рівень прибутковості сільськогосподарського виробництва потребують зниження плати за кредит; по-четверте, низький рівень технічної оснащеності виробництва при високому рівні зносу техніки та використанні застарілої технології вимагає значного обсягу кредитного забезпечення інвестиційного характеру; по-п'яте, підвищений рівень ризикованості галузі потребує застосування адекватного рівня страхового захисту [5, с. 70].

Воронкова А. А. [1, с. 34] стверджувала, що саме специфіка аграрного виробництва робить аграріїв неконкурентоспроможними на кредитному ринку й обумовлює необхідність їх державної підтримки.

Головна передумова динамічного розвитку банківського кредитування агросфери – забезпечення повернення кредиту за умови дотримання прав

кредиторів та позичальників. Неповорнення кредитів аграріями нині зумовлене різними причинами, основні з яких:

- висока ризикованість ведення господарської діяльності в галузі;
- стійкий, накопичений упродовж багатьох років дефіцит фінансових ресурсів у переважній більшості сільськогосподарських товаровиробників;
- несвоєчасне отримання аграріями банківських кредитів і, відповідно, їх неефективне використання та брак коштів для розрахунків за цими кредитами;

- значний вплив суб'єктивних чинників на процес прийняття рішення про видачу кредитів тощо. У зв'язку з цим доцільно запропонувати ввести страхування ризиків неповорнення кредитів банкам сільськогосподарськими виробниками [2, с. 30].

Колотуха С. М. [4, с. 91] зазначав, що аграрно-промислові підприємства, поряд із аграрними підприємствами інших організаційно-правових форм, є більш інвестиційно-привабливими через специфіку їхньої господарської діяльності. Замкнений цикл виробничого процесу у таких видах сільськогосподарських підприємств сприяє тому, що за рахунок диверсифікації виробництва ризик, пов'язаний із сезонними особливостями аграрної сфери, значно нижчий. Поряд із цим в аграрно-промисловому підприємстві зменшуються труднощі, пов'язані із реалізацією виробленої продукції, оскільки такі підприємства, переважно, мають власну мережу збуту виробленої продукції або налагоджені стійкі договірні відносини з торговельними структурами. До того ж, в аграрно-промисловому підприємстві передача продукції на переробку є складовою технологічного процесу, що здійснюється без участі посередників, напряму, і дає змогу зменшити витрати виробництва та збільшити доходи. Крім того, більш розширена сфера діяльності аграрно-промислового підприємства, що поєднує процес виробництва, переробки і реалізації продукції, сприяє тому, що в такому підприємстві за рахунок наявності сучасного обладнання, будівель, споруд знижується ризик відсутності у позичальників ліквідного забезпечення кредитів. При цьому такі підприємства взмозі при потребі виступати поручителем і одержувати гарантії через стабільніший фінансовий стан.

Таким чином, аграрно-промислові підприємства мають більше можливостей одержати кредит, ніж сільськогосподарські підприємства інших організаційно-правових форм.

У 2014 році сільськогосподарські підприємства України залучили на 32% менше кредитних коштів порівняно з 2013 роком [6].

При цьому середня ставка кредитування в національній валюті для сільськогосподарських підприємств виросла на 1,5% і склала 21,5% [6].

Разом з тим на 28% зменшилася кількість підприємств, які отримали позики, що є наслідком скорочення банками програм кредитування агросектору та посилення вимог кредиторів до позичальників. На кінець 2014 року 1928 підприємств агропромислового комплексу взяли банківські

кредити, що у порівнянні з цією ж датою минулого року на 276 підприємств менше [6].

В той же час загальна кількість непогашених кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам, становить 55,34 млрд грн, і за рік зросла на 11,84 млрд грн [6].

Це викликано зростанням вартості валютних кредитів внаслідок зниження офіційного курсу гривні і низькими темпами повернення раніше отриманих позик.

Варто зазначити, що найбільше скоротилися обсяги кредитування строком на 1-5 років і більше 5 років на 34% і 65% відповідно [6].

Загальний обсяг кредитів в 2014 році склав 8,1 млрд грн, що на 3,1 млрд грн менше, ніж на відповідну дату минулого року. Зокрема, короткострокових кредитів залучено на 5,6 млрд грн, середньострокових – на 1,7 млрд грн та 847,2 млн грн становлять довгострокові кредити [7].

Взагалі, за вісім місяців 2014 року банківські кредити, надані підприємствам агропромислового комплексу, склали понад 103,9 млрд гривень [7].

Слід зазначити, що процентні ставки, під які залучаються кредити, залишаються на доволі високому рівні. Так, у 2014 році, в середньому по Україні процентні ставки складали 22-25% річних у національній валюті [7].

Серед областей України найбільші обсяги залучених (станом на кінець 2014 року) середньострокових кредитів мали Черкаська, Київська і Кіровоградська області (468,6 млн грн, 455,5 млн грн та 227,0 млн грн відповідно), довгострокових – Черкаська (334,4 млн грн), Тернопільська (158,8 млн грн) та Сумська (151,6 млн грн), короткострокових – Херсонська (1071,5 млн грн), Тернопільська (947,1 млн грн) та Черкаська (774,8 млн грн) [8].

Висновки. Причинами низької активності щодо залучення кредитних ресурсів в сільськогосподарське виробництво протягом останніх років є високі відсоткові ставки за залученими кредитами; нестабільний фінансовий стан аграрних підприємств; відсутність ліквідної застави в позичальника. Незважаючи на відносно високий рівень повернення позик, банки продовжують вважати кредитування сільського господарства високо ризиковим.

Банки охоче кредитують великі підприємства, що ж до середніх і малих підприємств (невеликих фермерських господарств), їм набагато важче отримати позики. Для більшості потенційних позичальників умови кредитування зазвичай залишаються не підйомними.

Проблемою в кредитному забезпеченні аграрних підприємств є неврахування специфіки і особливостей аграрного сектора економіки при банківському кредитуванні, нестабільна фінансова підтримка держави, нерозвиненість їх кредитування іншими кредитними структурами, які повинні відігравали вагомую роль у мікрокредитуванні таких підприємств.

Тому на сучасному етапі важливе значення має як державна фінансово-кредитна система пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників, так і створення умов, які б стимулювали залучення в аграрний сектор коштів комерційних банків.

Важливим чинником для покращення ситуації з кредитуванням має стати земля, оскільки її використання як заставного капіталу може забезпечити для аграрного сектору доступність до кредитних ресурсів і покращення кредитного забезпечення їх діяльності.

Список використаних джерел

1. Воронкова А. А. Проблеми банківського кредитування сільськогосподарських товаровиробників в Україні / А. А. Воронкова, Л. В. Куцина // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. – 2010. – № 2 (5). – С. 33-37.
2. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 29-37.
3. Кириченко О. А. Кредитування аграрного сектору економіки в умовах глобальної фінансової кризи / О. А. Кириченко, В. Д. Кудрицький // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 5. – С. 207-222.
4. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С. М. Колотуха, І. П. Борецько // Економіка АПК. – 2011. – № 1. – С. 89-96.
5. Непочатенко О. О. Сучасні методи кредитування сільськогосподарських підприємств / О. О. Непочатенко, Н. В. Бондаренко, О. Г. Бондаренко // Економіка АПК. – 2013. – № 5. – С. 69-74.
6. Матеріали офіційного сайту Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua>
7. Матеріали офіційного сайту Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minagro.kiev.ua
8. Оперативна інформація про стан залучення кредитних коштів підприємствами агропромислового комплексу у 2014 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bank.gov.ua/control/uk/index>

М. В. Запольская. Особенности банковского кредитования сельскохозяйственных товаропроизводителей в современных условиях.

В статье рассмотрена сущность кредитных отношений и особенности банковского кредитования сельскохозяйственных товаропроизводителей в современных условиях. Причины невозврата кредитов фермерами для кредиторов. Проанализировано современное состояние банковского кредитования сельскохозяйственных предприятий. Выявляет причины низкой активности по привлечению кредитных ресурсов в сельскохозяйственное производство в последние годы. Разработаны предложения по стимулированию банковского кредитования для инвестиционных проектов в аграрном секторе украинской экономики.

Ключевые слова: кредит, банк, сельхозпроизводителей, кредитного рынка, конкурентоспособности, кредитор, заемщик, обменный курс, процентная ставка.

M. Zapolskaya. Features of bank lending agricultural producers in modern conditions.

In the article the essence of credit relations and the features of Bank crediting of agricultural commodity producers in modern conditions. The causes of loan defaults by farmers to lenders. Analyzed the current state of Bank lending to agricultural enterprises. Reveals the reasons of low activity on attraction of credit resources in agricultural production in recent years. Developed proposals to stimulate Bank lending to investment projects in the agricultural sector of the Ukrainian economy.

Keywords: credit, Bank, agricultural producers, the credit market, competitiveness, creditor, borrower, exchange rate, interest rate.

УДК 330.322:336.77:631.145

ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРАРНІ ПІДПРИЄМСТВА ЗА РАХУНОК КРЕДИТУВАННЯ БАНКАМИ

Ю. А. Ілляшова, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто стан і основні проблеми розвитку кредитування в аграрній сфері. Розглянуто залучення інвестицій за рахунок банківських кредитів в аграрні підприємства. Узагальнено характерні ознаки необхідності кредитного забезпечення діяльності сільськогосподарських товаровиробників у сучасних умовах господарювання. Виявлено основні причини низької інвестиційної привабливості. Запропоновано шляхи залучення інвестицій за рахунок покращення кредитного забезпечення аграрних підприємств.

Ключові слова: інвестиції; банківський кредит; державна підтримка; пільгове кредитування; аграрні підприємства.

Постановка проблеми. Агропромисловий комплекс є одним із потужних важелів подальшого економічного розвитку нашої держави, в якому виробляється понад 20% валового суспільного продукту.

Але на сьогодні одним з основних чинників низької урожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин в Україні є недостатній обсяг необхідних обігових коштів у сільськогосподарських виробників для придбання техніки, мінеральних добрив, насіння, паливно-мастильних матеріалів, хімічних засобів захисту рослин від бур'янів і шкідників, а також кормів для тваринництва. Основною причиною нестачі обігових коштів у сільськогосподарському виробництві є недостатній доступ аграрних підприємств до фінансових джерел і, насамперед, до кредитів банків.

Таким чином, складність проблем кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників зумовлює необхідність глибшого дослідження теоретичних, методичних і практичних питань для розв'язання найболючіших проблем українського села.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Враховуючи важливість проблем банківського інвестиційного кредитування агроформувань, їх розв'язанню присвячені праці багатьох вітчизняних вчених та практиків, зокрема В. Алексійчука [1], О. Саблука [6], Л. Гайдуцького [2], О. Гудзя [3], Н. Дем'яненка [4], Ю. Радченко [5], та інших. Але, попри вагомість наукових досліджень зазначених авторів, проблема інвестиційного кредитування агроформувань залишається нерозв'язаною.

Мета дослідження. Метою дослідження є вивчення проблем кредитування в аграрному секторі та розробка науково-практичних пропозицій щодо їх розв'язання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз ступеню розробленості проблеми формування ефективної системи фінансово-кредитних відносин АПК у сучасних умовах свідчить, що, незважаючи на велику увагу вітчизняних і зарубіжних учених, багато аспектів досліджено недостатньо. Сучасний стан АПК визначають такі фактори:

- значне відставання агропромислового виробництва від інших галузей національного господарства за рівнем фондоозброєності праці;
- застарілі технології виробництва та використання морально і фізично зношеної техніки, що призводить до значних втрат врожаю: галузь забезпечена технікою лише на 60% від потреби, крім того, понад 80% парку сільськогосподарської техніки вже відпрацювали свій амортизаційний строк, внаслідок чого близько 12-15% зернових щорічно залишаються на полях;
- висока ризикованість галузі з відносно низьким рівнем прибутковості порівняно з іншими галузями економіки;
- уповільнена оборотність коштів на виробничій стадії у зв'язку з тривалим у часі технологічним процесом у землеробстві і тваринництві;
- поступове і нерівномірне нагромадження витрат, яке наприкінці виробничого циклу завершується поверненням коштів у формі виручки від реалізації продукції, тому сезонні витрати сільськогосподарським товаровиробникам доцільніше відшкодовувати за рахунок кредиту, ніж за рахунок власних коштів, оскільки останнє вимагає вилучення з обігу значних сум, розмір яких великою мірою визначається розміром закупівельних цін й одержаним прибутком;
- низький рівень інвестиційної привабливості [6].

Враховуючи ці та інші особливості, що впливають на розвиток галузі, аграрні підприємства не можуть забезпечити себе власними обіговими коштами у повному обсязі, у зв'язку з чим виникає потреба у залученні додаткових ресурсів, переважно за рахунок банківських кредитів. Кредитування сільського господарства потребує формування банками адекватної кредитної політики, яка б виходила зі статусу аграрного сектору і завдяки цьому створювала б пріоритетні умови для його розвитку. Аграрному сектору притаманні особливості об'єктивного характеру, що позначаються на кредитних відносинах, а саме:

- подовжений цикл виробництва;

- підвищена кредитомісткості галузі;
- потреба у тривалих строках залучення кредитних ресурсів;
- необхідність швидкої переробки та реалізації виробленої продукції внаслідок неможливості зберігати її протягом тривалого часу;
- специфічність застави з погляду ліквідності та мінливості заставної вартості (зокрема землі та майна спеціалізованих виробництв);
- сезонність виробництва продукції, особливо у рослинництві;
- залежність від впливу погодних факторів рівня врожайності сільськогосподарських культур і продуктивності тварин;
- відсутність реального власника та кваліфікованого персоналу на сільськогосподарських підприємствах, низький рівень менеджменту [4].

Важливим джерелом формування фінансових ресурсів підприємств аграрного сектора залишаються кредитна та інвестиційна діяльність. Однак через збитковість галузі, відсутність ліквідної застави у товаровиробників і, як наслідок, високу ймовірність неповернення кредитів і недосконалість законодавчих механізмів аграрний сектор став непривабливим для інвестицій, а кредитування для сільськогосподарських товаровиробників – надто ризиковим бізнесом. Через це частка кредитів комерційних банків у загальній структурі кредитування була дуже низькою [5]. Динаміку обсягів кредитування підприємств аграрного сектора Кіровоградської області наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

**Динаміка обсягів кредитування підприємств аграрного сектора
Кіровоградської області**

Показники	Рік					
	2010	2011	2012	2013	2014	2014 до 2010, %
Залучено кредитних ресурсів підприємствами АПК всього, млн грн:	273,0	299,6	325,0	497,3	97,4	32,5
із них залучено сільгосппідприємствами	173,5	205,5	248,1	258,2	96,2	46,8
у т. ч. пільгових кредитів, всього		174,0	178,3	356,8	81,5	46,8
із них середньострокових		41,5	44,9	45,1	0,0	-
довгострокових	0,0	0,0	0,0	98,4	0,0	-
короткострокових		132,5	133,4	212,5	81,5	61,5
Сплачено компенсації на здешевлення відсоткових ставок		4,1	9,74	21,0	7,7	187,5
Середньозважена відсоткова ставка, %	18,3	18,0	17,2	18,7	26,5	144,8

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [2]

Аналіз даних таблиці 1 показав, що в 2014 році порівняно з 2010 р. обсяг залучених кредитних ресурсів підприємствами агропромислового комплексу Кіровоградської області зменшився на 67,5%, він становить лише п'яту частину фінансування 2013 року. Поряд із зниженням обсягів наданих кредитів спостерігається зростання відсоткової ставки майже на 45%. Найбільше було залучено кредитів у 2013 році на суму 497 млн грн, хоча за даними обласного управління агропромислового розвитку потреба області у фінансових ресурсах становить 972,4 млн грн.

Основними причинами низької інвестиційної привабливості аграрної галузі та підвищення ризикованості сільськогосподарського кредитування є:

- 1) сезонні особливості сільськогосподарського виробництва і залежність від природно-кліматичних умов;
- 2) відсутність у позичальників ліквідного забезпечення кредитів;
- 3) проблеми, пов'язані із реалізацією продукції, в тому числі неплатежі або затримки надходження виручки від реалізації;
- 4) невідповідність потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах і бажань та можливостей банківських установ та інвесторів;
- 5) підвищена нестійкість фінансового стану аграрних підприємств [1].

Дослідження фінансового забезпечення підприємств аграрного сектору, у тому числі сільськогосподарських товаровиробників, свідчить про те, що вони працюють переважно за рахунок власних ресурсів, частка яких у виробничій діяльності значна, проте недостатня для самофінансування. Обмеженість власних коштів змушує аграрні підприємства сподіватися на підтримку з боку держави й зумовлює необхідність розвивати як банківські, так і партнерські форми кредитування [3]. Динаміка капітальних інвестицій в сільське господарство представлена на рисунку 1.

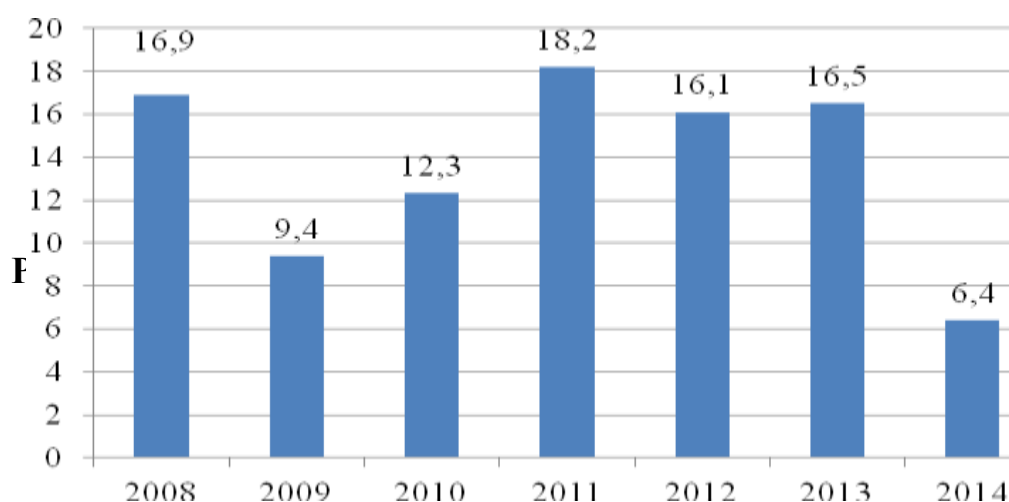

Рис. 1. Капітальні інвестиції в сільське господарство, млн грн.
Джерело: побудовано з використанням матеріалів [2]

Дослідження статистичних даних щодо інвестування за останні роки свідчить про нестабільну ситуацію в сільському господарстві. Так, значно менше освоєно капітальних інвестицій сільськогосподарськими підприємствами в кризовому 2009 р., проте вже 2010 р. ситуація стабілізувалася і намітилась до зростання.

На сьогоднішній день за умов інвестиційної непривабливості і обмеженості власних та бюджетних коштів життєвою об'єктивною необхідністю є залучення довгострокових кредитів банків для розвитку матеріально-технічної бази аграрних підприємств, адже світовий досвід переконливо свідчить, що навіть успішні та прибуткові з них не можуть обійтися без інвестиційних кредитів.

Інвестиційне кредитування із залученням ресурсів іноземних банків під гарантії іноземних експортних страхових агентств є широко розповсюдженою послугою на міжнародному фінансовому ринку. Таке інвестиційне кредитування здійснюється за участю вітчизняного та іноземного банків, експортного страхового агентства, експортера техніки та підприємства, яке замовляє техніку або обладнання іноземного походження. Такі обставини пов'язані не тільки з розвитком ринку внутрішнього продажу засобів виробництва та з необхідністю оновлення основних засобів на українських підприємствах, а й з зростанням зацікавленості закордонних інвесторів у розширенні ринку збуту своєї продукції [1].

У сучасних економічних умовах України таке кредитування є шляхом виходу з критичної ситуації, яка склалася на підприємстві, коли фінансових ресурсів вистачає лише на покриття виробничих витрат, а ресурсів на оновлення необоротних активів не вистачає. У результаті фінансування контрактів на придбання сільськогосподарської техніки за рахунок кредитних ресурсів іноземних банків аграрних підприємств оптимізує власні оборотні кошти, які в подальшому можуть бути направлені на розвиток та розширення виробництва, подальше оновлення матеріально-технічної бази, збільшення обсягу фінансових ресурсів аграрних підприємств.

Отже, незважаючи на очевидний прогрес в розвитку банківського кредитування суб'єктів аграрного ринку за останні роки, обсяги кредитування є ще далекими від потреб сектора, а кредитні механізми не є досконалими, оскільки кількісні та якісні параметри не відповідають викликам та запитам сьогодення, не враховують повною мірою об'єктивних економічних інтересів суб'єктів аграрного ринку через незначні обсяги, короткостроковість та високу вартість кредитних коштів. При цьому реальний попит сільськогосподарських підприємств на банківські кредити обмежений кредитоспроможністю позичальників, а також наявністю у позичальників реальної ліквідної застави, рівень якої повинен щонайменше втричі перевищувати суму позики, а сільськогосподарським підприємствам бракує ліквідного забезпечення кредитів [2].

Підвищення ефективності кредитування в економічному розвитку сільського господарства потребує комплексного підходу, який має ґрунтуватися на державній підтримці системних заходів, спрямованих на:

- поліпшення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників і підвищення на цій основі їх кредитоспроможності через дієвий ціновий механізм підтримки рівня доходів виробників сільськогосподарської продукції;
- стимулювання зміцнення й укрупнення банківської системи нарощування капіталу та ресурсної бази;
- створення необхідної інфраструктури (аграрного ринку, фонду кредитної підтримки, систем реального страхового захисту виробників сільськогосподарської продукції та іпотечного кредитування під заставу землі, врожаю);
- податкове стимулювання довгострокового інвестиційного кредитування аграрного сектору [6].

Висновки. Значне відставання агропромислового виробництва від інших галузей національного господарства, застарілі технології виробництва та використання морально і фізично зношеної техніки, що призводить до значних втрат врожаю, висока ризикованість галузі з відносно низьким рівнем прибутковості порівняно з іншими галузями економіки. Враховуючи ці та інші проблеми, що впливають на розвиток галузі, аграрні підприємства не можуть забезпечити себе власними обіговими коштами у повному обсязі, у зв'язку з чим виникає потреба у залученні інвестиційного кредитуванні. Таке кредитування є шляхом виходу з критичної ситуації, яка склалася в аграрному підприємстві.

Список використаних джерел

1. Алексійчук В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В. І. Алексійчук, О. П. Зоря, І. І. Петренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 4. – С. 120-124.
2. Гайдуцький Л. В. Програми міжнародного кредитування в Україні: стан та перспективи розвитку / Л. В. Гайдуцький, О. І. Снитюк // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.nbuv.gov.ua>.
3. Гудзь О. Д. Кредит і банківська справа [Електронний ресурс] / О. Д. Гудзь – Режим доступу : <http://pidruchniki.ws>.
4. Дем'яненко Н. К. Необхідність та сутність банківського кредитування підприємств в Україні / Н. К. Дем'яненко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Режим доступу : <http://papers.univ.kiev.ua>.
5. Радченко Ю. Л. Роль фінансово-кредитного забезпечення підприємств аграрного сектора / Ю. Л. Радченко // Економіка АПК. – 2009. – № 5. – С. 98-100.
6. Саблук О. О. Аналіз ринку кредитних послуг [Електронний ресурс] / О. О. Саблук – Агробізнес сьогодні. – Режим доступу: www.agro-business.com.ua.

Ю. А. Ильяшова. Привлечение инвестиций в аграрный предприятий за счет банковского кредитования.

В статье рассмотрены состояние и основные проблемы развития кредитования в аграрной сфере. Рассмотрено привлечение инвестиций за счет банковских кредитов в аграрные предприятия. Обобщены характерные признаки необходимости кредитного обеспечения сельскохозяйственных товаропроизводителей в современных условиях хозяйствования. Выявлены основные причины низкой инвестиционной привлекательности. Предложены пути привлечения инвестиций за счет улучшения кредитного обеспечения аграрных предприятий.

Ключевые слова: инвестиции; банковский кредит; государственная поддержка; льготное кредитование; аграрные предприятия.

Y. Ilyashova. Attraction of investments into agrarian enterprises at the expense of bank lending.

In the article the condition and problems of development of crediting in the agrarian sector. Examines the attraction of investments from Bank loans to agricultural enterprises. Summarizes the characteristics necessary credit support to agricultural producers in the current economic conditions. The main causes of low investment attractiveness. Suggested ways to attract investments by improving credit provision of agricultural enterprises.

Keywords: investments; Bank loan; governmental support; concessional lending; agrarian company.

УДК 336.748

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНИХ ОПЕРАЦІЙ В УКРАЇНІ

О. О. Майчук, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті визначено сутність валютного регулювання, особливості та проблеми регулювання валютних операцій в Україні. Валютне регулювання є одним із необхідних елементів ринкової економіки, який забезпечує управління платіжним балансом країни, золотовалютними резервами, валютним ринком країни. Саме тому дослідження проблем валютного регулювання є необхідним етапом у процесі пошуку шляхів удосконалення системи валютного регулювання і контролю.

Ключові слова: валютне регулювання, валютні операції, валютна політика, валютний ринок, валютний контроль.

Постановка проблеми. У зв'язку з переходом економіки України до ринкових умов та поширенням економічних інтеграційних процесів роль валютного регулювання в процесі управління валютними операціями є значною. Проведення валютних операцій є складним і ризиковим видом діяльності, який супроводжується нестабільністю та неможливістю протидіяти цілеспрямованим валютним спекуляціям. Тому вивчення регулювання валютних процесів є доцільним та актуальним.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній літературі існує низка наукових праць, присвячених вивченню проблеми валютного регулювання. Серед вітчизняних вчених слід відзначити таких авторів як В. Гейця, В. Ющенка, О. Дзюблюка, О. Барановського, О. Береславської, Ф. Журавки, В. Коваленко, В. Міщенко, Д. Полозенка, А. Сомик. Стосовно праць зарубіжних вчених з регулювання валютних відносин, то заслуговують на увагу роботи Г. Тосуняна, М. Артьомова, О. Козиріна, О. Ємеліна, В. Ебке.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні основних аспектів регулювання валютних операцій на основі теоретичних та практичних аспектів досліджуваної проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в Україні інтенсивно обговорюється питання інвестиційної привабливості країни для іноземного капіталу. Однак слід зазначити, що у країні з економікою, що розвивається, якою є Україна, питання привабливості для іноземних інвестицій завжди пов'язано з можливостями іноземних інвесторів вільно інвестувати в Україну, переказувати і уникати можливих труднощів у зв'язку з інвестуванням в Україну [7].

Валютна політика країни визначається політикою державного регулювання економіки загалом, ступенем втручання органів державної влади у валютно-кредитні та фінансові відносини. Валютна політика – це сукупність заходів, які здійснюються державою у сфері міжнародних валютних відносин відповідно до поточних (тактичних) та довгострокових (стратегічних) цілей країни.

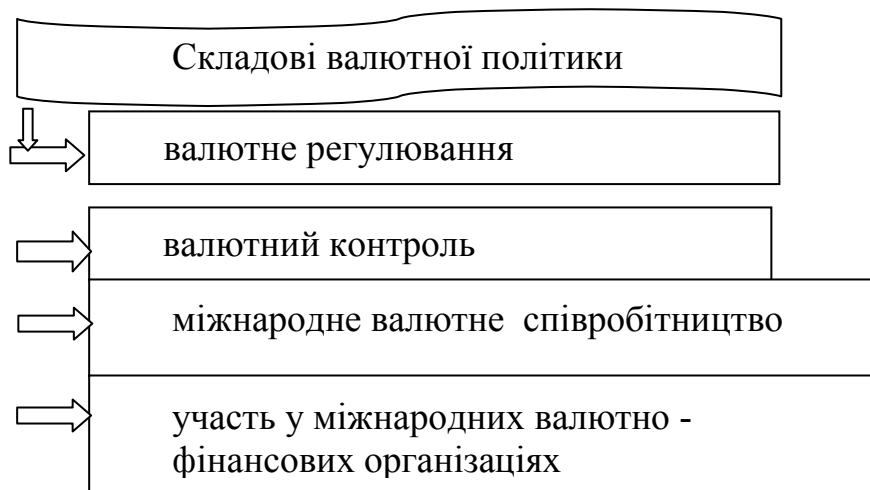

Рис. 1. Складові валютних операцій

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [4]

Поглиблення міжнародної економічної інтеграції валютного ринку кожної країни потребують політики державного регулювання економіки і певного втручання державних органів у валютно-кредитні та фінансові відносини. Правові норми, які визначають порядок здійснення валютних

операцій, виконують дві основні функції: регулюючу і контрольну. Регулююча функція валютного законодавства полягає, в першу чергу, у визначенні обсягу прав і обов'язків осіб, які беруть участь у здійсненні валютних операцій. Основною ж метою валютного контролю є забезпечення дотримання валютного законодавства при здійсненні цих операцій [3]. Основним нормативним документом, який установлює режим здійснення валютних операцій на території України є Декрет КМУ “Про систему валютного регулювання і валютного контролю” [2].

Валютне регулювання – це діяльність уповноважених державних органів, спрямована на організацію функціонування внутрішнього валютного ринку, визначення порядку проведення операцій з валютними цінностями та міжнародних розрахунків. За своїм змістом валютне регулювання передбачає видання компетентними державними органами нормативно-правових актів, що стосуються принципів, порядку, умов та строків здійснення валютних операцій, визначення курсів іноземних валют, виражених у валюті України, курсів валютних цінностей, виражених в іноземній валюті, порядку вивезення та ввозу іноземної валюти, режиму здійснення іноземних інвестицій, підстав та процедури притягнення осіб, винних у порушенні норм валютного законодавства, до відповідальності [3].

Крім того, засоби валютного регулювання спрямовані на визначення засад внутрішньої та зовнішньої валютної політики держави та формування і розвиток внутрішнього валютного ринку, державного валютного резерву для забезпечення фінансових зобов'язань держави в іноземній валюті. Валютне регулювання також має своїм завданням визначення правового положення, повноважень і функцій державних органів в сфері валютного регулювання та регулювання банківської діяльності з валютними цінностями.

Окремим завданням валютного регулювання є підтримання стабільного курсу національної валюти та національного платіжного балансу, а також забезпечення стабільності надходження іноземної валюти на національний валютний ринок та захист іноземних інвестицій. Валютне регулювання здійснюється одночасно на двох рівнях: внутрішньому та зовнішньому. Зовнішнє або міжнародне валютне регулювання сприяє розвитку зовнішньої торгівлі та державного фінансового співробітництва, стабілізації валют, підвищенню рівня їх конвертованості, підтриманню рівноваги платіжних балансів країн [1].

Окремим видом фінансового контролю виступає валютний контроль. Валютний контроль – це комплекс заходів, за допомогою яких держава контролює встановлений нею порядок здійснення валютних операцій. Він здійснюється з метою перевірки відповідності діяльності підприємств нормативно-правовим актам, які регламентують операції з валютними цінностями. Контроль за діяльністю суб'єктів здійснюється, зокрема, за наступними напрямками: визначення відповідності проведених валютних операцій чинному законодавству; перевірка наявності у суб'єктів необхідних для валютних операцій ліцензій і дозволів; перевірка виконання резидентами

зобов'язань в іноземній валюті перед державою; контроль за обґрунтованістю платежів в іноземній валюті; перевірка переміщення валюти та валютних цінностей через митний кордон України; контроль за проведенням експортно-імпортних операцій; перевірка повноти, своєчасності складання та об'єктивності обліку і звітності проведених валютних операцій; перевірка правильності відкриття та використання банківських рахунків; забезпечення заходів юридичної відповідальності та накладання санкцій на осіб, винних у порушенні норм валютного законодавства [4]. Аналіз сучасного регулювання валютних операцій свідчить, що в Україні даний процес характеризується переважно негативними рисами, які представлено на рисунку 2.

Проблеми	Наслідки	Шляхи вирішення проблем
Відсутність єдиного нормативного документа, який поєднував би в собі всі аспекти валютного регулювання і контролю	Абсолютна кількісна та об'ємна перевага у загальному масиві джерел законодавства підзаконних нормативних актів до яких у свою чергу постійно вносяться зміни та доповнення, що іноді є досить несподіваними та суперечливими	Необхідно прийняти окремий закон у сфері валютної політики та валютного регулювання. Відтак, прийняття єдиного нормативного документа, що регулюватиме всі основні питання у валютній сфері на заміну чинним чотирьом нормативним актам, дозволить: визначити понятійний апарат, а також чітко описати механізми валютного регулювання і контролю, що застосовуватимуться в Україні; розмежувати повноваження і обов'язки державних органів, що здійснюють валютне регулювання і валютний контроль, описати функції кожного з цих органів, виключивши їх дублювання; зробити валютний ринок більш упорядкованим і прогнозованим, підвищити ефективність діяльності національних і іноземних компаній, а також дієвість державних установ, що здійснюватимуть валютний контроль
В нормативній базі немає чіткого розподілу функцій валютного регулювання та валютного контролю між державними органами	Статті законів носять в основному декларативний характер і містять взаємні посилання	
Відсутнє визначення системи валютного курсу, немає чіткого визначення режиму валютного курсу та механізмів його становлення	Значно ускладнює можливість прогнозування розвитку валютного ринку суб'єктами валютної та підприємницької діяльності	
У нормативних актах не наведене чітке тлумачення валютної політики, її складових і механізмів	З усіх існуючих форм валютної політики в законодавстві України описано лише дві: валютну дисконту та валютну дивізну політику	
Немає чіткості й у визначенні валютного регулювання, валютних обмежень, відсутнє єдине визначення поняття валютних цінностей	У різних нормативних документах, зустрічаються три тлумачення терміна “валютні цінності”, а валютні обмеження, що застосовуються в Україні описані у різних нормативних актах, що є досить незручним для всіх учасників валютного ринку	
Відсутність системного та науково обґрунтованого підходу до правової регламентації валютних відносин	Спричинило появу в законодавстві значних прогалин, дозначностей, колізій та до видання для їх усунення підзаконних актів або навіть юридично нікчемних роз'яснень у формі листів. Суттєві недоліки містяться навіть у нормативному визначенні таких основоположних термінів, як “валютні цінності”, “валютні операції” тощо. Ці прогалини, з одного боку, зменшують ефективність валютного регулювання і зводять нанівець окремі успіхи у цій галузі, а з іншого боку – заважають нормальній діяльності фізичних та юридичних осіб, насамперед – у сфері господарювання	

Рис. 2. Проблеми регулювання валютних операцій в Україні та шляхи їх вирішення

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [6]

Одним з основних документів, який регулює операції з валютними цінностями, визначає статус валюти України як єдиного законного засобу розрахунків на всій території України, містить визначення понять, якими оперує валютне законодавство, встановлює загальні принципи валютного регулювання: обов'язкове ліцензування при здійсненні валютних операцій, а також обов'язкове декларування валютних коштів, функції державних органів та установ кредитно-фінансового характеру при регулюванні та здійсненні валютних операцій, права та обов'язки суб'єктів валютних відносин, відповідальність за порушення валютного законодавства є Декрет Кабінету Міністрів України "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19 лютого 1993 року.

В ньому закріплені система та повноваження державних органів у сфері валютного регулювання, особливо це стосується функцій Кабінету Міністрів України і Національного банку України. Також регулювання валютних операцій в Україні здійснює Державна податкова служба України, Державна митна служба України, Міністерство транспорту та зв'язку України [5].

Висновок. В результаті проведених досліджень розглянуто особливості та проблеми здійснення валютного регулювання та контролю, проведені дослідження щодо основних умов здійснення валютної політики, висвітлено найактуальніші проблеми державного валютного регулювання та контролю, а також розглянуто основні напрями та інструменти валютного регулювання та контролю. Підтверджено важливу роль валютного регулювання і контролю в економіці будь-якої країни, метою яких є підтримка економічної стабільності й утворення надійного фундаменту для розвитку міжнародних економічних відносин шляхом впливу на валютний курс і на валютно-обмінні операції.

Список використаних джерел

1. Васенко В. К. Валютно-фінансовий механізм зовнішньоекономічної діяльності : навч. посібн. – К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 216 с.
2. Декрет КМУ "Про систему валютного регулювання і валютного контролю" від 19. 02. 93 р. // Все про бухгалтерський облік. – 2008. – № 23. – 40 с.
3. Коблянська Г. Законодавче регулювання ЗЕД / Г. Коблянська // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 5. – 86 с.
4. Михайлів З. В. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції : навч. посібн. / З. В. Михайлів, З. П. Гаталяк, Н. І. Горбаль. – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2004. – 244 с.
5. Шкарупа В. К. Фінансове право України : навчальний посібник. – Київ : Істина, 2007. – 148 с.
6. Бездітко Ю. М. Валютне регулювання : навч. посібн. / Ю. М. Бездітко, О. О. Мануйленко, Г. А. Стасюк. – Херсон : Олді-плюс 2004. – С. 272-230.
7. Владимир О. Особливості регулювання валютних відносин з боку держави та Національного банку України: реалії сьогодення та шляхи оптимізації / О. Владимир // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3 (28). – С. 174-178.

А. А. Майчук. Особенности и проблемы регулирования валютных операций в Украине.

В статье определена сущность валютного регулирования, особенности и проблемы регулирования валютных операций в Украине. Валютное регулирование является одним из необходимых элементов рыночной экономики, который обеспечивает управление платежного баланса страны, золотой запас, валютный рынок страны. Именно поэтому исследование проблем валютного регулирования является необходимым этапом в процессе поиска путей совершенствования системы валютного регулирования и валютного контроля.

Ключевые слова: валютное регулирование, валютные операции, валютная политика, валютный рынок, валютный контроль.

A. Maichuk. Features and problems of regulation of currency transactions in Ukraine.

The article defines the essence of currency regulation, the characteristics and problems of the regulation of currency transactions in Ukraine. Currency regulation is one of the necessary elements of a market economy, which allows control of the balance of payments of the country, gold reserves, foreign exchange market of the country. That is why the study of the problems of currency regulation is a necessary stage in the process of finding ways of improving the system of currency regulation and control.

Keywords: currency regulation, currency operations, foreign exchange policy, foreign exchange market, foreign exchange control.

УДК 339.56:631.145

РОЛЬ МІЖНАРОДНИХ РОЗРАХУНКІВ У РОЗВИТКУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

М. Ю. Сіренко, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено поняття міжнародних розрахунків, та їх види. Розглянуто особливості та порядок здійснення міжнародних розрахунків в умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Виявлено найоптимальніший спосіб використання міжнародних розрахунків в умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств, а саме акредитиву. Досліджено специфічні особливості міжнародних розрахунків. Розглянуто чинники, які впливають на вибір форми міжнародних розрахунків.

Ключові слова: міжнародні розрахунки, акредитив, імпортери, експортери, валютно-фінансові розрахунки.

Постановка проблеми. У міжнародній торговельній практиці при укладанні контрактів виникають платіжні умови, а саме застосування ефективних форм розрахунків, які б найбільшим чином відображали інтереси як експортера так і імпортера за поставлену продукцію, виконані роботи або послуги. Вибір форм та умов міжнародних розрахунків відіграють важливу

роль, адже вони охоплюють розрахунки по зовнішній торгівлі товарами і послугами, а також некомерційними операціями, кредитами і руху капіталів між країнами. Для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності дуже важливо вибрати найоптимальніші та вигідні форми міжнародних розрахунків. Вони устанавлюються фінансовими, економічними і законодавчими інститутами й органами державної влади, а також міжурядовими договорами й угодами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням різноманітних аспектів міжнародних розрахункових операцій займались Д. Михайлов, Б. Івасів, М. Наконечний, Л. Руденко, В. Слепцова, А. Голубович, А. Єфремов. Проте на сьогодні залишаються недостатньо вивченими питання щодо місця міжнародних розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності аграрних підприємств.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження ролі міжнародних розрахунків у розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідність міжнародних розрахунків обумовлена розвитком міжнародної торгівлі, вивезенням та ввезенням капіталу, міграційними процесами та ін.

На основі узагальнення результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, вважаємо, що сучасна світова економіка характеризується значною інтегрованістю. У зв'язку з цим, стає поширеною співпраця між суб'єктами підприємництва, розташованими у різних країнах. Одним з основних моментів у здійсненні зовнішньоекономічних договорів (контрактів) є взаєморозрахунки між сторонами – резидентами різних країн, які через їх специфіку прийнято називати міжнародними розрахунками.

Міжнародні розрахунки – це система механізмів реалізації грошових вимог і зобов'язань, що виникають між різними суб'єктами у сфері міжнародних економічних відносин. Міжнародні розрахунки можуть бути пов'язані не лише з торговельними, але й з кредитними, інвестиційними або іншими зовнішньоекономічними відносинами та охоплювати зовнішню торгівлю товарами й послугами, а також некомерційні операції, кредити і рух капіталу між державами. Більша частина всіх міжнародних розрахунків здійснюється в процесі опосередкування міжнародних торгових угод. На сучасному етапі міжнародні розрахунки є об'єктом державного регулювання, що здійснюється за кількома напрямками. Держава впливає на систему розрахунків, оскільки, нерідко, сама бере в них участь; законодавчо регламентує, періодично вводячи певні валютні обмеження, створюючи органи валютного контролю тощо; впливає на розрахунки через систему міжнародних організацій [4].

Суб'єктами міжнародних розрахунків виступають:

- імпортери;
- експортери;
- банки, кредитні установи;
- держава;

- міжнародні організації;
- фізичні особи.

Учасники міжнародних розрахунків вступають в певні відносини між собою з приводу руху товаросупроводжуючих документів і поточного оформлення платежів. Зовнішньоторговельні контракти передбачають передачу товару або товаророзпорядчих документів, що пересилаються банком-експортером банку-імпортеру або банку країни-платника для сплати у встановлений термін [1].

Варто зазначити, що вибір форми розрахунків обумовлюється певними факторами. Інтереси експортерів та імпортерів товарів і послуг, у більшості випадків, не збігаються: експортер прагне одержати від імпортера платежі в найкоротший термін, тоді як імпортер зацікавлений відстрочити платіж до моменту одержання товару або навіть до його реалізації третім особам. Таким чином, обрана форма розрахунків між сторонами контракту є своєрідним компромісом, у якому враховуються економічні позиції контрагентів, ступінь їхньої довіри один до одного, економічна кон'юнктура, оподаткування, політична ситуація тощо [5].

Специфіка міжнародних розрахунків представлена певними особливостями їх здійснення, що відображені на рисунку 1.

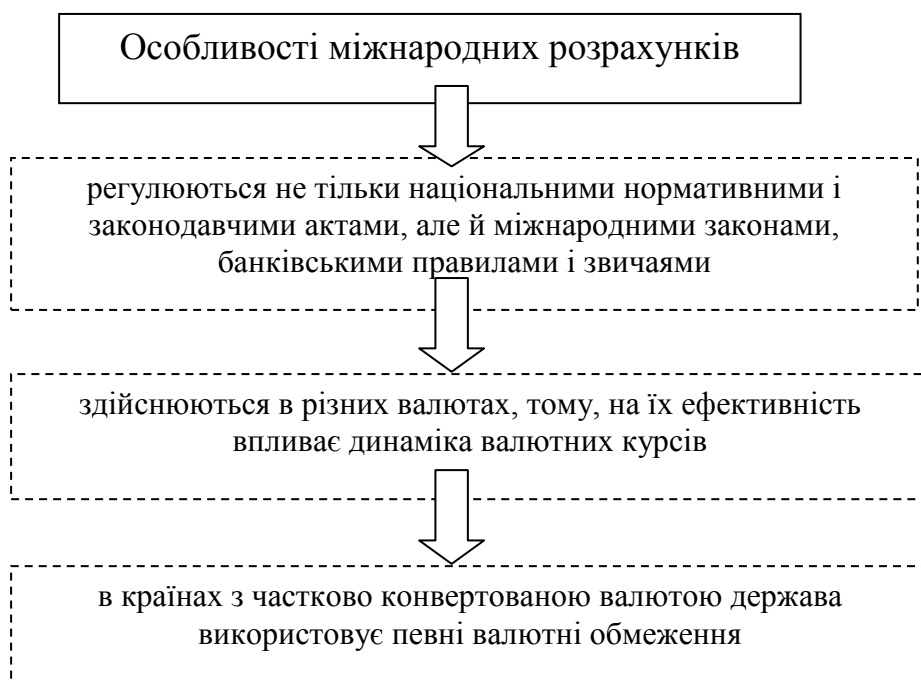

Рис. 1. Специфічні особливості міжнародних розрахунків

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [1]

Існує дві форми міжнародних розрахунків документарна (акредитив та інкасо) та не документарна (платіж на відкритий рахунок, авансові платежі, банківський переказ, векселі, чеки).

Давайте більш детально розглянемо акредитив як більш універсальну форму розрахунків, яких буває кілька, як типів, так і видів. Спочатку про те, що може називатися акредитивом: вид банківського рахунку, за яким

здійснюються безготівкові розрахунки; іменна цінний папір, що засвідчує право особи, на ім'я якого вона виписана, одержати в кредитній установі (банку тощо) зазначену в ній суму. Акредитив може бути безвідкличним, відкритим на певний термін без права анулювання до закінчення цього терміну, і відкличним, дія якого може бути припинена банком до настання вказаного в акредитиві терміну. Акредитив може бути підтверджений іншим банком і непідтверджений. У разі підтвердженого акредитиву банк, через який проходить його оплата, бере на себе зобов'язання здійснити платіж зазначеної в акредитиві суми незалежно від надходжень коштів банку, в якому акредитив був відкритий. За відсутності такого підтвердження акредитив є непідтвердженим. Крім того, поширені так звані переказні акредитиви, в яких бенефіціару (особі, на користь якого він відкритий) надається право на підставі отриманого ним акредитиву отримати інший в іншому банку на користь свою, або інших осіб. У випадку, якщо в першій зазначено, що він ділимий, тоді в межах загальної суми першого акредитива може бути відкрито кілька акредитивів, які, у свою чергу, можуть бути перекладаються на тих же умовах, що і перший, а можуть – на змінених у бік жорсткості; наприклад, встановлений на більш короткий термін поставки або містить найбільш низька ціна і тому подібне. За товарним або документарного акредитиву правовідносини сторін, правила перевірки документів регламентуються Міжнародною торговою палатою в видаються Уніфікованих правилах і звичаях для документарних акредитивів. Як правило, банки за виконання акредитивних операцій стягують комісійні [2].

Також акредитивна форма розрахунків є найскладнішою та найдорожчою, оскільки банки беруть високу комісію, яка складає близько 3,0% суми платежу [3, с. 49].

Однак, незважаючи на її досить високу вартість та труднощі при використанні, саме ця форма розрахунків привертає увагу багатьох підприємців своєю надійністю та безпечністю в умовах нестабільної економіки окремих країн та нинішньої потенційної ненадійності закордонних партнерів. Оскільки акредитивна форма розрахунків є найдорожчою серед інших форм міжнародних розрахунків, покупець відкриває акредитив не за своїм бажанням, а, як правило, вимушено погоджується з цією формою розрахунків на вимогу продавця.

Таблиця 1

Умови українських банків, що надають послугу покритого акредитива на імпорт для юридичних осіб

Назва установи	Відкриття акредитива,% від його суми	Здійснення платежу в рамках акредитива,% від суми платежу	Внесення змін в умови акредитива,% від його суми	Ануляція акредитива,% від його суми, або визначений тариф банку
ПриватБанк	0,2%, мін. 100 грн, макс. 2000 грн	100 грн	250 грн	0,1% від суми, мін. 50 грн, макс. 250 грн
Райффайзен Банк Аваль	0,3%, мін. 800 грн або 300 дол.	відсутня	0,3% від суми аккредитиву 600 грн	у гривні 250 грн; в ін.валюта 50 дол
Альфа-Банк	0,2%, мін. 500 грн, макс. 5000 грн	0,15% від суми платежу; мін. 250 грн, макс. 500 грн	250 грн	250 грн

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [3]

У контексті проблематики статті корисним є зауважити, що на роль міжнародних розрахунків у сфері зовнішньоекономічної діяльності впливає низка факторів, серед яких виокремлюємо наступні:

- вид товару, що є об'єктом зовнішньоторговельної операції (форми розрахунків відрізняються при поставках машин і устаткування або, наприклад, продовольства);
- застосовуються традиційні форми розрахунків;
- дотримання умов кредитної угоди;
- платоспроможність і репутація контрагентів по зовнішньоекономічних угодах;
- рівень попиту та пропозиції на даний товар на світових ринках.

У контракті обумовлюються умови й форми міжнародних розрахунків.

Висновки. Міжнародні розрахунки являють собою систему організації і регулювання платежів за грошовими вимогами й зобов'язаннями, які з'являються при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між державами, фірмами, підприємствами і громадянами на території різних країн.

Роль міжнародних розрахунків в умовах розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств є досить великою, адже від вибору форм і умов розрахунків залежать швидкість і гарантія отримання платежу, сума витрат, пов'язаних з проведенням операцій через банки. Тому зовнішньоторговельні партнери в процесі переговорів погоджують деталі умов платежу і потім закріплюють їх в контракті.

При визначенні валютно-фінансових і платіжних умов контрактів виявляється протилежність інтересів експортера, який прагне отримати максимальну суму валюти в найкоротший строк, і імпортера, зацікавленого у виплаті найменшої суми валюти, прискоренні отримання товару і відстроченні платежу до отримання виручки від його реалізації. Вибір валютно-фінансових і платіжних умов операцій залежить від характеру економічних і політичних відносин між країнами, співвідношення сил контрагентів, їх компетенції, традицій і звичаїв торгівлі даним товаром.

Список використаних джерел

1. Береславська О. І. Міжнародні розрахунки та валютні операції : підручник / О. І. Береславська, О. М. Наконечний, М. Г. Пясецька та ін. – К. : КНЕУ, 2002. – 392 с.
2. Івасів Б. С. Міжнародні розрахунки : підруч. / Б. С. Івасів. – Т. : Карт-бланш, 2004. – 223 с.
3. Михайлів З. В. Міжнародні кредитно-розрахункові відносини та валютні операції : підруч. / З. В. Михайлів. – Львів : Львівська політехніка, 2004. – 244 с.
4. Міжнародні розрахунки та валютні операції : навч. посіб. / за ред. М. І. Савлука. – Київ : КНЕУ, 2002. – 392 с.
5. Шакирова Э. Использование Инкотермс при расчетах в форме документарного аккредитива / Э. Шакирова // Международные банковские операции. – 2012. – № 1. – С. 48-51.

М. Ю. Сиренко. Роль международных расчетов в развитии внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий.

В статье исследовано понятие международных расчетов и их виды. Рассмотрены особенности и порядок осуществления международных расчетов в условиях развития внешнеэкономической деятельности. Выявлен оптимальный способ использования международных расчетов в условиях развития внешнеэкономической деятельности аграрных предприятий, а именно аккредитива. Исследованы специфические особенности международных расчетов. Рассмотрены факторы, влияющие на выбор формы международных расчетов.

Ключевые слова: международные расчеты, аккредитив, импортеры, экспортеры, валютно-финансовые расчеты.

Y. Sirenko. The role of international settlements in the development of foreign economic activity of agricultural enterprises.

The article explores the concept of international settlements and their types. Describes the features and implementation of international payments in the conditions of development of foreign economic activity. The optimal way to use international settlements in terms of development of foreign economic activity of agricultural enterprises, namely the letter of credit. Investigated specific features of international settlements. The factors influencing the choice of forms of international payments.

Keywords: international payments, letter of credit, importers, exporters, financial and monetary calculations.

УДК 336.77:658.11:339.564

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ОРІЄНТОВАНИХ НА ЕКСПОРТ

*Ю. В. Сукач, студентка обліково-фінансового факультету,
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У роботі розкрито сутність експорту товарів, оцінено обсяги експортно-імпортних операцій України. Визначено заходи державної підтримки експорту промислової продукції. Розкрито сутність поняття кредитування зовнішньої торгівлі, та досліджено форми кредитування експорту. Розглянуто причини зменшення частки кредитів експортоорієнтованих підприємств. Запропоновано перелік дій, для розвитку операцій з кредитування підприємств орієнтованих на експорт.

Ключові слова: експорт, кредитування зовнішньої торгівлі, зовнішньоторговельний кредит, підприємства орієнтовані на експорт, конкурентоспроможність.

Постановка проблеми. Розширення експортної діяльності підприємств забезпечує зростання їх прибутку, а також валютні надходження в економіку, стабільність монетарної бази країни. Параметри експорту, зокрема його структура, рівень конкурентоспроможності продукції мають першочергове значення для національної економіки з позиції спроможності держави захистити свій суверенітет та гарантувати економічну безпеку. Важлива роль у фінансовій підтримці конкурентоспроможних виробництв належить банківській системі. В наш час актуального значення набуває необхідність удосконалення діяльності банків, яка пов'язана з кредитуванням підприємств орієнтованих на експорт. Це зумовлено становищем фінансового ринку, недосконалістю його нормативно-правового забезпечення та браком кредитних ресурсів. Реалізація банківського кредитування повинна сприяти підвищенню прибутку і мінімізації ризиків, що залежить від механізму надання і погашення таким підприємствам позичок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою досліджень ролі кредиту в фінансуванні інвестиційних проектів виступають праці таких видатних представників світової економічної думки, як: К.Ф. Блюмфілд, О. Моргенштерн, Дж. Фон Нейман, С.П. Роуз, Дж. Ф. Сінкі, Й. Шумпетер.

Вагомий внесок у розвиток кредитування підприємств зробили вітчизняні вчені: І.О. Бланка, О.В. Васюренка, М.І. Крупку, В.Д. Лагутіна, Д.Г. Лук'яненко, Б.Л. Луціва, А.М. Мороза, А.А. Пересаду, Л.О. Примостку, М.І. Савлука, С.І. Юрія.

Разом із тим, окремі питання, пов'язані із діяльністю підприємств орієнтованих на експорт в Україні, залишаються недостатньо вивченими вітчизняними фахівцями та потребують подальших досліджень практики вдосконалення кредитування таких підприємств.

Постановка завдання. Мета та завдання статті полягають у обґрунтуванні пріоритетних напрямів експортного кредитування підприємств, орієнтованих на експорт в Україні та формулювання пропозицій щодо активізації та стимулювання цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Експорт товарів є складовою частиною зовнішньоторговельних операцій. При цьому під експортом товарів трактують діяльність, пов'язану з продажем і вивезенням за кордон товарів для передачі їх у власність іноземному контрагенту.

Оцінюючи обсяги експорту товарів з України протягом 2007-2013 рр., слід відзначити його щорічне зростання за винятком 2009 р. (табл. 1). За 2013 р. експорт товарів становив 70702,9 млн дол. США, імпорт – 95435,6 млн дол. США, що складало 59,3% та 53,1% від обсягів 2012 року відповідно. Коефіцієнт покриття експортом імпорту склав 0,87 (за 2012р. – 0,78).

Зовнішньоторговельні операції проводились з партнерами із 213 країн світу. Обсяги експорту до країн СНД становили 33,9% від загального обсягу експорту, Азії – 30,6%, Європи – 25,9% (у т.ч. до країн Європейського Союзу – 23,9%), Африки – 6,6%, Америки – 2,8%, Австралії і Океанії – 0,1% [4].

Таблиця 1

Обсяги експортно-імпортних операцій України в 2007-2013 рр.

Показники	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.
Експорт товарів, млн дол. США	23066,8	32666,1	30228,4	38368	49296,1	66954,4	70702,9
Імпорт товарів, млн дол. США	23020,1	28996,8	32136,3	450386	60618	85535,3	954356
Сальдо, млн дол. США	46,7	3669,3	-1907,9	-6670,6	-11321,9	-18580,9	-5732,7
Коефіцієнт покриття експортом імпорту, %	1,002	1,127	0,947	0,852	0,813	0,783	0,874

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [7]

Найбільш уразливим місцем української економіки залишається структура експорту. А нинішня фінансова криза, зростання цін на газ, та відповідно, зниження конкурентоспроможності продукції на світових ринках вказують на те, що в країні необхідно проводити структурну реформу. Проведення реформи вимагає активних заходів державного управління процесами кардинальної структурної перебудови зовнішньої торгівлі у тому числі й на різних її рівнях на основі системного комплексного науково-практичного підходу.

Серед заходів державної підтримки експорту промислової продукції центральне місце має посісти фінансова підтримка, зокрема: субсидування процентних ставок за експортними кредитами; гарантійна підтримка; довгострокове експортне кредитування. Кредит і кредитні відносини є невід'ємною складовою економічної системи України. Сфера кредитування безпосередньо пов'язана з потребами розвитку національного виробництва. Знаходячись у центрі сучасного грошово-фінансового господарства, обслуговуючи інтереси господарських суб'єктів, кредит опосередковує зв'язки між державою, банком, товаровиробниками і населенням.

Кредитування зовнішньої торгівлі – надання кредитів учасникам зовнішньоторговельних операцій для стимулювання та сприяння експорту й імпорту [3].

Кредитування експорту може здійснюватися у формах представлених на рисунку 1.

Форма	Характеристика
Авансові платежі	Надання країнами-експортерами іноземним виробникам
Банківське кредитування	Надання кредитів у дорозі; відкриття кредитних ліній; надання кредитів під товари або товарні документи в країні імпортера; бланкові кредити
Факторинг	Придбання банком або спеціалізованою факторинговою компанією права вимоги щодо виплат за фінансовими зобов'язаннями здебільшого у формі дебіторських рахунків за поставлені товари чи послуги. Експортер поступається факторинговій фірмі правом отримання платежів від платників за поставлені товари. Остання в свою чергу зобов'язується повертати йому гроші у міру їх надходження від боржників або оплатити йому всю суму відразу.
Форфейтинг	Кредитування експортера шляхом придбання векселів, акцептованих імпортером, або інших боргових вимог. В обмін на придбані цінні папери банк виплачує експортерові еквівалент їх вартості готівкою з вирахуванням фіксованої облікової ставки, премії за ризик несплати зобов'язань та разового збору за зобов'язання купити векселі експортера.
Лізинг	Кредитування купівлі машин, обладнання, споруд виробничого призначення на основі укладання орендної угоди, за якої орендар сплачує орендну плату частинами та орендодавець зберігає право власності на товари до кінця терміну лізингу. Лізинг передбачає відносини купівлі - продажу та оренди, але основою відносин є кредитна операція - лізингова компанія надає орендатору фінансову послугу;
Компенсаційні угоди	Форма довгострокового кредитування, за якої в рахунок погашення кредиту здійснюються зустрічні поставки продукції, виробленої на обладнанні, під купівлю якого був наданий кредит.

Рис. 1. Форми кредитування експорту

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [1]

По-перше банки зацікавлені в наданні кредитів підприємств орієнтованих на експорт через стійкі надходження у валюті, що забезпечує погашення боргу і отримання відсотків, використання валютних контрактів (щодо поставки продукції) підприємства-позичальника як застави у разі надання позики, високої надійності клієнтів – підприємств орієнтованих на експорт.

По-друге, банки здійснюючи кредитування підприємств орієнтованих на експорт впливають на конкурентоспроможність останніх на міжнародному ринку.

По-третє, у міжнародному кредитуванні широко застосовуються синдиговані кредити, які надаються декількома банками одному позичальнику. Такі умови кредитування дозволяють, з одного боку, зібрати таку суму кредиту, яка не під силу одному банку, а з іншого – розподілити кредитний ризик між усіма учасниками пропорційно їх частки в загальній сумі кредиту.

Водночас існує низка факторів, що суттєво впливають на зменшення частки кредитів експортоорієнтованим підприємствам у загальному обсязі кредитів. Насамперед це недосконала державна підтримка розвитку експорту, яка в Україні має певний потенціал і перспективи для вдосконалення.

Варто зазначити, що завдання впровадження механізмів державної підтримки експортної діяльності (кредитування, страхування експорту, гарантування участі українських експортерів у тендерах за кордоном), було актуалізовано на початку світової кризи в 2008 році, в чергове актуальність проблеми наголошена в Указі Президента України від 27 квітня 2012 р. № 504, проте станом на середину 2011 року відповідний закон не було розроблено. Вважаємо, що для розвитку операцій з кредитування підприємств орієнтованих на експорт необхідно:

- 1) знизити валютний ризик по операціях з валютного кредитування експортерів за рахунок прогнозування банком обсягів валютної виручки;
- 2) використовувати пільгові процентні ставки по операціях з кредитування підприємств орієнтованих на експорт;
- 3) розширити акредитивні, інкасові, гарантійні, консалтингові, форфейтингові операції при кредитуванні зовнішньоторговельних угод підприємств-експортерів;
- 4) залучати синдиговані кредити;
- 5) давати позичальникам можливість отримати цінові конкурентні переваги і розширити ринки збуту через залучення клієнтів в інших країнах.

Висновки. Проведене дослідження дало можливість констатувати необхідність удосконалення процесу кредитування підприємств орієнтованих на експорт, по-перше, через удосконалення валютного законодавства та забезпечення з боку держави гарантій для кредиторів та підприємств орієнтованих на експорт.

Доцільність визначається рівнем конкурентоспроможності підприємства (галузі); по-друге, залучення українськими банками коштів у вигляді синдигованих кредитів.

Отже, в сучасних умовах вітчизняні банки ще не можуть запропонувати довгострокові кредити і великі гарантії експортерам, що знижує рівень їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Активізації діяльності банків у сфері фінансування зовнішньоекономічної

діяльності, розширення спектра послуг та збільшення обсягів операцій сприятимуть стабілізації в кредитно-фінансовій сфері країни та зниженню рівня кредитних ставок.

Список використаних джерел

1. Белінська Я. Державна підтримка експорту: зарубіжний досвід та уроки для України / Я. Белінська // Стратегічні пріоритети. – 2010. – № 3 (8). – С. 120-131.
2. Геец В. Мы живем за счет тех ресурсов, которые нужно было сделать инвестиционными / В. Геец // Бизнес. – 2011. – № 37. – С. 28-29.
3. Кузьменко Т. В. Розвиток експортного потенціалу України / Т. В. Кузьменко // Управління розвитком. – 2012. – № 4. – С. 52-53.
4. Мілай А. О. Міжнародні кредитно-розрахункові та валютні операції : навч. посіб. / А. О. Мілай. – К. : МАУП, 2007. – 384 с.
5. Якубовський М. Концептуальні основи стратегії розвитку промисловості України на період 2017 року / М. Якубовський, В. Новицький, Ю. Кіндзерський // Економіка України. – 2011. – № 11. – С. 4-20.
6. Офіційний сайт Міністерства економіки України : Державна підтримка українського експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrexport.gov.ua
7. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ю. В. Сукач. Банковского кредитования экспортно-ориентированных.

В статье раскрывается сущность экспорта товаров, объемы экспортно-импортных операций в Украине. Определены меры государственной поддержки экспорта промышленной продукции. Сущность понятия кредитования внешней торговли, и исследованы формы экспортного кредита. Причины сокращения доли кредитов экспортно-ориентированных предприятий. Предлагаемый перечень мероприятий по развитию операций по кредитованию экспортно-ориентированных.

Ключевые слова: экспорт, внешняя торговля кредиты, товарный кредит, предприятия, ориентированные на экспорт, конкурентоспособность.

Y. Sukach. Bank lending to export-oriented.

The paper reveals the essence of the export of goods, volumes of export-import operations in Ukraine. Defined measures of state support of export of industrial products. The essence of the notion of lending to foreign trade, and investigated the form of export credit. The reasons for the reduction of the share loans to export-oriented enterprises. Proposed list of actions for the development of operations on lending to export-oriented.

Keywords: export, foreign trade loans, trade credit, enterprises focused on export, competitiveness.

УДК 338.434:336:631.11:339.92

ІНВЕСТИЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЇХ КРЕДИТУВАННЯ ЄВРОПЕЙСЬКИМ БАНКОМ РЕКОНСТРУКЦІЇ ТА РОЗВИТКУ

***К. П. Чемеринська**, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

У статті досліджено суть поняття інвестиційної привабливості аграрних підприємств та визначено фактори, що на неї впливають. Розглянуто цілі та основні засади діяльності Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР). Виявлено які чинники інвестиційної привабливості підприємств аграрного сектору України спонукають банк інвестувати кошти в їх розвиток. Здійснено аналіз надходження кредитних коштів ЄБРР в економіку України в цілому, та аграрний сектор зокрема. Розглянуто основні проекти в аграрній галузі, що фінансуються ЄБРР (стадії їх виконання, обсяги коштів, надані ЄБРР, особливості фінансування).

Ключові слова: інвестиційна привабливість, аграрний сектор, інвестиційні проекти, ЄБРР, підприємства аграрного сектору.

Постановка проблеми. Проведення економічних реформ і здійснення структурної перебудови аграрної галузі України, досягнення якісного відтворення та ефективного використання її виробничого потенціалу (більша частина основних засобів аграрних підприємств є фізично і морально зношеною) потребує значних грошових ресурсів. В умовах їх обмеженості одним із джерел фінансування вітчизняних аграрних підприємств є іноземні інвестиції. У свою чергу, інвестиційна привабливість підприємств аграрного сектору відображає їх конкурентні переваги у боротьбі за ці ресурси і прямо впливає на обсяги їх надходження. Дослідження такого впливу має не тільки загальнонаукове, а і практичне значення, оскільки дає змогу виявити, які саме фактори та передумови сприяють зацікавленості крупних іноземних інвесторів вкладати кошти у підприємства аграрної галузі економіки України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню різноманітних аспектів інвестиційної привабливості присвячені наукові праці І. Бланка, Д. Стеценка, О. Кузьміна, Е. Хансена, Р. Хоурті, С. Юхимчук, О. Савлук та багатьох інших. Вплив інвестиційної привабливості підприємств (у т.ч. і аграрних) на обсяги залучення в них іноземних інвестицій досліджувався В. Борщевським, Б. Губським, С. Захаріним, А. Омельченко, А. Пересадом та іншими. Однак більшість з цих науковців розглядають лише теоретичні аспекти взаємозв'язку інвестиційної привабливості підприємств та обсягів їх іноземного інвестування, в той час, коли дослідження фактичних даних дає змогу скласти більш повне уявлення про чинники, що формують інвестиційну привабливість підприємств аграрного сектору.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та аналіз впливу інвестиційної привабливості аграрних підприємств на обсяги їх кредитування ЄБРР.

Виклад основного матеріалу дослідження. ЄБРР є одним з найбільших фінансових інвесторів України і активним учасником політичного діалогу, спрямованого на поліпшення умов ведення бізнесу та сприяння проведенню економічних реформ. Так, за підтримки ЄБРР налагоджено постійний діалог між українською владою та бізнесом на ринку зерна та молока шляхом створення Робочої групи з функціонування ринку зерна та Робочої групи з вирішення питань функціонування молочного сектору

Акціонерами ЄБРР є 64 країни Центральної Європи та Центральної Азії (Україна є членом ЄБРР з 13 квітня 1992р.) [3]. Дана міжнародна організація працює лише на комерційних засадах, надаючи тільки цільові кредити під конкретні проекти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки. Крім цільових кредитів ЄБРР здійснює прямі інвестиції, а також надає технічну допомогу (консультації, курси навчання банкірів та менеджерів, допомога в організації систем розподілу продовольства).

ЄБРР дуже активно інвестує в галузь сільського господарства України – протягом останніх 5 років банком в аграрну галузь здійснено інвестицій на суму понад 1 млрд дол. США. Це пояснюється тим, що агропромислове виробництво на сьогодні залишається однією з найбільш інвестиційно привабливих галузей в економіці України, кредитний портфель якого складає близько 780 млн дол. США [4].

На основі узагальнення результатів наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, вважаємо, що інвестиційну привабливість аграрних підприємств слід визначати як сукупність певних факторів (як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства), аналіз яких дозволяє іноземним інвесторам сформулювати уявлення про стан об'єкта інвестування, оцінити надійність та доцільність вкладення в нього інвестицій з метою задоволення своїх інтересів.

В контексті наведеного визначення необхідно зазначити, що під зовнішніми та внутрішніми факторами впливу на підприємство розуміються рушійні сили, що забезпечують створення конкурентних переваг для конкретного підприємства у боротьбі за обмежені інвестиційні ресурси [5, с. 381].

На думку директора департаменту з питань агробізнесу ЄБРР Жиля Меттеталя [1] головними чинниками інвестиційної привабливості аграрних підприємств України, що спонукають банк вкладати кошти у них, є фактори зовнішнього середовища їх функціонування. А саме те, що Україна у 2014р. утримала свої лідируючі позиції у світі по експорту соняшникової олії і займала 3-є місце – по експорту зерна. В контексті цього варто відзначити,

що продукція сільського господарства формує значну частину українського експорту (табл. 1).

Таблиця 1

**Питома вага експорту та імпорту продукції сільського господарства
у загальному обсязі експорту-імпорту товарів України, %**

Вид економічної діяльності	Роки			Відхилення (+,-) 2014 р. до 2013 р.
	2012	2013	2014	
Експорт товарів за видами економічної діяльності				
Всього	100,0	100,0	100,0	-
Сільське господарство	26,0	27,1	30,9	3,8
Інші види економічної діяльності	74,0	72,9	69,1	-3,8
Імпорт товарів за видами економічної діяльності				
Всього	100,0	100,0	100,0	-
Сільське господарство	8,9	10,5	11,2	0,7
Інші види економічної діяльності	91,1	89,5	88,8	-0,7

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [2]

За даними офіційної статистики у 2014 р. сільськогосподарської продукції було експортовано на суму 16,7 млрд дол. США, а імпортовано – на суму 6,1 млрд дол. США проти 4,1 млрд дол. США у 2013 р. [2].

Експорт сільськогосподарської продукції у 2014 р. становив 30,9% загальної вартості експорту України, що на 3,8 в.п. більше, ніж у попередньому році. Варто зазначити, що продукція рослинного походження переважала у структурі українського експорту аграрної продукції і становила 52,4%. При цьому 39,3% загального обсягу експорту продукції рослинництва припадало на зернові культури, 10,1% – на насіння і плоди олійних культур. У вартісній структурі імпорту країни частка сільськогосподарської продукції у звітному році склала 11,2%, що на 0,7 в.п. більше, ніж у 2013 р. [2].

Також, на думку Жиля Меттеталя [1], на інвестиційній привабливості аграрних підприємств позначаються достатньо високі фінансові результати їх діяльності (табл. 2).

У 2014 р. чистий прибуток підприємств аграрної галузі склав 20262,9 млн грн. При цьому 84,3% аграрних підприємств отримали чистий прибуток, який в середньому становив 50949,8 млн грн., і відповідно 15,2% підприємств – отримали збитки.

У 2014 р. рівень рентабельності виробництва сільськогосподарської продукції склав 25,8% проти 20,5% у 2012р. та 11,2% – у 2013 р. При цьому, рентабельність виробництва продукції рослинництва збільшилась на 18,1 в.п. порівняно з попереднім роком і складала 29,2%.

Таблиця 2

Загальні результати діяльності аграрних підприємств України

Показник	Роки			Відхилення (+,-) 2014 р. порівняно з 2013 р.
	2012	2013	2014	
Чистий прибуток (збиток), млн грн.	26728,4	14925,7	20262,9	5337,2
Підприємства, які отримали чистий прибуток, у відсотках до загальної кількості	78,6	80,3	84,3	4,0
фінансовий результат, млн грн.	33570,1	26186,6	50949,8	24763,2
Підприємства, які отримали чистий збиток у відсотках до загальної кількості	21,4	19,7	15,2	-4,5
фінансовий результат, млн грн.	6841,7	11260,9	30686,9	19426,0
Рівень рентабельності (збитковості) виробництва сільськогосподарської продукції, %, у т.ч.:	20,5	11,2	25,8	14,6
продукції рослинництва	22,3	11,1	29,2	18,1
продукції тваринництва	14,3	11,3	13,4	2,1

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [2]

У звітному році у галузі тваринництва найбільш рентабельним було виробництво молока, хоча порівняно з 2013 р. його прибутковість знизилась на 2,6% з 13,6% до 11%. У 2014р. менш збитковим стало виробництво м'яса великої рогатої худоби (на 7,4 в.п. порівняно з 2013р.), хоча рівень збитковості складав 35,9% [2].

Зважаючи на ці показники, а також значний потенціал розвитку аграрних підприємств України, ЄБРР до 2020р. має інвестувати у розвиток галузі близько 5 млрд євро. На теперішній же час ЄБРР в Україні здійснює 344 проекти, а його поточний кредитний портфель складає 5,1 млрд євро, при цьому 73% коштів вкладались у приватний сектор [3].

До сфери інвестиційних інтересів ЄБРР входять енергетична галузь, промисловість, страхування і фінансовий сектор, аграрна галузь, розвиток інфраструктури (рис. 1).

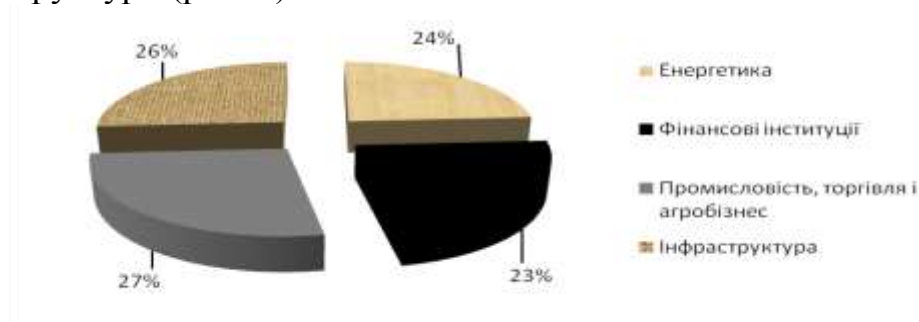

Рис. 1. Розподіл інвестицій ЄБРР в економіку України за видами економічної діяльності у 2014 р., %

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [3]

З рисунку видно, що у 2014 р. 27% суми кредитного портфелю ЄБРР (або 1,4 млрд євро) припадає на галузь промисловості, торгівлі і агробізнесу. В абсолютному вираженні в аграрні підприємства було інвестовано 250 млн євро [3]. При цьому ці кошти вкладались у проекти, що охоплюють весь виробничий ланцюг, починаючи з вирощування й обробки і закінчуючи розповсюдженням продовольчих товарів, їх упакуванням та роздрібним продажем. Більш детально інвестиційні проекти в аграрному секторі представлено в таблиці 3.

Як видно з цієї таблиці ЄБРР фінансуються інвестиційні проекти великих компаній, інвестиційна привабливість яких є досить високою, а діяльність – експортоорієнтованою. При чому, в основному такі підприємства займаються вирощуванням або переробкою зернових (“НІБУЛОН”, “Миронівський Хлібпродукт”) чи соняшнику (група “ViOil”, яка є провідним виробником і експортером соняшникової олії в Україні).

Всі інвестиційні проекти здійснюються спільно з підприємствами, при чому їх учасниками можуть виступати також і українські банки (наприклад, проекти з Agri Europe Ukraine, синдикативний кредит компанії “НІБУЛОН”).

Особливої уваги серед представлених в таблиці проектів заслуговує надання синдикативного кредиту “НІБУЛОНу”, так як це особливо важливо з огляду на прагнення України до зміцнення своєї позиції провідного світового зерновиробника і трейдера, з експортним потенціалом близько 50 мільйонів тонн зерна на рік [4].

ЄБРР працює з “НІБУЛОНОм” з 2010 року, і на сьогодні організував фінансування для групи компаній “НІБУЛОН” на загальну суму понад 200 млн дол.США через цілий ряд кредитних ліній. Синдикативний кредит забезпечить “НІБУЛОНу” необхідний оборотний капітал та підтримає його торгову діяльність, включаючи експортні операції. Кредит складатиметься з Кредиту А в сумі 45 мільйонів дол. США, який ЄБРР виділяє за власний рахунок, та кредиту В в сумі до 90 мільйонів дол. США, який буде синдиковано комерційними банками [3].

Таблиця 3

Інвестиційні проекти ЄБРР в аграрному секторі України

Дата	Назва проекту	Сектор	Статус	Приблизна вартість проекту, млн дол. США	Фінансування ЄБРР, млн дол. США
14.09.2015	Миронівський хлібпродукт	Приватний	Очікується кінцеве узгодження	303,0	85,0
14.09.2015	GNT Зерновий термінал	Приватний	Очікується кінцеве узгодження	69,3	40,0
26.05.2015	Синдикативний кредит “НІБУЛОН”	Приватний	Підписано	400,0	130,0
07.04.2015	Група ViOil	Приватний	Підписано	40,0	40,0

05.03.2015	Agri Europe Ukraine	Приватний	Схвалено, очікується підписання	120,0	109,0
13.10.2014	Корпоративна програма підтримки продовольчої безпеки: НІБУЛОН	Приватний	Підписано	400,0	26,0
08.10.2014	Корпоративна програма підтримки продовольчої безпеки: LDC Україна	Приватний	Підписано	...	25,0
05.08.2014	Корпоративна програма підтримки продовольчої безпеки: "Астарта Груп"	Приватний	Підписано	480,0	20,0
08.01.2014	Проект групи компаній "Нива Переяславщини"	Приватний	Підписано	80,1	30,0

Джерело: складено та розраховано автором з використанням матеріалів [3]

Висновки. ЄБРР є крупним інвестором в економіку України в цілому, і аграрний сектор зокрема. Основою, що забезпечує інвестиційну привабливість аграрної галузі для цієї міжнародної фінансової організації, є її значний нереалізований експортний потенціал. Як було встановлено в ході дослідження, інвестиційна привабливість окремого підприємства також досить відчутно впливає на його можливості отримати кошти від ЄБРР для фінансування своїх інвестиційних проектів. Варто відзначити, що для розширення кола таких підприємств та, відповідно, збільшення обсягів залучення іноземних інвестицій необхідне формування сприятливого інвестиційного клімату в аграрній галузі за рахунок раціонального і ефективного використання сировинних, фінансових та людських ресурсів та переходу сільського господарства на інноваційний шлях розвитку.

Список використаних джерел

1. Bread basket, not basket case : Ukrainian agriculture weathers the storm thanks to strong private sector [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://blogs.ft.com>
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Офіційний сайт Європейського банку реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ebrd.com>
4. Петренко І. Гроші будуть! Що далі? / І. Петренко // Агробізнес сьогодні [Електронний ресурс]. – 2015. – № 7. – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua>
5. Товстенюк О. В. Інвестиційна привабливість як об'єкт діагностики / О. В. Товстенюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – 2012. – № 727. – С. 381-386.

К. П. Чемеринская. Инвестиционная привлекательность аграрных предприятий Украины как предпосылка их кредитования Европейским банком реконструкции и развития.

В статье исследована сущность понятия инвестиционной привлекательности аграрных предприятий и определены факторы, на нее влияющие. Рассмотрены цели и основные принципы деятельности Европейского банка реконструкции и развития

(ЕБРР). Виявлені такі фактори інвестиційної привлекателісності підприємсцій аграрного сектору України побуждають банк інвестувати срсдства в їх розвиток. Осуцествлен анализ поступлення кредитних срсдств ЕБРР в економіку України в цілому, і аграрний сектор в частності. Рассмотрены основные проекты в аграрной отрасли, финансируемые ЕБРР (стадии их выполнения, объемы срсдств, предоставленные ЕБРР, особенности финансирования).

Ключевые слова: інвестиційна привлекателісність, аграрний сектор, інвестиційні проекти, ЕБРР, підприємсця аграрного сектору.

K. Chemerinsky. Nvestiga the attractiveness of agricultural enterprises of Ukraine as a precondition for lending by the European bank for reconstruction and development.

The article studies the essence of the concept of investment attractiveness of agricultural enterprises and the factors influencing it. The aims and basic principles of activities of the European Bank for reconstruction and development (EBRD). Identified what factors of investment attractiveness of enterprises of the agrarian sector of Ukraine encouraged the Bank to invest in their development. The analysis of receipt of credit of the EBRD in the Ukrainian economy in General and agricultural sector in particular. Describes the main projects in the agricultural sector, financed by EBRD (the stage of their implementation, the amount of funds provided by EBRD, especially funding).

Keywords: investment attractiveness, agriculture, investment projects, the EBRD, the enterprises of the agricultural sector.

УДК 339.727.24:631.11(477)

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ ТА КРЕДИТУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

С. М. Шарапова, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н., доцент Бурковська А. В.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні джерела залучення іноземних коштів. Було визначено значення міжнародного кредиту та прямих іноземних інвестицій в розвитку підприємств аграрного сектору. Також виявлено оптимальний механізм залучення інвестицій з-за кордону. Виявлено основні причини низької інвестиційної привабливості аграрної галузі та підвищення ризиковості сільськогосподарського кредитування.

Ключові слова: кредит, аграрний сектор, іноземні інвестиції, кредитні відносини, підприємства аграрного сектору.

Постановка проблеми. Аграрний сектор традиційно відіграє важливу роль в економіці України, ґрунтово-кліматичні умови, природно-ресурсний потенціал та трудові ресурси якої дозволяють створити ефективне конкурентоспроможне на міжнародному рівні сільське господарство.

Проте, в аграрних підприємствах існує недостатність коштів, які б перебували в обігу та спрямовувались на купівлю засобів захисту рослин і тварин, насіння, добрив, пального та придбання нової техніки, адже існуюча вже зношена та застаріла.

В таких умовах тільки кредитування аграрних підприємств дозволяє вирішити проблему, пов'язану із специфікою агропромислового виробництва як суб'єкта кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам залучення іноземного капіталу в українську економіку було присвячено багато наукових праць. Серед основних слід відзначити вітчизняні дослідження П. Борщевського, Є. Величко, М. Герасимчука, М. Дем'яненка, А. Музиченка, Л. Дейнеко, Б. Дмитрука, С. Кваші, М. Кісіля, Д. Крисанова, М. Лобаса, І. Лукінова, А. Пересади, В. Савчука, В. Трегобчука, В. Гончаренка, О. Гудзь, І. Гуцала, та інших вчених. Ці наукові здобутки стали фундаментальною основою вирішення найбільш актуальних питань фінансово-кредитного забезпечення аграрного виробництва.

Водночас, незважаючи на високий рівень теоретико-методологічних досліджень, залишається невирішеною низка питань, пов'язаних із подоланням проблем щодо кредитування аграрних підприємств та державної фінансової підтримки їх діяльності.

Постановка завдання. Метою даної статті є визначення сутності інвестиційного кредиту і іноземних інвестицій та дослідження їх значення для підприємств аграрного сектору України.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах аграрний сектор економіки України для оновлення своєї матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних технологій, будівництва нових об'єктів дедалі більше потребує довгострокових фінансових ресурсів.

До основних реальних джерел залучення Україною іноземних коштів належать:

- позички таких міжнародних фінансових організацій, як Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світовий банк (СБ), Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР);
- кредити іноземних держав та їх угруповань типу Європейської Спільноти (ЄС);
- кредити держав – постачальниць енергоносіїв (Росія і Туркменістан);
- розміщення цінних паперів у вигляді облігацій державних позик на зовнішніх ринках, а також на внутрішньому ринку при купівлі їх нерезидентами;
- гранти, субсидії, стипендії тощо від міжнародних фінансових організацій та з країн розвинутої економіки [4].

Міжнародні фінансово-кредитні відносини – відносини, що встановлюються між суб'єктами світового господарства з приводу міжнародної міграції капіталів, міжнародного переміщення цінностей у грошовій та товарній формах з метою одержання власниками прибутку, відсотка або інших вигод. Об'єктивна необхідність використання кредитних відносин в аграрній сфері пов'язана з особливостями сільськогосподарського виробництва, нерівномірністю руху оборотних

засобів підприємств, значними відхиленнями потреби в оборотних засобах від їхньої фактичної наявності.

Також, в умовах дефіциту фінансових ресурсів та практичної відсутності високоефективної техніки і технології аграрні підприємства часто змушені звертатися до вітчизняних і зарубіжних інвесторів. Вибір найбільш оптимального механізму для залучення іноземних інвестицій в аграрному секторі України повинен проводитись з урахуванням національних пріоритетів, що визначаються потребами окремих галузей та інтересів стратегічних інвесторів. І на цій основі необхідно будувати державну стратегію розвитку аграрного сектору, створюючи оптимальні організаційно-економічні умови для приходу іноземного капіталу (рис. 1).

Рис. 1. Схема вибору оптимальних механізмів залучення іноземних інвестицій

Джерело: побудовано з використанням матеріалів [3]

Міжнародне й українське законодавство передбачає можливість використання різних механізмів залучення іноземних інвестицій. Однією із форм довгострокового інвестиційного кредитування є поставка технічного обладнання для переробки сільськогосподарської продукції. Переваги такої форми інвестування полягають у тому, що вона дає можливість:

- створити комплексне підприємство з сучасною західною технологією при відсутності з українського боку стартового валютного капіталу;
- випускати конкурентоспроможну продукцію, яка відповідає високим стандартам якості;
- перекласти на іноземного інвестора маркетингові дослідження зовнішнього ринку;

- забезпечити через іноземного інвестора вихід своєї продукції на зовнішній ринок, починаючи з моменту її випуску;

- використати довгостроковий кредит іноземного інвестора у вигляді поставок обладнання на вигідних для української сторони умовах [5].

Одним із найбільш розповсюджених механізмів залучення прямих інвестицій в Україну є створення спільних підприємств (СП). Прямі інвестиції, які здійснює іноземний партнер, мають переваги перед кредитами й іншими формами іноземної участі у розвитку економіки приймаючої сторони, особливо в умовах кризи [1].

Так, обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 31 грудня 2014 р. становив 45916,0 млн дол. США та в розрахунку на одну особу населення складає 1072,0 дол. США [6].

Інвестиції надійшли зі 131 країни світу. Із країн ЄС із початку інвестування внесено 35575,5 млн дол. США інвестицій (77,5% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 10340,5 млн дол. США (22,5%) [6].

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає майже 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 13710,6 млн дол. США, Німеччина – 5720,5 млн дол. США, Нідерланди – 5111,5 млн дол. США, Російська Федерація – 2724,3 млн дол. США, Австрія – 2526,4 млн дол. США, Велика Британія – 2145,5 млн дол. США, Віргінські Острови (Брит.) – 1997,7 млн дол. США, Франція – 1614,7 млн дол. США, Швейцарія – 1390,6 млн дол. США та Італія – 999,1 млн дол. США [6].

Заборгованість українських підприємств за кредитами та позиками, торговими кредитами та іншими зобов'язаннями (борговими інструментами) перед прямими іноземними інвесторами на 31 грудня 2014 р. становила 8568,0 млн дол. США [6].

Загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу та боргових інструментів) на 31 грудня 2014 р. становив 54484,0 млн дол. США. Але існує проблема, в сьогоденних умовах, багато потенційних іноземних інвесторів утримуються від інвестування в аграрний сектор. Головною причиною цього є незавершеність законодавчого врегулювання, надмірний податковий тиск, вплив на виробництво природно-кліматичних умов, недотримання українськими партнерами договірних зобов'язань, політична ситуація та інші чинники, що формують інвестиційний клімат держави [2].

Основними причинами низької інвестиційної привабливості аграрної галузі та підвищення ризиковості сільськогосподарського кредитування є:

- 1) сезонні особливості сільськогосподарського виробництва і залежність від природно-кліматичних умов;

- 2) відсутність у позичальників ліквідного забезпечення кредитів;

- 3) проблеми, пов'язані із реалізацією продукції, в тому числі неплатежі або затримки надходження виручки від реалізації;

4) невідповідність потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах і бажань та можливостей банківських установ та інвесторів;

5) підвищена нестійкість фінансового стану аграрних підприємств [1].

Зазначимо, що потреба в банківському кредитуванні агроформувань постійно зростає, проте темпи та динаміка розвитку кредитного сектору аграрної сфери залишаються негативними.

Так, вченими навчально-наукового центру “Інститут аграрної економіки” розроблено варіант розвитку кредитного забезпечення агроформувань (табл. 1).

Отже, з наведених даних можна зробити висновок, що очікується збільшення обсягів залучених кредитів у 3,1 рази у 2015 році та у 3,6 рази у 2020 році порівняно з 2010 роком.

Можна зазначити те, що у розвинутих країнах 70% обігових коштів на розвиток аграрного сектору формується за рахунок банківського кредитування, в Україні ж ця частка становить лише 20% [3].

Аграрні підприємства, головним чином, використовували кредити на придбання пального та мастил (77%), закупівлю засобів захисту рослин (48%), придбання посівного матеріалу (36%) та інші цілі, пов’язані з поточною сільськогосподарською діяльністю. Водночас лише 13% господарств спрямували отримані кредити на технологічне оновлення виробництва та 6 % – на його розширення.

Таблиця 1

**Обсяг залучення кредитів у сільське господарство на період до 2020 р.,
млрд грн**

Показник	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016- 2020 всього	Зростання, разів	
								2015 до 2010	2020 до 2010
Обсяг залучених кредитів, усього	10,1	12,7	16,2	21,4	26,8	31,2	180	3,1	3,6
у т.ч. цільових	1,4	3,9	7,5	11,2	15,4	19,7	130	14,1	18,6
довгострокові	3,1	3,8	6,1	9,1	10,6	13,1	80	4,2	5,2
короткострокові	7	8,9	10,1	12,3	16,2	18,1	100	2,6	3

Джерело: складено з використанням матеріалів [6]

Взагалі міжнародний кредит являє собою рух позичкового капіталу у сфері міжнародних економічних відносин, пов’язаний із наданням валютних і товарних ресурсів на засадах повернення у певні строки та, як правило, з виплатою відсотка. З позицій цільових функцій сьогодні іноземні кредити залучаються, з метою входження у світовий ринок, де вона має стати частиною світової економіки та для отримання кредитів для трансформації структури економіки України, зміни в ній народногосподарських пропорцій,

створення умов повної економічної рівноваги.

Позитивна роль міжнародного інвестиційного кредиту полягає у прискоренні розвитку продуктивних сил шляхом забезпечення безперервності процесу відтворення та його розширення. Він сприяє інтернаціоналізації виробництва та обміну, утворенню та розвитку світового ринку, поглиблює міжнародний розподіл праці. Крім того, він забезпечує сприятливі умови для іноземних приватних інвестицій, оскільки пов'язується з умовами про надання пільг інвесторам країни-кредитора; застосовується для утворення інфраструктури, необхідної для функціонування підприємств, у тому числі іноземних та спільних; сприяє зміцненню позицій національних підприємств, банків, які мають відношення до міжнародного капіталу [5].

Кредитні відносини аграрного сектора характеризують якісно новий рівень розвитку економіки, коли виробничому процесу передують кредит, кредитна операція, яка дає змогу завчасно визначати обсяги виробництва та умови реалізації продукції на певному ринку.

Головна передумова динамічного розвитку банківського кредитування агросфери – забезпечення повернення кредиту за умови дотримання прав кредиторів та позичальників. Неповорнення кредитів аграріями нині зумовлене різними причинами, основні з яких, як зазначалося, висока ризикованість ведення господарської діяльності в галузі, стійкий, накопичений упродовж багатьох років дефіцит фінансових ресурсів у переважної більшості сільськогосподарських товаровиробників, несвоєчасне отримання ними банківських кредитів і, відповідно, їх неефективне використання та брак коштів для розрахунків за цими кредитами, значний вплив суб'єктивних чинників на процес прийняття рішення про видачу кредитів тощо. У зв'язку з цим доцільно запропонувати ввести страхування ризиків неповорнення кредитів банкам сільськогосподарськими виробниками.

Висновки. Підводячи підсумки, слід зазначити, що за роки незалежності у державі не було створено досконалого механізму кредитування аграрного сектору. Ця проблема вирішується незначною мірою за рахунок часткової компенсації з державного бюджету процентних ставок за кредитами комерційних банків та за рахунок надання кредитів міжнародними організаціями та іноземними інвесторами.

Список використаних джерел:

1. Аранчій В. І. Кредит у системі фінансового забезпечення інвестиційного розвитку аграрних підприємств / В. І. Аранчій, О. П. Зоря // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 4. – С. 120-124.
2. Гудзь О. Є. Фінансово-кредитна інфраструктура аграрної сфери України / О. Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2009. – № 6. – С. 59-63.
3. Несветова С. В. Формування і реалізація інвестицій в галузі АПК / С. В. Несветова, А. І. Мельниченко // Вісник СНАУ. – 2010. – Вип. 5/1. – С. 85-89.
4. Калашнікова Т. В. Стан і тенденції розвитку кредитного забезпечення аграрної галузі України / Т. В. Калашнікова // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 29-37.

5. Колотуха С. М. Кредитування сільськогосподарських підприємств як ефективне джерело інвестиційної діяльності / С. М. Колотуха, І. П. Борейко // Економіка АПК. – 2009. – № 1. – С. 89-96.

6. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

С. М. Шарапова. Сущность и значение иностранных инвестиций и кредитов для сельскохозяйственных предприятий Украины.

В статье рассматриваются основные источники привлечения внешних средств. Было определено значение международного кредитования и притока прямых иностранных инвестиций в развитие предприятий аграрного сектора. Также определен оптимальный механизм привлечения инвестиций из-за рубежа. Основные причины низкой инвестиционной привлекательности аграрного сектора и повысить рискованность сельскохозяйственного кредитования.

Ключевые слова: кредит, аграрного сектора, иностранных инвестиций, кредитных отношений, предприятия аграрного сектора.

S. Sharapova. The nature and significance of foreign investment and credit for agricultural enterprises of Ukraine.

The article describes the main sources of attracting foreign funds. It was determined the value of international credit and foreign direct investment in the development of enterprises in the agricultural sector. Also identified the optimal mechanism for attracting investments from abroad. The main causes of low investment attractiveness of the agricultural sector and increase the riskiness of agricultural lending.

Keywords: credit, agricultural sector, foreign investment, credit relations, enterprises of agricultural sector.

УДК 631.11:657:658.14/.17

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Т. В. Двойнісюк, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н, асистент Мельник О. І.
Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті підходи щодо сутності прибутку, досліджено і проаналізовано класифікаційні ознаки фінансових результатів. Означено основу розвитку методологічної оцінки в обліку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: фінансові результати, сільськогосподарські підприємства, організація обліку, фінансові звіти.

Постановка проблеми. На сьогодні недостатньо уваги приділялося обґрунтуванню методичних принципів, відповідно до яких визначаються такі категорії, як прибуток і збиток. Серйозного вдосконалення потребує існуюча

класифікація фінансових результатів та їх складових для забезпечення користувачів оперативною й достовірною інформацією. Потребує уточнення порядок визначення фінансових результатів діяльності у сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання обліку доходів, витрат, формування й відображення у фінансовій звітності результатів діяльності підприємств ґрунтовно досліджені у працях відомих вітчизняних учених: С. Голов [1], Ф. Бутинеця [7], Н. Коришко [3], С. Кучеркова [4], О. Лишиленко [5], Н. Пирець [8], В. Плаксієнко [9], С. Шипіна [10] та інші вчені. Значних результатів у вирішенні зазначених проблем досягли зарубіжні вчені: П. Безруких, І. Бланк, Я. Соколов, Е. Хендріксен, В. Палій, А. Шеремет та ін.

Проте дана тема досліджена не повністю і потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретико – методичних та методологічних положень та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку фінансових результатів діяльності для прийняття ефективних управлінських рішень у сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Стратегічний напрям входження України в систему світового господарства об’єктивно потребує адаптації національної системи бухгалтерського обліку до міжнародних стандартів. І Україна, як велика аграрна держава з вітчизняною школою бухгалтерського обліку логічно ініціювала вдосконалення МСБО 41 “Сільське господарство” і розробила національний стандарт з обліку та звітності в сільськогосподарській діяльності П(С)БО 30 “Біологічні активи”. Стандарт вніс зміни в існуючу методологію щодо об’єктів обліку сільськогосподарської діяльності, їх оцінки і визнання. Суттєво доповнив методiku і методологію визначення фінансових результатів сільськогосподарської діяльності, які потребують апробації шляхом обговорення, глибокого дослідження та розробки рекомендацій.

Фінансовий результат є універсальною економічною категорією, яка враховує два чинники основної мети підприємницької діяльності – доходи та витрати. Формування інформації про доходи і витрати здійснюється послідовно та безперервно за допомогою системи бухгалтерського обліку, оскільки завдання формування облікової інформації підпорядковані кінцевому результату господарської діяльності і вирішуються в єдиному обліковому процесі. Мета складання фінансової звітності полягає у наданні користувачам для прийняття управлінських рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства.

Головним напрямом удосконалення обліку на аграрних підприємствах є розробка і впровадження в практику моделі взаємодії системи бухгалтерського і статистичного обліку та оподаткування, тобто фінансова,

податкова, статистична й інші види звітності повинні ґрунтуватися на даних бухгалтерського обліку, як це передбачено Законом України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” [2].

На сьогоднішній день власник не має достатніх мотивацій для організації на своєму підприємстві регламентованого державою бухгалтерського обліку. Навпаки, головні державні запити (податкова та статистична звітність) згубно діють щодо бухгалтерського обліку, стимулюють його тінізацію.

Очевидно, що дану проблему слід негайно виправляти, в тому числі й через координацію дій всіх державних органів та моніторинг стану бухгалтерського обліку з метою критичної оцінки його результатів, внесення відповідних змін до чинного законодавства. Серед останніх негайного вирішення потребують три головні їх складові: організація документування господарських операцій, бухгалтерська звітність та запровадження системи вимог і критеріїв щодо ведення бухгалтерського обліку за паперовими та комп'ютерними формами обліку.

Важливе значення має відпрацювання в державі вимог та критеріїв щодо форм бухгалтерського обліку. Робота має проводитись не тільки з врахуванням комп'ютерних технологій, але і враховувати технологію виробництва, уніфікуючи аналітичні та синтетичні реєстри паперових і комп'ютерних форм обліку по галузях. Але у сучасних умовах господарювання спостерігається спрямованість бухгалтерського обліку переважно для задоволення потреб податкових органів, тому його управлінська орієнтація не реалізується належним чином, що суттєво знижує ефективність управління, зокрема фінансовими результатами [3].

Діяльність будь-якого сільськогосподарського підприємства спрямована на отримання позитивного фінансового результату – прибутку, що вимагає ведення достовірного обліку доходів і витрат, точного визначення фінансових результатів, відображення достовірної і повної інформації у фінансовій звітності, здійснення внутрішнього контролю та прийняття ефективних управлінських рішень [10].

Документами, що фіксують облік фінансових результатів, є довідки або розрахунки бухгалтерії, які складають в довільній формі. Необхідним є розробка типової для сільськогосподарських підприємств форми бухгалтерської довідки – розрахунка, яка надасть аналітичності та наочності розрахунку та забезпечить відсутність помилок при віднесенні тих чи інших витрат і доходів діяльності [7]. Таку форму розрахунку можна також використовувати для своєрідного контролю формування та обліку фінансових результатів діяльності і складання фінансової звітності форми № 2 “Звіт про фінансові результати” [6].

Документ має заповнюватися за даними реєстрів синтетичного обліку та оборотно-сальдових відомостей за рахунками доходів і витрат, які мають місце в господарствах.

Також одним з можливих варіантів удосконалення обліку фінансових результатів є застосування різних наукових розробок. Суть однієї з яких полягає в:

- ✓ удосконаленні реєстрів обліку фінансових результатів від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), які прийнятні як при ручній обробці інформації, так і при використанні спеціальних програмних забезпечень для обліку фінансових результатів діяльності.

- ✓ впровадженні системи показників, за допомогою яких здійснюється аналіз фінансового стану підприємства і фінансових результатів діяльності, яка може використовуватися на всіх підприємствах різних форм власності і навіть без використання спеціальних комп'ютерних програм.

- ✓ надані рекомендацій по обліку фінансових результатів при використанні нового стандарту бухгалтерського обліку, який безпосередньо впливає на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Висновок: Проведені дослідження з удосконалення обліку і відображення у звітності інформації про результати діяльності підтверджують необхідність запровадження єдиних класифікаційних ознак і більшої конкретики обліку доходів, витрат, що потребує зміни у формі звіту про фінансові результати і методичних засадах формування інформації за показниками Звіту в системі рахунків бухгалтерського обліку. Такий підхід виправданий з економічної точки зору, оскільки співставлення показників доходів та витрат за джерелами та напрямками їх утворення дає можливість виявити найбільш прибуткові господарські операції.

Сформовані конкретні пропозиції щодо удосконалення обліку фінансових результатів.

Існують недоліки методологічного характеру відносно відображення інформації у Звіті про фінансові результати.

Спростити форму Звіту про фінансові результати можна за рахунок відображення в ній лише «чистих» доходів, що передбачає відповідні зміни і в схемі бухгалтерських проводок.

Так, на відміну від вітчизняної практики міжнародні стандарти не мають жорсткої регламентації відносно відображення доходів від реалізації продукції (товарів, послуг). В західній практиці підприємство має право самостійно обирати та показувати валовий дохід або тільки чистий дохід від реалізації. Як свідчить практика, більшість західних підприємств наводять у Звіті про прибутки та збитки лише чистий дохід.

Таким чином, наведені вище напрями вдосконалення обліку фінансових результатів і відображення їх у фінансовій звітності сільськогосподарських підприємств надасть можливість підвищити контроль фінансових результатів та приймати ефективні управлінські рішення щодо їх використання

Список використаних джерел

1. Голов С. Ф. МСФЗ у Законі / С. Ф. Голов // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. – № 9. – С.3.
2. Закон України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні» від 16.07.99 р. №996-XIV, із змінами і доповненнями.
3. Коришко Н. Організація обліку фінансових результатів суб'єктів підприємницької діяльності / Н. Коришко // Економічний аналіз. – Випуск 6. – 2010. – С. 84-86.
4. Кучеркова С. О. Облік фінансових результатів у сільськогосподарських підприємствах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.09 “Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)” / С. О. Кучеркова. – К., 2008. – 21 с.
5. Лишиленко О. Напрями вдосконалення обліку та аудиту фінансових результатів / О. Лишиленко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2005. – № 6. – С. 16-23.
6. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку № 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>.
7. Організація бухгалтерського обліку : навч. посіб. для студентів вузів спеціальності 7.050106 “Облік і аудит” / Ф. Ф.Бутинець, О. В. Олійник, М. М. Шигун, С.М. Шулепова; 2-е вид., доп. і перероб. – Житомир : ЖІТІ, 2001. – 576 с.
8. Пирець Н. М. Особливості обліку фінансових результатів згідно з національними та міжнародними стандартами / Н. М. Пирець, Я. Б. Панфілова // Економічний про-стір. – 2012. – № 62. – С. 228-234.
9. Плаксієнко В. Я. Методика визначення фінансових результатів та відображення їх в обліку / В. Я. Плаксієнко, О. І. Дацій // Облік і фінанси АПК. – 2005. – № 2. – С. 25-26.
10. Шипіна С. Б. Сутність поняття “фінансові результати” як об'єкта бухгалтерського обліку / С. Б. Шипіна // Вісник ЖДТУ. – 2012. – № 1 (59). – С. 229-232.

Т. В. Двойнисюк. Направления совершенствования учета финансовых результатов деятельности на сельскохозяйственных предприятиях

В статье рассмотрены подходы к сущности прибыли, исследованы и проанализированы классификационные признаки финансовых результатов. Отмечено основу развития методологической оценки в учете сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: финансовые результаты, сельскохозяйственные предприятия, организация учета, финансовые отчеты.

T.V.Dvoynisyuk. Areas of improvement financial results of accounting on farms

In the article the approaches to the nature of profit, investigated and analyzed classification criteria of financial results. Author determined the methodological basis of accounting estimates in agricultural enterprises.

Keywords: financial results, farms, organization of accounting, the financial statements.

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК**УДК 338.43.431.4****ІНФРАСТРУКТУРНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

*А. С. Дегтяр, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н. Лесік І. М.
Миколаївський національний аграрний університет*

Розглянуто проблеми і перспективи удосконалення інфраструктурного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Досліджено вплив інфраструктурного забезпечення району на діяльність підприємств. Обґрунтовано пропозиції щодо підвищення ефективності інфраструктурного забезпечення

Ключові слова: інфраструктура, соціальне забезпечення, виробничий потенціал, капітальне будівництво, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку аграрного сектора характеризується поглибленням розвитку ринкової економіки, взаємозв'язку соціального і економічного розвитку країни, задоволення потреб працівників аграрного сектора. На жаль, важка соціально-економічна криза, яка вразила практично всі галузі народного господарства, не дозволяє успішно проводити аграрну реформу, спотворює її наслідки та знаходить свій вияв у різкому зниженні ефективності сільськогосподарського виробництва в цілому по агропромисловому комплексу й окремо у кожному сільськогосподарському підприємстві.

Ефективність діяльності сільськогосподарського підприємства визначається рівнем організації не тільки основних виробничих процесів, за умов постійного вдосконалення технічної бази виробництва все більшого значення набувають проблеми раціональної організації допоміжних та обслуговуючих процесів, тобто розвитку інфраструктури підприємства.

Таким чином, розгляд питань інфраструктурного забезпечення сільськогосподарських підприємств, його ролі у підвищенні ефективності господарської діяльності є досить актуальним у сучасному житті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній літературі, вивчення та дослідження питань відтворення і підвищення ефективності функціонування інфраструктури підприємства привертає увагу багатьох науковців. Так, теоретичні основи соціальної сфери підприємства закладені ще в роботах К. Вікселя, Дж.М. Кларка, А. Пігу. Проблеми розвитку соціальної та виробничої інфраструктури досліджувались і висвітлені у роботах вітчизняних вчених: С.Ф. Покропівний, Г.М. Тарасюк, Л.І. Шваб, Т.І. Решетняк, М.А. Белова, І.А. Павленко та інших.

Проте питання комплексного розвитку інфраструктури сільськогосподарського підприємства в умовах ринкової трансформації

економіки, і особливо впливу інфраструктури на зростання виробництва у вітчизняній практиці в недостатній мірі вивчені з теоретичних позицій і недостатньо використовуються в практичній діяльності.

Постановка завдання. Визначення сутності інфраструктурного забезпечення та функції, які вона виконує для сільськогосподарських підприємств, а також характеристика сучасних тенденцій її відтворення та впливу її розвитку на ефективність діяльності підприємств.

Виклад основного матеріалу. Сільське господарство – перша і основна за обсягами виробництва та зайнятості трудових ресурсів галузь матеріального виробництва району, на частку якого припадає близько двох третин валової доданої вартості та зайнятого населення. Тому ефективність діяльності господарюючих суб'єктів безпосередньо залежить від потенційних можливостей розвитку інфраструктурного забезпечення, наявність якого розглянемо на прикладі сільських господарств Арбузинського району. Основним напрямом діяльності яких в рослинництві є – зерновиробництво, в тваринництві – м'ясо-молочне виробництво.

Сільськогосподарською діяльністю займаються 27 підприємств району, з яких 13 господарських товариств, 2 сільськогосподарських кооперативи, 4 державні підприємства, 8 приватних та одне підсобне недержавне підприємство, також 185 фермерських та 3885 одноосібних господарств. Значний потенціал для розвитку рослинництва Арбузинський район зумовлено природно-кліматичними умовами та значними площами сільськогосподарських угідь – 87,8 тис. га, у структурі яких 91% (77,9 тис. га) припадає на рілля. Забезпеченість сільгоспугіддями населення району складає в розрахунку на одного мешканця 4,16 га сільгоспугідь, з яких 3,69 рілля [1].

Але результативність господарської діяльності сільськогосподарських підприємств визначається рівнем організації не тільки основних виробничих процесів. В умовах подальшого вдосконалення технічної бази виробництва все більшого значення набувають питання раціональної організації допоміжних та обслуговуючих процесів, тобто розвитку інфраструктури підприємства.

Інфраструктура (від латинського *infra*. – нижче, під та *struktura* – побудова, розташування) – це сукупність складових частин якого-небудь об'єкту, які мають підпорядкований допоміжний характер та забезпечують умови для нормальної діяльності об'єкту в цілому [2].

Інфраструктура підприємства – це комплекс цехів, господарств та служб підприємства, які забезпечують необхідні умови для функціонування підприємства. Інфраструктура являє собою своєрідний “тил виробництва”, без якого неможлива нормальна робота підприємства. При цьому розрізняють виробничу та соціальну інфраструктури [3, с. 276].

Роль інфраструктури в підприємстві полягає в наступному: створює загальні умови для процесу виробництва, забезпечуючи безперервність; сприяє здійсненню всього господарського звороту, всіх, форм руху

продукції на всіх стадіях її виробництва, розподілу, обміну і вжитку; її галузі і підрозділи беруть участь в утворенні сукупного продукту, в них створюється нова вартість, хоча при цьому нових натурально-речових форм продукту не виникає; виступає головним системо-утворюючим чинником, об'єднуючим різні галузі, підгалузі, підприємства, територіально-виробничі формування і регіони в єдиний народногосподарський комплекс; має міжгалузевий і міжрегіональний характер, територіально повсюдна, звідси – колективний характер вжитку її “продукції”; створює умови для відтворення системи економічних стосунків і підвищення рівня їх зрілості; невиробнича інфраструктура покращує умови відтворення робочої сили, сприяє зростанню продуктивності праці [4].

Виробнича інфраструктура підприємства – це сукупність підрозділів, які прямо не беруть участі у створенні основної (профільної) продукції підприємства, але своєю діяльністю сприяють роботі основних цехів, створюючи необхідні для цього умови.

Виробничу структуру підприємства, зокрема, складають:

— допоміжні та обслуговуючі цехи та господарства підприємства (ремонтний, інструментальний, енергетичний, транспортний, складське господарство тощо);

— допоміжні ділянки та служби, що розміщені у основних цехах;

— магістральні об'єкти, комунікаційні мережі, засоби збору та обробки інформації, природоохоронні споруди тощо.

Склад та розміри об'єктів виробничої інфраструктури підприємств залежать від галузі, типу та масштабу виробництва, особливостей конструкцій та технології виготовлення виробів, рівня спеціалізації підприємства.

Об'єкти виробничої інфраструктури Арбузинського району розглянемо у таблиці 1.

Таблиця 1

Елементи виробничої інфраструктури Арбузинського району

Елементи інфраструктури	Стан інфраструктури
Виробнича інфраструктура: - Допоміжні та обслуговуючі цехи та господарства - Комунікаційні мережі - Засоби збору та обробки інформації	14 із 27 населених пунктів району забезпечені централізованим водопостачанням. Протяжність водопровідних мереж по району становить 198 км, більшість з них перебуває в незадовільному технічному стані. Протяжність доріг комунальної власності в населених пунктах складає 308,4 км, в тому числі з твердим покриттям - 291,29 км. Майже всі вони знаходяться в аварійному стані, з бюджету виділяються кошти на ремонт тільки на 33% доріг. Торгівля здійснюється в стаціонарних магазинах, ринках, ларьках, на торгівельних майданчиках та в формі виїзної торгівлі. Сільськогосподарські товаровиробники самостійно забезпечують себе складами, цехами та іншими потрібними спорудами.

Джерело: узагальнено автором з використанням даних [5]

Для Арбузинського району вдосконалення виробничої інфраструктури призведе, як до покращення якості життя населення, так і до полегшення

роботи сільськогосподарських підприємств. Забезпечення району водопостачанням зменшить витрати підприємств на зрошення, випоювання та витрачання води в інших виробничих цілях. Забезпечення району якісною транспортною системою зменшить витрати підприємств на амортизацію власного транспорту, знизиться використання пального та підвищить їх конкурентоздатність та інвестиційну привабливість. Наявність в районі допоміжних та обслуговуючих цехів зменшить витрати підприємств, вони будуть мати можливість для розширення і удосконалення своєї діяльності. Що в свою чергу збільшить інвестиційну привабливість району.

Підприємство – це не лише техніко-технологічна цілісність. Сучасний менеджмент розглядає підприємство перш за все як групу людей, які об'єдналися для досягнення загальної мети. Людина на виробництві є одночасно і фактором виробництва, і джерелом його розвитку. Тому сучасне підприємство несе перед суспільством як економічну, так і соціальну відповідальність. Пряма соціальна дія для підприємства знаходить своє відображення у формуванні соціальної інфраструктури підприємства.

Соціальна інфраструктура – це сукупність підрозділів підприємства, які забезпечують задоволення соціально-побутових та культурних потреб робітників підприємства. Соціальна інфраструктура, як правило, складається з підрозділів громадського харчування, охорони здоров'я, дитячих дошкільних закладів, закладів освіти, житлово-комунального господарства, організації відпочинку, заняття фізкультурою та спортом [6].

Організація та стан інфраструктури суттєво впливають на розвиток та фінансовий результат сільськогосподарських підприємств. Проаналізуємо зміни в покращенні діяльності роботи сільськогосподарських підприємств, та умови налагодження інфраструктури Арбузинського району (табл. 2).

Таблиця 2

Елементи соціальної інфраструктури Арбузинського району

Елементи інфраструктури	Стан інфраструктури
Соціальна інфраструктура: - заклади громадського харчування - установи охорони здоров'я - заклади освіти - житлово-комунальне господарство	34 загальноосвітніх навчальних закладів: 14 дошкільних навчальних закладів; 20 середніх навчальних закладів; будинок творчості школярів. 24 медичні установи, з яких 1 центральна районна лікарня, 13 фельдшерсько-акушерських пунктів (ФАП), 7 сільських лікарських амбулаторій, 3 медичних пункти. Функціонує 1 відділення швидкої та невідкладної медичної допомоги. 5 сімейних амбулаторій, які надають медичну допомогу 37,2 % населення району. 43 установи закладів культури: 20 закладів клубного типу, 22 бібліотеки, дитяча музична школа. 9,5 тис. домогосподарств, з яких 25% забезпечено централізованим водопостачанням, 5 % каналізацією, 6,8 % природним газом (селище Арбузинка - 390 домогосподарств, село Агрономія – 260).

Джерело: узагальнено автором з використанням даних [5, 7]

Соціальні потреби працівників охоплюють широке коло питань поліпшення: умов праці та охорони здоров'я; побуту робітників та членів їх

сімей; соціально-культурного обслуговування. Рішення питань соціального розвитку колективу підприємства є одним з найважливіших факторів підвищення ефективності виробництва. Сучасні умови господарювання пред'являють високі вимоги до робітників, до рівня їх загальної освіти, професійної підготовки, творчої активності. В плані соціального розвитку, як правило, передбачаються заходи, спрямовані на удосконалення санітарно-гігієнічних умов праці. Все це має за мету усунути фізичні та нервово-психологічні навантаження, що залежать від режиму праці та відпочинку, організації робочого місця та ін.

Найбільш гострим питанням в реформуванні залишається технічне переоснащення та капітальний ремонт житлового фонду комунальної власності району, який станом на 01.01.2014 року становить 21,1 тис. м². В зв'язку з недостатністю бюджетного фінансування обсяги виконання капітальних ремонтів знаходяться на низькому рівні. Нормативна потреба видатків на капітальний ремонт житлового фонду в 2013 році становила – 439,6 тис. грн. Покращення даного елемента інфраструктури є необхідними для забезпечення працівників підприємств необхідними умовами проживання. Що забезпечить збільшення їх працездатності і збільшить інвестиційну привабливість, як району так і самого підприємства [7].

Отже, основне завдання інфраструктури матеріального виробництва – поступове звільнення підприємств від виконання функцій обслуговування виробництва і зосередження їх зусиль на основній діяльності. Якщо підрахувати сукупний результат функціонування інфраструктурного відтворення, то виходить значний синергетичний ефект, скорочення сукупних витрат відтворення. А це означає, що інфраструктура виконує одну з найважливіших функцій – створює загальні умови для підвищення ефективної діяльності підприємств [8].

Висновок. За результатами проведеного дослідження сформовано висновки та пропозиції щодо вдосконалення інфраструктурного забезпечення господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та його трансформації в підвищення ефективності аграрного виробництва, а саме: визначено, що результати виробничої діяльності в аграрному секторі залежать від ступеня розвитку обслуговуючих його галузей. Інфраструктура виступає як фактор інтенсифікації економіки, в цілому, й сільського господарства, зокрема. Галузі інфраструктури виступають засобом ефективного використання виробничого потенціалу, забезпечують безперервність потоку сільськогосподарської продукції від виробника до споживача та ліквідацію втрат. Управління розвитком інфраструктури є важливою стороною загальної проблеми управління ефективністю виробництва.

Список використаних джерел

1. Зведена інформація відділу статистики Арбузинського району, щодо діяльності сільськогосподарських підприємств. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://arbuzinka.mk.gov.ua/ua/economy/1343827782>

2. Белова М. А. Управління інфраструктурою підприємства : навч.-метод. посібник / За заг. ред. М. А. Белова. – К. : КНЕУ, 2012. – 112 с.
3. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства : підручник / С. Ф. Покропивний. – К. : КНЕУ, 2001. – 456 с.
4. Шашман А. М. Інфраструктура сільськогосподарського підприємства та її роль у підвищенні ефективності його діяльності [Електронний ресурс] : Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/300/25.1.pdf?sequence=1>
5. Офіційний сайт Арбузинського району. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://arbuzinka.mk.gov.ua>
6. Славкова О. П. Соціальна інфраструктура села та реформування сільськогосподарських підприємств // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 53. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2014. – С. 21-26.
7. Інвестиційний паспорт Арбузинського району. [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://arbuzinka.mk.gov.ua/ua/economy/invest>
8. Чорнобай Л. М. Сутність і роль інфраструктури в системі АПК / Л. М. Чорнобай // Збірник наукових праць ПДАТУ. Кам'янець-Подільський, 2005. – Вип. 13. – С. 380-382.

А. С. Дегтяр. Ифраструктурное обеспечение сельскохозяйственных предприятий.

Рассмотрены проблемы и перспективы усовершенствования ифраструктурного обеспечения сельскохозяйственных предприятий, для дальнейшего непрерывного их функционирования. Исследовано влияние ифраструктурного обеспечения района на деятельность предприятий и их работников.

Ключевые слова: ифраструктура, социальное обеспечение, производственный потенциал, капитальное строительство, инвестиционная привлекательность.

A. Degtyar. Infrastructural support agricultural enterprises.

The problems and prospects of improvement of infrastructural maintenance of agricultural enterprises. The influence of the infrastructure software area on enterprises. Suggestions to improve the efficiency of infrastructure provision.

Keywords: infrastructure, social security, productive capacity, capital construction, investment attractiveness.

УДК 330.16

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Д. Г. Мулява, студентка обліково-фінансового факультету,
Науковий керівник – к.е.н. Лесік І. М.,
Миколаївський національний аграрний університет*

Розкрито вплив державних дотацій на формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств та визначено механізм контролю за цільовим використанням коштів бюджетних програм.

Ключові слова: державні цільові програми, цільове фінансування, дотації, фінансові результати, прибутки.

Постановка проблеми. Об'єктивна необхідність державного регулювання аграрного сектору в умовах ринкової економіки зумовлена, з погляду економічної теорії, унікальними особливостями, що притаманні цій галузі, її місцем і значенням у забезпеченні продовольчої безпеки країни та житті суспільства. Як свідчить зарубіжний і вітчизняний досвід, негативні наслідки нестабільності внутрішнього й зовнішнього середовища суттєво впливають на параметри розвитку аграрного виробництва. Існуючі проблеми значно ускладнюються кризовими явищами, які періодично виникають у розвитку вітчизняної та світової економіки [7].

Це зумовлено тим, що, по-перше, галузь є життєво необхідною у будь-якому суспільстві і розглядається як пріоритетна при обґрунтуванні перспектив соціально-економічного розвитку держави; по-друге, аграрне виробництво порівняно з іншими видами діяльності найбільше залежить від природно-кліматичних умов, що посилює ризикованість бізнесу та залежність від ринкових коливань; по-третє, сільськогосподарське виробництво через існування короткострокової і довгострокової проблем не може ефективно розвиватися без стабілізуючого впливу держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам теоретичного та практичного забезпечення державною підтримки сільського господарства присвячені праці Л. Гуцаленко [1], М. Дем'яненко [2], Ю. Кормишкіна [3], П. Кричуна [4], О. Радченко [5], П. Стецюка [6], Ю. Ульяновченка [7] та інших. Однак практично відсутні дослідження, щодо впливу дотацій держави на формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження особливостей формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств Миколаївської області під впливом державних дотацій.

Виклад основного матеріалу. Впровадження ринкових відносин в Україні, розвиток міжнародних економічних зв'язків, спонукають до підсилення та удосконалення як облікової системи так і внутрішнього та зовнішнього контролю, як складової кожного з господарюючих суб'єктів так і суспільства в цілому.

В умовах реформування відносин власності, організаційно-господарських перетворень, які взаємодіють та впливають на результати діяльності сільськогосподарських підприємств, важливе значення має їх адаптація до зовнішнього середовища. Такі процеси можливі за умов прийняття та реалізації обґрунтованих управлінських рішень, що спрямовані на покращення фінансової діяльності підприємств та підвищення її ефективності [1].

Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств залежить від низки факторів, але на нашу думку, такий фактор як доступ до фінансових ресурсів та уміння ними управляти, відіграє дуже важливу роль,

тому що з ним взаємопов'язана решта факторів конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств.

Джерела фінансування підприємств аграрного сектору економіки можна поділити на такі групи: державне фінансування, фінансові ресурси підприємств, кредитні ресурси та інвестиції.

В Україні до кінця 1990-х років єдиним привілеєм для сільгоспвиробників була пільга щодо податку на прибуток у частині доходів, отриманих від виробництва сільгосппродукції та продуктів її переробки. Занедбана на той час аграрна галузь і ймовірність продовольчої кризи змусили законотворців запровадити пільговий режим оподаткування сільського виробника – фіксований сільськогосподарський податок.

Спеціальний режим оподаткування сільгоспвиробників у формі фіксованого сільськогосподарського податку в Україні, який діяв майже 20 років за даними експертів сплачувало до 95% аграріїв. Це давало змогу вести просту звітність, а також не сплачувати податок на прибуток, земельний податок, збір за спеціальне використання води, збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності [4, с. 52].

Сучасна система державної фінансової підтримки в Україні пройшла непростий еволюційний шлях, і в даний час немає достатніх підстав вважати, що її основні параметри отримали завершений вигляд. Очевидно, що і надалі вона буде розвиватися й змінюватися [6, с. 257]. Історичний досвід та практична діяльність сільськогосподарських підприємств України та зарубіжних країн підтверджують неможливість існування без підтримки держави у вигляді дотацій і субсидій.

Основним законодавчим документом, що регулює державну підтримку аграрного сектору є Закон України “Про державну підтримку сільського господарства України” [8], яким визначаються напрямки державної політики у бюджетній, кредитній, цінovій, страховій, та інших сферах стимулювання сільськогосподарських товаровиробників. Державна підтримка сільського господарства відбувається шляхом фінансування через державні цільові програми, контроль виконання яких здійснюється на підставі Постанови Кабінету Міністрів України від 31 січня 2007 року № 106 “Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм” [9]. Виконання державних цільових програм відбувається за допомогою бюджетних програм.

Включення дотацій та субсидій, отриманих сільськогосподарськими підприємствами до своїх доходів призводить до того, що “по-перше, одержані у такий спосіб дані є не зіставними між окремими сільськогосподарськими підприємствами, оскільки у них різні можливості щодо одержання фінансової підтримки; по-друге – такий результат призводить до викривлення інших економічних показників, їх незіставності” [2, с. 19].

Оскільки суми отриманих дотацій та субсидій впливають на суму отриманого підприємством доходу, який в свою чергу має безпосередній

вплив на формування складової власного капіталу – прибутку, вважаємо за доцільне детальніше дослідити концептуальні підходи та вплив дотаційних сум у його формуванні.

З переходом економіки до ринкових умов господарювання посилюється різнобічне значення фінансових результатів, а тому достовірність їх формування потребує особливої уваги та контролю. Для переконливості своїх досліджень використаємо аналітичну інформацію по Миколаївській області. Проаналізувавши систему виділення державної допомоги аграрним підприємствам Миколаївської області, встановлено, що розмір нормативної потреби у державних субсидіях та дотаціях практично не задовольняється, найбільший показник отримано в цілому по підприємствах південного природно-кліматичного району – на 2,5 відсотки. У той же час, в Очаківському районі спостерігається перевищення виплат державної підтримки над потребою. Таким чином, спостерігаються значні територіальні нерівності у розподілі державних коштів.

Фінансування значної кількості програм щорічно скорочується, протягом досліджуваного періоду розмір виділених коштів скоротився більше як на 26 млн. грн або на 67%. У середньому за останні п'ять років на підтримку цієї галузі виділено 62,6% всіх коштів. Більша частина коштів, спрямована на підтримку сільського господарства області виділяється із загальнодержавного бюджету і лише невелика частина, а саме 8,4% – із обласного. Основна частина коштів отримується за рахунок податку на додану вартість.

Основні економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств у галузі сільського господарства з урахуванням субсидій розглянемо на прикладі Миколаївської області (табл. 1).

За даними таблиці видно, що найбільшу питому вагу у загальному фінансуванні аграрного сектору має галузь рослинництва. Стабілізація сільськогосподарського виробництва неможлива без суттєвої цілеспрямованої державної підтримки. Проте існуючі на сьогодні механізми визначення розмірів та розподілу бюджетних коштів є недосконалими і потребують подальшої якісної розробки.

Таблиця 1

Фінансові результати від реалізації продукції суб'єктами аграрного сектору Миколаївської області

Показники	2011 р.			2012 р.			2013 р.			2014 р.		
	продукція с/г – всього	у тому числі		продукція с/г – всього	у тому числі		продукція с/г – всього	у тому числі		продукція с/г – всього	у тому числі	
		рослин- ництва	тварин- ництва		рослин- ництва	тварин- ництва		рослин- ництва	тварин- ництва		рослин- ництва	тварин- ництва
Повна собівартість реалізованої продукції, тис грн	2417202,1	1968911,1	448291	2850424,9	2381073,5	469351,4	3674671,8	3265437,2	409201,7	129230,5	101194,0	28036,5
Витрати на основне виробництво, тис грн	2571991,7	2254667,5	317324,2	2853627,3	2406378,6	447248,7	4108121,3	3667048,1	441073,2	154313457,8	11543785800,1	38875599,7
Виручка від реалізації продукції, тис грн	3168086,3	2747292,2	420794,1	3652895,1	3049803,6	603091,5	4438193,5	4089132,4	349087,1	162514,2	130721,5	31792,7
Субсидії, тис грн	15948,5	15747,9	200,6	13377,6	12818,7	558,9	7404,8	7271,8	133	176587,1	23417,7	118271,8
Рівень рентабельності (збитковості) реалізованої продукції з урахуванням субсидій, %	31,1	39,5	-6,1	28,2	28,1	28,5	20,8	25,2	-14,7	25,8	29,2	13,4
Рівень окупності витрат на основне виробництво з урахуванням субсидій, %	123,8	122,5	132,7	128,5	127,3	135,0	108,2	111,7	-120,8	125,7	129,1	113,3

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби статистики України [10]

Загалом стан бюджетного фінансування характеризується суперечливими тенденціями, а обсяги державної фінансової підтримки галузі є недостатніми і не враховують реальних потреб розвитку аграрного сектору. Чинна система фінансування зазнає впливу економічної кризи, характеризується хронічною недостатністю ресурсної бази, виділені кошти не сприяють вирівнюванню та стабілізації стану об'єктів, на які вони спрямовані.

Програми розвитку аграрного виробництва не пов'язуються з реальними показниками, про що свідчать постійні зміни у виборі об'єктів фінансування та розподілу коштів на розвиток галузей і видів продукції. Посилюється тенденція об'єднання напрямів (програм) підтримки, що ускладнює контроль за ефективністю функціонування. Ці недоліки призводять до неефективного використання, розпорошення бюджетних коштів; недоступності бюджетної підтримки для окремих категорій товаровиробників [5].

В систему державного регулювання економічних інтересів суб'єктів аграрної сфери повинен бути вбудований дієвий інституційний механізм і розроблені відповідні методичні положення їх оцінки у контексті врахування національних особливостей агрогосподарського обміну. Механізм має забезпечувати всебічну реалізацію взаємних очікувань учасників агроринкового обміну, незалежно від форм власності і видів економічної (виробничо-господарської) діяльності. Тут слід ефективно поєднати базисні (власність, влада, вартість, праця) і похідні (конкуренція, інфраструктура, ціна) інститути й інституції у контексті їхньої конструктивної взаємодоповнюваності для забезпечення зокрема справедливого перерозподілу вартостей – це головна, фундаментальна проблема. Усе це забезпечуватиме створення сприятливих інституційних умов економічного зростання, а також інвестиційної привабливості галузі.

Висновки. Дослідивши особливості формування фінансових результатів сільськогосподарських підприємств Миколаївської області під впливом державних дотацій, на нашу думку, розподіл державних коштів повинен вестися не тільки рентабельним підприємствам, а в цілому по усіх підприємствах з урахуванням системного підходу і чіткого контролю за ефективністю використання коштів. Як основний критерій розподілу коштів між підприємствами, доцільно використовувати рівень окупності витрат, який може бути розрахований на 1 грн валової продукції, одиницю площі тощо.

Список використаних джерел

1. Гуцаленко Л. В. Механізм контролю за формуванням фінансових результатів сільськогосподарських підприємств під впливом державних дотацій / Л. В. Гуцаленко // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://socrates.vsau.org/repository/getfile/2099.pdf>.
2. Дем'яненко М. Я. Фінансові чинники формування доходів у сільському господарстві / М. Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 18-20.

3. Кормишкін Ю. А. Формування ефективного механізму державної підтримки розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня : спец. 08.00.03 – економіка та управління національним господарством / Ю. А. Кормишкін. – Миколаїв : МНАУ, 2015. – 22 с.

4. Кричун П. Пільгова еволюція / П. Кричун // Вісник податкової служби України. – № 7. – 2013. – С. 52-53.

5. Радченко О. Д. Особливості бюджетного фінансування розвитку сільського господарства / О. Д. Радченко // Збірник матеріалів Чотирнадцятих річних зборів Всеукр. конгр. вчених економістів-аграрників, м. Київ, 16-17 жовтня 2012 р., – К. : ННЦ “ІАЕ”, 2013. – С. 543-549.

6. Стецюк П. А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств : монографія / П. А. Стецюк. – К. : ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.

7. Ульянченко Ю. О. Сучасний стан державної підтримки аграрного сектору економіки України // Ю. О. Ульянченко / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2013-1/doc/2/04.pdf>

8. Про державну підтримку сільського господарства України [Електронний ресурс] Закон від 24.06.2004 № 1877-IV – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1877-15>.

9. Про затвердження Порядку розроблення та виконання державних цільових програм [Електронний ресурс] Постанова від 31.01.2007 р. № 106 – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/106-2007-%D0%BF>.

10. Основні економічні показники виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] Статистичний бюлетень Державної Служби Статистики України – Режим доступу: 2014 https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_oehv_bl.htm

Д. Г. Мулява. Государственное регулирование экономических интересов сельскохозяйственных предприятий.

Раскрыто влияние государственных дотаций на формирование финансовых результатов сельскохозяйственных предприятий и определен механизм контроля над целевым использованием средств бюджетных программ.

Ключевые слова. государственные целевые программы, целевое финансирование, дотации, финансовые результаты, прибыли.

D. Mulyava. State regulation of economic interests of agricultural enterprises.

Reveals the impact of government subsidies on the formation of financial results of agricultural enterprises and the mechanism of control over the targeted use of budgetary funds programs.

Keywords: state target programs targeted funding, grants, income, profits.

КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ**УДК 657.1.011****ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АВТОМАТИЗАЦІЇ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ****О. А. Куліш**, студентка обліково-фінансового факультету

Науковий керівник – к.е.н. Мороз Т. О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено переваги і недоліки впровадження електронного обліку, контролю та звітності в господарській діяльності. Проаналізовано найпоширеніші облікові програмні продукти та їх основні функціональні можливості. Розглянуто проблемні питання використання програмного забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку підприємств. Запропоновано алгоритм вибору програм автоматизованого обліку.

Ключові слова: програмне забезпечення, автоматизація, комп'ютерні технології, бухгалтерський облік, інформаційні ресурси, "ІС: Підприємство", "Акцент-бухгалтерія", "Парус – Підприємство"; "Бест Звіт Плюс".

Постановка проблеми. Автоматизація обліку на сьогодні є об'єктивною необхідністю подальшого успішного розвитку підприємства. Однак, недостатнє і неефективне використання програмних продуктів, недосконала організація інформаційних процесів у всіх сферах господарювання стали основними причинами обмеженого інформаційного поля підприємства. Тому питання впровадження комп'ютерних інформаційних облікових систем, які базуються на сучасних технологіях є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти організації обліку в умовах застосування комп'ютерних технологій досліджувались вітчизняними і закордонними науковцями: Ф.Ф. Бутинець, В.П. Завгородній, С.В. Івахненко, О.К. Фокін та ін. В останні роки на сторінках багатьох фахових видань, таких як журнали "Бухгалтерський облік і аудит", "Вісник податкової служби", газети "Все про бухгалтерський облік", "Дебет-Кредит" проводиться достатньо дискусій, даються роз'яснення щодо використання системи електронного документообігу, подання звітності підприємства в електронному вигляді, зокрема податкової звітності. Разом з тим, залишаються недостатньо розкритими низка аспектів стосовно проблем, переваг та недоліків автоматизації бухгалтерського обліку.

Постановка завдання. Задачі управління і обліку істотно відрізняються залежно від виду діяльності підприємства, його розміру і структури, специфіки виробленої продукції (робіт, послуг). На сьогодні відсутня єдина програма масового використання, яка задовольняє потреби

більшості підприємств. Оскільки керівнику, з одного боку, необхідне рішення, яке відповідає специфіці саме його підприємства, з іншого боку, він оцінює переваги вживання масово перевіреного продукту. Залишається проблемним питання вибору програмного забезпечення для бухгалтерів підприємств малого та середнього бізнесу відповідно до специфіки діяльності їх господарств.

Мета дослідження – проаналізувати існуючий стан програмного забезпечення підприємств та висвітлити проблемні аспекти автоматизації бухгалтерського обліку.

Виклад основного матеріалу. Для якісного ведення бухгалтерського обліку діяльності підприємств, організацій та установ необхідною умовою є доступ до інформаційних ресурсів та скорочення часових витрат на розв’язання завдань, які не пов’язаних з обліком безпосередньо. Ручне тиражування документації, відслідковування переміщень паперових документів в межах організації, контроль за порядком передачі конфіденційної інформації значно збільшують рівень трудових витрат. Отже, необхідним є впровадження автоматичного контролю за виконанням роботи з документами на всіх етапах. За таких умов підвищиться якість роботи виконавців, а терміни підготовки документів стануть більш прогнозованими і керованими [4].

Питання використання обліково-програмного забезпечення є досить дискусійними, адже їх завжди по-різному розуміють представники всіх задіяних професійних груп (керівників підприємств, бухгалтерів, економістів, працівників інформаційно-технологічних відділів, представників фірм-розробників, науковців). Найбільш гостро постає проблема впровадження програмних продуктів. В практиці часто повторюється ситуація коли кошти на автоматизацію витрачені проте програмне забезпечення на визначену дату не виконує функції, які мали бути реалізовані.

Застосування комп’ютерної техніки для автоматизації обліку та управління на підприємствах має ряд переваг та недоліків. Основними позитивними результатами, які підприємство може отримати від впровадження комп’ютерних облікових інформаційних систем є:

- автоматизація діяльності підприємства в цілому;
- автоматизація бухгалтерії (фінансового та податкового обліку);
- автоматизація бухгалтерського обліку, з можливістю частково вирішувати поточні управлінські завдання.

Недоліком, особливо для малих підприємств, є висока вартість комп’ютерного обладнання та програмного забезпечення.

Під час вибору програми автоматизації обліку бухгалтеру необхідно визначити найбільш важливі критерії та доцільно керуватись запропонованим алгоритмом (рис. 1).

На сучасному ринку програмних продуктів представлено широкий спектр програм для автоматизації бухгалтерського обліку, з них

найпоширенішими і найбільш адаптованими до української системи ведення обліку є :

- “1С: Підприємство” – 7 і 8 версія;
- “Акцент-бухгалтерія”;
- “Парус – Підприємство”;
- “Бест Звіт Плюс”.

Рис. 1 Алгоритм вибору програми автоматизованого обліку
Джерело: побудовано автором з використанням ідеї [3]

Основні функціональні можливості програми “1С: Підприємство”:

- ведення бухгалтерського і податкового обліку відповідно до національних стандартів України;
- забезпечення вирішення всіх завдань, що стоять перед бухгалтерською службою підприємства – від обробки первинних документів до формування регламентованої звітності;
- ведення податкового обліку в розрізі декількох видів ПДВ (опціона): формуються окремі книги продажів, придбання, декларації з ПДВ;
- аналіз іншої реалізації, валових доходів і витрат.

У конфігурації автоматизовані наступні ділянки обліку:

1. Облік виробництва продукції рослинництва. Введено поняття “технологічної операції”. Всі документи з реєстрації факту виконаних робіт накопичують дані в розрізі типових технологічних операцій. У програму вводиться структура посівів, можливо графічне представлення схеми полів. Витрати на підготовку виробничої діяльності накопичуються в розрізі полів, культур і статей витрат. Реалізований механізм розподілу витрат

пропорційно площі полів, аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості.

2. Облік взаєморозрахунків з оренди землі (облік пайовиків). Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань та утримань. Виплата проводиться всіма можливими способами: безготівковими, готівкою, готовою продукцією, товарами. Реалізований автоматичний розрахунок нарахувань та утримань.

3. Облік виробництва продукції тваринництва. Тварини враховуються в сумовому обліку, в головах, у живій вазі. У бухгалтера є можливість відобразити в системі всі господарські операції з обліку тварин від приплоду до забою.

4. Облік транспорту і сільгосптехніки. В програмі фіксуються дорожні і облікові листи, ведеться облік палива, показань спідометра і залишків у баках, розрахунок витрати палива за нормами, виконується розрахунок відрядної зарплати. Крім того, є можливість проаналізувати витрати на утримання машино-тракторного парку, водіїв, механізаторів та їх помічників.

5. Облік переробки та допоміжних виробництв реалізований з можливістю розрахунку фактичної собівартості і аналізу структури собівартості готової продукції.

6. Облік інших витрат. Ведеться в розрізі підрозділів, об'єктів (номенклатурних груп) і статей витрат. Реалізований механізм розподілу і аналізу витрат, розрахунку фактичної собівартості готової продукції.

Розширені можливості по розрахунку заробітної плати:

- ведення кадрового обліку;
- система гнучкого настроювання видів і груп розрахунків;
- розрахунок лікарняних, відпускних;
- формування стандартних і регламентованих звітів;
- виплата розрахованої заробітної плати може здійснюватися, як через касу підприємства, картку банку, так і послугами, товарами та готовою продукцією.

За допомогою "1С: Підприємство" можливо вести бухгалтерський і податковий облік господарської діяльності декількох підприємств як окремо, так і в загальній інформаційній базі (причому в ролі окремих організацій можуть виступати індивідуальні підприємці). Це зручно, якщо їх господарська діяльність тісно пов'язана між собою: можна використовувати загальні списки товарів, контрагентів (ділових партнерів), працівників, місць зберігання і т.д., а обов'язкову і спеціалізовану звітність формувати роздільно.

Вагомі переваги використання програми "1С: Підприємство":

- зменшення часу на рутинні операції;
- формування різноманітних документів, звітів з можливістю детальної розшифровки певної інформації;
- можливість здачі електронної звітності напряму з програми 1С;

- ведення обліку в масштабі реального часу, можливість роботи багатьох користувачів в єдиній інформаційній системі з актуальним відображенням інформації;

- зручні засоби планування та аналізу діяльності підприємства;

- можливість доопрацювання програми згідно потреб замовника і особливостей ведення бізнесу;

- гарантований супровід програми (отримання актуальних поновлень, консультацій та технічної допомоги).

“Акцент-бухгалтерія” – це універсальна автоматизована програма для ведення бухгалтерського, управлінського та фінансового обліку на підприємствах. Програма забезпечує повноцінний правильний з бухгалтерської точки зору багатовимірний та багаторівневий аналітичний і синтетичний облік. В її межах реалізована загальноприйнята методика бухгалтерського фінансового та податкового обліку, яка підтримує національні стандарти бухгалтерського обліку. “Стандартне рішення” що входить в комплект поставки продукту, створене для підприємств оптово-роздрібної торгівлі. Напрацьовано ряд спеціалізованих рішень, які базуються на стандартах і враховують специфіку бухгалтерського обліку при автоматизації підприємств.

“Акцент-бухгалтерія” версій 6.0 та 7.0 включає:

1. Нарахування та виплата зарплати.
2. Автоматизований розрахунок різних видів нарахувань і стягнень.
3. Облік необоротних активів та балансової вартості основних засобів.
4. Облік валових доходів та витрат.
5. Розрахунки з бюджетом.
6. Розрахунки з підзвітними особами.
7. Розрахунки з постачальниками та покупцями.
8. Облік банківських та касових операцій.
9. Можливість формування, зберігання та друку всіх необхідних документів.

“Парус-Підприємство” – повнофункціональна система, що дозволяє автоматизувати всі облікові й управлінські завдання, характерні для підприємств малого і середнього бізнесу. До її складу входять десять модулів: “Парус-Адміністратор”, “Парус-Бухгалтерія”, “Парус-Реалізація і Склад”, “Парус-Заробітна плата”, “Парус-Персонал”, “Парус-Менеджмент і Маркетинг” (CRM-модуль), “Парус-Консолідація”, “Парус-Ресторан”, “Парус-Готель”, “Парус-Лікувальна установа”.

“Бест звіт плюс” – програмний комплекс призначений для автоматизації процесів роботи зі звітною документацією встановленого зразка. Він забезпечує організацію електронного документообігу у всіх без винятку суб'єктів господарювання будь-якої форми власності та джерел фінансування або між ними та державними контролюючими органами, подача звітності яким передбачена чинним законодавством. Це можливість

інтеграції даних з будь-якої бухгалтерської програми (1С, і т.д.) Передача звітності засобами електронної пошти із застосуванням підсистеми шифрування та пересилки.

До функціональних можливостей програмного забезпечення слід віднести:

1. Формування картки установи.
2. Формування та ведення реєстру форм (бланків) звітних документів.
3. Формування звітних документів із використанням різноманітних функцій контролю.
4. Імпорт інформації зі встановлених на підприємстві автоматизованих систем бухгалтерського обліку та управління виробництвом.
5. Формування пакетів звітності в електронному вигляді електронною поштою із застосуванням криптографічного захисту.

Отже, кожне підприємство може вибрати програмний продукт для автоматизації обліку відповідно до своїх особливостей ведення бухгалтерського обліку.

Висновки. Застосування електронних документів, документообігу та електронного цифрового підпису в підприємницькій діяльності на даний час є досить актуальним питанням. Адже це дає можливість значно розширити ринки збуту продукції, зменшити витрати і час на укладання договорів, оперативне узгодження різних питань, на ведення обліку та подання звітності різним контролюючим органам. Залишається питання тільки в тому, який варіант автоматизації обрати.

Проаналізувавши переваги і недоліки популярних програмних продуктів в Україні найбільш ефективним і функціональним для ведення обліку на підприємстві є використання “1С: Підприємство”.

Список використаних джерел

1. Івахненко С. Упровадження програмного забезпечення обліку і контролю: потенційні переваги і реальні проблеми / С. Івахненко // Бухгалтерський облік і аудит. – 2007. – № 2. – С. 56-62.
2. Семеренко М. М. Автоматизація обліку на підприємствах малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] / М. М. Семеренко, О. К. Фокін, С. В. Сковородько. – Електрон. текст. дані. – Режим доступу : <http://intkonf.org/semerenko-mmfokin>
3. Бухгалтерський тижневик Дебет-Кредит [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.dtki.com.ua>
4. Янчук Т. В. Основні проблеми та переваги які виникають на підприємстві у зв'язку з проведенням автоматизації обліку [Електронний ресурс] / Т. В. Янчук, Н. П. Гандзюк. – Електрон. текс. дані. – Режим доступу : www.rusnauka.com
5. Бест-звіт [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : www.bestzvit.com.ua.
6. Акцент-Бухгалтерія [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : www.mis.lviv.ua/buhgalter.php.
7. Програмне забезпечення Парус-Підприємство [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу : www.proaudit.com.ua.

О. А. Кулиш. Программное обеспечение автоматизации бухгалтерского учета на предприятии.

В статье исследованы преимущества и недостатки внедрения электронного учета, контроля и отчетности в хозяйственной деятельности. Проанализированы самые распространенные учетные программные продукты и их основные функциональные возможности. Рассмотрены проблемные вопросы использования программного обеспечения автоматизации бухгалтерского учета предприятий. Предложен алгоритм выбора программ автоматизированного учета.

Ключевые слова: программное обеспечение, автоматизация, компьютерные технологии, бухгалтерский учет, информационные ресурсы, “1С: Предприятие”, “Акцент-бухгалтерия”, “Парус - Предприятие”; “Бест Отчет Плюс”.

O. Kulish. Software automation of accounting at the company.

In the article the advantages and disadvantages of introducing electronic registration, monitoring and reporting in business. Analyzed the most common accounting software and basic functionality. Revealed the problems using the software accounting automation companies. The algorithm for automated selection of programs.

Keywords: software, automation, information technology, accounting, information resources, “1С: Enterprise”, “Accent-accounting”, “Sail – Enterprise”; “Best Report Plus”.

УДК 004.9:338.43(477)

**ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ГОЛОВНА ПЕРЕДУМОВА
УСПІШНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА**

В. В. Хоренженко, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н. Мороз Т. О.
Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано сучасні трактування поняття «інформаційні технології». Розглянуто особливості інформаційних технологій в аграрному секторі та основні проблемні питання їх застосування. Висвітлено значення своєчасного обміну актуальною інформацією для підвищення ефективності і конкурентоспроможності аграрного виробництва.

Ключові слова: інформаційні технології, розвиток, аграрний сектор, інформаційне забезпечення, конкурентоспроможність аграрного виробництва, інтернет послуги.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку аграрного сектору економіки України актуальним залишається питання дослідження і удосконалення інформаційних технологій, які є головною передумовою успішного розвитку галузі. В рослинництві вони сприяють підвищенню урожайності, скороченню термінів весняно-польових робіт та значного зменшення використання сільськогосподарської техніки, добрив, паливно-мастильних матеріалів. В тваринництві більшою мірою інформаційні технології визначають рівень продовольчої безпеки, що сприяє забезпеченню населення ключовими продуктами харчування. В загальному

для аграрного сектору інформаційні технології забезпечують надання користувачам достовірної, неупередженої та своєчасної інформації для оцінки стану і перспектив діяльності підприємств та прийняття управлінських рішень. Однак через різні причини інформаційні технології аграрного сектору використовуються не досить ефективно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання інформаційно-технологічного забезпечення аграрного виробництва досліджувались у працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Серед них: Андрійчук В.Г., Білоуська Я.К., Зубець М.В., Кісіль М.І., Кравчук В.І., Лайко П.А., Левитський І.С., Лобас М.І., Могилова М.М., Музик П.А., Підлісецький Г.М., Саблук П.Т., Сайко В.Р., Ситник В.П. Проте, існує ряд невирішених проблем і питань які потребують продовження дослідження даної тематики, оскільки систематичне використання інформаційних технологій аграрними підприємствами України має позитивні результати.

Постановка завдання – проаналізувати та визначити основні проблеми інформаційного забезпечення розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах переходу до інформаційного суспільства ХХІ ст. ключовим етапом є всебічна автоматизація інтелектуальної праці і процесів керування та розвиток інформаційних технологій в цілому. Стимулювання переходу аграрного сектору на інноваційний шлях розвитку вимагає розробку та використання інформаційних технологій.

Визначення “інформаційна технологія” є утворенням двох слів: інформація і технологія. Технологія (від грец. *techne*) означає мистецтво, майстерність, уміння, а це не що інше, як процеси, тобто визначена сукупність дій, спрямованих на досягнення поставленої мети. Інформація – один з найцінніших ресурсів суспільства поряд із такими традиційними матеріальними видами ресурсів, як нафта, газ, корисні копалини й ін., а виходить, процес її переробки за аналогією з процесами переробки матеріальних ресурсів можна сприймати як технологію. Отже, інформаційна технологія – процес, що використовує сукупність засобів і методів збору, обробки й передачі даних для одержання інформації нової якості про стан об’єкта, процесу чи явища.

Згідно з визначенням, прийнятим ЮНЕСКО, інформаційні технології (від англ. *information technology*) – це комплекс взаємозалежних наукових, технологічних, інженерних дисциплін які вивчають методи ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою й зберіганням інформації; обчислювальну техніку й методи організації й взаємодії з людьми й виробничим обладнанням, їх практичні застосування, а також зв’язані з усім цим соціальні, економічні й культурні проблеми [1].

Сучасне визначення “інформаційних технологій” в Україні, зводиться до обробки даних за допомогою різних методик та методів, включаючи застосування сучасних комп’ютерів і програм для них. Серед таких

методів: створення і видання книг, фільмів, музики, веб-сайтів, довідників, навчальних посібників, програмних продуктів.

Інформаційні технології в своєму розвитку пройшли довгий шлях і продовжують вдосконалюватись й на наш час. Кожен етап визначається особливими засобами і методами збирання, опрацювання, пошуку, передавання та обробки інформації в різних галузях людської діяльності.

Становлення використання інформаційних технологій в аграрному секторі України супроводжувалось багатьма особливостями. Одна з найголовніших – поява в технічній базі виробництва автоматизації та комп'ютерної техніки з глобальною мережею Інтернет дало змогу прискорювати передавання інформації, документів не тільки між працівниками, а й від однієї організації до іншої.

Одним з ключових стимуляторів економічного зростання є здатність громадян набувати, накопичувати і використовувати інформацію в результаті динамічного розвитку інформаційних технологій. Світовий досвід підтверджує, що інформаційні комп'ютерні технології створюють приблизно чверть зростання ВВП і 40% зростання продуктивності праці в Європейському Союзі [2]. На сучасному етапі характерним є наявність розподіленої комп'ютерної техніки, “дружнього” програмного забезпечення, розвинутих комунікацій, що свідчить про постійний і бурхливий розвиток інформаційних технологій.

Отже розвиток інновацій у сфері комп'ютерних технологій є необхідністю на сучасному етапі розвитку аграрного сектору України і є однією з найголовніших його цілей.

Ключовим механізмом який повинен забезпечити подальше впровадження інформаційних технологій в економіку аграрного сектору, має стати підготовка висококваліфікованих фахівців для опрацювання значних обсягів інформації, одночасно освоєння сучасними методами роботи і використовувати ці знання для розвитку аграрного виробництва. В умовах сучасного розвитку економіки одним з ключових факторів є підтримання конкурентоспроможності. Важливо не тільки забезпечити високу ефективність аграрного виробництва але й можливість виробника заявити про себе на ринку та вигідно представити своє підприємство, продукцію або послуги.

На сьогодні таку можливість надає всесвітня мережа Інтернет, послугами якої користуються підприємства великого, середнього та малого бізнесу у всьому світі. Мати власну веб-сторінку, або сайт в Інтернеті стало звичайною справою. При цьому Україна є одним з найбільших і динамічних ринків інтернет послуг. Кількість українських користувачів вже перебільшила 6 млн. осіб і постійно зростає.

Разом з тим вітчизняний аграрний сектор дуже слабо використовує можливості Інтернету, а підприємства галузі майже відсутні в цій мережі. Така проблема виникає через нестачу кваліфікованих фахівців та

провайдерів (компаній які надають інтернет послуги) що є вагомими стримуючими факторами. Проте без широкого використання сучасних інформаційних технологій, навіть при високому рівні ефективності виробництва, забезпечити достатній потенціал конкурентоспроможності практично неможливо. Лише ті фахівці, які цілком точно усвідомлюють повноту проблеми, можуть розраховувати на успіх в сучасному аграрному виробництві. В умовах постійно оновлюваних тенденцій аграрії повинні прагнути до підвищення ефективності організації праці, що в значній мірі залежить від уміння керівника готувати й обґрунтовувати прийняття рішень. На основі активного і вмілого використання інформаційних технологій приймають стратегічні рішення, які визначають своєрідний план розвитку та ефективність функціонування аграрних підприємств. Вони дозволяють зберігати величезну кількість даних, аналізувати їх і на основі результату, пропонувати найбільш ефективні рішення певних задач, які б мінімізували витрати і максимізували прибутки аграрних підприємств.

Важливість і необхідність застосування інформаційних технологій в економічній діяльності аграріїв обґрунтовується міжнародними експертами і вченими. В аграрному секторі США, Канади, Австралії, країн ЄС широко використовують велику кількість інформаційні системи, а саме [3]:

- системи моніторингу стану аграрних ресурсів та прогнозування урожайності аграрних культур;
- системи забезпечення контролю якості аграрної продукції;
- системи оперативного управління та оптимізації продуктивних процесів;
- інформаційно-довідкові системи маркетингової спрямованості;
- аналітичні та моделюючі системи відстеження розвитку надзвичайних ситуацій та їх впливу на виробництво і якість аграрної продукції;
- багато інших спеціалізованих інформаційних систем різноманітної спрямованості та рівня деталізації.

В сучасному суспільстві інформаційні технології – головна передумова успішного розвитку економіки аграрного сектору не лише нашої країни, а й всього світу. Крім того, на відміну від природних ресурсів вони є не вичерпними, а їх обсяг має властивість нагромаджуватися. Але така “безмежність” є умовною, що пояснюється залежністю інформаційних технологій від рівня розвитку інноваційних знань та розробки модернізованих програм.

Висновки. Широке використання інформаційних технологій в аграрному секторі, є актуальною необхідністю і невідкладним завданням. Досвід розвинутих країн світу свідчить, що достатнє інформаційне забезпечення підвищує конкурентоспроможність вітчизняного аграрного виробництва, за рахунок більш раціонального і цілеспрямованого використання хімікотехногенних, біологічних, агрокліматичних ресурсів та покращенням екологічного стану природного середовища.

Список використаних джерел

1. Басюк О. В. Використання інформаційних технологій у дослідженні економічного потенціалу регіону / О. В. Басюк // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – Спец. вип. Регіональний розвиток України: проблеми та перспективи. – КНЕУ – 2009. – С. 43-48.
2. Матеріали Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства (Женева 2003 – Туніс 2005). Підсумкові документи. – К. : Міністерство транспорту та зв'язку України державний департамент з питань зв'язку та інформатизації – 2006. – 87 с.
3. Кобець М. І. Використання сучасних інформаційних технологій в системах сільськогосподарського менеджменту / М. І. Кобець // Актуальні питання аграрної політики. – 2005. – С. 379-397.

В. В. Хоренженко. Информационные технологии главное условие успешного развития аграрного сектора.

В статье проанализированы современные интерпретации понятия “информационные технологии”. Рассмотрены особенности информационных технологий в аграрном секторе и основные проблемные вопросы их применения. Освещены значение своевременного обмена актуальной информацией для повышения эффективности и конкурентоспособности аграрного производства.

Ключевые слова: информационные технологии, развитие, аграрный сектор, информационное обеспечение, конкурентоспособность аграрного производства, интернет услуги.

V. Horenzhenko. Information technology as the main prerequisite for the successful development of the agricultural sector.

The article analyzes the modern interpretation of the term “information technology”. The features of information technology in the agricultural sector and the main problems of their application. Deals with the importance of the timely exchange of relevant information to improve the efficiency and competitiveness of agricultural production.

Keywords: information technology, development, agriculture, information, competitive agricultural production, Internet services.

УДК 001.895:004.9:338.43(477)

ІНФОРМАЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАНОГО СЕКТОРА УКРАЇНИ

***О. Ю. Трум, студентка обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.е.н. Мороз Т. О.
Миколаївський національний аграрний університет***

В статті висвітлено значення достатнього інформаційного забезпечення аграрних підприємств для успішного господарювання у ринкових умовах. Розглянуто сучасну структуру науково-технічної інформації визначеної галузі. Проаналізовано моделі розповсюдження інновацій в аграрному секторі, засновані на застосуванні інформаційних технологій. Вдосконалено структуру інформаційної системи аграрного

сектора.

Ключові слова: аграрний сектор, інформаційне забезпечення, інновації, інформаційно-консультативне обслуговування, інформаційні технології, інформаційна система аграрного сектора.

Постановка проблеми. В сучасних умовах глобалізації для успішного переходу аграрного сектора на інноваційний шлях розвитку необхідним є активне використання інформаційних технологій та впровадження інноваційних технологій виробництва аграрної продукції. Розвиток інформаційного забезпечення аграрного сектора України вимагає вдосконалення інформаційних систем, які забезпечують отримання своєчасної та достовірної інформації. Відсутність ефективних інформаційних потоків, які об'єднували б усіх суб'єктів аграрного сектору, робить виконання певних функцій неможливими, зокрема: широке розповсюдження інформації про ціни, попит і пропозицію на ринку, оперативний ціновий моніторинг, тощо. Отже, дослідження питання інформаційно-інноваційного забезпечення аграрного сектору на даному етапі розвитку є актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні аспекти розвитку інформаційної інфраструктури аграрного сектору та інноваційно-технологічного переоснащення його ключових галузей висвітлені в працях вітчизняних і зарубіжних вчених: О.М. Бородіної, Т.О. Осташко, М.А. Латиніної, І.В. Розпутенка, І.Г. Міхаліної. Однак незважаючи на значні наукові дослідження та вагомі практичні розробки з питань інформаційного та інноваційного забезпечення розвитку аграрного сектора, залишається широке коло не вирішених питань.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження основних процесів інформаційно-інноваційного забезпечення аграрного сектора України та розробка рекомендацій щодо удосконалення інформаційно-аналітичної системи.

Виклад основного матеріалу. Аграрний сектор економіки забезпечує продовольчу безпеку країни, є базисом розширення його експортного потенціалу та джерелом задоволення попиту на аграрну продукцію і продукти харчування вітчизняних, і зарубіжних споживачів. Проте на сьогодні серед проблем, що супроводжують діяльність аграрних підприємств в Україні, слід виділити низький рівень інформатизації господарських процесів. Брак інформації погіршує умови господарювання та торгівлі, підвищує ризики та зменшує довіру між учасниками ринку, знижує ефективність та результативність державної аграрної політики. Для подальшої успішної інтеграції аграрного сектору економіки України в європейський і світовий економічний простір об'єктивною необхідністю є перехід на міжнародні стандарти, налагодження партнерських зв'язків з міжнародними, зарубіжними і вітчизняними ринковими, науковими та інформаційними центрами.

Становлення цивілізованого аграрного ринку вимагає забезпечення

прозорості й інформованості для всіх учасників. Для успішного господарювання у ринкових умовах аграрним підприємствам необхідно чітко орієнтуватися в законодавчому полі, прогнозних показниках щодо умов виробництва і збуту, географії цін та продукцію і ресурси. Відповідно можливо визначати стратегію розвитку господарств і впровадження нових технологій, тактично правильно будувати виробничі, заготівельно-збутові і фінансові взаємовідносини. Органам державного управління потрібно володіти економічною і фінансовою інформацією про ситуацію на ринку при розробці засад податкової, цінової, кредитної політики, реалізації державних і місцевих програм розвитку аграрного виробництва.

Інформаційне забезпечення розвитку ринків основних видів аграрної продукції є одним із важливих компонентів у системі ресурсного забезпечення управлінської діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, об'єднуючим елементом у мережі формувань асоційованого типу, координуючим ланцюгом окремих сегментів аграрного ринку, об'єктивним орієнтиром під час прийняття рішень у системі державного регулювання реалізації сільськогосподарської продукції і продовольства та вдосконаленні політики держави щодо розвитку цих ринків. Основна мета інформаційного забезпечення – це створення прозорого інформаційного середовища з питань функціонування аграрних ринків на базі використання можливостей новітніх інформаційних технологій та засобів телекомунікації, теле-, радіомовлення, преси. Інформаційне забезпечення ринкових формувань асоційованого типу має створюватися з використанням корпоративних комп'ютерних мереж та розподілених баз даних суб'єктів аграрного ринку. Необхідною умовою його успішного функціонування є попередня типізація основних офісних інформаційних програм суб'єктів ринку, що входять до складу цих формувань.

Структура науково-технічної інформації заснована на широкому використанні інформаційних технологій, засобів обчислювальної і комутаційної техніки. Отже, для цього необхідна достовірна, своєчасна і актуальна інформація щодо [3]:

- технології виробництва аграрних культур;
- засобів механізації і автоматизації технологічних процесів у аграрному виробництві;
- засобів захисту рослин;
- технології переробки аграрної продукції;
- ринку аграрної продукції, добрив, засобів захисту, сільськогосподарської техніки, паливних і мастильних матеріалів;
- досягнень науки і техніки, наукових відкриттів тощо.

Актуальним є підтримка процесів поширення інновацій державою саме в аграрному секторі. Нині застосовуються такі моделі розповсюдження інновацій, засновані на застосуванні інформаційних технологій [1]:

1. Адміністративна модель передбачає надання консультаційних послуг аграрним виробникам на підставі створення спеціалізованих

державних порталів, організації віддаленого доступу до сховищ повноформатних електронних документів по сільськогосподарській тематиці (у тому числі і результатів досліджень), класифікаторів, довідників і словників. До переваг такої моделі відноситься масове охоплення користувачів та уніфікованість наданої інформації.

2. Університетська модель. Консультаційні центри створюються на базі системи вищої і середньої спеціальної освіти. Перевагою даної моделі є її широке представництво (наявність сільськогосподарських освітніх установ майже в кожній області).

3. Модель фермерської інтеграції передбачає об'єднання сільськогосподарських виробників і створення єдиного консультаційного центру, діяльність якого спрямована на задоволення інформаційних потреб усіх учасників об'єднання. Інтереси діяльності подібних об'єднань повністю співпадають з інтересами товаровиробників, що сприяє збільшенню ефективності взаємин консультантів і клієнтів.

4. Модель приватних консультаційних служб, що надають послуги товаровиробникам на комерційній основі. Зворотний зв'язок даної моделі є більш тісним та ефективним: клієнт оплачує послуги збору та передачі інформації і очікує забезпечення необхідного ефекту від вкладених коштів.

Інформаційно-консультаційне обслуговування інноваційної діяльності полягає в доведенні результатів наукових розробок у вигляді доступної, об'єктивної, достовірної інформації до конкретних користувачів, підвищенні їх інноваційної культури, всебічне сприяння впровадженню наукових досягнень у сільське виробництво.

З метою реалізації принципів інноваційного розвитку аграрного сектора постає необхідність у забезпеченні останнього трьома видами послуг: телекомунікаційними, інформаційними, консультаційними. Для цього передбачено створення інформаційної системи, яка дозволить забезпечити: збір, зберігання та формалізацію нових знань та інновацій з метою їх розповсюдження серед аграріїв; проведення експертизи і оцінки знань та інновацій для підвищення ефективності їх застосування в аграрному секторі; системне поширення знань та інновацій за допомогою передових інформаційних технологій; збереження опису компетенції фахівців і передового досвіду для використання їх українськими аграріями.

До складу інформаційної системи аграрного сектора пропонуємо включити :

- інформаційно-консультативну службу;
- інформаційно-дорадчі системи;
- інформаційно-консалтингові послуги;
- інформаційний моніторинг;
- збір інформаційного врожаю.

Досить гостро постає необхідність прискореного підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств. Сучасна система інформаційно-консультативного забезпечення на сьогодні не відповідає

світовим стандартам. Велика кількість реклами про ресурси і технології через засоби масової інформації нав'язується аграрному виробнику. Часто вона не об'єктивна та науково не обґрунтована, що в більшості випадків має негативні наслідки для аграрних підприємств. Однією з ланок сучасної системи інформаційного забезпечення є дорадча служба як система дій та заходів, спрямованих на задоволення потреб аграрних товаровиробників усіх форм власності, а також сільського населення в підвищенні рівня знань та вдосконалення практичних навичок прибуткового ведення господарства.

Не менш важливими, аніж вищеперераховані методи, є консалтингові послуги та інформаційний моніторинг. Основна мета консалтингових послуг полягає у розробці комплексу заходів, спрямованих на підвищення якості управління та ефективності роботи як підприємства в цілому, так і кожного із співробітників. Моніторинг стану аграрних підприємств є вихідною точкою в роботі консалтингових компаній. Саме інформаційний консалтинг вивчає способи автоматизації, переробки та розповсюдження інформації. Можна з упевненістю сказати, що без інформаційного моніторингу було б складно робити доцільні висновки щодо стану аграрного сфери.

Висновки. Структура інформаційно-аналітичної системи аграрного сектора має стати важливою складовою інформаційної системи України. Вона повинна ґрунтуватись на інформаційній співпраці державних органів, підприємницьких структур інформаційно-консультаційного сервісу та інформаційно-аналітичних служб відповідних підприємств і органів управління. Інформаційна співпраця має ґрунтуватись на принципах асоційованого співробітництва. Налагодження такої системи має створити широкі можливості для широкого впровадження інновацій, вигідної торгівлі аграрною продукцією на всіх ринках залежно від їх кон'юнктури і тим самим стимулювати маркетингову діяльність, зміцнювати економічні позиції виробників аграрної продукції.

Список використаних джерел

1. Латинін М. А. Аграрний сектор економіки України: механізм державного регулювання : монографія / М. А. Латинін // Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Харків, 2006. – 307 с.
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року № 1159 від 19. 09. 2007 р. // Офіційний вісник України. – 2007. – № 73. – ст. 2715.
3. Осташко Т. О. Внутрішній агропродовольчий ринок України в умовах СОТ / Т. О. Осташко, Л. Ю. Волощенко, Г. В. Ленінова – К. : НАН України; Ін-т екон. та прогноз. – 2010. – 126 с.

Е. Ю. Трум. *Информационно-инновационное обеспечение развития аграрного сектора Украины.*

В статье освещено значение достаточного информационного обеспечения аграрных предприятий для успешной деятельности в рыночных условиях. Рассмотрено современную структуру научно-технической информации отрасли. Проанализированы

модели распространения инноваций в аграрном секторе, основанные на применении информационных технологий. Усовершенствована структура информационной системы аграрного сектора.

Ключевые слова: аграрный сектор, информационное обеспечение, инновации, информационно-консультативное обслуживание, информационные технологии, информационная система аграрного сектора.

O. Trum. Information-innovative software development of the agrarian sector of Ukraine.

The article highlights the importance of providing sufficient information for a successful agricultural enterprises in market economic conditions. The current structure of scientific and technical information defined area. Analysis of distribution patterns of innovation in the agricultural sector, based on the use of information technology. Improved information system structure of the agricultural sector.

Keywords: agricultural sector, information, innovation, information and advisory services, information technology, information system of the agricultural sector.

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА

УДК 94 (477)

АРКАСИ – НАШІ ЗЕМЛЯКИ

*В. С. Ендрес, студент обліково-фінансового факультету
Науковий керівник – к.і.н, доцент Березовська Т. В.
Миколаївський національний аграрний університет*

В статті висвітлюється життєдіяльність найбільш відомих представників роду Аркасів. Оскільки це були особистості знакові, то їх публічне життя зафіксоване в численних документах та виданнях. Аспект робиться на приватне життя родини, реконструкцію сімейних відносин.

Ключові слова: родовід, благодійність, Чорноморський флот, українське національне відродження, історія.

Постановка проблеми. Сучасна історична наука в пошуках нових рішень проблеми реконструкції історичних постатей широко звертається до репрезентації не лише їх громадського, але й приватного життя. Це пояснюється тим, що в приватному житті складається безліч ситуацій, відносна свобода індивідуальних рішень, вчинків, як правило, ширших, ніж у будь-якій іншій сфері. Приватне життя тому є дуже зручним дослідницьким полем для вивчення протистояння між прийнятими стереотипами поведінки та індивідуальними сентенціями особистості.

Аналіз досліджень і публікацій. Дослідженням родини Аркасів займалися багато науковців. Родинний архів зберігається у фондах Миколаївського обласного краєзнавчого музею та в Миколаївському обласному архіві.

Постановка завдання. Відомості, які дійшли до нас про Аркасів носять здебільшого громадський характер. Разом з тим логічні інструментарії історика дають можливість розширити вузькі детермінантні рамки дослідження суспільно-політичних відносин і простежити герменевтику духу історичного персонажу.

Зіставляючи зафіксовані матеріали про “зовнішні” вчинки Аркасів з їх приватними записами, прямо чи завуальовано висловленими думками, а також з розкиданою по зібраних спогадах інформацією, спробуємо реконструювати головні риси визначних представників роду Аркасів в контексті тих історичних подій, в яких вони діяли.

Виклад основного матеріалу. Аркаси 125 років проживали в Миколаєві. Життєдіяльність не всіх представників роду досліджена рівною мірою. Деяко утаємниченою виступає постать З.А. Аркаса (1793-1866). Все його життя було тісно переплетено з чорноморським флотом. Він ніколи не був одружений, не мав дітей. Не збереглося його листування. Єдиним

джерелом, завдяки якому можна судити про його світоглядні установки є “Спогади” його молодшого брата адмірала М.А. Аркаса (1818-1881 рр.). В них Захарій постає людиною полісної свідомості, яка інтереси громадські ставить вище за особисті.

Можна навести такий приклад. Під час Кримської війни 1853-1856 рр. братам Аркасам було виділено транспорт для перевезення майна та родинних реліквій з Севастополя до Миколаєва. Їхні будинки знаходилися поруч, проте молодший брат перебував в Санкт-Петербурзі (флігель-ад’ютант Миколи І) і брати участь в перевезенні не мав змоги. Захарій же розпорядився підводами по-своєму. Він покинув напризволяще своє і братове майно і кинувся рятувати відомчу Морську бібліотеку. Він перевіз до Миколаєва 16 тисяч книжок, тим самим врятувавши їх від знищення [1, с. 34]. Доречно буде зазначити, що перші бомби, випущені англо-французькою ескадрою в 1854 р., знищили і приміщення бібліотеки, і будинки братів Аркасів. Там загинув їхній родинний архів, тому до нас майже не дійшли відомості про їхнього батька Андреаса Аркаса.

М.А.Аркас зробив блискучу кар’єру, пройшовши шлях від юнги до адмірала, генерал-ад’ютанта Олександра ІІ. Він мав державницький світогляд. Справа була у нього на першому місці. Але при цьому він лишався відданим та люблячим сім’янином. Службові обов’язки весь час розлучали його з дружиною. Залишалося листування. Вони писали один одному двічі на день. В фондах Миколаївського краєзнавчого музею зберігається декілька приватних листів М.А. Аркаса дружині. В них постає цілісна чоловіча натура, що опікувалася родиною, палко кохала дружину, дбала про майбутнє дітей [2].

На посаді головного командира Чорноморського флоту, не дивлячись на велику зайнятість по розбудові панцирного суднобудування та комерційно-портової діяльності, М.А. Аркас приділяв значну увагу благоустрою Миколаєва, переймався турботою про простих людей. Великою проблемою для міста на початку 70-х років ХІХ ст. Була проблема робочих кадрів. Сезонні робітники не могли задовольнити потреб суднобудування та портового господарства. Особливо багато до міста приїздило сільського люду в сезон навантаження-розвантаження судна в літньо-осінній період. Жили вони, як правило, просто неба в районі морського порту. Розрахунок отримували наприкінці сезону, коли припинялася навігація.

Для міста Миколаєва цей день перетворювався в справжнісіньке пекло через масову антисоціальну поведінку сезонників. За декілька днів переважна більшість їх “спускала” зароблені гроші, так і не довізши їх додому. Траплялися і смертні випадки внаслідок п’яних сутичок. Так продовжувалося не один рік. Але вирішити проблему було дуже важко. Без робочої сили неможливо було обійтися в навігаційний сезон. Пустити ж коріння в Миколаєві сезонні робітники не могли через брак коштів на купівлю житла [5, с. 35].

На другий рік свого губернаторства М.А. Аркас вирішив цю нагальну проблему. Він добився від уряду, щоб пустуючи землі морського відомства в Спаському урочищі було виділено під забудову для всіх бажаючих оселитися в Миколаєві. Землю порізали на ділянки. Людям, які взяли землю, надавався кредит в 300 крб. з мінімальною виплатою на десять років. Будівельні матеріали надавалися за пільговими цінами [4].

Цікавою і характерною подробицею цього адміральського заходу був той факт, що в своєму піклуванні про сезонників М.А. Аркас керувався турботою про їх родини. Його непокоїло, що зароблені важкою працею гроші замість того, щоб потрапляти в сім'ю, бездарно пропивалися по кабаках [5].

Джерела зберегли відомості про благодійність родини Аркасів. Так, М.А. Аркас заповідав дитячому притулку Миколаївського благодійного товариства капітал в розмірі 200 тис. крб. Він відремонтував за власний кошт церкву Всіх Святих на Миколаївському цвинтарі, а також побудував велику каплицю для хрещення немовлят [6]. Його дружина, Софія Петрівна, поділяла погляди чоловіка, завжди була його опорою і порадицею. В російсько-турецьку війну 1877-1878 рр. вона опікувалася пораненими, допомагала з оформленням пенсій. В 1877 р. за плідну благодійну діяльність була нагороджена Орденом Святого Червоного Хреста [7]. До останніх днів життя С.П. Аркас залишалась Почесним членом Миколаївського благодійного товариства. Під вікнами її будинку завжди стояла юрба злиденного люду, чекаючи її виходу і роздачі пожертви [7].

С.П. Аркас мала дуже м'яку, лагідну вдачу. Вона безмежно любила свого чоловіка і своїх дітей, яких втратила всіх ще за життя, крім старшого Миколи. Він став продовжувачем роду і увійшов в історію як український композитор, історик, просвітницький діяч. Мати підтримувала і матеріально, і морально всі творчі проекти свого сина. Якось стався такий випадок. Микола Миколайович мимохідь щось проронив про брошуру, яка начебто його зацікавила. І тут же забув про неї. Яким же був його подив, коли Софія Петрівна, переписавши в читальному залі публічної бібліотеки текст брошури, поклала текст на його робочий стіл.

Змалечку М.М. Аркасу була притаманна мрійливість, чутливість, відчуття прекрасного. Але разом з тим він мав тверді переконання та міцну вдачу. Він, син високого імперського посадовця, вперто вбирався в український народний одяг. Влітку це була вишита сорочка та солом'яний бриль, взимку – смушкова шапка та свитка. Ноги були взуті в чоботи. Цей одяг дратував батька, але Микола вперто продовжував його носити.

На другому курсі університету Микола надумав одружитися з селянською дівчиною Яриною і зажити простим селянським життям десь на хуторі. Він самотійно посватався. Батьки Ярини дали згоду, батьки ж самого Аркаса нічого не відали. Микола вирішив вінчатися таємно. Три доби він скакав степами, намагаючись умовити місцевих священиків

повінчати його, але ті відмовлялися таємно вінчати сина губернатора з простою селянкою. Потім про все дізналися батьки, зчинили лемент і повернули сина до навчання в університеті [2, с. 5].

Минуло декілька років і вже на останньому університетському курсі М. М. Аркас, довіряючи своєму приватному щоденнику ліричні почуття до молодої одеської панянки Франкевич, зробив підсумок, що дорівнює анатомії власного кохання. “Кого я любив?” – задавався юнак питанням. І далі давав вичерпну відповідь, достойну бухгалтерській відомості: 1. Ганнусю – з 1866 по 1869; підсумок – 3 роки. 2. Ольгу Кравчину – з 1871 по 1872; підсумок – 1 рік. 3. Ярину – з 1872 по 1875; підсумок – 3 роки. 4. Глафіру Франкевич – з 1875; підсумок – 1,5 місяці.

Пізніше, збагачений досвідом, М. М. Аркас залишив іронічний запис олівцем на старих юнацьких рядках: “Це я з жиру казався” [10, с. 100].

В студентські роки особливо яскраво виявилася, притаманна всім Аркасам гуманістична спрямованість, ні з чим незрівняна турбота про інших. Сам дуже невибагливий, він всі отримані з дому гроші роздавав тим, хто росив у нього допомоги. Матеріальні прояви побуту його зовсім не займали. Чай з хлібом – це його звичайний обід. Відсутність грошей не пригнічувала юнака. “Витяг гаманець, а останні 20 копійок випали і кудись закотилися” – писав він у щоденнику [8, с. 102].

Слід зазначити, що юнацький бунт М.М. Аркаса скоро минув, тим більш, що підґрунтям його виступали не політичні переконання, а бажання самоствердитися і вийти з-під контролю всесильного батька. До того ж усі сімейні конфлікти вмить зникали, коли мова йшла про господарство. І Микола Андрійович, і Софія Петрівна і їхній впертий син Микола любили працювати. Маєток в Богданівці (нині с. Стара Богданівка Миколаївського р-ну) приносив значні прибутки, все було дуже добре налагоджено і бездоганно працювало. Аркаси придбали землю в с. Христофорівка (нині с. Христофорівка Баштанського р-ну). Там М.М. Аркас працював як тесля, сам зробив купальні, ладнав дах на службовому приміщенні [1].

Подружнє життя М.М. Аркаса склалося дуже вдало. Його дружина, донька героя Кримської війни капітана I рангу І.П. Шишкіна Ольга, не лише підтримувала матеріальний добробут родини, й поділяла погляди чоловіка. Їхній син та онук не лише прославили рід Аркасів, але й зробили значний внесок в розвиток української культури зі зброєю в руках боролися за незалежність України.

М.М. Аркас був автором книги “Історія України-Русі”, першого популярного ілюстрованого видання з історії України.

Задуми написати власну історію України спочатку були дуже скромними. Бажалося написати книжку для домашніх потреб, а саме для навчання онука Миколи. Проте ситуація вийшла з-під контролю. Композитор настільки захопився своїм новим заняттям, що з головою занурився у роботу. Створював він книгу за власний кошт, що боляче вдарило по бюджету родини, але зустрічалося з розумінням.

Успіх книжки був приголомшеним. Весь тираж дуже скоро розійшовся. Сільські вчителі, чиновники, інтелегенція в листах до М.М. Аркаса наполягала на повторному виданні. Чим же був викликаний такий несподіваний успіх книжки? Для того, щоб відповісти на це запитання, необхідно дати двохаспектову рецензію “Історії України-Русі” Аркаса, тобто наукову і суспільно-політичну.

Двостороння рецензія обумовлена науково-популярним характером викладення подій і фактів, що лежать в руслі історичної концепції вченого. На користь необхідності такого підходу говорить ще й та обставина, що на початку ХХст. не існувало такої логічної відірваності між історичною книжкою як науковим виданням і історичною книжкою як культовим явищем.

Пристаючи до написання своєї праці, М.М. Аркас не мав ніякого професійного досвіду наукової діяльності. Ним не було написано жодної статті, не підготовлено жодної публікації. Природознавчо-науковий профіль його освіти обумовив відсутність асоціативного історичного поля, що перешкоджало наявності необхідної логіки для порівняльно-історичного аналізу. Уявлення автора про періодизацію історії і про інтерпретацію тих чи інших фактів носять яскраво виражений особистісний, емоційний характер.

“Історія України-Русі” охоплює історичний простір з IV-Vст. до н.е. по 1907 р. Автор поділяє його на 9 самостійних періодів:

- I. Скіфо-сарматський
- II. Київський (до 1170 р.).
- III. Галицький (1087-1340 рр.).
- IV. Литовський (1320-1501 рр.).
- V. Польський (1501-1647 рр.).
- VI. Гетьманський (1647-1663 рр.).
- VII. Руїна (1663-1687 рр.).
- VIII. Московський (1687-1764 рр.).
- IX. Україна під владою Російської та Австрійської держав (1764-1907)

В періодизації Аркаса відсутній розділ про первісний лад, що наштовхує на думку про те, що автор або був переконаний в гіпотезі щодо автохтонності українського населення, або не мав достатньої кількості матеріала для висвітлення цієї доби.

Своєрідність хронології аркасівської “Історії” полягає в чітко окреслених датах (Польська доба 1501-1647 рр.), тоді як у інших істориків періоди округляються століттями. Основою методології стало розглядання процесів, які мали свій початок і завершення в данному періоді, а критеріями стали факти, які свідчили про стабільність існування суспільства і державного устрою. Так, наприклад, Аркас обмежив рамки Київської доби 1169 роком, коли Київ було зруйновано Суздальською армією Андрія Боголюбського, процесійні ж історики (М. Грушевський,

О.Єфименко та ін.) бачили кінець цього періоду в 1240 р., коли його зруйнували татари. Проте всі професіонали говорять про те, що після суздальського розгрому київський престол був символом першості удільних князів і володіння ним в політичному розумінні не було функціональним. Тобто Київська Русь для Аркаса вже перестала бути державним утворенням. Цим критерієм Аркас користувався в своїй роботі.

Своєрідність хронології аркасівської “Історії” полягає в чітко окреслених датах (Польська доба 1501-1647 рр.), тоді як у інших істориків періоди округляються століттями. Основою методології стало розглядання процесів, які мали свій початок і завершення в данному періоді, а критеріями стали факти, які свідчили про стабільність існування суспільства і державного устрою. Так, наприклад, Аркас обмежив рамки Київської доби 1169 роком, коли Київ було зруйновано Суздальською армією Андрія Боголюбського, процесійні ж історики (М. Грушевський, О. Єфименко та ін.) бачили кінець цього періоду в 1240 р., коли його зруйнували татари. Проте всі професіонали говорять про те, що після суздальського розгрому київський престол був символом першості удільних князів і володіння ним в політичному розумінні не було функціональним. Тобто Київська Русь для Аркаса вже перестала бути державним утворенням. Цим критерієм Аркас користувався в своїй роботі.

Друга особливість компанування матеріалу в роботі – гіпертрофійна персоніфікація, з докладними біографіями, психологічними і літературними портретами політичних та духовних лідерів, з якими автор пов’язує вітчизняну історію.

Всі сучасники-рецензенти відзначали наявність в роботі інтуїтивної внутрішньої логіки, проте, на наш погляд, автор користувався лише початками порівняльно-історичного аналізу. В книжці багато легенд і міфів, які викладаються прямо – без висвітлення суперечливих фактів і подій, що сильно деформують відомі легенди і бувальщини. Хоча, з іншого боку, такий підхід цілком відповідав неоромантичному напрямку тодішньої історіографії, що був досить поширеним в Європі. Окрім того, в умовах незадовільного стану української та історичної самосвідомості, саме він міг мати позитивний творчий вплив. Тому Аркас, можливо, зумисне йде шляхом міфотворення, щоб у такий спосіб прокласти місток між свідомістю людності певної доби і своїми сучасниками. Така сама тенденція, доречі, спостерігалася в творчому доробку одного з рецензентів Аркаса, а саме В.К. Липинського.

Істотним методологічним упущенням, на наш погляд, є повна відсутність економічної історії: розвитку ремесел, сільського господарства, промислів, промисловості, форм земельної власності і фінансів. Проте, слабка зовнішня логіка викладення, з горою компенсувалася авторською інтуїцією та емоційністю тексту. “Історія” Аркаса стала культовою книжкою, тобто самостійним об’єктом історичного вивчення. Він попав в саму точку! Те, що народ хотів і жадав читати – він прочитав!

Це сталося тому, що вся тривала історія української нації наскрізь трагічна. Вона складалася таким чином, що народ доріс до прямої постановки питання: “Хто ми, чиї ми нащадки?” На побутовому рівні етнічна індивідуальність, не дивлячись на тотальну асиміляційну політику імперської Росії, існувала, але ніхто її в популярну концепцію не оформляв. Аркас перший це зробив і залишився в історії України. М.М. Аркас в “Історії України-Русі” постійно закидає читачу думку, що українське суспільство історично готове жити в умовах широкої демократії, індивідуальної свободи особистості, але... для цього необхідні всі умови і атрибути незалежної держави. Історик справедливо стверджував, що конституція 1710 р. Пилипа Орлика була праобразом всіх демократичних конституцій західних демократій, що виникли наприкінці XVIII – початку XIXст. Аркас в подробицях не затримувався на механізмі протизаг між окремими гілками влади в конституції, але відзначав наявність основних правових демократичних принципів: рівність всіх перед законом, верховність закону, все що дозволено законом, те не заборонено суб’єкту правовідносин.

Історика неможливо звинуватити в тому, що він свій правовий ідеал, який лежав в площині Американської Конституції Томаса Джеферсона, механічно переносив на український історичний ґрунт. Це був талановитий прийом переконаного патріота, ліберала, який всіма своїми силами намагався прискорити процес формування національної самосвідомості і надбання народом своєї національної ідеї.

Висновки. Таким чином, вже ті короткі відомості, що було наведено в статті, репрезентують Аркасів як людей відповідальних, енергійних, вірних обраним ідеалам, креативних обдарованих. А сюжети з приватного життя двох поколінь родини Аркасів підкреслюють і поглиблюють сутність їхніх громадських вчинків.

Список використаних джерел

1. Аркас Н. А. Воспоминания / Аркас Н. А. // Исторический вестник. – 1901. – т. 84
2. Фонди Миколаївського обласного краєзнавчого музею (МОКМ). – Д-13535.
3. Денисов А.И. Генерал-адъютант, адмирал Николай Андреевич Аркас. Биографический очерк / А.И.Денисов. – Севастополь, 1887.
4. Фонди МОКМ. – Д-11361.
5. Фонди МОКМ. – Д-9955.
6. Фонди МОКМ. – Д-11375.
7. Южанин. – 1898. – 25 червня.
8. Фонди МОКМ. – Д-8882.
9. Фонди МОКМ. – Д-883.

В. С. Ендрес. Аркасы-наши земляки.

В статье освещается жизнедеятельность наиболее известных представителей рода Аркасов. Поскольку это были знаковые личности, их публичная жизнь зафиксирована в многочисленных документах. Поэтому внимание привлекает аспект их частной жизни.

Ключевые слова: родословная, благотворительность, Черноморский флот, украинское национальное возрождение, история.

V. Endres. Arkas-our countrymen.

Arcases' family are well-known. The history of family is should be studied. We have do study their official and private life. Arcases' fame is philanthropists. They made a great contribution to building churches and amenity. As they entered history as a naval figures educator and cultural workers.

Keywords: pedigree, charity, the Black Sea Fleet, Ukrainian national revival, history.

УДК 94(477):1939-1945

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ. УКРАЇНСЬКА РОЗВІДКА

М. Є. Петерсдорф, студентка факультету менеджменту

Науковий керівник – старший викладач Стужук С. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У даній статті описано роль української народу та насамперед роль української розвідки у перемозі над гітлерівською Німеччиною у Другій світовій війні. Дається визначення терміна “розвідка”, її форми на території України у 1939-1945 роках. Наведено приклади розвідницької роботи та імена відомих розвідників, які ризикуючи своїм життям сприяли перемозі Антигітлерівської коаліції.

Ключові слова: Розвідка, розвідник, резидентури, розвідувальні групи, розвідувальна опер-група, контррозвідувальний режим, відділ, диверсія.

Постановка проблеми. З моменту Перемоги над нацизмом у Європі та завершення Другої світової війни минуло 70 років. Кожна країна проводить різноманітні заходи, щоб ушанувати подвиг свого народу, своєї нації у Великій Вітчизняній Війні. Україна завжди славить та вшановує героїв свого народу, які доклали великих зусиль для перемоги Антигітлерівської коаліції, віддає данину пам'яті усім борцям проти нацизму, загиблим воїнам, жертвам війни учасникам українського визвольного руху [1].

Проте і на сьогодні залишається актуальним питання про те, яку роль відіграли українські бійці у ході військових дій, адже значення їх подвигів та внеску в загальну справу часто не береться до уваги. Зараз відбувається переосмислення подій 70-річної давності і руйнація усталених радянських міфів та стереотипів, на фоні російської агресії

проти України і кремлівської пропаганди, яка намагається спотворити і нівелювати роль українців у здобутті перемоги.

Аналіз досліджень та публікацій. На сьогоднішній день існує великий пласт літератури, присвяченої дослідженню проблематики Другої світової війни. Умовно їх можна поділити на дві групи. До першої належить ідеологізована література радянських часів і сучасні публікації російських вчених. Цю групу характеризує тенденційне заперечення ролі західноєвропейських держав в перемозі у Другій світовій війні. До другої групи дослідників належать вчені України та Західної Європи, які прагнуть об'єктивно відобразити події тих часів. Особливо заслуговують на увагу наукові розвідки істориків В. Гвоздя та О. Скрипника [12].

Постановка завдання. Необхідно дослідити внесок представників української армії у боротьбу з фашизмом. Особливої уваги заслуговують співробітники української розвідки, які, незважаючи на небезпеку, намагалися будь-якими засобами протидіяти планам ворогів (а їм це досить добре вдавалося), здобути важливу інформацію з ворожого стану, яка б могла змінити хід бою чи всієї війни. Під час пошуків таких достовірних фактів вони не шкодували свого життя.

Виклад основного матеріалу. На території України активно діяли розвідувальні групи, загони і резидентури, керівники яких навечно вписали свої імена в історію розвідки. Вони сприяли прискоренню перемоги над гітлерівською Німеччиною [3].

Військова розвідка – це вид тактичної розвідки, що організовується командирами і штабами в інтересах загальновійськових з'єднань, частин та підрозділів з метою добування відомостей про противника. Військова розвідка полягає в добуванні, зборі та узагальненні відомостей про бойовий склад, положення, стан угруповань військ наземного противника, характер його дій і наміри, сильні та слабкі сторони, а також ступінь та характер інженерного обладнання займаних ним районів та позицій, системи загороджень, нові засоби боротьби та способи дій в бою.

Військова розвідка ведеться силами та засобами радіоелектронної, а в деяких випадках і повітряної розвідки. За необхідності залучаються сили і засоби артилерійської, інженерної, хімічної розвідки.

Способами ведення розвідки є: спостереження, підслуховування, пошук, наліт, засідка, опитування місцевих мешканців, допит військовополонених, розвідка боєм.

Розвідка поля бою сприяє створенню сприятливих умов для організації, своєчасного вступу у бій і успішного його проведення [2].

Остаточного поняття військової розвідки, її цілі і завдання, способи застосування сформувалися в структурі розвідки РСЧА в роки Другої світової війни: 22 листопада 1942 року Головне розвідувальне управління (ГРУ) генерального штабу РСЧА було розділено на два відомства: Головне розвідувальне управління РСЧА (організація розвідки за кордоном та на

окупованій території) та Управління військової розвідки (НВР) Генерального штабу РСЧА [3].

На початку Другої світової війни розвідка перебувала у не найкращому стані, оскільки її робота була послаблена через недостатню кількість висококваліфікованих кадрів. Велику кількість керівників та рядових працівників розвідувальних груп було репресовано у 1937-1938-му роках: деяких з них позбавлено волі і засуджено до перебування у таборах, а декого засуджено до розстрілу. Такі заходи Радянського Союзу по виявленню шпигунів, зрадників а “ворогів народу” не оминули і розвідувальних органів Української РСР. Незважаючи на це, розвідці вдалося частково відновити свою працездатність.

Ще задовго до початку війни українські розвідники добували важливу інформацію про підготовку гітлерівської Німеччини до нападу на Радянський Союз. Тут варто відзначити результативну роботу видатного українського художника Миколи Глуценка, який, мешкаючи за кордоном, упродовж кількох років уміло поєднував амплуа митця і розвідника. Він був одним із тих, хто завчасно інформував про підготовку Гітлера до війни проти СРСР. А добуті ним креслення німецьких авіаційних двигунів для винищувачів та іншої військової техніки дали змогу у стислі терміни прискорити створення вітчизняних аналогів [3].

Чернігівчанин Петро Гудимович у 1940-1941 роках перебував зі спеціальним завданням у Польщі, як резидент радянської розвідки передавав важливі відомості про підготовку Німеччини до війни з СРСР, зокрема отримав інформацію про дату нападу, але не зміг її повідомити, оскільки перестав працювати зв'язок [1].

У галузевому державному архіві СЗР України виявлено виписки із розвідувальних завдань, у яких увагу зосереджено на підготовці приміщень для німецьких військ поблизу радянського кордону, про активізацію руху військових частин гітлерівської армії у квітні – травні 1941 року до радянського кордону, накопичення резервів наступального характеру, форсоване будівництво стратегічних комунікацій та інженерних споруд, прибуття понтонних підрозділів, мобілізацію чисельних військових частин у суміжних з Україною державах [3].

Для посилення розвідувальної та диверсійної роботи в тилу німецької армії у прифронтовій зоні були створені спеціальні оперативні групи Першого управління НКВС УРСР: Сумська, яку очолював начальник відділення Першого управління НКВС УРСР Веретенниковим; Київська під проводом заступника начальника відділу Першого управління НКВС УРСР Шубіна; Золотонівська на чолі із заступником начальника контррозвідувального відділу Львівського УНКВС Жуковим; Кременчуцька, яку очолив начальник відділу Першого управління НКВС УРСР Левенцем; Каховська, якою керував начальник розвідувального відділу Львівського УНКВС Карлін. Окрім того в Полтаві створили групу

Першого управління НКВС УРСР, яка готувала агентів для Золотонівської, Кременчуцької та Дніпропетровської опер-групи.

Було проведено поділ розвідки на два підрозділи:

- розвідууправління, що організовує і веде розвідку проти Німеччини та її союзників, висвітлює політику США й Англії стосовно Радянського Союзу, а також інших капіталістичних держав, які не брали участі у війні, веде науково-технічну розвідку; організовує контррозвідувальну роботу за кордоном;

- четверте управління, що організовує диверсійну групу в тилу ворога й забезпечує керівництво цими групами.

Система зазначених підрозділів стала основним інструментом війни Радянської армії з агресором [3].

Важливим напрямом роботи управління стало створення на окупованих землях розвідувальних груп та керівництво їх діяльністю.

У Миколаєві діяльністю розвідувально-диверсійної групи керував кадровий співробітник радянської зовнішньої розвідки Віктор Лягін. До складу миколаївської розвідувальної резидентури входила значна кількість місцевих партизан, підпільників і розвідників. Дані, одержані в ході роботи розвідників, спочатку передавалися по рації у Центр, після чого основну увагу підпільники зосереджували на диверсіях.

Знамениті одеські катакомби стали основною базою одеських підпільників. Серед них особливе місце займав загін капітана держбезпеки Володимира Молодцова – співробітника зовнішньої розвідки, який у підпіллі був відомий як Бадаєв Павло Володимирович. Протягом трьох місяців 1941 року загін провів шість бойових операцій [1].

З різних причин розвідувальні резидентури на окупованій території України проіснували недовго. У результаті жорстокої контр розвідувальної роботи гітлерівських спецслужб більшість із них були викриті і розгромлені, а їхні керівники Іван Кудря, Віктор Лягін, Володимир Молодцов та інші заарештовані й розстріляні [1].

Крім уже згаданих героїв-розвідників, можна ще назвати імена Миколи Струтинського, Олександра Сидорчука, Марії Фортус, Миколи Приходька, Раїси Соболев, Івана Борисова та інших.

Висновки. Наведені факти є цілком об'єктивними і переконливо доводять, що внесок українського народу у перемогу над німецькими окупантами, над жорстоким фашизмом є значним, і його не можна неоцінювати, оскільки саме Українська РСР у складі Радянського Союзу зазнала найбільших матеріальних та людських втрат, при цьому подарувавши світові імена героїв, які назавжди вписані на сторінки історії. Тому намагання російської влади применшити цей внесок є, щонайменше, аморальним.

Внесок у загальну перемогу у Другій світовій війні розвідників, які народились в Україні важко виміряти і переоцінити. Напевно, і не варто цього робити, виділяти когось, виокремлювати із широкого загалу відомих і

безіменних героїв, для яких понад усе було почуття військового обов'язку і прагнення захистити рідну землю. Водночас, віддаючи данину пам'яті усім бійцям видимого і невидимого фронтів, кожна нація і держава, у першу чергу, все ж має пам'ятати і шанувати своїх героїв.

Список використаних джерел

1. Гвоздь В. Українці на таємному фронті Другої світової. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://fisu.gov.ua/index_ua/index.html%3Fp=4456.html
2. Військова розвідка. [Електронний ресурс] – Режим доступу : https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Військова_розвідка
3. Скрипник О. На таємному фронті Другої світової. [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.szru.gov.ua/index_ua/index.html%3Fp=3625.html
4. 22 червня в житті розвідників народжених на українській землі. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://gur.mil.gov.ua/content/22-cherwnia-v-zhytti-rozvidnykiv-narodzhenykh-na-ukrainskii-zemli.html>

М. Е. Петерсдорф. Роль украинской армии во Второй мировой войне. Украинская разведка.

В данной статье описано роль украинской народа и прежде всего роль украинской разведки в победе над гитлеровской Германией во Второй мировой войне. Дается определение термина “разведка”, ее формы на территории Украины в 1939-1945 годах. Приведены примеры разведочной работы и имена известных разведчиков, рискуя своей жизнью способствовали победе антигитлеровской коалиции.

Ключевые слова: Изучение, разведчик, резидентуры, разведывательные группы, разведывательная опер-группа, контрразведывательный режим, отдел, диверсия.

М. Petersdorf. The role of the Ukrainian Army in World War II. Ukraiskih intelligence.

This article describes the role of the Ukrainian people, and especially the role of Ukrainian Intelligence in the victory over Nazi Germany in World War II. The definition of the term “intelligence”, it forms on the territory of Ukraine in 1939-1945. Examples of exploration work and the names of famous spies, risking their lives contributed to the victory of the anti-Hitler coalition.

Keywords: Scouting, scout, residency, intelligence groups, operas Intelligence Group, counterintelligence regime department diversion.

ЗМІСТ

КАФЕДРА ОБЛІКУ І АУДИТУ

М. М. Каленюк Облік надходжень у державних господарствах	3
А. О. Ванціва Стратегічне управління державними рибоводними господарствами України	7
Я. В. Машевська Внутрішній аудит як чинник забезпечення фінансово-економічної безпеки	13
М. В. Лунгол Особливості внутрішнього контролю трансакційних витрат	17
К. В. Артюхова, Т. О. Шатова, В. Г. Шилін Етапи формування та перспективи підвищення міжнародної конкурентоспроможності українських підприємств	22
В. В. Бондаренко, М. О. Овчаренко, І. Є. Рок Конкурентоспроможність інноваційної діяльності підприємств	28
Д. П. Геращенко, Ю. В. Колісник, К. В. Костенко Економічна сутність конкурентоспроможності підприємств та механізм формування конкурентних переваг	33
С. І. Коваленко, М. В. Нещенко Фактори та інструментарій підвищення рівня міжнародної конкурентоспроможності вітчизняних підприємств	39
Д. О. Хирний, А. В. Шкурко Особливості визначення конкурентоспроможності та конкурентних переваг для аграрних підприємств	45

КАФЕДРА ФІНАНСІВ І КРЕДИТУ

В. О. Кравчина Вплив процесу ціноутворення на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції	52
Ю. В. Ананійчук Зарубіжний досвід відображення дебіторської заборгованості в обліку	60
Г. В. Зарванська Сутність витрат та їх місце в бухгалтерському обліку	65
О. О. Білоїваненко Вибір оптимального методу нарахування амортизації для сільськогосподарських підприємств	71
В. В. Спіцина Теоретичні аспекти класифікації трансакційних витрат у сільськогосподарському виробництві	77
А. Р. Шутов Методичні засади обліку розрахунків з персоналом з оплати праці	84
Ю. В. Нетреба Удосконалення державного регулювання аграрних відносин в аспекті реалізації соціально-економічних прав людини	90
Т. В. Сандольська Проблеми управлінського обліку витрат на оплату праці та шляхи їх вирішення	94
А. С. Криклива Проблеми управління виробничими запасами сільськогосподарських підприємств	99
В. О. Клименко Теоретичні аспекти екологічного обліку на сільськогосподарських підприємствах	104
Ю. О. Галагуз Контроль та управління доходами від реалізації сільськогосподарських підприємств	109

Д. Г. Мулява Управління прибутком сільськогосподарського підприємства	114
Н. П. Погуляй Законодавчо-нормативні аспекти формування та обліку фінансових результатів	118
В. М. Гуртовенко Методологічні аспекти складання фінансової звітності сільськогосподарських підприємств	122
С. С. Дюміна “Еко-інновації”, як фактор активізації інвестиційно-інноваційних процесів	126
О. П. Пташник Особливості організації внутрішньогосподарського контролю на сільськогосподарських підприємствах	130
О. К. Туз Комплексна оцінка і аналіз фінансово-господарської діяльності СПРАТ “Україна” Доманівського району	138
І. В. Шевченко, Т. А. Плужник Роль екологізації як основної складової корпоративної соціальної відповідальності	144
Т. І. Молочко Державний борг України та напрями його подолання	153
В. В. Кононюк Фінансовий ринок як складова фінансової системи України	160
Н. М. Крижановська Особливості нарахування та утримання єдиного соціального внеску в Україні	167
Т. В. Молчанова Валютні резерви: основні аспекти формування, розміщення та використання	175
І. Б. Грицьків Кредитування експортоорієнтованих підприємств	183
М. В. Запольська Особливості банківського кредитування аграрних товаровиробників у сучасних умовах	190
Ю. А. Ілляшова Залучення інвестицій в аграрні підприємства за рахунок кредитування банками	195
О. О. Майчук Особливості та проблеми регулювання валютних операцій в Україні	201
М. Ю. Сіренко Роль міжнародних розрахунків у розвитку зовнішньоекономічної діяльності аграрних підприємств	206
Ю. В. Сукач Банківське кредитування підприємств орієнтованих на експорт	212
К. П. Чермеринська Інвестиційна привабливість аграрних підприємств України як передумова їх кредитування європейським банком реконструкції та розвитку	217
С. М. Шарапова Сутність і значення іноземних інвестицій та кредиту для підприємств аграрного сектору України	223
Т. В. Двойнісюк Напрями удосконалення обліку фінансових результатів діяльності на сільськогосподарських підприємствах	229

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА СУСПІЛЬНИХ НАУК

А. С. Дегтяр Інфраструктурне забезпечення сільськогосподарських підприємств	234
Д. Г. Мулява Державне регулювання економічних інтересів сільськогосподарських підприємств	239

КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ

О. А. Куліш Програмне забезпечення автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві	246
В. В. Хоренженко Інформаційні технології як головна передумова успішного розвитку аграрного сектора	252
О. Ю. Трум Інформаційно-інноваційне забезпечення розвитку аграрного сектора України	256

КАФЕДРА УКРАЇНОЗНАВСТВА

В. С. Ендрес Аркаси – наші земляки	262
М. Є. Петерсдорф Роль української армії в другій світовій війні. Українська розвідка	269

Вимоги до оформлення статей

До публікації приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК (Бюлетень ВАК України. – 2003. – № 12), і які мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на CD-ROM.

Обсяг статті – до 8 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 20 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word. Шрифт статті – Times New Roman Суг, через інтервал 1,0, розмір – 14 pt, лапки по тексту і в списку використаних джерел – “”.

Назва статті має бути короткою (5-9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: “Дослідження питання...”, “Деякі питання...”, “Проблеми...”, “Шляхи...”, в яких не відбито суть проблеми.

Анотації (українською, російською та англійською) набирати курсивом 12 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: “Досліджено...”, “Розглянуто...”, “Установлено...” (наприклад, “Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати...”).

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, 8,]. Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А. П. Вступ до мовознавства. – К., 2000. – С. 54) (ГОСТ 7.1-84).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті. На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підписаними підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту. Написи на рисунках виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Рисунки треба розміщувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці. На всі ілюстрації повинні бути посилання у роботі.

Якщо ілюстрації створені не автором роботи, то, подаючи їх, треба дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права.

Ілюстрації можуть мати назву, яку розташовують під ілюстрацією після пояснювальних даних (підрисункового тексту).

Ілюстрація позначається словом “Рис. __”, яке разом з назвою ілюстрації розміщують після пояснювальних даних, наприклад, “Рис. 1. Назва рисунку”.

Ілюстрації треба нумерувати арабськими цифрами.

Номер ілюстрації складається з порядкової нумерації ілюстрації.

Таблиці виконувати у редакторі Microsoft Word 7.0 за допомогою функції “Додати таблицю”. Кожна таблиця повинна займати не більше одного аркуша при розмірі шрифту TIMES тексту таблиці не менш ніж 12 кегль.

Цифровий матеріал, здебільшого, оформляють у вигляді таблиць відповідно до рис. 1.

Таблиця 1

Назва таблиці					Заголовки
Головка					граф
					Підзаголовки
					граф
					Рядки
					(горизонтальні рядки)
Боковик	Графи (колонки)				

Рис. 1. Оформлення таблиці

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежовують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і внизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їхня відсутність не утруднює користування таблицею.

Таблиці, так само як і ілюстрації, слід розміщувати у роботі

безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на наступній сторінці (коли на даній сторінці недостатньо місця). Якщо таблиці не є результатом дослідження автора, то при використанні їх у роботі необхідно дотримуватися вимог чинного законодавства про авторські права (робити посилання на джерело).

Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами. Таблиця повинна мати назву, яку друкують малими літерами (крім першої великої), жирним шрифтом і розміщують симетрично над власне самою таблицею. Назва повинна точно і стисло відображати зміст таблиці, період (якщо роки/місяці не відображені в таблиці) і об'єкт (підприємство, галузь) дослідження. Слово таблиця і її номер друкують з прописної літери з правого боку над її назвою, без крапки в кінці, наприклад:

Таблиця 2

Назва таблиці

Якщо в роботі лише одна таблиця, її не нумерують. На всі таблиці мають бути посилання в тексті, при цьому по тексту слово “таблиця” пишуть скорочено, із зазначенням її номера, наприклад: ... у табл. 2; ... відповідно до табл. 2; ... згідно з даними табл. 2 і т. д. У повторних посиланнях на таблиці та ілюстрації скорочено пишуть слово “дивись”, наприклад: див. табл. 2.

Якщо рядки або графи таблиці виходять за межі формату сторінки, таблицю розбивають на частини, переносючи частину таблиці на наступну сторінку, повторюючи при цьому її головку та боковик. При поділі таблиці на частини допускається її головку або боковик замінити відповідно номерами граф або рядків, нумеруючи їх арабськими цифрами у першій частині таблиці. Над частиною таблиці, яка перенесена на наступну сторінку, з прописної літери пишуть слова: “Продовження таблиці” або “Закінчення таблиці” із зазначенням її порядкового номера, а саме: Продовження таблиці 3.

Заголовки граф таблиці друкують з великої літери, а підзаголовки – з малої, якщо вони складають одне речення з заголовком. Підзаголовки, що мають самостійне значення, пишуть з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять. Заголовки і підзаголовки граф вказують в однині.

Одиниці вимірювання показників таблиць відокремлюються комою. Якщо всі дані таблиць мають одну одиницю вимірювання, її вказують один раз, відокремлюючи комою в кінці назви (заголовка) таблиці. Розділяти заголовки і підзаголовки боковика і граф діагональними лініями не допускається. Горизонтальні і вертикальні лінії, що розмежовують рядки таблиці, можна не проводити, якщо їх відсутність не ускладнює користування таблицею.

Розташовують таблиці на сторінці зазвичай вертикально, проте

розміщені на окремій сторінці таблиці можуть бути розташовані і горизонтально, при цьому головка таблиці повинна знаходитися з лівого боку сторінки. Як правило, таблиці зліва, справа і знизу обмежують лініями. Для скорочення тексту заголовків і підзаголовків граф окремі поняття дозволяється замінювати літерними позначеннями, встановленими стандартами, або іншими позначеннями, якщо на це є пояснення в тексті або вони наведені на ілюстраціях, наприклад: L – довжина; d – діаметр.

Якщо текст, який повторюється в різних рядках однієї й тієї ж граfi, складається з одного слова, його після першого написання допускається замінити лапками, якщо з двох і більше слів, то при першому повторенні його замінюють словами “Те ж”, а далі – лапками. Замінити лапками повторювані в таблиці цифри, математичні знаки, знаки відсотка і номери, позначення марок матеріалів продукції, позначення нормативних документів не допускається.

При відсутності окремих даних у таблиці слід ставити прочерк (тире). Цифри в графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел у всій граfi були розташовані один під іншим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній граfi повинно бути дотримано, як правило, однакову кількість десяткових знаків для всіх значень величин.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі MS Equation – 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл.

Скорочення грошових та метричних одиниць, а також скорочення млн, млрд, метричних (грн, т, ц, м, км тощо) писати без крапки.

Якщо в тексті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Переліки

Переліки, в разі потреби, можна подавати всередині пунктів або підпунктів. Перед переліком ставлять двокрапку.

Перед кожною позицією переліку треба ставити малу літеру української абетки з дужкою або, не нумеруючи, - дефіс (перший рівень деталізації).

Для подальшої деталізації переліку треба використовувати арабські цифри з дужкою (другий рівень деталізації).

Приклад

- а) форма і розмір клітин;
- б) живий склад клітин:
 - 1) частини клітин;
 - 2) неживі включення протопластів;
- в) утворення тканини.

Переліки першого рівня деталізації друкують малими літерами з абзацу, другого рівня – з відступом щодо місця розташування переліків першого рівня.

Джерела, що наводяться наприкінці публікації, повинні розташовуватися в порядку першого згадування в тексті статті й бути оформленими відповідно до ДСТУ ГОСТ 7.1:2006. ([Приклади оформлення](#))

[бібліографічного опису у списку джерел](#)). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу.

На диску повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Примітки до ілюстрацій та таблиць

Примітки до ілюстрацій та таблиць розміщують безпосередньо під ілюстраціями (таблицями), яких вони стосуються. Одну примітку не нумерують. Примітки до ілюстрацій та матеріалів таблиць позначають зірочкою (*).

Цей текст починають з абзацного відступу і друкують з мінімальним (одинарним) міжрядковим інтервалом зі шрифтом Times New Roman Cyr, розмір – 12 pt.

Загальну примітку до всієї таблиці не пов'язують із знаком виноски, а поміщують під таблицею після слова “Примітка” або “Примітки:” і оформлюють у вигляді звичайного тексту.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

***Л. С. Прокопенко**, студент обліково-фінансового факультету,
Науковий керівник – д.е.н., професор Вишневська О. М.
Миколаївський національний аграрний університет*

**Текст анотації* українською мовою*

Ключові слова: слово, словосполучення, ...

Текст статті

Список використаних джерел

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. – К. : Києво-Могилян. акад., 2005. – 397, [1] с. – (Бібліотека наукового щорічника “Україна дипломатична”; вип. 1).

2. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. – К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. – 452 с.

И. О. Фамилия. Название статьи.

**Текст аннотации* російською мовою*

Ключевые слова:

N. Soname. Name of article.

**Annotation* англійською мовою*

Keywords

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

Випуск 2 (13) – 2015. Частина 1. Економічні науки

Технічний редактор: І.В. Ксьонжик
Комп'ютерна верстка: І.В. Ксьонжик